

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ
(İNCELEME – TENKİTLİ METİN)

Sevinj MUSAYEVA

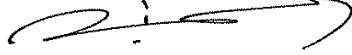
Danışman: Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK
Jüri Üyesi: Prof. Dr. H. Dilek BATİSLAM
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Atabey KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

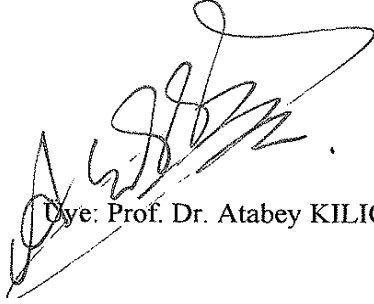

Başkan: Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK

(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Hanife Dilek BATİSLAM

Üye: Prof. Dr. Atabey KILIÇ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

11/06/2015

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

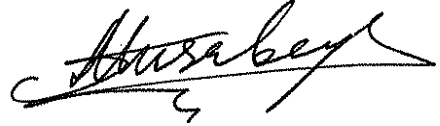
ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

18 /05 / 2015

İMZA:

Sevinç MUSAYEVA

ÖZET

ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ (İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

Sevinj MUSAYEVA

Yüksek Lisans Tezi, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK

Mayıs 2015, 258 sayfa

Şehâdet-nâme-i Veysî veya Düstûrül-l-‘Amel/Fezâil-i Kelime-i Tevhîd adlarıyla da tanınan eser XVII. yüzyıl münşîlerinden Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî tarafından kaleme alınmıştır. Eserin konusu, İslâm'ın beş şartına ve şartlar arasında merteye tartışmasına dairdir. Eserde söz konusu münâzara neticesinde Kelime-i Şehâdet'in üstünlüğü ortaya konmuştur. Yazar eserini telif ederken yer yer konuyla ilgili âyet, hadîs, kıssa, hikâye ve şiirlere de yer vermiştir. Eserdeki şiirler genelde Farsça, âyet ve hadîs iktibasları ise Arapçadır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de yer alan kimi kıssalara da atıfta bulunulmuştur.

Çalışmamızı beş bölüme ayırarak şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri, Şehâdet-nâme'nin içeriği, dil ve üslûp özellikleri, eserde yer alan Farsça şiirler, eserin nüsha tavsifi, tenkitli metnin kurulmasında izlenen yol ortaya koyulduktan sonra, eserin tenkitli metni verilmiş ve metnin sözlüğü oluşturulmuştur.

Tenkitli metin hazırlanırken yurtiçinde ve yurtdışında bulunan nüshalar gözden geçirilmiş, bir matbu nüsha (Bayerische Staatsbibliothek München, A.or. 7481Z) yanı sıra (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 67 Saf 273/2; DTCF Kütüphanesi, No: 297.7; Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 698/1) üç yazma nüsha tenkitli metnin kurulabilmesi için seçilmiştir.

Bu çalışmayla süslü nesir üstadı olan Veysî'nin, münâzara tarzında kaleme aldığı şimdiye kadar çok da bilinmeyen bir eseri tanıtılmıştır.

Anahtar kelimeler: Veysî, Şehâdet-nâme, Düstûrül-l-‘Amel, nesir, münâzara

ABSTRACT

ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ (REVIEW-CRITICIZING TEXT)

Sevinj MUSAYEVA

Master Thesis, Department of Islamic History and Arts

Supervisor : Assoc. Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK

May 2015, 258 pages

Literary work that is also known for Şehâdet-nâme-i Veysî or Düstûrül'-‘Amel/Fezâil-i Kelime-i Tevhîd was written by writer Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî of XVII century. The subject of the work is about the debate between the five pillars of Islam and conditions. As a result of debate in the work, the superiority of Kelime-i Şehâdet has been presented. While the writer was compiling his work, he partly mentioned verses, hadith, parable, also stories and poems which are relevant to subject. Poetries in the work are generally Persian but quoted of hadith and verses are Arabic. Also some parables that were found in the Quran are attributed.

As separating our study five section; poet's life, personality and literary works, content, language and style features, Persian poems in the book, copy the description of the work, course of consisting of criticizing text has been put forward in the work. Then criticizing text of work was given and text dictionary was formed.

While preparing criticizing text, copies of domestic and foreign were revised, besides one copy of press (Bayerische Staatsbibliothek München, A.or. 7481Z) three written copies were selected for forming criticizing text (Foundations General Directorate, 67 Pure 273/2; Faculty of Humanities Library, No. 297.7, the National Library, 06 Mil Yz A 698/1).

With this work which is done, an ornate prose master Veysî's work written with debate style and has not much known so far, has been introduced.

Keywords: Veysî, Şehâdet-nâme, Düstûrül'-‘Amel, prose, debate

ÖNSÖZ

Türk nesrinin başlangıcı VIII. yüzyıla dayanmakta ve Bengü Taşları üzerine yazılan metinlerle ilk örneklerini vermektedir. Orhun Yazıtları sadece Türk nesrinin değil aynı zamanda Türk dilinin ulaşılabilen ilk ve en eski metinleridir ki, bu da Türk toplumunda var olan kültürün ve entelektüel seviyenin bir göstergesidir. Nesir alanında günümüze kadar süregelen gelişimle nice şah eserler ortaya konulmuş, özellikle edebiyat, din ve tarih sahalarında varoluşunun ehemiyeti gözler önüne serilmiştir.

Osmanlının en büyük *münşilerinden* biri olan Veysî de nesir sahasında dikkate değer eserleriyle bilinmektedir. Çalışmamızın esas gayesi, Türk edebiyatında nesrin ve münâzaranın önemini vurgulayarak, dil ve edebiyat tarihi çerçevesinde eserin incelenmesi, konuyla ilgili mevcut bilgilere katkı sağlanması, Veysî'nin nesir sahasında yazdığı değerli eserlerinden biri olan Şehâdet-nâme'nin tanınmasıdır.

Çalışmanın giriş kısmında nesir ve münâzara hakkında bilgi aktarılmış ve ilk bölümde Veysî'nin hayatı ve eserlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde Şehâdet-nâme'nin içeriği, dil özellikleri ve üslûbu hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde tenkitli metnin kurulmasında kullanılan matbu nüsha ve yazmaların, ayrıca metnin kurulmasında kullanılmayan matbu nüsha ve yazmaların nüsha tavsifi verilmiştir. Dördüncü bölümde tenkitli metin ve metnin kurulmasında izlenen yol ayrıca eserde eserde yer alan Farsça, Arapça şiirlerin transkripsiyonuyla beraber Türkçe çevirisi yapılmış, imkânlar dahilinde Türkçe şiirler de dahil olmak üzere şiirlerin kime ait olduğu bulunmuş ve ulaşılan kaynaklardaki farklı versiyonları kaynaklarıyla beraber dipnotta gösterilmiştir. Ayrıca kaynağı bulunmayan âyet, hadîs dışındaki Arapça cümle, ibare ve terkipler dipnotta sadece tercümesiyle yazılmıştır. Beşinci bölümde sonuç yazılmıştır. Akabinde oluşturulan kaynakça yer almış, ekte ise üzerinde çalışılan nüshalardan ve tanıtımının yararlı olacağı düşünülen varaklar koyulmuştur.

Çalışmada eklediğimiz sözlük, eserin dili ve üslubu dikkate alınarak gerekli görülmüştür. Çünkü Veysî, eserlerinin anlaşılması için “Lugât-ı Siyer-i Veysî” adlı müstakil çalışmaya konu olan bir şahsiyettir. Bunu dikkate alarak Şehâdet-nâme'nin sözlüğünü oluşturma gereği duyulmuştur.

Metnin kurulmasında kullanılan nüshalardan biri internet üzerinden temin ettiğimiz İstanbul'da 1866'da basılan matbu nüshadır (Bayerische Staatsbibliothek

München, A.or. 7481Z). Diğer üç yazma nüshadan biri Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu'ndan olup Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 67 Saf 273/2) nüsha; ikincisi Ankara Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan (DTCF Kütüphanesi, No: 297.7) nüsha; üçüncüsü Milli kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunan (Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 698/1) nüshadır.

Danışmanım Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK'e; süreç boyunca görüşlerini aldığım Doç. Dr. Hayri KAPLAN'a, yüksek lisans ders döneminde bilgilerinden istifade ettiğim, yetişmemde katkısı olan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü hocalarından Prof. Dr. H. Dilek BATİSLAM'a; Arapça kısımların çözülmesinde yardımcı olan Doç. Dr. Bekir TATLI'ya ve Arş. Gör. Rıdvan YARBA'ya; kaynak temininde yakından ilgilenen Azerbaycan Elmler Akademiyası ve Bakü Devlet Üniversitesi Kütüphane çalışanlarına, nüsha temininde yardımda bulunan Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Doğan ATILGAN'a ve Sabahattin YARGÜL'e, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden Menşure ASLAN'a ve nihayet biricik annem başta olmak üzere araştırma süresince beni manevi olarak destekleyen sevdiklerim ve dostlarıma teşekkür ederim.

Sevinç MUSAYEVA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	ix
EKLER LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Konu ve kapsam	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Yöntem.....	2
1.4. Klâsik Türk Edebiyatında Nesir Geleneği ve Nesrin Yeri.....	2
1.5. Münâzaranın Tarihçesi	5

BÖLÜM II

VEYSÎ ÜVEYS B. MEHMED-İ ALAŞEHRÎ (1561-1628)

2.1. Veysî'nin Hayatı.....	9
2.2. Veysî'nin Edebî Kişiliği ve Eserleri.....	14

BÖLÜM III

ŞEHÂDET-NÂME

3.1. Eserin İçeriği ve Üslûp Özellikleri.....	25
3.2. Eserin Dil Özellikleri	28
3.3. Eserin Yazma ve Matbu Nüshalarının Tavsifi.....	34
3.3.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar	34
3.3.2. Karşılaştırmada Kullanılmayan Yazma Nüshalar	37
3.3.3. Karşılaştırmada Kullanılmayan Matbu Nüshalar	42

BÖLÜM IV

ŞEHÂDET-NÂME (İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

4.1. Tenkitli Metnin Kurulmasında İzlenen Yol.....	47
4.2. Şehâdet-nâme'nin Tenkitli Metni.....	49
4.3. Eserde Yer Alan Farsça Şiirler	136
4.4. Sözlük	175

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. Sonuç	250
------------------	-----

KAYNAKÇA.....	252
EKLER.....	257
ÖZGEÇMİŞ	258

KISALTMALAR

A:	Arapça
AF.:	Arapça-Farsça
AKÜ:	Afyon Kocatepe Üniversitesi
B.:	Bin
bkz.:	Bakınız
C. :	Cilt
CBÜ:	Celal Bayar Üniversitesi
C.Ü.:	Cumhuriyet Üniversitesi
DTCF:	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
F:	Farsça
FA.:	Farsça-Arapça
geo:	Geometri
Haz.:	Hazırlayan
i.:	İsim
İSAM:	İslâm Araştırmaları Merkezi
nr:	Numara
P:	Pehlevîce
s. :	Sayfa; Sıfat
S. :	Sayı
Saf:	Safranbolu
SÜ:	Selçuk Üniversitesi
szb.:	Söz Başı
T:	Türkçe
tas.:	Tasavvuf
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.:	Tahkik
ts.:	Tarihsiz
Yay.:	Yayınları
YF.:	Yunanca-Farsça
Yz.:	Yazma

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Bayerische Staatsbibliothek München, İstanbul Baskısı Matbu Nüshasının Baş Kısmı	257
EK 2. Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Üniversite A 224 Koleksiyonu El Yazması Nüshasının Baş Kısmı	257
EK 3. Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü, Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu El Yazması Nüshasının Baş Kısmı	257
EK 4. Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu El Yazması Nüshasının Baş Kısmı	257

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Konu ve Kapsam

Eserin konusu, İslâm'ın beş şartına ve şartlar arasında mertebe tartışmasına dairdir. Eserde söz konusu münâzara neticesinde *Kelime-i Şehâdet'in* ve *Kelime-i Tevhîd'in* üstünlüğü ortaya koyulmuştur.

Çalışmamız beş bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci “Giriş” bölümünde tezin konusu, kapsamı, amacı, yöntemi yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca Klâsik Türk edebiyatında nesir geleneği ve nesrin yeri konusu ele alınmış ve münâzaranın tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Veysî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde *Şehâdet-nâme'nin* içeriği yanı sıra üslûp ve dil özellikleri üzerinde durulmuş, eserin yazma ve matbu nüshalarının tavsifi yapılarak bilgi aktarılmıştır.

Dördüncü bölüm, tenkitli metnin kurulmasında izlenen yol, *Şehâdet-nâme'nin* tenkitli metni, eserde yer alan Farsça şiirler ve sözlükten oluşmaktadır.

Çalışmamızın sonuncu beşinci bölümünde ise sonuç, kaynakça, ekler ve özgeçmiş yer almaktadır. Ekte, üzerinde çalışılan nüshalar ve tanıtımının yararlı olacağı düşünülen varaklar koyulmuştur.

1.2. Amaç

Çalışmamızın esas gayesi, Türk edebiyatında nesrin ve münâzaranın önemini vurgulayarak, dil ve edebiyat tarihi çerçevesinde eserin incelenmesi, konuyla ilgili mevcut bilgilere katkı sağlanması, Veysî'nin nesir sahasında yazdığı değerli eserlerinden biri olan *Şehâdet-nâme'nin* tanınmasıdır.

1.3. Yöntem

Çalışmamızda öncelikli olarak *Şehâdet-nâme*'nin yazma ve matbu nüshaları tespit edilmiştir. Tespit edilen nüshalar üzerinde inceleme yapılmış, nüsha karşılaştırmasında kullanılacak yazma ve matbu nüshalar seçilmiştir. Eserin transkripsiyonlu metni oluşturulmuş nüsha farklılıkları dipnotta gösterilmiştir. Eserde yer alan Farsça şiirlerin transkripsiyonu yapılmış ve Türkçesi aktarılmıştır. İmkânlar dahilinde Türkçe ve Arapça şiirler de dahil şiirlerin kime ait olduğu bulunmuş ve ulaşılan kaynaklardaki farklı versiyonları kaynaklarıyla beraber dipnotta gösterilmiştir.

Belirlenen literatür üzerinde tarama yöntemi kullanılmış, müellifin hayatı ve eserleri ile ilgili yurtdışında bulunan kaynaklara ulaşılmıştır.

1.4. Klâsik Türk Edebiyatında Nesir Geleneği ve Nesrin Yeri

Manzum olmayan her türlü ürünün adı olan “*nesir*” kelimesinin Kamûs-ı Türkî’de “*saçma, serpmeye; mevzun olmayan söz, nazım mukâbili*” tanımlamasıyla kavramsal karşılığı verilmiş (Şemseddin Sami 1316: 1454), günümüz Türkçesinde ise “düzyazı” anlamını kazanmıştır (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 13).

Söz (kelâm), Klâsik Türk Edebiyatının kaynak eserlerinde biçim ve işlev bakımından genel olarak iki grupta ele alınır: 1. *Nazım*; 2. *Nesir*. Nazım ve nesrin doğuş keyfiyeti bilim adamları arasında çokça tartışılan bir husustur. Edebiyat kuramcıları (belâgat yazarları) “*nesir*”i saçılmış incilere benzeyen mensûr sözlere (düz yazı), “*nazm*”ı ise ipe dizilmiş cevherleri andıran manzûm sözlere benzetirler (Çaldak 2006: 74). Her iki anlatım vasıtasına da inci benzetmesiyle yaklaşılmış olması dikkat çekicidir. Manzum olsun mensur olsun güzel ve mânalı söylenen her ifadeyi edebî kabul etmeleri belâgat kitaplarındaki ortak yaklaşımdır. Yüksek kültürün içinde yetişen belâgatçılar, manayı bir güzele, sanâtları ise onun giyinip kuşandıklarına, sürdüğü boyalara, taktığı takılara benzetmişlerdir. Bu düşünce Klâsik edebiyatımızda ana amacın, şiirde de nesirde de anlamı söyleyişe feda etmemek olduğunun bir göstergesidir (Okumuş 2011: 88).

Mensur olarak işlenen hemen her konunun Klâsik edebiyatta nazım şekliyle de kaleme alınması, nesir sahasına giren tarihler, nasihat kitapları, dinî-ahlâkî, tasavvufî eserler, lûgatler, şair tezkireleri vb. pek çok eserin vücuda getirilmiş olması nazım

tarafının ağır bastığının bir göstergesidir. Nazma olan bu eğilimin önemli bir sebebi ezberleme kolaylığıdır (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 13). *Nâbî* (ö.1712) oğluna öğüt verirken:

Tîz ferāmûş olur nesr sūhan
Nazm ammā ki ider devr-i dehen

(Mensur söz çabuk unutulur, ama manzum söz dilden dile dolaşır) diyerek nazmın öğrenilme ve yayılmasındaki geniş imkânlarına ve kalıcılığına dikkat çekmektedir (Çaldak 2006: 75).

XVI yüzyıl şairlerinden *Lâmi'î* (ö.1531), *Dîvânı*'nın önsözünde:

Nesrdür gerçi dehre sermāye
Dürr-i nazmun durur velî pāye

diyerek, nesir ne kadar önemli olursa olsun, üstünlüğün nazımda olduğuna dikkat çekerek “eş-şî'rü eşrefu mâ yû'ellefu” (şiiir, telif edilenlerin en üstünüdür) ifadesiyle bu fikri teyit etmektedir (Okumuş 2011: 87).

Buna karşılık meşhur tezkire yazarıâşik Çelebi, nesrin duygu ve düşünceleri ifade etmede önemini vurgulayarak *Meşâiru's-şuarâ* adlı tezkiresinin önsözünde: “âyet ve hadîslerin nesir formuyla ortaya konmuş olması, nesrin şiiirden daha değerli ve tartışılmaz olduğunun en güzel kanıtıdır. Gerçekten de nesir öyle dipsiz bir denizdir ki kalem gemisi onda her ruzgârla sahile ulaşır. Öyle geniş bir sahradır ki yürük kalem atı enine boyuna koşuşturarak ulaşacağı yere korkusuzca ve rahat bir şekilde varır. Onun geniş meydanı, vezin metreleriyle ölçülemeyecek kadar geniştir. Öyle bir ziyafettir ki her çeşit meyvesinden meze edinmek, öyle bir şaraptır ki her türlü kadehle ondan içmek mümkündür. Söz ve mecaz kaftanlarının, yeteneklerin endam ve boyuna uymama ve parlak imaj cevherlerinin yerli yerince kullanılmama ihtimali yoktur. Saf söz altınının yeterli gelmediği yerlerde kullanılmak üzere ayrıntı türünden süslü sözler çokça bulunmaktadır.” (Kılıç 2010: 121; Çaldak 2006: 75) sözleriyle âyet ve hadîslerin nesirle geldiğini vurgular ve nesri överek tarif eder.

Klâsik Türk nesri gösterilen bu küçümser yaklaşıma rağmen, gelişimini dikkate

değer bir şekilde sürdürmüş, *Tarih*, *Seyâhat-nâme*, *Hikâye*, *Menâkıb-nâme*, *Tefsir*, *Hadîs*, *Fıkıh*, *Siyer* vb. sahalarda sayılamayacak kadar kıymetli eserler ortaya koymuştur.

Nesir üslûpları denildiğinde, Osmanlı nesri geleneğın içindeki nâsirlerce *ednâ* ve *â'lâ*; Tanzimat döneminde *sâde*, *müzeyyen*, *âlî*; Cumhuriyet döneminde *sade*, *orta*, *süslü* ve *folklorik*, *bediî/estetik*, resmî sıfatlarıyla farklı biçimlerde tasnif edilmiştir. *Ednâ*, *sâde*, *folklorik nesir*, halkın kolayca anlayabileceğı, yabancı kelime ve tamlamaların hiç olmadığı ya da çok az bulunduğu; *orta nesir*, yabancı kelime ve tamlamaların metnin anlaşılmasını zorlaştırmayacak miktarda bulunduğu, bir ahenk unsuru olarak *seci*'nin de yer yer kullanıldığı; *süslü*, *müzeyyen* nesir, sanat yapma kaygısıyla yazılan, yabancı kelimelerin, uzun tamlamaların ve *seci*'nin bolca yer aldığı; *üslûb-i âlî* ya da *ağdalı* nesir zamir, bağlaç ve fiillerin dışındaki kelimelerin neredeyse tamamının yabancı kaynaklı olduğu, sanat kaygısının ön plânda bulunduğu, *seci*'nin yoğun biçimde kullanıldığı nesir üslûplarıdır (Özkan 2012: 134). Üslûb-ı âlî'de dil, süslü nesre göre daha ağır ve ağdalı olmakla birlikte süslü nesirde *seci* daha sık görölmektedir (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 19).

Arapça bir kelime olan *seci* "saca'a" fiilinden türemiş, sözlüklerde güvercin, kumru ve bunlara benzer güzel ötüşlü kuşların sesi anlamına gelmektedir (Yıldız 2004:107). *Seci* "nesir kafiyesi" olmasının yanında, Klâsik Türk nesri ya da bediî nesir olarak da adlandırılan nesrimizin en önemli üslûp elemanlarından biridir (Yıldız 2007: 1055).

Seci türlerini yapılarına, cümledeki yer ve işlevlerine ve redif alışlarına göre üç başlık altında tasnif etmek mümkündür. Yapılarına göre *seci* türleri Klâsik kitaplardaki *seci* türleri olup, *sec*-i *mutarrağ*, *sec*-i *mütevâzî* ve *sec*-i *murassa* olarak üçe ayrılmaktadır (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 24).

Söz sanatlarıyla bezenmiş olan *secili* nesir yazmaya *inşâ*, eserlerini bu üslûpta kaleme alan yazarlara *münşî*, bu türden ürünlerin bir araya toplandığı eserlere ise *münşeât* denir (Okumuş 2011: 87).

Münşeât, Arapça "inşâ" kelimesinden çoğul yapıyla kullanılan bir kelimedir. "Yeniden ortaya çıkarma ", " büyütme ", " yapma ", " kaleme alma " anlamlarında

kullanılmıştır (İnce 2009: 603). *İnşâ* kelimesi sadece mektup yazma anlamını taşımamakta, sanatlı nesirle yazılmış eser ve risâleleri de içine almaktadır. İnşâyla ilgili kaleme alınmış kuramsal eserlerde her türlü resmî ve husûsî yazışma örnek ve suretlerinin yanında herhangi bir konuyla ilgili sanatlı nesirle yazılmış risâleler yer almakta ve bazen bu risâlelerin başında “*fûlân kişinin inşâsıdır*” gibi başlıklar bulunmaktadır (Gültekin 2009: 318).

Münşeâtların dil ve üslûbunun edebî olmasına özen gösterilmiş, herhangi bir konuda açık, anlaşılır ve samimî bir üslûpla karşısındakine iletmekten ziyade, yazarın kişinin edebî üslûptaki kapasite ve kabiliyetini kanıtlayıp, kabul ettirmek gibi bir amaçla yazıldıkları söylenebilir (İnce 2009: 606).

Nesir deyince, estetik kaygılarla yazılan *inşâ* akla gelmekte , dilinin ağır ve anlaşılmasının güç olduğundan dolayı bir red gerekçesi olarak sunulmakta, edebiyat türleri arasında en az incelenmiş olanlardan biri olmakta devam etmektedir (Özkan 2012: 130).

Günümüzde yapılan çalışmalara bakıldığında, Klâsik edebiyatla uğraşan bilim adamlarının nazımla ilgili çalışmalarının çoğunluk oluşturduğu, nesir çalışmalarına gelince ise, daha çok kaynak eser niteliğindeki şua tezkireleri, tarihler ve şerh kitapları üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Halbuki, Mehmet Kaplan'ın da ifade ettiği gibi, nesir ustalarımızın ve eserlerinin edebî açıdan önem kesbetmesi; dünyada Klâsik edebiyat üzerine bilimsel araştırma yapanların ilgisini çekecek kadar değerli olması, el değmedik nice yazmaların üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Karaalioğlu 1980: 738).

Henüz el değmemiş nice mensûr eserlerden biri de tez çalışmamız olan XVII. yüzyıl meşhur *inşâ* ustası Veysî'nin *Şehâdet-nâme*'sidir. Bu mensûr eser münâzara türünün de ilginç bir örneğidir.

1.5. Münâzaranın Tarihçesi

Münâzara kelimesi Ahterî-yi Kebîr'de birbirine nazar itmek ve te'hîr itmek anlamında (Muslihiddin Mustafa 1324: 1046); Kamûs-ı Türkî'de Arapça “*nâzara*” fiilinden geldiği belirtildikten sonra, “*kâide ve usûl dâhilinde mübâhase*” tanımlamasıyla

kavramsal karşılığı verilmiş ve fenn-i münâzara, ilm-i münâzara ve usûl-i münâzara “mantığın usûl veâdâb-ı mübâhaseden bahseden kısmı” şeklinde münazaranın mantık disiplini içinde yer aldığı ifade edilmiştir (Şemseddin Sami 1316: 1459). Bazı kaynaklarda münâzara kelimesi yerine savlı tartışma ve tartışma terimlerine de rastlamak mümkündür (Usta 2009: 62).

İbn-i Sînâ, *münâzara* sözcüğünün, gerçeği ortaya koymak için birlikte düşünülerek yapılan kuramsal bir araştırma anlamına dayanarak onun tanımını yapmıştır. Ona göre münâzara, karşılıklı olarak söyleşide bulunan iki kişiden birisinin gerçeği açıklamayı, diğerinin de ona yardımcı olmayı üzerine aldığı ve sonuçta da her ikisinin amacının ilim (bilgi) elde etmek olduğu bir araştırma anlamına gelmektedir (Doğan 2011: 168).

Bu hususta Taşköprülüzâde Ahmed Efendi (ö. 1032/1622) *Mevzûatu'l-Ulûm* adlı eserinde: “*Münâzara ilmi, hasım olanlar arasında doğrunun şüphesiz bir biçimde ortaya çıkması için birbirine karşıt görüşte olanların durumlarından bahseden bir ilimdir*” der (Büyükkarcı Yılmaz 2013: 263) ve bir saatlik münâzaranın bir aylık mütâlaadan hayırlı olduğunu ifade eder (Demir 2008: 387). Taşköprülüzade *Miftahu's-Sa'ade* adlı eserinde münâzaranın özünü istişarenin oluşturduğunu ve istişarenin sadece doğruyu ortaya çıkarmak için olduğunu; bu da ancak temiz bir kalp, düşünceli olma ve insafla gerçekleşir diyerek, Osmanlı medreselerinde eğitilen öğrencilere görevleri arasında konuları yaşlılarıyla karşılıklı gözden geçirmeyi, birlikte incelemeyi ve münâzara etmelerini bildirir (Demir 2008: 389).

Ahmet Cevdet Paşa (ö. 1895) *Âdâb-ı Sedâd min İlmi'l-âdâb* adlı eserinde *münâzara* âdâbından şu şekilde bahsetmiştir: “İddiasını ispat etmek için çaba gösteren birine, diğer bir kimsenin itiraz, yani hasmâne tarzda mukabele etmesine “*mübâhase*”, gerçeğin ortaya çıkarılması için yapılan mübâhaseye “*münâzara*”, bu amaçla tartışanlara “*münâzır*” denir. Münâzara âdâbında muhâtaba karşı sert ve alaycı bir tavır takınmak uygun görülmez. Ayrıca sadece hasmı susturmak için yapılan bir mübâhase çeşidi, *mübâhase* ve *münâzaranın* karşıtı vardır ki buna “*cedel*” adı verilir.” (Büyükkarcı Yılmaz 2013: 262).

Aristo diyalektiği ile İslâm dünyasına giren ve *cedel* ismini alan bu tartışma ilmi, Kur'ân-ı Kerim'in tartışma metoduna tam anlamıyla uygun olmadığından, Müslüman bilginler tarafından Kur'ân ve Sünnet ışığında geliştirilerek “*münâzara*” adını almış

oldu. Ancak *cedel* ilmi tamamen terk edilmemiş, gevsek anlamıyla da olsa, fıkıh ve başka ilimlerde cereyan eden ilmî tartışmalarda kullanılmaya devam etmiştir (Çaldak 2008: 5).

Cedel ile münâzara, el-Cüveynî'ye göre, amacı ve işlevi bakımından herhangi bir fark söz konusu değildir. O, cedel ile münâzara arasında, sadece türetildikleri kök sözcük açısından bir farkın olduğunu belirtmektedir (Doğan 2011: 168).

Seyyid Şerif Cürcânî *mübâhese* ve *münâzarayı* birlikte ele alarak, sözcük anlamı itibariyle “ 'nazir'den veya 'basiret' ile 'nazar'dandır; doğruyu göstermek için iki şey arasındaki nispete iki taraftan basiretle bakmaktır” der (Demir 2008: 383).

Münâzaralar ilmî ve edebî olmak üzere iki türe ayrılmaktalar. İlmî münâzaralar *din, mantık ve felsefeye* dair konuların tartışıldığı öğretici bilimsel metinlerdir. Cedel de denilen ilmî münâzara belli kuralları olan bir fikri tartışmadır. Edebî münâzara ise farklı varlık veya kavramların temsil ettikleri görüşün üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla tartışmalarını dile getiren manzum ve mensur eserlerdir (Kadioğlu 2014: 161).

Klâsik edebiyatta “*münâzara*”, bir edebî tür/tarz olmanın yanında, usulünün şair ve yazarlar arasında karşılıklı bir iletişim aracı gibi kullanıldığını; şairler arası bu tür ilişkilerin, bir bakıma edebî gelenek halini aldığını, çevrenin bunu hoş gördüğünü, hatta şairden bir ölçüde bunu beklediğini sezmek ve şair açısından, bunun bir tür tanınma, kendisini tanııtma yolu olduğunu söylemek mümkün olduğunu tezkire yazarlarından öğreniyoruz (Usta 2009: 63).

Edebî tür/tarz olarak *münâzara* hem Klâsik Türk edebiyatında hem Türk Halk şiirinde *münâzara* esaslı bir gelenek oluşturmuştur. Karşılıklı tartışma anlamını taşıyan münâzaranın bir edebî tür olmaktan çok bir tarz olarak adlandırılması daha uygundur. *Dîvanü Lugâti't-Türk*'ün çeşitli yerlerinde bulunan otuz beş dörtlükten ibaret bahar ile kışın münâzarası bu tarzın Türk edebiyatında çok eskiye dayandığını düşündürmektedir. Mehmed Fuad Köprülü de bu hususa değinerek, Arap ve İran edebiyatlarındaki manzum münâzara tarzının Türk Halk edebiyatının tesiriyle doğduğunu, aslen Türk olan ilk İran şairleri vasıtasıyla İran edebiyatına ve ardından Arapça yazan Horasan şairleri kanalıyla Arap edebiyatına intikal ettiğini ileri sürmüştür. Orhan Şaik Gökay da Arap edebiyatında münâzarayı ilk kullanan şair Abbas b. Ahnefin Horasanlı olmasının bunu teyit eden bir husus gibi görülebileceğine işaret eder (Köksal 2006: 580).

Edebî münâzarayı Agah Sırrı Levend: 1. mizahî; 2. ahlakî, hikemî ve tasavvufî;

3. sanâtkârane bir üslûba zemin olan konuları ihtiva eden eserler şeklinde tasnif etmiştir (Köksal 2006:580).

Edebî bir terim olarak “*münâzara*”, çoğunlukla ilkbahar-kış, kalem-kılıç, âşık-maşûk, rind-zâhid, cömertlik-cimrilik, ihtiyarlık-gençlik, evli-bekar gibi birbirine zıt görünen kavramlar arasındaki tartışmayı esas alan manzum, mensur veya manzum-mensur karışık olarak kaleme alınan eserlerdir. Hem Klâsik edebiyatta hem Halk edebiyatında örnekleri bulunan münâzaralar, müstakil olarak yazılabileceği gibi mesnevilerin ve manzum-mensur olarak yazılmış eserlerin bir bölümü olarak ve “*dedim-dedi*” şeklinde karşılıklı konuşmaya dayalı kısa şiirler şeklinde de karşımıza çıkmaktadırlar (Erdoğan 2009: 384). Örneklerden anlaşıcağı üzere ikili tartışmaların üzerinden yazılmış münâzaralar çoğunlukta olmakla birlikte ikiden fazla tartışmanın olduğu münâzara metinleri de mevcuttur. Mesela münâzara örneği olarak 16. yüzyıl müelliflerinden Nidayî^c nin *Mübâhasât-ı Mükeyyifât* adlı eserinde afyon, berş, esrar, boza, şarap ve bal arasında üstünlük tartışmasını konu eden, ikiden fazla keyif verici maddenin münâzarasıdır (Büyükkarcı 2013: 671). Çoklu tartışmanın olduğu bir diğer örnek de Doğu Türkçesi sahasında yazılmış meyveler münazarası dikkat çekicidir (Abik 2005).

Dîvân şairleri, bahâriyye ve şitâiyye türü kasidelerde kış ve bahar arasındaki zıtlıklar padişah, komutan gibi temsilî anlatımlarla okuyucuya aktarmış, kasidelerinin nesîb ve teşbîb bölümlerinde münâzarayı bir anlatım tarzı olarak kullanmışlardır (Kadioğlu 2014: 161).

Çalışmamızın gayesi, Türk edebiyatında nesrin ve münâzaranın önemini vurgulayarak, dil ve edebiyat tarihi çerçevesinde inceleyip konuyla ilgili bilgilerimizin daha da artmasıdır. Böylece Klâsik Türk edebiyatının sanâtkârı olan Veysî'nin nesir sahasında yazdığı değerli eserinden biri olan Şehâdet-nâme'nin tanınması sağlanmış olacaktır.

BÖLÜM II

VEYSÎ ÜVEYS B. MEHMED-İ ALAŞEHRÎ (1561-1628)

2.1. Veysî'nin Hayatı

XVI. yüzyılın sonlarında XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan yazar ve şair Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî'nin şahsiyeti ve edebî kişiliği hakkında en kapsamlı bilgiyi Nev'îzâde Atâyî “*Zeyl-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*”, Kâtip Çelebi “*Fezleke*” ve Bursalı Mehmet Tâhir “*Osmanlı Müellifleri*” adlı eserlerinde vermişlerdir. Batı Avrupa şarkiyatçılarına baktığımızda, Cardonne'in “*Satyre de Veysi-efendi*” ve Diez'in “*Ermahnung an Islambol*” adı altında yayımladıkları tercümeleri, Hammer'in “*Geschichte der Osmanischen Dichtkunst*” “*Geschichte der Osmanischen Reisech*”, Gibb'in “*A History of Ottoman Poetry*” ve Babinger'in “*Die Geschichtsschreiber der Osmanen*” adlı çalışmalarında da Veysî yer almıştır. Ayrıca Flügel, Rieu ve Pertsch kataloglarında genel bilgiler mevcuttur. Ünlü Rus Türkologu Smirnov, özel yere sahip olan “*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века, о Причинах Упадка Турции*”¹ ve “*Очерк Истории Турецкой Литературы*”² adlı çalışmalarında Veysî'nin edebî yönünü ele almaktadır. Gordlevski “*Переходная пора*”³ adlı çalışmasında Veysî'yi kısa bir şekilde anlatmaktadır. Daha geniş bilgiyi ise Borolina'nın “*Турецкая Литература*”⁴ ve Maştakova'nın “*Из истории сатиры*”⁵ adlı çalışmalarında bulmamız mümkündür (Salimzyanova 1976: 3).

Veysî biyografisi hakkında ilk kaynaklar, Veysi'nin çağdaşı olan Kınalızâde Hasan Çelebi'nin “*Tezkiretü's-Şu'arâ*”sı; Rıza ve Riyâzî Tezkireleridir. İleriki dönem

¹ “Koçi Bey Gömürçinski ve XVII. yüzyılın diğer yazarları Türkiye'nin çöküşü hakkında” olarak adı geçen Smirnov'un “*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века о Причинах Упадка Турции*” adlı eseri, Azerbaycan Elmler Akademiyası Şarkiyat Kütüphanesi'ne gidilerek tarafımızca temin edilmiş ve incelenmiştir. 1873 yılında Eski Rusçayla yazılmış olan ve “Şarkiyatçı Senkovski'nin ifadesine göre: Türkiye'yi anlamak için ön yargılarınızın fazlasıyla ağır yükünden kurtulmanız gerekir.” Smirnov'un da haklı bulduğu cümlesiyle başlayan bu eserin adına bakıldığında, Türkiye'de Göriceci Koçi Bey olarak tanınan Koçi Bey'in soyadının “*Gömürçinski*” olarak yazılması, ayrıca Osmanlıyı Türkiye adıyla kaleme alması da dikkat çekmektedir.

² “Türk Edebiyatının Tarihçesi”

³ “Geçiş Dönemi”

⁴ “Türk edebiyatı”

⁵ “Hiciv Tarihinden”

yazarlarından Kâtip Çelebi ve Evliya Çelebi, Veysî hakkında hemen hemen tüm bilgileri Nev'izâde Atâyî'nin bibliyografik çalışması olan “*Zeyl-i Şakâ'iku'n- Nu'mâniyye*”sinden almışlardır. Bu yazarların ve Atâyî'nin çalışmaları XIX. ve XX. yüzyıl Türk ve Batı Avrupaâlimleri için ana kaynak olarak kabul edilmiş, Veysî'nin hayatı ve edebî yönü hakkında aktardıkları bilgiler birbirlerinden çok az bir farklılık göstermiştir (Salimzyanova 1976: 4).

Şair Veysi 969/1561 yılında Alaşehir'de doğmuştur. Osmanlı nesrinin manevî önderliğini üzerinde taşımak gibi dünyalara değer bir şerefi muhafaza etmiş olan bu büyük dâhi, Mehmet Efendi adında Alaşehirli bir kâdî'nin oğludur. Şair Makâlî dayısıdır (Faik Reşat 1975: 187).

Veysî'nin Alaşehir'de Şeyh Sinan mahallesinde yaşadığını ve burada bir evi olduğunu Bursalı Mehmed Tâhir Bey kaydetmektedir (Bursalı Mehmed Tâhir 1338: 479).

Veysî'nin İstanbul'da büyüyüp, iyi eğitim aldığını, Molla Çelebi Efendi'nin talebesi olduğunu Kınalı-zâde, tezkiresinde şu şekilde aktarmıştır: “*Dārü's-saltanatü'l-aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyyede neşv ü nemâ bulmagla keşîde-bâlâ olmuşdur... Nâmı Üveys olmagla mahlas-ı merkûm ile mevsûm olmuşdur. Tarîk-i ilme sâlik oldukda kıdvetü'l-efâzîlül-ekâbir râvî-i ehâdisü'l-mecd kâbiren 'an-kâbir Monlâ Çelebi Efendinin tullâb-ı sa'âdet-iktisâbı silkine münselik ü münharîr ve gerdan-i dîn ü cānı cevâhir-i zevâhir-i lutf u ihsânı ile muntazam u münsamet olmagın cenâb-ı pür-mekârimlerinden mülâzım olmuşdur...*” (Kutluk 1989: 1051).

Kâtip Çelebi ise “*Fezleke*” adlı eserinde Veysî hakkında şunları yazmıştır: “Tahsil aldıktan, felsefe ve çeşitli bilim dallarını tam olarak benimsedikten, âlim ve tahsilli biri olarak tanındıktan sonra, mahkeme faaliyetiyle uğraşmaya karar verdi ve Salih Molla Efendi'nin talebesi oldu. Görevinin daha ilk adımlarında Veysî'yi bu alanda eğiten ve kendisine hayranlık duyan Anadolu Kazaskeri Ahmet Efendi olduğunu Atâyî söylemiştir.” (Salimzyanova 1976: 4).

Edirne'de “*meşâyih-i kürsî*” iken 1000 (1591/92) tarihinde vefât eden Şeyh Mutî'ullah'un, Veysî'nin üstadı olduğunu Hâfız Hüseyin Ayvansarayî yazmaktadır (Günay 2010: 304).

Ayrıca yine Atâyî'nin ifadesine göre, kâdî olarak vazife almak için genç ve mükemmel tahsil almış olan Veysî, ilk başta fakirlikten dolayı sıkıntı çekse de, daha

sonraları arkadaşlarının ve Ahmet Efendi'nin desteğiyle Mısır'da *Benî-Haram*'da kâdî olarak görev almıştır. İlk defa hakim olarak atandığı bu vazifeyle Veysî'nin uzun ve kolay olmayan hayat yolu başlamış, kendisini geniş Osmanlı topraklarının farklı köşelerine atmış, yakın olduğu vezirlerin, paşaların, kazaskerlerin ve diğer yetkili şahısların durmadan değişimleri kendisini her defasında zorlu bir alışma sürecine itmiştir. Ülkeyi yönetenlerin devamlı değişmesi Veysî'nin ülkedeki gerçekleri görmesine neden olmuştur. *Benî-Haram*'dan sonra Veysî *Ferre* ve *Reşid*'de görev almış, fakat buralarda da görevi uzun sürmemiştir (Salimzyanova 1976: 4).

1595 yılında Mehmet Paşa Mısır halifesi olarak vazife aldığında, Veysî onun divanında görev almıştır. Atâyî'nin, kafaları karıştıran “*O artık maksadına ulaşmıştır*” ifadesine göre, bu Veysî'nin kendi isteği miydi, yoksa atandığı bir sonraki görevi miydi bilemiyoruz, fakat sonradan Veysî'nin Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Akhisar, Tire, Alaşehir'de kadı, Aydın ve Saruhan'da ise mufettiş-i emvâl olarak vazifelendirilmiş olduğunu görmekteyiz. Daha sonra Siroz'da (Serez) kadı olmuş, Rumeli kaleminde yerini almıştır (Salimzyanova 1976: 5).

Veysî'nin, Aydın'da görev yaptığı sıralarda, müsveddesini kaleme aldığı bir fevta sureti Hüseyin Yurdaydın tarafından ülkemizin dinî tarihi bakımından önemli bir belge olarak değerlendirilmiştir. Buna göre Güzelhisar kasabasında Üveys Paşa-zâde “küttâbından” Ahmed Senâyî adlı bir kişinin inanç bakımından “*dalâlete*” düştüğü ve peygamberlere garazkârlığını ileri dereceye götürecektir “*hicviyyât-ı enbiyâda manzum bir kitâb-ı nâ-sevâb*” yazmış olduğunu onun “*fesâd akidesine vâkıf olanların*” durumu adı geçen paşaya bildirmeleri ile ortaya çıkmıştır. Fetva incelendiğinde Ahmed Senâyî'nin Hz. Muhammed'i hicvetmekle yetinmediği aynı zamanda peygamberlik iddiasında bulunduğu da anlaşıldığı görülmektedir. Veysî Efendi fetvasına bu konu ile ilgili 3 beyti örnek olarak almıştır. Fetvada, Ahmed Senâyî'nin; “*Devr-i Muhammed geçübün / Hâliyâ saltanatı Ahmed'e virdi Hüda*” gibi söz ve benzeri ifadeler üzerinde durularak sonuçta “*bî-ihtiyar, bilâ-tehir ve lâ-tevakkuף katli lâzım olur ...*” sözleriyle Ahmed Senâyî'ninâcilen katline hüküm verilmiştir (Günay 2010:305).

Bu basamakları atladıktan sonra Veysî'nin daha da yüksek makamlarda görev alması bekleniyordu. 1603 senesinde vezir Ali Paşa başkumandan olarak Macaristan'a sefere çıktığında, Veysî ordu kâdısı olarak görev almıştır. Fakat birkaç gün sonra ordu Belgrad'a vardığında Ali Paşa vefat etmiş ve Veysî vazifesinden alıkonulmuştur. Veysî'nin, Rumeli kazaskeri Esad Efendi'ye yazdığı mektuptan anlaşıldığı üzere, vezir

olarak yeni görev alan Mehmet Paşa'nın kararıyla Veysî Sakız kâdisi olarak görevlendirilmesine karşı çıkararak bu haksızlığı ortadan kaldırmayı denemiştir. Atâyî'nin verdiği bilgilere dayanarak haksızlığı ortadan kaldırmak maksadıyla Veysî yüce divân tarafından Ruscuk'a kadı olarak görevlendirilmiştir. Fakat bu vazifesi de her zamanki gibi kısa sürmüş ve hemen akabinde 1604 yılında Üsküp'e gitmiştir. Bu şehrin Veysî'nin biyografisinde önemli yeri vardır. 24 yıl boyunca 7 defa Veysî bu şehre kadı olarak atanmış ve çoğu kimse kendisine Üsküplü Veysî olarak hitap etmiştir (Salimzyanova 1976: 5).

Sakız'a görevlendirildiği halde gitmemesi ve yeniden Üsküp kadısı olarak görevlendirilmesiyle ilgili şair Misâlî (ö. 1017/1608)

*“ Misâlî şâd olup gûş eyledikde didi târîhin
Yine Veysî Efendi hâkim oldu şehr-i Üsküb'e ”*

beytiyle tarih düşürmüştür (Günay 2010:305).

Yugoslavya'da basılmış evrak arasında Veysî'nin Üsküp kadısı olarak imzası olduğunu 1608 yılına ait Hasan Kaleşi ve Mehmet Mehmedovski tarafından basılan vakıf belgelerinde, aynı zamanda 1613 yılında İsa Halife vakfına ait olan bir el yazmasında rastlanmıştır (Salimzyanova 1976: 6).

Veysî sırayla Tırhala, Eğriboz ve İnebahtı vilâyetlerine atanmıştır. Hammer'in yazdıklarına göre ise aynı yıllarda Lepanto ve Negroponte'de yerleşen vakıf dairelerinde müfettişlik yapmıştır. 1613 yılında Veysî üçüncü defa, daha sonra ise kısa zaman aralıklarıyla tekrar dördüncü ve beşinci defa Üsküp'e tayin edilmiştir. Yine Hammer'in verdiği bilgiler üzerine Veysî'nin Üsküp'teki vazifesi tekraren sona erdiğinde İstanbul'a gelmiş ve 1620 yılında vezir Güzelce Ali Paşa'nın himayesiyle Üsküp'e altıncı defa tayin edilmiş olsa da, seneye Rodosto'ya gönderilmiştir. Daha sonra Gümülcine'de görev almış ve nihayet 1624 yılında Üsküp'e sonuncu ve yedinci defa tayin edilmiştir (Salimzyanova 1976: 6).

1032 senesinde Gümülcine'de görevliyken, devrin sadrazamı Cabbar Merre Hüseyin Paşa'nın hilesiyle makamı elinden alınıp, Salih Efendi'ye arpalık olarak verilmiştir. Veysî, zamanın mecmuaların birinde *“Mansıbımız Tophâneli Sâlih nâm kaydıyla virilmiş”* diyerek uğradığı haksızlığı dile getirmiştir (Yılmaz 1998: 653).

Veysî'ye, bir şahsiyet olarak değer verenlerden biri de Evliya Çelebi'dir.

Seyâhatnâmesi'nde, Veysî ile olan karşılaşmasını anlatarak, kendisi daha genç yaşlardayken ünlü bir şair tarafından hayır dua verilerek geleceğinin parlak olacağına dair vaadlerde bulunmuştur. Kimsede rastlanamayan, Veysî'nin oğlu hakkındaki bilgiye yine Evliya Çelebi'de rastlanılmaktadır. Oğluyla yarım asır sonra karşılaştığını anlatmakta olan Evliya Çelebi, babasında olan yetenek ve erdem gibi özelliklerin zerresini dahi oğlunun taşımadığını ifade etmektedir (Salimzyanova 1976: 6).

Rıza, tezkiresinde Veysî'nin nâ'ibi olarak bahsettiği Hulûsî hakkında şu şekilde bilgi vermiştir: “*Üskübî Ahmed Çelebi'dür. Kuzât-ı sencîde-sıfâtdan olup Merhûm Veysî Efendi'nüñ nâ'ibi olmagla ol sâhib-i edeb Nâ'ib Çelebi lakabı ile mülakkabdur. Mîve-i tabî'atleri anlaruñ hûrşîd-i ta'lîm ü terbiyeleri ile perveriş bulmagın hûb inşası ve mergûb eş'âr-ı dil-güşâsı vardır. Bu ebyât-ı latîf tasarruf-ı zihn-i nazîfidür:*

Şi'r

İtdi teşrîf cihânı yine mâ[h nev]-rûze

İrdi gâyetde gül-i meclis-i sâz u söze

Oldı ezkâr u 'ibâdetle cihân mâl-â-mâl

N'ola yer kalmasa yârân-ı safâ-endûze

Giceyi gündüze döndürdi kanâdîl-i minâre

Kalmadı minnetümüz mihr-i cihân-efrûze” (Zavotçu 2008: 80).

Veysî Üsküp'te 14 Zi'l-hicce 1037/salı günü 15 Ağustos 1628 yılında vefat etmiştir. Kâtip Çelebi, “*Veysî büyük ihtimalle görevinden azl edilmesi sırasında vefat etmiştir.*” diye yazmıştır. Veysî Üsküp'te yerli mezarlıkta defnedilmiş, fakat Hasan Kaleşi ve Mehmet Mehmetovski'nin verdiği bilgilere göre bu mezarlık 1954 yılında üniversite inşası sırasında dağıtılmıştır. Veysî'nin vefat ettiği tarihle ilgili çeşitli beyitler yazılmış, ama bunlar arasından en çok bilineni Nev'îzâde Atâyî'nin yazdığı beyittir. Bu arada Atâyî de son hâkimlik görevini Üsküp'te yapmıştır. Beyti ise şöyledir:

“Veysî ki olmuş idi tegazulde bî bedel

Tâyin-i sâl-i fevtine târîhdir 'gazel' ” (Salimzyanova 1976: 6).

Anlaşıldığı üzere Veysî'nin vefat tarihi *gazel* kelimesinde saklıdır. Gazel kelimesinin harflerinin toplamı ebced hesabıyla 1037 tarihini vermektedir.

Erken tarihli nüshalardan: Topkapı Sarayı Müzesi'nin Türkçe Yazmalar Bölümünde 1334 numarada kayıtlı 1062/1651-52 istinsah tarihli Mehmed B. Ali er-Rodosi'nin yazdığı Siyer-i Veysî nüshasında, ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 67 Saf 273/2 numarada kayıtlı 1049/1638 istinsah tarihli, müstensihisi Mehmed Said Nahcivanî olan *Düstûrül-'Amel* nüshasında, Veysî'nin ölümüne düşürülmüş şu kıta vardır:

*Olacak Veysî Efendi muhtazır
Gördi tınmaz hâzirân-ı bî-vefâ
Didi kendi kendinin târîhin
Bin otuz altıda geçdin Veysîyâ*

Mezar taşında ise:

“Dedi ahhâbın biri târîhini

Cân-ı Veysî gitti bâb-ı cennete” beyti yazılıdır. (Bursalı Mehmet Tahir 1338: 477; Kaya 2013:76)

2.2. Veysî'nin Edebî Kişiliği ve Eserleri

Veysî, Türk medeniyeti tarihinde devrinin edebiyatçısı, şairi ve yazarı olarak tanınmıştır. Türkiye ve dünyanın diğer ülkelerinde Veysî'nin eserlerinin el yazma ve matbu nüshalarının çok sayıda mevcudluğu, Osmanlı camiasınca eserlerinin okunmasının ve yaygın olmasının bir göstergesidir.

Nazımdan çok nesirle tanınan Veysî'nin şiiri ilminden, nesri ise şiirinden üstündür. Yaşadığı dönemin en tanınmış nâsiridir ve bu ünü kendisine nesir yazılarında kullandığı sanatlı ve külfetli üslûbu kazandırmıştır. Mensur eserlerinde istiâre, teşbih, tenâsüb, seci ve cinas gibi bütün edebî sanatları kullanmış, lâkin süs için manayı feda etmemiştir. Veysî, *“eski Osmanlı inşâsının en büyük mümessili ve münşîlerin pîri”* olarak anılmıştır (Günay 2010: 307).

Babinger Veysî'yi, Osmanlı nesrinin Bâkî'den sonraki en parlak ismi olarak adlandırmıştır (Üçok 1992: 168).

Rıza, tezkiresinde Veysî'nin inşâda mükemmeliğini, aynı zamanda şairliğini de överek : “*İlm ü fazîlet ile nâdirü'l-akrân ve şi'r ü inşâyla müşârün-ileyh-i bi'l-benân olan Alaşehir'li Üveys Çelebi'dür. Üsküb'de kâdî olmak takrîbiyle tavattun eylemiş-idi. Siyer-i şerîfi nazm u nesr üzre tahrîre getirüp pesendide-i erbâb-ı belâgat olmuşdur. Hakkâ ki irtibât u selâset andan ziyâde mümkün degüldür: Evsâf-ı cemîli sâ'ir tezâkirde tafsîl olındığına binâen tavsîfden müstagnî olmanın bu mertebe ile iktifâ olındı. Bu eş'âr-ı dil-pezîr zâde-i tab'-ı lâ-nazîrleridür*” şeklinde ifade ederek gazellerinden birkaç örnek vermiştir (Zavotçu 2008:164). Gazellere bakıldığında Veysî'nin şairliğinin inşâda olan ustalığından hiç de geri kalmadığını anlamak mümkündür.

Veysî'nin inşâ ustalığı ve şairliğinden övgüyle bahseden diğer tezkire yazarı Kınalızâde Hasan Çelebi'dir ki şöyle buyurmuştur: “*...bülbül-i gülşen-i safâ olan dil-i güyâsı şâhsâr-ı belâgatda nagme-serâ olan ve ol nagamât-ı dil-pezîr ile medh ü senâya lâayık u sezâ olan şu'arâdandır. Serv-bülend vücûd-ı nâmdârı şöyle ki bir mikdâr büstân-ı hayâtta pâydâr olup bu hâl üzre ber-karâr ola gerçekden şâ'ir-i pür-iştihâr olacağı rûşen ü âşkârdur. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır...*” (Kutluk 1989: 1051).

Çeşitli kaynaklarda Osmanlının en büyük *münşîsi* olarak bahsedilen Veysî, inşâ sahasında dikkate değer eserleriyle mahirliğini sergilemiştir.

Milli Kütüphane Yazmalar Kolleksiyonunda 06 Mil Yz 133 arşiv numarasıyla kayıtlı 53 yapraklık ve yine aynı Kolleksiyonda 06 Mil Yz A 133 arşiv numarasıyla 94 yapraklık *Lûgat-ı Siyer-i Veysî* vardır ki, bu da Veysî'nin dilinin kendine özgü olduğunun delilidir.

Babinger, Veysî'nin eserlerinin bibliyografyasında bir karışıklığın hükmettiğine değinmiştir. Şöyle ki, bazı Türk ve Batı Avrupa çalışmalarında ve kataloglarında Veysî'nin eserleri arasında öyle eserler vardır ki, bu eserlerden bazılarının Veysî'ye ait olduğu hatalı olarak kaydedilmiş, bazılarının ise Veysî'ye ait olduğu şüphe doğurmuştur ve bu hususta ciddi bir araştırma ihtiyacını ortaya koymuştur (Salimzyanova 1976: 7).

Veysî'nin yazdığı eserler ve içerikleri dikkate alınırsa, yazarın döneminde

mevcut olan tefsîr kaynaklarına ulaştığı, İslâm Tarihi, Tasavvuf, Hadîs, Fars ve Arap Edebiyatı alanlarında da derin vukûfiyeti olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Veysi'ye ait eserler: 1. *Şehâdet-nâme/Düstûrû'l-‘Amel/Fezâil-i Kelime-i Tevhîd*, 2. *Siyer-i Veysî/ Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi‘râc*, 3. *Hâb-nâme/Vakı'anâme*, 4. *Dîvân*, 5. *İstanbul Kasidesi*, 6. *Hicviye/Lokmân-ı Şehnâme-gûy*, 7. *Münşeât*, 8. *Futûh-i Mısır/Risale-i Amr b. As*, 9. *Merace'l-Bahreyn fî Ecvibe ‘alâ İ‘tirazâtı'l-Cevherî* (Yılmaz 2012 :240); 10. *Gurretü'l-Asr fî Tefsîri Sûreti'n-Nasr*, 11. *Hediyyetü'l-Muhlisîn ve Tezkiretü'l-Muhsinîn* (Altun 2011:13); 12. *Târîh-i Feth-i Rodos* (Salimzyanova 1976: 14).

***Siyer-i Veysî/Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi‘râc*⁶:** XVII. yüzyıla kadar yazılan siyerler içinde telif denilebilecek seviyede örnek bir eserdir. Baştan sona Hz. Peygamberi anlatan bir siyer kitabıdır. Yurtiçi ve yurtdışında birçok kütüphanede yazma nüshası bulunan bu eser değişik zamanlarda istinsah edilmiştir. Özenle hazırlanmış, müzehhep ve hattı muntazam olan nüshalar içinde İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan bir nüsha, Osmanlı medreselerinden Siyavuş Paşa Medresesi'nde müderris olan Sadullah'ın çeşitli siyerleri ve miraciye, hilye, na't gibi eserleri bir araya getirerek düzenlediği kitabın içinde de yer almaktadır. Müderris Sadullah'ın yazdığı bu kitap içinde Veysî'nin *Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi‘râc* eserinin de yer alması medresede okutulmuş olabileceği düşüncesini akla getirmektedir (Yılmaz 1999: 36-37).

Eserde makale başlıkları altında Hz. Peygamber'in hayatının Mekke ve Medine devreleri ele alınmış, Mekke devrini anlatan Mekkî bölüm 23 makaleden, Medine devrini anlatan Medenî bölüm ise 14 makaleden oluşmuştur. Hz. Peygamberimizin Medine'deki yaşayışının ve gazalarının bir kısmını içine alan eser ancak Bedir Gazasına kadar getirilebilmiştir. Bu sebeple zeyiller yazılmıştır. Hz. Peygamber'in şeceresinin tanıtımı ile başlayan bu eser Zemzem suyunun bulunması; Hz. Peygamberin annesi Amine ile babası Abdullah'ın nikâhı; Hz. Peygamber'in isimlerinin sıralandığı ve bu isimlerle anılış sebeplerinin anlatımı; Peygamberimizin doğumu; Nuşirevan'ın adaleti hususunda rivayet edilen hadîs üzerine yapılan bir tartışma; Hz. Peygamberin sütanne Halime'ye verilmesi; Hz. Peygamberin Şam seferi esnasında Bahira adlı râhiple

⁶ Ali Emîrî, “Siyer-i Veysî”yi ezberlemiştir; bkz. İdris Kadioğlu (2005), Hayatını Milletine Adayan Şark Bilgini Ali Emîrî ve Cevâhirü'l-Mülûk'u, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, S.6, s. 681

karşılaşma hadisesi; Kâbe'nin onarılması ile Hacerü'l-Esved'in yerine konması söz konusu olduğunda, Muhammedü'l-Emin'in hakemliğine müracaat ve Hacerü'l-Esved'i Peygamberin yerine koyması hadisesi; vahyin gelişi; Peygamberin tebliğ görevini açıktan yapması; kâfirlerin Hz. Peygambere fiilî ve sözlü sataşmaları; Habeşistan'a göç izninin çıkışı; Habeşistan'a gelenleri tekrar Hicaz'a götürmek için 'Amr B. 'âs, 'Ammâre B. Velîd'in Necâşî'ye müracaatı; Hz. Hamza'nın ve Hz. Ömer'in Müslüman oluşu; müşriklerin Peygamberin amcası Ebu Talib'e gelip, “*Muhammed'i himayeden vazgeç*” dedikleri; müşriklerin Haşimoğullarıyla ve Abdülmuttaliboğullarıyla bağlantılarını koparmaları Abdülmuttalib'in ölümü; Hz. Peygamberin Kureyşliler'in yaptığı eziyetlerden bunalıp Taife'ye gidişi ve orada da tebliğ görevini yapamayınca, gönlü kırık bir şekilde dönerken, yolda cinler taifesinin Müslüman oluşu; Mi'râc Hadisesi; Hz. Peygamberin hac mevsiminde Arap kabilelerini İslâma daveti; Hz. Peygamberin hicrete yönelmesi; Hz. Peygamberin Medine'ye varışından ve Mescid-i Kubâ'dan bahsedilen kısım; Yahudi Abdullah b. Selâm'ın Müslüman oluşu; Selmân'ın Müslüman olmak için Hz. Peygamber'e getirilişi; beş vakit namaz için ezana başlanması; konuşan bir kurdun Hz. Peygamberden haber vermesi; Fâtıma'nın düğününden bahseden bölüm; Hz. Peygambere kıtal için iznin çıkması ile ilgili mevzular; büyük savaşları; Hamza b. Abdülmuttalib'in gazalardaki kahramanlıkları; Kible'nin değişmesi; Ebu Leheb'in öldürülmesi; Kureyş eşkiyasından Umeyr B. Cüheymî'nin Müslüman oluşu; Mervân'ın kızı Asmân'ın öldürülmesi konularını ihtiva etmektedir (Yılmaz 1999: 39-40).

Eserde Arapça, Farsça, Türkçe olmak üzere “*li-münşiihi*” kaydıyla kaleme aldığı manzumelerini ve yer yer başka şairlerin şiirlerini serpiştirerek nesrine renk katmıştır (Yılmaz 1999:43).

Hâb-nâme/Vakı'a-nâme: Başta Siyer-i Veysî olmak üzere, Veysî'nin tanınmış eserlerinden biri olan Hâb-nâme, yurtiçinde olduğu gibi, yurtdışında da bilim camiasının ilgi odağı olmuş, edebiyatçı ve tarihçiler tarafından üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Avrupa edebiyatında Hâb-nâme hakkında ilk defa Russo Katalogunda bahsedilmiştir. Hammer çalışmalarında eserin tarihî-siyasî yönünü vurgulamış, daha sonra Flügel ve Krafft'da kısa bilgiler verilmiştir. Salimzyanova'ya göre Kocatürk'ün “*Türk Edebiyatı Tarihi*” adlı eserinde Hâb-nâme'nin karakteristik özelliklerinden bahsedilmiş ve Kocatürk Hâb-nâme'yi değerli ve orijinal olarak adlandırmıştır. Dikkate

değer diğer çalışma ise Smirnov'un “*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века, о Причинах Упадка Турции*” adlı eseridir. Hâb-nâme'yi, XVII. yüzyılın değerli tarihî-edebî kaynak çalışması olarak ele alan Smirnov, Koçi Bey'in siyasî-iktisadî Risâlesi üzerine yaptığı çalışmasında harmanlayarak kullanmıştır. Hâb-nâme hakkında kısa bilgiye Borolina ve Maştakova'nın⁷ çalışmalarında da rastlamak mümkündür (Salimzyanova 1976: 14).

Eserin nüshaları üzerine karşılaştırma yaparak yeni bir metin oluşturan Salimzyanova⁸, Veysi'nin hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve Hâb-nâme hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.

Salimzyanova Hâb-nâme'yi, Osmanlı cemiyetinin ictimai fikirlerinin “*parlakâbidesi*” aynı zamanda XVII. yüzyıl Türk nesrinin ilgi çekici örneğinin “*kurgusal edebiyat âbidesi*” olarak adlandırmakta, eserin yazılış tarihine sadece Krafft'ta rastlamak mümkün olduğunu yazarak, 1017/1608 olarak bildirmiştir (Salimzyanova 1976: 14-21).

“*Hâb-nâme-i Veysi*”⁹ başlığı altında Hayriye Deryan tarafından bir mezuniyet tezi çalışılmıştır (Yılmaz 1998: 655). Bu tezdeki metni dikkate alarak, A. Şen Tunç 2008 yılında bir yüksek lisans tezi çalışması yapmıştır¹⁰ (Altun 2011: 23).

Eserin konusu-Osmanlı Devleti'nin meselelerini ve bu meseleler hakkındaki kaygılarını, dönemin padişahı I. Ahmed'e ve efsanevî hükümdar İskender-i Zülkarneyn'e rüyasında anlatması üzerine İskender Veysi'ye yeryüzünde geçen önemli olaylardan örnekler göstererek adeta bir tarih dersi vermiştir. Eser padişaha dualarla başlamasının ardından, onun adaleti ve kudreti sayesinde toplumun rahata erdiğini, düşmanların kanının akıtıldığını ifade eder. Akabinde yazar kendini takdim ederek hayal âleminde padişahla vasıtasız görüşmeyi halkın ızdırabını ona anlatmayı düşlediğini söyler.

⁷ Borolina ve Maştakova'nın çalışmalarına Azerbaycan Elmler Akademiyası Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'nde ulaşamadı.

⁸ Salimzyanova'nın “*Hâb-nâme (Rüya Kitabı)*” başlığı altında 1976 yılında yazılan “*Хаб-Наме (Книга Сноведения)*” adlı eseri Bakü Devlet Üniversitesi Şarkiyat Kütüphanesine gidilerek tarafımızca temin edilerek incelenmiştir.

Hâb-nâme'yi yayımlayan Mustafa Altun “*Hâb-nâme-i Veysi*” adlı çalışmasında bu kitabın İSAM Kütüphanesinde mevcut olduğu bilgisini vermiştir. Bkz. Mustafa Altun (2011) *Hâb-nâme-i Veysi. MVT Yayıncılık*. İstanbul. s.7.

İSAM kütüphanesinde 956.073 Vey. H. 1976 numaralı kayıt altında görülmektedir. Yazarın ismi kaydedilmemiş olsa bile diğer bilgiler uyuştüğundan, M.Altun'un eserinde atıf yaptığı kaynak bu olmalıdır.

⁹ Hayriye Deryan (1961) *Hâb-nâme-i Veysi*, mezuniyet tezi, İstanbul Üniversitesi edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkîyat Enstitüsü, nr. 571.

¹⁰ A. Şen Tunç (2008) *The Dream of 17th Century Ottoman İntellektual: Veysi and His Habname*, Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi.

Memleketin sıkıntılarını dile getirerek I. Ahmedle görüşme arzusunu bildirir (Yılmaz 1998: 656).

Hammer'in düşüncesine göre, Hâb-nâme, meşhur tarihçi ve yazar Gelibolulu Mustafaâîlî'nin 25 hanedanın çöküş sebebini anlatan "*Fusûl-i Hall ü Akd ve Usûl-i Harc u Nakd*" adlı eserinin "*şairsel işlenişi*"dir (Salimzyanova 1976: 19).

Dîvân: Kâtip Çelebi, Veysî'nin Dîvân'ını¹¹ "sistematiik ve mükemmel" olarak adlandırmıştır. Dîvân'da gazel ve kasideler dışında, terkiib-i bendler, terci-i bendler, muhammesler, tahmis ve kıt'a önemli yer tutmaktadır (Salimzyanova 1976: 7).

Veysî'nin Dîvânı'nda 2 na't, 26 kaside ve İstanbul Kasidesi olmak üzere toplam 29 kaside yer almaktadır. Bu kasidelerdeki beyit sayısının toplamı 801'dir. Kasidelerde en az beyit sayısı 5 (na't) ile 67 (İstanbul Kasidesi) beyit arasındadır. Kasidelerde 125 yerde toplam 59 isim geçmekte, bu isimlerden bazıları bir bazısı birden fazla yerde zikredilmektedir. En çok adı geçen isimler Süleyman, Cem, Cemşîd, Sultan Osman, Rüstem, İskender'dir (Hoca 2006: 118-119).

Dîvân'ın baş kısmında iki na't, kasidelerin sonunda ise "*İstanbul Kasidesi*" olarak adlandırılan uzun bir şiir yer almaktadır. Bu kasidenin diğerlerinden farkı bir medhiye değil, şairin yaşadığı zamandan şikâyet ettiği bir eleştiri şiiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kasidelerde, devletin ileri gelen şahsiyetlerini överken, kendilerinin devlet ve millete hizmetleri hususunda büyük ehemmiyet arz ettiklerini, dolayısıyla kendilerinden lutuf ve ilgi görmeyen olağan bir hadise olduğunu belirtmektedir. Bu şiirlerde şâirin, fahriye bölümünde kendi şiirlerini öven sanatlı beyitleri de kaleme almaktadır (Hoca 2006:117).

İstanbul Kasidesi: Üzerinde çokça durulan ve Veysî'ye ait olup olmadığı tartışılan bu kasidede keskinlik ve cesaretle yazılan hicivler dikkat çekmektedir. Genel olarak çalışmalara bakıldığında üç farklı isimle (*İstanbul Kasidesi*, *Nasihât-ı İstanbul* (*Nasihât-ı İslambol*)¹², *Kaside*) karşımıza çıkan bu kaside hakkında Salimzyanova çalışmasında "*Veysî'nin Dîvânı'na dahil olmayan kasidesi, tek eserdir ki, Batı Avrupa*

¹¹ Veysî Dîvânı'nın çalışması Zehra Toska ve Fadıl Hoca tarafından çalışılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Zehra TOSKA, *Veysî Dîvânı (Hayatı, Eserleri, Kişiliği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.

Fadıl HOCA, *Veysî Dîvânı Tahlili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002

Fadıl HOCA, *Üskübî Dîvânı-Veysî Üskübî Dîvânı'nın Tahlili*, Edirne Valiliği Yayınları, Edirne 2013.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Dmitriy Smirnov "*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели*" XII века о Причинах Упадка Турции" (1873) В. Демакова Yayınları, С.Петербург, s.14.

bilim adamları tarafından tercüme edilmesi ve basılması sonucu Avrupa okurlarına ulaştırılmıştır.” bilgisini vermesi, diğer yandan ise yukarıda da bahsettiğimiz gibi Fadıl Hoca'nın “*kasidelerin sonunda ise “İstanbul Kasidesi” olarak adlandırılan uzun bir şiir yer almaktadır*” demesi kasidenin Veysî'ye aidiyeti hususunda soru işareti doğurmaktadır.

Kasidenin beyit sayısında da farklı istatistikler verilmektedir. Şöyle ki, Gibb *Osmanlı Şiir Tarihi çalışmasında* kırk beş beyit; Prof. Dr. Fahir İz *Eski Türk Edebiyatında Nazım* adlı eserinde elli iki beyit; Günay Kut, “*Veysî'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Hakkında*” başlıklı makalesinde altmış yedi beyit şeklinde ifade edilmiştir (Egüz 2009: 36).

1770 yılında Veysî'nin kasidesini Cardonne Fransızcaya tercüme etmiştir¹³. Bu tercüme farklı şark el yazmaları tercümelerinden oluşan edebiyat tercümeleri mecmuasına dahil edilmiştir. Cardonne “*Veysî Efendi'nin, Asrına Dâir Hicvi*” başlığı altında yaptığı bu tercüme, kasidenin kısa bir tanıtımı olmuştur. Akabinde kaside metninin diğer iki baskısı Diez tarafından Almancaya tercüme edilmiştir. 1809'da “*Fundgruben des Orients*” isimli dergide “*İstanbul'a Uyarı veya Ceza Alması Muhtemel Olan Türk Şairinin Osmanlıların Yozlaşması Hakkında Şiiri*” başlığı altında kasidenin metni ve tercümesi yayınlanmıştır. İki sene sonra Diez “*Fundgruben des Orients*” dergisinde altyazılar da vererek metnin tercümesini ve giriş makalesini tekrar yayınlamıştır (Salimzyanova 1976:8). Diez'in 1811'de yayınladığı metnin tercümesinde, Hammer'in de yer aldığı derginin yöneticileri tarafından bazı yanlışların olduğu beyan edilmiştir. Bu yüzden Diez küskünlüğünü belli ederek, doğruluğunu ispatlayacak şekilde açıklamış ve tekrar yayınlamıştır (Smirnov 1873: 14). Bu tercümenin meşhur Alman şairi Goethe tarafından çok beğenildiği iddia edilmektedir (Hoca 2006: 120).

Hiciv özelliği taşıyan Veysî'nin kasidesi hakkında Hammer kısaca bilgi vermiştir (Salimzyanova 1976: 8).

Veysî'nin şairliğini beğenmeyen Gibb, “*A History of Ottoman Poetry*” adlı kitabında Veysî'nin bu kasidesinden hayranlıkla söz etmiştir. “*A History of Ottoman*

¹³ Esra Egüz, “*İstanbul'a içeriden ve dışarıdan bakışlar: Veysî, Nedim, Râmî ve Süheylî'nin İstanbul'a Dair Birer Manzumesi*” adlı makalesinin 36. sayfasında bu kasidenin Gibb'in *Osmanlı Şiir Tarihi* kitabı sayesinde ilim dünyasına tanıtıldığı bilgisini vermiştir. Ayrıca Fadıl Hoca “*Veysî Üskübî'nin Kasideleri ve İstanbul Kasidesi*” nin değerlendirilmesi adlı makalesinin 120. sayfasında bu kasidenin varlığından ilk olarak haberdar edenin Gibb olduğunu söyleyerek kasidenin Diez tarafından 1811 yılında Almancaya tercüme edildiğini tespit ettiğini ifade etmiştir.

Poetry”nin 6. cildine Gibb kasidenin metninin İngilizceye çevirisini yerleştirmiştir (Salimzyanova 1976: 9).

Smirnov çalışmalarında kasideyi Rusçaya kısmen tercüme etmiş, XVII. yüzyıl Türk Edebiyatı çerçevesinde hiciv yönüyle ele almış ve hiciv edebiyatı bakımından parlak sayfalardan biri olarak değerlendirmiştir. Metin ve beyit tercümeleriyle örneklendirilerek, kasidenin karakteristik ve bazı sanatsal özellikleri, Maştakova tarafından yapılan çalışmada yer almaktadır (Salimzyanova 1976: 9).

Kasidenin kaderi vatanında tamamen farklı şekil almıştır. Atâyî'nin çalışmalarından ve diğer tezkirelerden başlayarak XIX. yüzyılın başlarında XX. yüzyılın sonlarında yaşamış diğer Türk edebiyatçıların çalışmalarına kadar, bunun hakkında tek kelime dahi edilmemiştir (Salimzyanova 1976: 9).

Smirnov, *Hicviye* ile *İstanbul Kasidesi*'ni aynı eser olduğunu sanarak Veysî'ye şöhret kazandırmanın *İstanbul Kasidesi* olduğunu söylemiştir. Bunu da Kâtip Çelebi'ye dayandırmıştır. Oysa ki Kâtip Çelebi'nin bahsettiği *İstanbul Kasidesi* değil *Hicviye*'dir¹⁴. (Salimzyanova 1976: 9).

İlk defa “*Güfte-yi Üveys der Ahval-i Zaman*” adıyla Ali Emîrî tarafından yayımlandığını bildiren Salimzyanova bundan hareketle Batıda *İstanbul Kasidesi* olarak isimlenen şiirin, isminin Osmanlıda böyle adlandırılmamış olduğuna işaret eder. Kasidenin ikinci baskısı 1966'da Fahir İz'in “*Eski Türk Edebiyatında Nazım*” çalışmasında yerini almış, Günay Kut'un ise çalışması¹⁵ üçüncü olmuştur (Salimzyanova 1976: 10).

Hicviye: Kaynaklarda bu adla kayda geçen eserin içeriği hakkında çok az bilgi verilmiştir. Şöyle ki, kimi yazarlarca Veysî'nin *Hicviyesi*, *Nasihat-ı İstanbul Kasidesi* olarak kabul edilmiştir. Atâyî'nin verdiği bilgilere dayanarak Veysî, “*Şehnâme*ci Lokman'a özenerek” yazdığı ve 992/1584 yılında ortaya çıkardığı *Hicviyesi*yle meşhur olmuştur. Dolayısıyla Veysî *Hicviyesini* 23 yaşında yazmıştır, halbuki *Nasihat-ı İstanbul Kasidesi* Veysî'nin ölümünden iki sene önce 1626 yılında yazılmıştır. Veysî'nin *Hicviyesi* ile ilgili, Agah Sırrı Levend “*Dîvân Edebiyatında Gülmece*” adlı makalesinde de bilgi vererek, *Şehnâme*ci Lokman'a özenerek Farsça yazılan bu eserin el yazmasının Süleymaniye Kütüphanesinde muhafaza edildiğini ifade etmiştir. Bunca meşhur olan bir eserin bu el yazmadan başka diğer nüshalarının da olabileceği muhtemeldir

¹⁴ Kâtip Çelebi, (1941-43), *Keşfü'z-Zünûn*, I-II, s. 1653; Atâyî, Nev'îzâde (1268) *Zeyl-i Şakâik*, s.715.

¹⁵ Günay Kut (Alpay), (1989), “*Veysî'nin Bir Kasidesi Üzerine*” TDAY Belleten (1970), TTK Bas. Ankara.

(Salimzyanova 1976: 11).

Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu eser otuz iki beyitlik Farsça bir manzumedir¹⁶.

Tövbe-nâme: Mecmualarda mustakil olarak geçen ve kimi kaynaklarda müstakil bir eser gibi zikredilen dokuz bendden oluşan (Yılmaz 2012: 241) *Tövbe-nâme*'ye Veysî'nin *Dîvân*'ının bazı nüshalarında da rastlanmaktadır. *Dîvân* nüshalarının birinde "*Terkib-i bend-i Derârû-yı Hacc-ı Şerîf*" başlığı ile yazılmıştır ki, başlıktan hareketle eserin Hac niyetiyle yazıldığını söylemek mümkündür. Kaynaklarda şiirin içeriği tanıtılırken, Zeyniye tarikatının Piri Zeynü'ddîn-i Hafî'nin hikmet ve sözlerini ihtivâ ettiği ifade edilmektedir (Yılmaz 2012: 240).

Bu şiir hakkında yapılmış mustakil bir bildiri çalışması mevcuttur¹⁷.

Münşeât: "*Mekâtib*" adıyla da bilinen Veysî'nin mektup mecmuası daha çok "*Münşeât*"¹⁸ olarak tanınmış, bir çok inşa mecmualarında yerini almıştır (Salimzyanova 1976: 12).

Veysî münşeâtı, Şeyhülslâm Sun'ullah Efendi'nin şeyhülslâmlığı, Cemâlî-zâde'ye mansıb tevcihi dolayısıyla yazdığı tebrikler ve istidânâmesi, yakın dostlarına gönderdiği mektuplar, Şeyhülslâm Mehmet Efendi'ye bayram tebriği, Sümbül Ali Efendi'ye yazdığı af mektupları, şair Nergisî-zâde ile mektuplaşmalarından oluşur (Altun 2011: 13).

Kullandıkları dil bakımından Veysî ve Nergisî arasında karşılaştırma yaparak fikir beyan eden bir çok araştırmacının aksine, iki dostun inşâ üslûbunda birbirlerine övgü yağdırması bir bakıma eleştirinin fuzûlî olduğuna da işaret etmektedir.

Veysî ve Nergisî, saygıya dayalı birbirleriyle sıkça yazışan iki dost olarak tanınmaktadır. Veysî Nergisî'den birkaç yaş büyük olmakta, ağır ve külfetli üslûpları bir yana, gayet sanatlı ve ustaca yazan iki münşi olarak tanınmaktadırlar. Farsça bir kıta ile başlayan Veysî bir mektubunda, Nergisî'nin önceki mektubundan son derece sevindiğini, gül bahçesinden gelen bir gonca benzetmesiyle, ruhunun şâd olduğunu ifade etmektedir. Nergisî'nin mektubunu övmeye devam ederek, sanatkârâne

¹⁶ Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi No: 2309. Varak numaraları 462, 467, 468 olarak yazılmıştır.

¹⁷ Nuran Yılmaz (2012) *Tövbe-nâme-i Veysî, İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*, İstanbul: Sütun Yayınları.

¹⁸ Ahmet Kılıç, *Münşe'ât-ı Veysî*, Doktora Tezi devam etmektedir. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

dokunmuş ipekli bir kumaşa benzeten Veysî, hiç kimsenün böyle güzel bir kumaş görmediğini ve kulağa hoş gelen bir nağme dinlemediğini yazmaktadır. İnsafli bir kişi, bu müsteâr mânalı ibareleri anlasa ve boynunda muska olarak taşısa, şu kâinat kubbesinin altında güzel terâne okuyan bülbül olur diyerek, Nergisî'nin kendisinden istediği Dürretü't-Tâc adlı siyerinin henüz tashihini bitirmediğini beyanla özür dilemektedir. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan 1056'da kayıtlı Nergisî Münşeâtı'nın otoğraf nüshasından alınan (Haksever 2001: 170-180) bu mektuba dahil olan şiirlerinden biri Şehâdet-nâme'de de yerini almıştır.

Veysî'nin bu mektubuna cevaben Nergisî, Veysî'ye '*zamanın yegânesi*' diye hitap ederek onun güzel eserlerini özlediğini, sabah akşam ondan gelecek yazıları iştiyakla gözlediğini, özellikle Üsküp yollarından gelecek kabileleri, Hz. Yakub'un Yusuf'u beklediği gibi hasretle ve ümitle beklediğini belirtmektedir. Nergisî, isteğini kolaylaştırıcı lütuflardan ümitli olduğunu, gönlünü şâd edecek hususun kerem sahibi Veysî'nin, kendisini unutulmuş köşesinden kurtarıp fazilet sofrasına dahil etmesi olduğunu, onunla görüşüp buluşmalarının gönül bağını kuvvetlendireceğini söylemektedir. Elinde olsa, Veysî'den hiç ayrılmayacağını belirten Nergisî, kendisine gönderilen Hacı Ağa'nın işiyle ilgilendiğini, ancak o taraflarda işlerin görülmesinin 'falanca' kişiye bağlı olduğunu da ilâve etmektedir. Kendisiyle yazışmaktan zevk aldığını belirtip başını ağrıtmış olabileceği için af dileyen Nergisî, Farsça bir beyitle mektubunu bitirmektedir (Haksever 2001 :170-180).

Futûh-i Mısır / Risâle-i Amr b. As: Veysî'nin tarihe olan ilgisini gösteren bu eser Müslümanların Mısır fethini konu almış, lâkin bitirilememiştir. Babinger bu eseri Şam'ın fethi olarak adlandırmıştır. Bu eserin el yazmalarına nadir olarak rastlanmaktadır¹⁹ (Salimzyanova 1976: 13).

Merace'l Bahreyn fi Ecvibe 'alâ İ'tirâzâtı'l-Cevherî:²⁰ X. yüzyıl yazarı Cevherî'nin "Sıhah" isimli Arapça lügatına XV. yüzyıl yazarlarından Firuzâbâdî'nin "Kâmûs" adlı eseriyle yazdığı itirazlarına yazdığı cevapları içeren bu eserin varlığından birçok araştırmacı söz etmektedir. Ragıp Paşa Kütüphanesinde bulunan bu eserin müellif nüshası olduğuna Menzel işaret etmektedir (Salimzyanova 1976: 13).

¹⁹ Futûh-ı Mısır adı altında: Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, S.H.M.H.K. Yaz. 188/2; Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi No: 269/3.

²⁰ Sedat Şensoy, *Veysî ve Eseri Merace'l-Bahreyn'in Tahkîki*, Yüksek Lisans Tezi, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Gurretü'l-Asr fî Tefsîri Sûreti'n-Nasr: Asr suresinin tefsiridir (Altun 2011: 13).

Hedyyetü'l- -Muhlisîn ve Tezkiretü'l-Muhsinîn ise akâid ve ahlâka dair bir eseridir (Altun 2011: 13).

Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Bd III, sayfa VI'da ***Tarih-i Feth-i Rodos*** adı geçen eserin Veysî'ye ait olabileceği ihtimali vardır (Salimzyanova 1976: 14).

BÖLÜM III

ŞEHÂDET-NÂME

3.1. Eserin İçeriği ve Üslûp Özellikleri

Şehâdet-nâme, Besmele'nin ardından doğrudan eserin takdimiyle başlar ve eserin bir münâzara türü olduğunu ifade ederek *Kelime-i Şehâdet*'e özel bir yer verdiğini vurgular.

İslâm'ın beş temel üzerine kurulduğunu söyleyerek bu temel esasları anlatacağını ifade ettikten sonra, namâzla başlayarak İslâm'ın temel esaslarının mübâhâtı (kendilerini övmeleri) yer alır. Daha sonra yazar, orucu güzel bir kadına benzetir ve siyerdan alınma bir hikâyeyi anlatmaya başlar. Orucun faziletleriyle ilgili bu hikâye çirkin ve günahkâr bir zencinin hikâyesini anlatmaktadır. Bu hikâye (V) nüshasında yer almamaktadır. Orucun mübâhâtı bittikten sonra sırayla *zekât*, *cihâd*²¹ ve *hacc* mübâhâtı yer alır. *Cihâd* mübâhâtı (A), (V) ve (MK) nüshalarında yer almamaktadır.

İslâmın şartlarından dördünün iddialarının ardından en son sözü *Kelime-i Şehâdet* alır ve münâzara tekniğiyle hepsinin kendisiyle başlaması gerektiğini hatırlatarak, kendisinin olmazsa olmaz olduğuyla sözü tamamlar. Yazar sözü en son *Kelime-i Şehâdet*'e verse de İslâmın beş şartı ve cihadla konuşmayı sürdüren *Kelime-i Tevhîd* oluyor. *Namâz*, *zekât*, *oruç*, *haccın* hususiyet ve ehemiyetlerini tek tek sayarak onlara, kendisinin tevhid bayrağının üstünde olduğunu söyler. *Namâza* seslenerek tekbir manzumesinin şah beyti olduğunu; *oruç* için Lâ ile başladığını ve Lâ İlâhe İllallâh'dan feyz aldığını; *zekât* için dinin salahı olsa da değerini tevhid fikrinden aldığını, malı temizleyip haramdan arındırsa da cehennemın vazifesinin de arındırmak olduğunu; *cihad* için her ne kadar din yolunda savaşanları şehâdet mertebesine ulaştıran olsa da askerin elindeki sancağın ve bayrağın damgası olan *Lâ İlâhe İllallâh* olmasa zafere ulaştıramayacağını; *hacc* için günahların mağfiretine vesile olan vasfını andıktan sonra bu bağışlanmanın lahûtî kaynağı olan *Kelime-i Tevhîd* olmasa *haccın* diğer dinlerin kutsal mekanlarından farkının olmadığını ifade eder.

Veysî, Fâtır suresinin “O'na hoş kelimeler yükselir” mealindeki âyetiyle

²¹ İslâm'ın beş temel esasına dahil olmayan *cihâda* eserde yer verilmesi dikkat çekicidir.

Kelime-i Şehâdet'in diğerlerinden farkına dikkat çektikten sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'i tamamlayıcı bir üslûpla “*Lâ İlâhe İllallâh* ...pervâzdur ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...hümâ-yı kürsî-peymâdur ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...ehl-i hidâyetdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...neşşâbe-i sidre nişânedür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...âsmân-ı rahmetdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...beriyye-i merhametdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...fûrûg-ı hidâyetdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...sipihri îmândur ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...fersâ-yı ‘arş-âsâdur ki...” ifadeleriyle *Kelime-i Tevhid*'in neden üstün olduğunu arka arkaya çeşitli örneklemelerle anlatır. Bu bölüm toplamda dört varak (20a-21b) kadardır.

Veysî, *Lâ İlâhe İllallâh*'ın üstünlüklerini sıraladığı son satırlarda Kur‘ân'daki bazı Peygamber kıssalarından hareketle, *Lâ İlâhe İllallâh*'ın kritik zamanlarda nasıl anlam taşıdığını örneklerle anlatmıştır. *Kelime-i Tevhid*'in Allâh dostları için değerli olduğu kadar yerine göre düşmanlarının imdadı olduğunu vurgular ve Firavun'un boğulması esnasında nihayet Yûnus suresindeki “... inandım, gerçekten de İsrailoğulları'nın iman ettiğinden başka tanrı yoktur ...” mealindeki âyetini söylemesini, son demde Allâh'tan başka İlâh olmayışına en büyük Allâh düşmanının dahi kanaat getirmesi olarak aktarır. Böylece *Lâ İlâhe İllallâh*'ın bu açıdan da değerini anlatmış olur. Bunun ardından ise ilgiliâyetin Ravzatü'l-‘Ulemâ adlı tefsir kitabındaki tefsirini örnek verip Hz. İbrâhîm'in ateşte yanmaması mucizesiyle Nemrud'la olan mücadelesini anarak konuyu devam ettirir. Daha sonra imana gelme konusunu sürdüren yazar, Hz. Süleyman ile Saba Melikesi Belkıs'ın tevhid üzerine diyaloglarının yer aldığı Neml suresinden 44. âyetini örnek verir. Devamında da ayrı bir başlığa gerek duymadan aynı hadise bağlamında konunun başka bir yönünün anılması nesir geleneğimizde mevcut “istitrâd” üslûbunun bir örneğidir.

Daha sonra, sabrı ve imanı ile imtihan veren bir başka Allâh dostu Hz. Yûnus'un Enbiya süresi 87. âyetindeki “... karanlıklar içinde Senden başka İlâh yoktur, sen münezzehsin, şüphesiz ben haksızlık edenlerden oldum.” seslenişiyile Allâh'ın yüceliğini nasıl takdis ettiğini anlatır. Yazar, *Lâ İlâhe İllallâh*'ın, gerektiği zamanda sığınmayana fayda vermeyeceğini söyler ve Firavun olayını örnek olarak verir. Firavun ile Hz. Yûnus'u karşılaştırarak Hz. Yûnus'un niçin kurtulduğunu âyetten delille açıklamıştır. Bundan sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'ın gerçek manada inanan için ne kadar değerli olduğunu Ebu Kahl'den nakledilen bir hâdiste yeniden vurgular.

Veysî, eserin ortasında tıpkı başta olduğu gibi “Ey dervîş” seslenişiyile konuyu

anlatır ki metnin muhtelif yerlerinde geçen bu hitap Şehâdet-nâme'nin muhatap kitlesinin sûfiler olduğunu göstermektedir diyebiliriz ve eserdeki bu yön de didaktik/öğretici üslûbun Şehâdet-nâme'de yer aldığının açık göstergesidir.

Veysî, siyer kitaplarında geçen bir rivayete atıf yaparak Lâ İlâhe İllallâh'ın yüz yıllık günahı dahi affettirecek güçte oluşunu örnekle anlatır.

Daha sonra soranlara, Usayd bin Selemetü'l-Mahzûmî'nin İslâmı kabulünün kılıç zoruyla değil rıza ile olduğu anlatılır. İslâm'ın şerefine hürmet ettiği için onun can korkusuyla İslâm'ı kabul etmediği takdîr-kâr sözlerle ifade edilir. Nitekim Usayd için Peygamber: “ O saltanatı terk edip mana âleminin padişahı oldu ” buyurmuştur. Yirmi varaklık (26a-36a) bölümde müşrik olan Usayd ve babasının Hz. Peygamberin huzurunda *Kelime-i Şehâdet* getirerek Müslüman olmaları hikâye edilmiştir. Dolayısıyla *Kelime-i Şehâdet*'in bu hikâye vesilesiyle önemine ve dindeki derecesine bir kez daha vurgu yapılmış, İslâm'a kabulün ön şartı olduğu hatırlatılmıştır.

Yazar, Usayd ve babasının imana gelme hikâyesinden sonra bir başka oğul-baba münasebetini hatırlatıp Hz. İbrâhîm ile babası Âzer'e geçer. Baba Âzer oğlu İbrâhîm'le bir bahse girmiştir ve “Madem sen bana putlar konusunda müdahale edip bunların bâtil olduğuna iddia ediyorsun, o halde onlar senin bir olan Allâh'ını ve peygamberliğini tasdik ederlerse ben de sana tâbi olacağım” der ki, burada da eserdeki münâzara üslûbu bir anlamda devam ettirilir. Bu mübahase sonucunda Azer'in şartı gerçekleşir ve Hz. İbrâhîm'in işaretiyle putlar şu cümleyi “*Lâ İlâhe İllallâh İbrâhîm Halîlullâh*” dile getirir. Fakat Âzer iman etmez. Yazara göre, Hz. İbrâhîm babasının imana gelmeyişiinden gazaba gelip putları kıracakken Cebrail aleyhi's-selâm Allâh'ın buna izin vermediğini çünkü putların *Kelime-i Tevhîd* getirmiş olduklarını bildirmiştir. Dolayısıyla *Tevhîd* hürmetine putlar dahi Allâh'ın koruması altına alınmış olmaktadır.

Daha sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'ı anlatmaya devam eder ve o dereceye gelir ki *Lâ İlâhe İllallâh* diyen cehenneme girmez der. Bunu da Sa'd bin Muâz'dan bir hadîs rivayetine dayandırır.

Veysî, Sa'd bin Muâz'ın rivâyeti olan hadîsinden sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'ın oniki harf oluşu ve on iki rakamının *Muhammedün Resûlullâh*, *Ebû Bekrî's-Sıddık*, *Ömer bin Hattab*, *Ali bin Ebî Tâlib*, *E'imme-i İsnâ-Aşer* yahud *İmâmân-ı Dûvâzdeh*'in de karşılığı oluşuna “ilginçtir” ifadesiyle dikkat çekmiştir. Bu tarz bir izah edebiyatımızdaki harf simgeciliği hatta hurufî temayüle işaretse de bu eserde böyle varsaymak çok iddialı

olacaktır.

Yazar, âlemi ayakta tutanın “*Lâ İlâhe İllallâh*” olduğunu ifade eder ve bunu söyleyen, tevhid sancağını taşıyan hiç kimse kalmadığı vakitâlemin yıkılacağını, aksi durumda devam edeceğini iddia ederek kıyamet sahnesini tasvire geçer. Böylelikle *Lâ İlâhe İllallâh*'ın önemini bu tasvirî üslûpla daha etkili biçimde anlatmış olur.

Devamında Hz. Yûsuf ile Züleyhâ kıssasına geçer. Gerek Hz. Yûsuf'un Züleyhâ ile imtihanında gerekse bir başka gencin ölüm anındaki iman imtihanında müdahil olan, hatta azdıran şeytanın Allâh tarafından azarlanması ve Allâh'ın, kullarını ondan koruyacağına dair vaadi 46a-48b varaklar arasında anlatılmıştır.

Daha sonra cehennemün günahkâr ve asiler için hangi durumda olduğu tasvir edilip, azabın kurtuluşu mümkün görünmezken Rahmân olan Allâh'ın şeytanı lanetleyen seslenişi ve kendisinden başka herkese Rahîm ve Kerîm sıfatlarıyla muamele edeceğini bildirişinden söz edilir. Devamında Hz. Dâvud zamanındaki bir hâdiseden bahsedilir. Veysî'ye göre, küfür karamsarlığının tuzağına düşmüş, tövbeden umudunu kesmiş kullar vardır. Bunları Hz. Dâvud iflah olmayacaklar arasında tasvir ederken Allâhü teâla, Hz. Dâvud'u uyarıp onları Allâh'ın rahmetine yönlendirmesini emretmektedir.

Eserin son kısmında Hz. Peygamberin mahşer gününün dehşet ve şiddetinden ümmetini koruyup kollama maksadıyla Allâh'tan şefaet izni talep etmesi, Allâh'ın ise buna karşılık, “ben onların günahlarını hiç kimseyle hatta senle bile paylaşmayıp bizzat kendim örter ve affederim” buyurması nakledilir.

Yazar, eseriniâyet ve hâdislerle destekleyerek, Ka‘bü'l-Ahbâr, Ravzatü'l-Vâ‘izîn, Ravzatü'l-‘Ulemâ, Riyâzü'l-Müzekkirîn gibi kaynaklara başvurarak, Firdevsî, Câmi, Sa‘dî, Sûzanî, Hâfız, Mevlânâ, Emîr Hüsrev Dehlevî, Emîr Vahidüddîn Mes'ud, Emîr Ma‘zî, Selmân-ı Sâvecî, Bâkî, Nev‘î, Alaşehirli Makâlî Mustafa Bey gibi şairlerin eserlerinden alıntı yaparak süslemiştir.

3.2. Eserin Dil Özellikleri

Nazımdan çok nesirle tanınan, yaşadığı dönemin en tanınmış nâsiri olan Veysî'nin, eserlerinde kullandığı sanâtlı ve külfetli üslûbunu Şehâdet-nâme'de de belirgin bir şekilde görmemiz mümkündür.

Şehâdet-nâme'de bazı âyet ve hadîsler de bulunmaktadır. Bu üslûb dönemin kültür yapısının bir gereğidir. Âyet ve hadîslerin bazen tamamı verilmeyip, sadece bir

cümlesi aktarılmıştır. Bunun yanı sıra dinî terim ve ifadeler de mevcuttur.

Diğer yandan Arapça ve Farsça beyitlere sıkça başvurulması hem yazarın hem de hitap edilen kitlenin kültür seviyesini göstermektedir. Matbu nüsha ölçüsüyle 54 varak hacminde olan Şehâdet-nâme'de 3 Arapça, 45 Farsça beyit mevcutken 13 Türkçe beyit bulunması Fars Edebiyatının etkisinin Veysî üzerinde fazla olduğunu gösterir.

Şedâdet-nâme'nin dili sanatkârâne bir özellik taşımaktadır. Ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça terkiplerin yoğun oluşu, anlaşılmasını güçleştirmiştir. Eserden seçerek yazdığımız şu cümleler belirtilen durumu ifade etmektedir:

Tahrîk-i şecere-i kudsî semere-i tahîyyet ü selâm idüp, dâmen-i ümîd-i risâleti māl-â-māl nev-bâve-i vişâl eyledi ve didi: “Yâ Rasûlallâh hüdâvend-i ğarîb dost-ı serâ-perde-i celâlet ve sultân-ı ‘âşî-nevâz münezzeh-i bâr-gâh-ı ehadîyyet celle celâllehû fermân ider ki sermâye-i ‘ömr-i tel’ef-kerdelerinden ma‘cûn-ı dalâlet ü işyân perverdelerinden ya’nî sevâhil-i deryâ-yı rahmetim ser-gerdânlarından pîrâmen-i havz-ı aynü'l-hayât-ı mağfiretim ‘atşânlarından filân maḥalde ḥāk ü ḥûn-âğuşte-i ḥāk-dân-ı mezellet olan zengî-yi ḥāk-âlûde kâr-ı üftâde ser-nihâde-i visâde-i maraz olduğda ki evvelîn pāye-i süllem-i ecel idi²².

Ve berâ-yı i’lâ-yı livâ-yı kelimetullâh u becâ-yı âverdin mazmûn-ı sa‘âdet-i makrûn (ve cāhidû fî sebîlillâh) fî direfş mehr-i derḥûş zerrîn-i ‘ilmime hevâ-dâr-ı mütâba‘at olanlarınıñ kaṇtara-i tîz-âb-dâr-ı memâtdan güzêrân idenleri ya’nî şerbet-i kand-ı nebât-ı şehâdetle esîr-i cân olanları (bel ahyâun inde rabbihim) kerûme-i mütayemmine-sence nâ’îl-i hayât-ı ebedî vü miyân-ı dil ü cānı şamşâm-ı fermân-ı kâtî‘ (uktulûl muşrikîne) ile muvaşşah olup su‘bân-ı şimşîr-i kâfir tedmîrîni sîr-âb-ı ḥûn-ı ‘adüvvi mehîn-i imân-ı küfr eyleyenleri iḥrâz-ı rutbe-i ‘âliye-i (cezâuhum inde rabbihim) eyleyüp, güninde vâşıl-ı sa‘âdet-i sermedî olmaları (lâ raybe fîh) dür²³.

Şehâdet-nâme'nin dili genel olarak özellikle de tasvir cümlelerinde Arapça ve Farsça terkiplerle yüklü olmakla beraber az da olsa diyalog ağırlıklı cümlelerde sâde ve anlaşılır dil kullandığını da görmek mümkündür:

²² Şehâdet-nâme-i Veysî, (M5a/13)

²³ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M14a/10)

*Fî'l-hâl nāmūs-ı ekber-i 'illiyî-i hâzret-i Cibrîl-i Emîn Cenâb-ı 'İzzet'den yetişdi ve deste-i tîşe-i Halîl 'aleyhi's-selâmı **tutup didi** “ Ey Halîl Cenâb-ı Rabb-ı Celîl **buyurmuşdur** ki zinhâr bu evsân-ı nâ-tüvâna zahm-ı tîr **urmiyasın** ve **bir** vech ile heykel-i endâmlarına zarar revâ **görmeyesin** zîrâ **senüñ** risâletiñe ikrâr ve **benüm** vahdâniyet-i zât-ı muḳaddes-şîfâtıma şehâdet **eylemişlerdür** ²⁴*

Eserde fiil ve fiil soylu kelimelerin tamamına yakını Türkçedir. Türkçe olmayan fiiller ise yüklem olarak kullanıldığından sonuna Türkçe bir ek getirilmiştir:

*...nazîd-ı silk-i nazm **eyleyüp**..., ...şad-sâle-yi hakk **eyler**..., ...küleh-küşe-i sinân **kıldılar**..., ...teşebbüs **eyleyesen**..., ...hıyam-ı 'askerî **oldı**..., telḳîn-iâyî-i imân **eyle**..., ...'anber bûyunda geçmiş **ola**..., ...şeref-i ihtitâm **bula**..., ...der-gâh-ı felek-i dest-gâhuñ **olmayalar**..., ...rutbe-i iftiḥâr **bilmiyeler**..., ...ḳabûl **eyledi**..., ...melekü'l-mevt musallaṭ **oldı**..., ...temâşâ **ḳılayın**..., ...amâc-gâhına işâbet **ḳılmasa**..., ...bir ḥande-i girye âlûd **ḳıldı**..., ...vücûdı temâm **itdi**..., ...aḥbâbı zehr-âb **ḳılursun**..., ...ḥasretle nigerân **olduğu**...*

Eserde mecâz anlamda kullanılan birleşik fiiller vardır ki, fiilin önüne gelerek onunla beraber kalıplaşan isimlerin tamamına yakını Arapça ve Farsçadır:

...biraz nazâr şalayın..., ...ḥâzretlerine yüz süreyin..., ...bî-hüşâne nigâh şaldı..., ...ḳubbe-i âsmâna yetişdi..., ...deryâ-yı 'inâyete yetürdiler..., ...nişîb-i demâr şaldı..., ...dest-i ilticâ şaldı..., ...zindegânîye rızâ virüp..., ...şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve selleme vusûl buldı..., ...cürm-i saḳîl zemîne lerze düşer...

Şehâdet-nâme'de edilgen çatılı fiillerin varlığı dikkat çekmektedir:

... ḳünkü şerâ'it-i defn ber vech-i ma'ḥûd edâ olındı²⁵; ... böyle enâre-i

²⁴ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M41b/15)

²⁵ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M9b /1)

ḳandīl-i tenzīl-i vahy olındı ki²⁶...; ...revābiṭ-ı tenāsüb-i a‘zāsı çözülmüş²⁷; ... ḥāliyle niçe tekayyüd olunur²⁸; ... iḳlīm-i ‘iṣyāna niçe mübāderet ḳılınur²⁹ ...; ... Nakş-ı ḳālib-i cemāli bozulmuş³⁰ ...

Türkçe edatların kullanımlarının az olmadığını söylemek mümkündür. En çok kullanılan Türkçe asıllı veya Türkçeleşmiş edatların başında “ *üzre, diyü, özge, gibi, ile, ki, birle ...* ” gibi edatlar yer almaktadır:

*Ḥāl bu minvāl **üzre** iken ḡam-ḥ‘ārī-yi ümmetān-ı ḡamgīn ü endīşe ḡārī-yi ‘uṣāt-ı miskīn böyle mi olur³¹.*

*... mıḳra‘-i ḳārī‘a-i ḡayret-i (Lā-yüs‘elu ‘ammā yef‘alu) **birle** böyle tedīb-i fuṣūlān-ı zāhir ³² ...;*

*... müdün-gāh-ı iltifāt-ı ḥüsrev-āne itmekle muvaḳḳaf-ı iclālümde ser ü şanevber **gibi** istāde-i pāy-ı istikāmet olan ³³...;*

*‘Urve-i Vuṣḳā-yı ināyetünden **özge** meded-i ḥalāş mı olur³⁴ ...;*

*Duvāzdeh ḥarf-i kelime-i tevḥīd **ile** ḳā‘im olmuşdur.³⁵*

*... ol ‘amūdū‘l-ḥayme-i sultān-ı tevḥīddür **ki** bu bir³⁶ ...;*

*... “rükñ ü rekīn-i ā‘zam benüm” **diyü** ma‘raż-ı mu‘āraza-ı mübāhātde³⁷*

Türkçe-Arapça, Farsça-Türkçe ve Arapça-Türkçe terkipler kullanılmıştır:

*... şayyād-ı şikār-gāh-ı ḳudret-i taḥrīk-i **peftere-i ḳabūl** itmese olmaz.³⁸*

²⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M51a/8)

²⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7b/11)

²⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/11)

²⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/13)

³⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7b/13)

³¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M6b/9)

³² Şehādet-nāme-i Veysī, (M 8a/9)

³³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/10)

³⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M51b/15)

³⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M44b/16)

³⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M44b/14)

³⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M2a/17)

³⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M20b/2)

... Şemşîr-i **tüz-yalmân**-ı ulüvv-i nâra âb u tâb virdükde...³⁹

... **yalman-ı düzahdan** halâş olup⁴⁰

... vahy-i kadîm-i **tayy-yarlıg** tebliğ itdükde ...⁴¹

Türkçe soru ekinin kullanılmasının yanı sıra Arapça ve Farsça kelimelerin sonuna Türkçe 1. tekil şahıs eki getirildiği dikkat çekmektedir ki, bunu eserin münâzara özelliğini taşıdığına bağlamak mümkündür:

*Ey Uşayd beyzâ³-i vücūd-ı bihbūduñ der şühedāne-i tārık-i ‘arş-ı berîn iken şāyeste **midür** ki⁴² ...*

*... fermūde-i **zū'l-Celālī** şeb-ân-rūz süfre-keş-i dārü'l-‘ayş-ı bî-nişuñ iken münāsib **midür** ki⁴³ ...*

*Luṭıme-i (İnne ıbādī leyse leke) aleyhim sultānun seni serasime-i ḥayret itmedi **mi**⁴⁴ ...*

Ben res'ü'l-māl-ı mu‘āmele-i dervīşānum.⁴⁵

Sermāye-i kār u bār-ı dil-rīşānum⁴⁶.

Ben ol ḥ‘āce-i küçe-i şehir-bend-i ihsānum ki⁴⁷...

“-up, -dığında, -ınca ...” gibi Türkçe zarf-fiil eklerini taşıyan zarf-fiil türündeki kelimelerle zarf durumu nadir de olsa sağlanmıştı:

Çün kelām-ı ḥikmet irtisām-ı cihād-ı suğūr-ı kifāyete müntemī olup müdde‘ā-yı mübāhātı derece-i gāyete resīde kıldukda⁴⁸ ...

Felek-i cenābımla aḳṭār-ı ‘ālemden berehne pā vü ser-fütāde-i rāh-ı sa‘ādet penāhım olup⁴⁹ ...

³⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/6)

⁴⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M13b/13)

⁴¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/14)

⁴² Şehādet-nāme-i Veysī, (M27a/5)

⁴³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M27a/9)

⁴⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M48b/11)

⁴⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/7)

⁴⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/9)

⁴⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/12)

⁴⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M14b/12/)

⁴⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/3)

... bir sāl-ı meymenet me'âlde çehre-i 'âlem-fürûz-ı behçet efrûzumdan faķat
bir kere ref'-i muķanna' ğunc u delāl idüp⁵⁰...

... bu külāh-ı girān-bahā-yı şāhāne ile ser-firāz eylediğinde iştibāh yokdur⁵¹.

... fezā-yı 'âlem-i lā mekānda evc-i hevā-yı ķurba ırmeyince ārām bulmaz.⁵²

Arapça ve Farsça zarflar Türkçe zarflara kıyasla daha çok kullanılmıştır.

Şeb-ān-rūz endīşesi ol şāhib-i livā-yı mu'asker-i nübüvvet-i⁵³...

... "Müjde ki pederün Seleme **hālā** üştür süvārdur.⁵⁴

Çendān ki 'arz-ı İslām itdiler.⁵⁵

... ben ol pākīze-gevher-i deryā-bār-ı sa'ādetüm ki bedre-i zer **hemīşe** zīver-i
kīse-i⁵⁶ ...

Emr-i Hāķ ile ravābiķ-ı evtād-ı 'âlem **yek yek** çözüür.⁵⁷

... şeb-i tārīķ-ı fīsk u fücūrda gevher-i şeb-tāb kem-yāb-ı sa'ādet buldı **çünkü**
şerā'it-i defn ber vech-i ma'hūd edā olındı.⁵⁸

... Seleme **ba'd**-ı zemān göz açup⁵⁹ ...

Eğer ol 'azīzān-ı pāk-dāmen ol **yevm**-i va'd u va'ıdde⁶⁰ ...

Şehādet-nāme'de Türkçe asıllı veya Türkçeleşmiş edatlarla beraber Arapça ve Farsça olmak üzere en çok kullanılan edatlar şu şekildedir:

Erkān-ı dārū's-selām-ı İslām'dan her biri "rükñ ü rekñ-i ā'zam benüm"

diyü⁶¹ ...

⁵⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/7)

⁵¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M19b/3)

⁵² Şehādet-nāme-i Veysī, (M20b/5)

⁵³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M26a/11)

⁵⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M34b/6)

⁵⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M30a/3)

⁵⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/16)

⁵⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M46a/3)

⁵⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M9a/16)

⁵⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M34b/15)

⁶⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M11a/7)

⁶¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M2a/16)

*Hakkā ki te'sīr-i mūdāme-i cām-ı cemāl-i ekābir **özge** keyfiyyet virmiş idi ki⁶² ...*
... mūdūn-gāh-ı iltifāt-ı hüsrev-āne itmekle muvaqqaf-ı iclālümde ser ü şanevber
***gibi** istāde-i pāy-ı⁶³ ...*
*... şadme-i rezme-i āzmā **birle** dervāze-i kūçe-bend-i fenāya ki⁶⁴ ...*
*... maḳām-ı i'zāzdan bu vechle iḳāmet-i delā'il-i faḫre ser-āgāz itdi **ki** “Ben **ki***
namāzım⁶⁵ ...
*... celālet-i şānıma tevḳī'-i celī-yi “eş-şavmu lī” **ile** pīrāye bend-i ihtişāş*
olmuşdur.⁶⁶
*... huṭbe-i dībāce-i bedī'ın mesās iḳtibās-ı kelime-i şehādet-i **bā**-sa'ādetden⁶⁷ ...*
***Tā** ki fazāyiḥ-i a'māl-ı ümmetimi benden gayri kimse bilmeye⁶⁸ ...*
*Belki dest ü pāyine şikāl-i müşkil-bend-i ḳahr urup, keşān **ber** sīne-çāk çāk u*
perīşān⁶⁹ ..
*... cılve-gāh-ı 'araşāt içre müşār **bi'l**-benān olur ...⁷⁰*
*... renginden ki **fi'l**-ḫaḳīḳa nādiye-i encās idi⁷¹ ...*
*... şadurvān-ı celālden **ale'l**-ıtlāk şüret-i gayr-ı maraẓıyye gösterirem.⁷²*

Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır:

*... zāhir ü bāṭın-ı 'ālem ü 'alemiyān **toldı**⁷³ ...*
*... ḫurşīd-i imān derīçe-i çeşminden nihān-ḫāne-i derdinine **toldı**.⁷⁴*
*Ve miyāne-i meclisde bir 'imād-ı şāmiḥ-i nihāda **ṭayandırđı**.⁷⁵*
*... ḥ'āce-i 'ālem şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemi **ṭoyunca** göreyin.⁷⁶*

⁶² Şehādet-nāme-i Veysī, (M7b/16)

⁶³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/9)

⁶⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M27b/14)

⁶⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M2b/4)

⁶⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M3b/3)

⁶⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M17a/4)

⁶⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M53b/16)

⁶⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 5b/12)

⁷⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 3b/1)

⁷¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 6a/3)

⁷² Şehādet-nāme-i Veysī, (M 4b/15)

⁷³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 2a/12)

⁷⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 29a/11)

⁷⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 34b/12)

⁷⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M 36b/13)

... cemā'at-ı ehl-i İslām idüp gurreyi selha **irgürmüşdür**.⁷⁷

... bu külāh-ı girān-bahā-yı şāhāne ile ser-firāz **eylediginde** iştibāh yoktur. ⁷⁸

... muḳarrerdür ki her biriyle ḳufl-i der dārü'l-caḥīme mühr **urulur**⁷⁹...

Tā'-ālemiyan bileler ki kime müselleme imiş ve **ḳangımızuñ** pāye-i iftiḥārı a'zam imiş.⁸⁰

... zinhār bu evṣān-ı nā-tüvāna zaḥm-ı tīr **urmuşasın**⁸¹...

3.3. Eserin Yazma ve Matbu Nüshalarının Tavsifi⁸²

Şehâdet-nâme'nin 25 yazma ve 22 matbu nüshası tarama neticesinde tespit edilmiştir. Bunlardan 21 yazma nüsha yurtiçinde, 3 yazma nüsha ise yurtdışında bulunan kütüphane ve arşivlerde muhafaza edilmektedir. Eserin matbu nüshası, 1866 ve 1869'da iki kez olmak üzere basılmıştır. 1866 senesinde basılan nüshaya daha sık rastlanmaktadır. Matbu nüshalardan 5 nüshanın yurtdışında, 17 nüshanın ise yurtiçinde bulunduğu tespit edilmiştir.

3.3.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar

1. (M) Bayerische Staatsbibliothek München

Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî Yazar: Veysî, Yayıncı: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, 1866, Dijital ortama aktarılmış: 14 Ekim 2009, Uzunluk: 120 sayfa (60 varak); İlk sayfada kütüphane adres bilgilerinin mührü basılıdır. Diğer iki sayfa beyaza boş, ondan sonraki sayfada A.or. 7481Z olarak kayıt düşülmüştür. Sonraki iki sayfada eserin fihristi yazılı ve kütüphanenin mührü basılıdır. Sonraki iki sayfa boşdur. Akabinde 1b olarak numaraladığımız sayfa ile eser başlamaktadır. Bu varakta satır sayısı 12; diğer varaklarda 17; son 6 varaktan birincisinde 16'dır. Eserin sonunda nerede basıldığına dair bilgiler verilmiş, son iki sayfada ise tekraren A.or. 7481Z olarak kayıt düşürülmüştür.

Tenkitli metnin kurulmasında matbu nüsha kullanımına kimileri ihtiyatlı

⁷⁷ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 9b/12)

⁷⁸ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 19b/3)

⁷⁹ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 13a/12)

⁸⁰ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 16b/8)

⁸¹ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 42a/1)

⁸² Katalog bilgilerinde imlâ olduğu gibi alınmıştır.

yaklaşsa da alanla ilgili çalışmalarda kullanıldığına dair örnekler mevcuttur. Ayrıca, genelde matbu nüsha en iyi yazma nüshalardan seçilerek basıldığından ve yazmalarda bulunmayan kısımları da içerdiğinden dolayı matbu nüshayı ana nüsha olarak kullanmak çalışmada tercih sebebi olmuştur.

2. (V) Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi, Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu, 67 Saf 273/2

Eser Adı: Düstûr'l-^cAmel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (969-1037/1561-1627); Müstensih: Mehmed Said Nahcivanî; Konu: İslâm Dini-İbadetler; Dili: Türkçe; İstinsah Tarihi: 1049 (1638); Boyut: 200x105 – 160x65 mm.; Varak: 8; Satır: ilk varak (1b) 20, diğer varaklar 23, son varak (8b) 8; Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Birleşik harf filigranlı. Zencirekli, miklebli koyu vişne rengi şirazeli meşin cilt. Ara başlıklar kırmızıyla salât, savm, zekât, Kelime-i Şehâdet, Hikâye-i Yûnus (a.s.) ve münacatı ihtiva eder. 1b-135a arası Veysî'nin *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mirâc*; 136b-143a Düstûr'l-^cAmel, 143-148 arası yapraklar beyaza boş, 149b-152a arasında Nev'îzâde Atâyî'nin *Zeyl-i Şakayikü'n-Numaniye*'sindeki Veysî bahsi, Kınalızade Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's Şuarâ*'sında Veysî bahsi ve Veysî Efendî'nin bir ahabına yazdığı mektubun sureti vardır. Sondaki iki yaprak beyaza boşdur. Eser muhafazalıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden aldığımız bilgiye göre mecmua Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonuna ait olup geçici süre için Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir.

Bu nüshayı tercih sebebimiz nüshalar içinde istinsah tarihinin en eski oluşundandır.

3. Ankara Üniversitesi, DTCTF Kütüphanesi, 06 Mil Yz A 2811/1

Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (1037/1627), Müstensih: Alî Seyyid Mehmed, Konu: Tasavvuf, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: 1180/1767, Koleksiyon: Üniversite A 224, Kağıt boyutu: 213x153 mm., Yazı alanı

boyutu: 142x75, Yaprak: 22, Satır: esasen 23 olup bazı varaklarda 22 ve 24 olarak değişmekte, ilk varak (1b) 18 son varak ise 17; Yazı Türü: Ta'lik, Kağıt Türü: Filigranlı, Cilt Özellikleri: Ebru Karton Cilt, Mürekkep rengi: Siyah, başlıklar kırmızı, Zahriye: İçerik: 1b'de DTCF Kütüphanesi demirbaş kaydı mührü vardır. [IIa]'da Hâfız İbrâhîm'e ait mülkiyet kaydı var, Kaynakça: Osmanlı Müellifleri, II, 477; MKYK, V, 281.

Metnin daha iyi anlaşılmasında, özellikle de incelenme merhalesinde katkıda bulunacağından dolayı el yazma nüshaları içinde en çok derkenarı olan bu yazma tenkitli metnin kurulmasında tercih sebebi olmuştur.

4. (MK) Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 698/1

Eser Adı: Şehâdet-nâme; Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627); Müstensih: Müderris Rûhî; Konu: İslâm Dini-İman ve İslâm; Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: Yok; Koleksiyon: Dvd No: 22; Boyut: 195x112 – 145x75 mm.; Varak: 22; Satır: 2. varakta (1b) 17; 27. (14a) ve 28. (14b) varaklarda 23; 38., 40., 41. varaklarda 20. Yazı Türü: Tâlik; Kağıt Türü: El filigranlı, Notlar: Ciltsizdir. Osmanlı Müellifleri. II. 477.

Müstensihi belli olan ve okunaklı olan bu yazma tenkitli metnin kurulmasında tercih sebebi olmuştur.

3.3.2. Karşılaştırmada Kullanılmayan Yazma Nüshalar

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

1. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 1920/2, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Efendî, Konu: İslâm Dini-Akaid ve Kelam, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: Yok, Müstensihi: Belli değil, Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara, Dvd No: 99, Boyut: 210x130 – 160x75 mm., Yaprak: 10b-33b, Satır: 23, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Taç filigranlı.

Notlar: Tamir görmüş, salbek şemse ve zencerekleri yaldızlı, sırt ve kenarları

bordo meşin, kapakları sarı ve yeşil ile mülevven bir cilt içindedir. Eser temel İslâm akideleri ile ilgilidir. Söz başları ve çizgiler kırmızı, sayfalar çift cetvellidir. Eser ve yazar adı (1a) dan alınmıştır. İçindekiler: [33a-38a] Hz. Muhammed'in Kudûs'e ticaret için gidişini ve gelişen olayları anlatan bir alıntı vardır.

2. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 2669/1, Eser Adı: Düstûrül-'Amel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Konu: İslâm Dini- Mevize ve Hutbeler, Dili: Türkçe, Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane, Ankara, Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Dvd No: 139, Boyut: 202x140 – 155x57 mm., Yaprak: 1b-38a, Satır: 17, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Suyolu filigranlı, Notlar: Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, kapakları desenli kağıt, mukavva bir cild içerisindedir. Eser, mevizedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Satın alma: Abdullah Öztemiz.

3. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 2750/1, Eser Adı: Düstûrül-'Amel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Konu: İslâm Dini-Mevize ve Hutbeler, Dili: Türkçe, Dvd No: 143, Boyut: 190x110 – 160x70 mm., Yaprak: 1a-30b, Satır: 19, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Suyolu filigranlı, Notlar: Sırtı ve kenarları bordo meşin, kapakları ebru kağıt kaplı, harab halde, mukavva bir cilt içerisindedir. Eser, mevizedir. szb. kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Satın alma: Abdullah Öztemiz 1970

4. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 2811/1, Eser Adı: Düstûrül-'Amel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Konu: İslâm Dini-Mevize ve Hutbeler, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: 1115 (1703), Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara, Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Dvd No: 925, Boyut: 210x148 – 165x82 mm., Yaprak: 1a-48b, Satır: 13, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Suyolu filigranlı, Notlar: Ciltsizdir. Bordo meşin bir cilt içerisindedir. Eser, mevizedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yapraklar rutubet lekeli. Satın alma: İbrahim Olgun, 1970. Kaynaklar: Hediyyetül-Ârifin Esmâü'l-Müellifin Sârû'l-Musannifin, I.228a; Osmanlı Müellifleri, II. 447

İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu

5. Arşiv Numarası: 34 Ae Edebiyat 260, Eser Adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (969-1037/1561-1627), Konu: Türk Dili ve Edebiyatı , Boyut: 190x137 – 158x66 mm., Yaprak: 29, Satır: 21, Yazı Türü: Tâlik. Notlar: Ali Emiri Vakfı Dini Edebiyat. Sırtı bez, kağıt kaplı, miklepli.

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi

6. Arşiv Numarası: 42 Kon 573, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Alaşehirî Konu: İslâm, Dili: Türkçe, Boyut: 220x170 – 160x120 mm., Yaprak: 21, Satır: 18, Yazı Türü: Rika, Notlar: Ebru ve mukavva sırtı siyah, yıpranmış deri, szb. kırmızı.

7. Arşiv Numarası: 42 Kon 3486/5, Eser Adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî, Yazı Türü: Arap-Tâlik, Notlar: Szb.ler kırmızı, sırtı siyah meşin, mukavva cilt, Fiziksel Tanım: 25b-53a Yk., 19 St., 200x110-135x60mm

İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

- 8.Arşiv Numarası: Or. 6909/1, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (969-1037/1561-1627), Müstensih: Yok, Konu: İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: Yok, Bulunduğu Yer: İngiltere.

Not: Çeşitli kaynaklarda adı geçen İngiltere Milli Kütüphanesi web sitesinde bu kayıt altında olan yazma nüsha tespit edilemedi.

Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

- 9.Arşiv Numarası: 9125/4, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (969-1037/1561-1627), Konu: Türk Dili ve Edebiyatı, Dili: Türkçe, Bulunduğu Yer: Kahire – Mısır.

Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

10. Arşiv Numarası: Mecâmi Türkî 43, Eser Adı: Risâle-i Kelime-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Akaid ve Kelam, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi 1058 (1648) Bulunduğu Yer: Kahire/Mısır. Özellikleri: boyut (dış-iç) 190x110mm, yaprak 1-23, satır 19

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu

11. Arşiv Numarası: 34 Nk 3292/3, Eser Adı: Düstûrül-^çAmel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî (1037/1628), Konu: İslâm, Dili: Türkçe, Yaprak: 250b-276a, Yazı Türü: Arap, Notlar: İslâm Ahlakı.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Kütüphanesi

12. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Haşmet Efendi, Yayın Bilgisi:1182/m.1768, Fiziksel Tanımlama: 19 varak; 232x138mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 25, Konu Başlığı: İslam-Fıkıh, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 03382, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi. Not: Haşmet Efendi adı altında yanlışlıkla kayda geçen eser Veysî'ye aittir. (Arslan ve Aksoyak 1994: 13)

13.Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1037 / m.1628., Fiziksel Tanımlama: 40 v. ; 191X103 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 17, Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 00803, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

14.Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1037 / m.1628., Fiziksel Tanımlama: 20 v. ; 210X105 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 22, Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 03619, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

15. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], 1220., Fiziksel Tanımlama: 44 v. ; 227X130 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 17: cildin cinsi: kırmızı meşin şemse,

Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Ek yazar: Muhammed Sıdkı, çev., Barkod: NEKTY 06342, Birim: İUNЕК Yazma Eserler Birimi.

16. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1037 / m.1628., Fiziksel Tanımlama: 40 v. ; 191X103 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 17, Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 00803, Birim: İUNЕК Yazma Eserler Birimi.

17. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1098 / 1686., Fiziksel Tanımlama: 54 v. ; 112X200 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 15; Cildin Cinsi: Kırmızı meşin, Konu Başlığı: Kelam, Yer Numarası: 297.4, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 00067, Birim: İUNЕК Yazma Eserler Birimi.

18. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehirî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1054., Fiziksel Tanımlama: v. 143-160 ; 184X118 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 21, Konu Başlığı: Kelam, Yer Numarası: 297.4, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 10958/03, Birim: İUNЕК Yazma Eserler Birimi.

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi

19. Arşiv numarası: 07 Tekeli 460/2, Eser adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Üveys B. Mehmed-i Alaşehirî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Tevhid (Allâh'ın Birliği), Boyut (dış-ıç): 210x120-170x70mm., Yaprak: 182a-199b, Satır: 21, Yazı türü: Tâlik, Kağıt Türü: koyu krem renkli, Notlar: Sırtı Onarılmış siyah deri, deffeler gri bez kaplı bir cilt içindedir. Cedveller altın yaldızlıdır. Hacı Osman-zâde Mehmet Ağanın Vakfıdır. Top. T. Yaz. II. 349.

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Süleymaniye Aşirefendi Koleksiyonu

20. Arşiv numarası: 34 Sü-Aşir 452/1, Eser adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Tevhîd (Allâh'ın Birliği), Dili: Türkçe, Boyut: 195x130-150x75mm., Yaprak 1b-26a, Kağıt Türü: Filigranlı, Notlar: Zencirekli, al renkte meşin bir cildin içindedir. Szb. kırmızı mürekkeple belirlenmiştir. Başta Mustafa Âşir Efendi'nin 1161 (1748) tarihli vakıf mührü ile 1176 (1762) tarihli mülkiyet kaydı vardır. TÜYATOK. 05/11.1308.

Fatih Kütüphanesi

21. Arşiv numarası: 4403, Eser adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Boyut: 210x140mm, Mecmua Veysî'nin Siyer-i Veysî ile başlıyor; 171a-187a rası Şehâdet-nâme-i Veysî yer almaktadır. Yalnız eser adının başlığı silik olduğundan Şehâdet-nâme-i Veysî olarak isimlendirdik. Mikrofilmi Ankara'da Milli Kütüphane Atölyesinde hazırlanmıştır (14Mart).

Madrid Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalı, İspanya

22. Arşiv numarası: 12099/3, Eser adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Akaid ve Kelam, Dili: Türkçe, Boyut: 265x145mm., Notlar: Deri cilt. Eserin başında Veysî Efendî'nin Şirvan Defterdârının kasidesine yazdığı takriz vardır. Devamında ise, Futûh-ı Mısır adlı risâleden nakil vardır.

3.3.3. Karşılaştırmada Kullanılmayan Matbu Nüshalar

Saltkov Şedrin adına Devlet Milli Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü

1. 1866 yılında İstanbul'da basılmış olan Şehâdet-nâme'nin bir nüshası, St. Petersburg'da bulunmaktadır. (Salimzyanova 1976: 12).

Princeton University

2. Main Author: Veysî, 1561-1628, Language (s): Turkish, Ottoman, Published: [İstanbul]: Tasvîr-i Efkâr, 1283 [1866], Subjects: İslam, Physical Description: 108p. ; 18cm.

University of Cambridge

3. Main Author: Veysî, 1561-1628, Language (s): Turkish, Ottoman, Published: [İstanbul]: Tasvîr-i Efkâr, 1283 [1866], Subjects: İslam , Physical Description: 108p. ; 18cm.

University of Toronto, Robarts Collection

4. Author: Veys, 1561-1628, Subject: İslâm, Publisher: İstanbul, Takvim-i Efkâr, Gazetesi 1866, Language: Turkish, Call number: AFT – 6147, Library of Congress: BP 160 V 48 1866, Image count: 124

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi

5. Title: Şehâdet-nâme-i Veysî, Author: Veysî, 1561-1628, Publication Information: İstanbul: Tasvîr-i Efkâr, 1866(1283), Physical Description: 108p., General Note: Text Turkish in Arabic Script, Call Number: PL 248. V 48 S 4, 1866 Not: Kütüphanede iki nüsha mevcuttur. Bu iki kitaptan biri Halil İnalcık Koleksiyonu'ndadır, diğeri ise kütüphanenin Özel Koleksiyonu'ndadır.

Konya Bölge Yazma

6. Demirbaş: BB0000023695, Bölüm: Bölge yazma eserler, Eser Adı: Şehâdet-nâme-i Veysî (kitap), Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Üskubî Veysî, Yayın Bilgisi: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, H.1283(1866), Notlar: Sırtı siyah meşin mukavva cilt, Sağlama şekli: Bağış.

Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Salonu Basma ve Yazma Nadir Eserler

7. Tür: Nadir Eser, Arşiv Numarası: 12734/SÖ, Demirbaş Numarası: 0121885, Eser adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar Adı: Veysî, Yayın Bilgisi: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, İstanbul, İstinsah tarihi: 1283, Dili: Türkçe, Satır: 3+108s.

8. Tür: Nadir Eser, Arşiv Numarası: 44503/Ne, Demirbaş Numarası: 0165378, Eser adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar Adı: Veysî, Yayın Bilgisi: İstanbul, İstinsah tarihi: 1283(1866), Dili: Türkçe, Satır: 3, 108s.; 16 cm., Notlar: TBTK'da 1.kısım kaydı vardır

Ankara Üniversitesi, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Katalogu

9. Kayıt: 1/38 – 875730, Grup Numarası: 2222816, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Türkçe, Sayfa, boyut: 108s., 16cm., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetesi, İstanbul.

Bilim ve Sanat Kütüphanesi

10. Kayıt: 4/38, Grup Numarası: 8751090, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Osmanlıca, Sayfa: 120 s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehanesi, İstanbul.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi

11. Kayıt: 5/38 – 778702, Grup Numarası: 2166033, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Tasavvuf, Sayfa: 108s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehanesi, İstanbul.

12. Kayıt: 9/38 – 803922, Grup Numarası: 2184406, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Tasavvuf, Sayfa: 108s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, İstanbul, Yerel yer numarası: 28586 – 297.7 / Vey.Ş.

Milli Kütüphane

13. Kayıt: 7/38 – 456327, Grup Numarası: 5830440, Materyal Türü: Kitap/ Mikrofilm, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 2007 Basım: 1960, Dil: Osmanlıca, Yer Numarası: Mf. 1994 A 1836, Fiziksel Niteleme: 1 mikrofilm makarası; 35 mm.

14.Kayıt: 12/38 – 766165, Grup Numarası: 5954858, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî, 1561-1628, Yayın Yılı: 1283, Dil: Türkçe, Sayfa, boyut: 108 s. 24 cm., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi Matbaası, İstanbul, Yer numarası: 06 Mil. EHT A 608.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi

15. Kayıt: 10/38 – 803922, Demirbaş Numarası: VM 4043 – 178, Grup Numarası: 3265144, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî Efendi, Yayın Yılı: 1283, Sayfa: 108s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, İstanbul, Yerel yer numarası: 28586 – 297.7 / Vey.Ş.

Atatürk Kitaplığı – Nadir Eserler, Belediye Osmanlıca Kitapları Bölümü

16. Kayıt: 27/38, Grup Numarası: 8000183, Demirbaş Numarası: Bel_Osm_O. 00129/05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî B. Kadı Mehmed (Alaşehrî, 1561-1627), Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini-Öğütler / İslâm Ahlak ve Adabı, Yayın Yeri: Vezir Han Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Yerel yer numarası: 297.86 Vey, Fiziksel Nitelik: c.1 (312-350s.); 24x16cm., Oda: Depo.

17. Kayıt: 28/38, Grup Numarası: 8000556, Demirbaş Numarası: Bel_Osm_K. 02753 / 04, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: Rebiülahir 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Akaid ve Kelam, Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, İstanbul, Yerel yer numarası: 297.4 Vey., Fiziksel Nitelik: [3],

108s.; 16x10cm., Oda: Depo.

18. Kayıt: 29/38, Grup Numarası: 8000811, Demirbaş Numarası, HCE_OSM_0445/05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini-Öğütler / İslâm Ahlak ve Adabı, Yayın Yeri: Vezir Han Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Fiziksel Nitelik: c. 2 (312-350s.); 23x16 cm., Bölüm: Hasan Cafer Ergin Osmanlıca Kitapları, Oda: Depo.

19. Kayıt: 30/38, Grup Numarası: 8000998, Demirbaş Numarası: Bel_Osm_O. 02369 / 05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini – Öğütler / İslâm Ahlak ve Adabı, Yayın Yeri: Vezir Hanı Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Yer numarası: 297.86 Vey., Fiziksel Nitelik: c. 1 (312-350 s.); 24x16 cm., Oda: Depo.

Atatürk Kitaplığı – Nadir Eserler, Hasan Cafer Ergin Osmanlıca Kitapları Bölümü

20. Kayıt: 31/38, Grup Numarası: 8003000, Demirbaş Numarası: HCE_OSM_ 0045, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: Rabiülahir 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Akaid ve Kelam, Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehanesi, İstanbul, Fiziksel Nitelik: 3, 108s.; 17x11cm., Oda: Depo.

21. Kayıt: 32/38, Grup Numarası: 8003722, Demirbaş Numarası: HCE_OSM_ 0593 / 05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini-Öğütler / İslâm Ahlak ve Adâbı, Kütüphane: Atatürk Kitaplığı-Nadir, Yayın Yeri: Vezir Hanı Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Yer numarası: 297.86 Vey., Fiziksel Nitelik: c.1 (312 – 350s.); 24x15cm., Bölüm: Hasan Cafer Ergin Osmanlıca Kitapları, Oda: Depo.

BÖLÜM IV

ŞEHÂDET-NÂME (İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

4.1.Tenkitli Metnin Kurulmasında İzlenen Yol

1. Osmanlı Türkçesi'nde (Osmanlıca) kullanılıp da günümüz Türk alfabesinde bulunmayan harfler için aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ا, آ	a, ā	ص	ş
ا, اُ	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b,p	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c, ċ	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, i, ī
ش	ş	ء	’

2. Hadîs ve hadîs bölümleri, hikmetli sözler, Arapça ibâreler, âyet ve âyet cüzlerinin anlamları dipnotta verilerek tırnak içinde koyu italik olarak dizilmiş, kaynakları verilmiştir.
3. Hadîs ve hadîs bölümleri, hikmetli sözler, Arapça ibâreler, âyet ve âyet cüzleri

metin içinde Latin harfleriyle transkribe edilmiş ve koyu İtalik karakterde dizilmiştir. Arapça şiirlerin Türkçesi, şiirlerle ilgili ulaşıla bilgiler ve kaynakları, Arapça ibârelerin çevirisi de dipnotta gösterilmiştir.

4. Âyet cüzleri ve hadîs bölümlerinin anlamları aparatta gösterilirken tırnak içinde anlamın önünde ve sonunda üç nokta yazılmıştır (“... ..”).
5. Metinde okunduğu halde anlamlandırılmayan kelimelerin yanına (?), okunamayan kelimeler (...) işareti konulmuştur.
6. Farsça şiirlerin sayıca çok olması hasebiyle ayrı bir bölümde Türkçesi ile beraber ele alınmış, şiirlerle ilgili ulaşılan bilgiler ve kaynakları dipnotta gösterilmiştir.
7. Farsça'daki “vâv-ı ma‘dûle”ler “**ā**” ile gösterilmiştir.
8. Dipnotta nüsha farklılıkları gösterilirken farklılıklar “ ; ” işaretiyle birbirinden ayrılmıştır.
9. Metin tespitinde bir birlik sağlamak amacıyla Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarda İsmail Ünver tarafından yayımlanan ve metin neşirlerinde kabul gören “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalede (2008: 8-29) getirilen esaslara mümkün olduğunca uyulmaya çalışılmıştır.
10. Matbu nüsha esas alınarak noktalama işaretlerine sadık kalınmıştır.
11. Metindeki özel isimlerden sonra kesme işareti kullanılmamıştır.
12. Hadîs ve hadîs bölümleri, hikmetli sözler, Arapça ibareler, âyet ve âyet cüzlerinin bölünmemesi için nüshaların varak ve satır numaraları bu kısımlarda belirtilmemiş, şiirlerde ise mısra başında gösterilmiştir.
13. Kimi nüshalarda varak numarasının belirgin olmaması, bazılarında ise varak numarasının tamamen olmayışından dolayı matbu ve yazma nüshaların varak numaraları 1b olarak başlatılmıştır.

4.2. Şehâdet-nâme'nin Tenkitli Metni

ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ BİSMİ'LLÂHİ'R-RAḤMÂNİ'R-RAḤÎM

(V1b/1)(A1b/1)(M1b/1): Ey dervîş fazâ'il-i kelime-i *Lâ ilāhe illallāhda* (M1b/2) hürde-kâr-ı kalem-i muciz-şiyem birle tabağ-ı (V1b/2) varak-ı (A1b/2) belâgatda (M1b/3) bir tûde cevher ve bir tümen mürvâriddür 'arz ideyim⁸³. (M1b/4) Yek yek (V1b/3) gûş-vâre-i (A1b/3) bünâgûş-i sâmi'a kabûl kıl ki, (M1b/5) meşîme-i belâgat şîme-i tabî'atden bürüz (V1b/4) iden cevâhir-i zevâhirdendür. (A1b/4) El-hakk bir tarz-ı hâşû'l-hâşdur ki (M1b/7) gevher-keş-i silk-i (V1b/5) belâgat olan hâme-i kasab-ı⁸⁴ cāmeme (A1b/5) ihtîşâş bulan ferâ'id-i nikât-ı nevâdirdendür⁸⁵ (M1b/9) Tertîb-i (V1b/6) şaff-ı münâzara-i ta'ât (A1b/6) itdükde livâ-yı (M1b/10) sa'âdet-tırâz-ı kelime-i şehâdete 'aceb imtiyâz virdüm. (M1b/11)(V1b/7) Şöyle ki sitâyiş-gâh-ı⁸⁶ (A1b/7) 'ibâdetde⁸⁷ bayrak-ı berrâk-ı (M1b/12) tevḥîdi turre-i târem-i kibriyâya irdürdüm⁸⁸

(M2a/1)(A1b/8)(V1b/8)	Suḥanrâ çünân pāye kerdem bülend
(M2a/2)	K'ez ü levha maḥfûz şud behre mend ⁸⁹
(M2a/3)(V1b/9)(A1b/9)	Demî çün şedef bâz kun gûş-i hûş
(M2a/4)	Çi cevher-feşânem be men dâr gûş
(M2a/5)(V1b/10)	Ney-i kilik-i men der-feşân ez-devât
(M2a/6)(A1b/10)	Nümüdâr <i>Hızır</i> est uâb-ı ḥayât
(M2a/7)(V1b/11)	<i>Hızır</i> ger be- <i>İskender</i> âbî ne-dâd

⁸³ (V1b/2): ideyin

⁸⁴ (A1b/4): ğasab

⁸⁵ (A1b/5) (V1b/5): nevâdirdendür ki

⁸⁶ (A1b/6) (V1b/7): sitayiş-kân

⁸⁷ (A1b/7) 'ibâdâtde; (V1b/7) *İbādullāh*

⁸⁸ (A1b/7) (V1b/7): irdürdüm beyt

⁸⁹ (A1b/8)(V1b/8) behre-mend bisâṭ suḥan

(M2a/8)(A1b/11)

Menāb-ı hayātet dehem zīn sevād⁹⁰

(M2a/9) Ey dervīş ol dem ki meh-çe-i (V1b/12) bāhirü'n-nūr-ı livāü'l-ḥamd-i (M2a/10) **Aḥmedī** şallallāhu te‘ālā (A1b/12) ‘aleyhi ve sellem muvāzī-yi sırr-ı ‘alem-i (M2a/11) ‘ālem-efrūz-ı āf-tāb (V1b/13) olup leme‘ān-ı⁹¹ nūr-ı sāṭiü'z-ẓuhūr (M1a/12) (A1b/13) şıdk u şafādan zāhir ü bāṭın-ı ‘ālem ü ‘ālemiyān (M2a/13)(V1a/14) ṭoldı ve kūs-ı nevbet-i nübüvvet-i (A1b/14) **Muhammedī** şallallāhu⁹² (M2a/14) ‘aleyhi ve sellemden ğulgüle-i penc-i nevbet (V1b/15) (**buniye'l İslāmu ‘alā ḥamsin**)⁹³ (M2a/15) vāşıl-ı (A1b/15) sāmi‘a-ı cihān ü cihāniyan (M2a/16) oldı. Erkān-ı dārü's-selām-ı (V1b/16) **İslāmdan** her biri (M2a/17) “rükñ ü (A1b/16) rekīn-i a‘zam benüm” diyü ma‘raẓ-ı mu‘āraza-ı (M2b/1) mübāhāt⁹⁴ nāṭika-ı (V1b/17) zebān-ı hālī şaded-i ğüftāra (A1b/17) getürdi. (M2b/2) Ve ṭaylasān-ı tāc-ı iftiḥārı küleh-küşe-i⁹⁵ ‘arş-ı (V1b/18) berīne (M2b/3) yetürdi. Evvelā **Fātiḥa**-ārā (A1b/18) dībāce-i niyāz ya‘nī namāz-ı (M2b/4) seccāde-nişīn-i mahfil-i nāz (V1b/19) olup, maḳām-ı i‘zāzdan (M2b/5) bu vechle (A2a/1) iḳāmet-i delā‘il-i faḥre ser-āġāz itdi ki “Ben ki (V1b/20) namāzım naḥl-ı sırr u ḳāmet-i baġ-ı niyāzım. (A2a/2) Ḳandīl-i⁹⁶ (M2b/7) mihrāb-ı yaḳīnim **eş-şalātu ‘imādü'd-dīnim**⁹⁷. Ben (V2a/1) ol şāhid-i (M2b/8) adl-i ehl-i īmānım ki bensiz müdde‘ā-yı aşḫāb-ı **İslām** (M2b/9) şüret-i sübūt bulmaz. (V2a/2) Ben ol müzekkī-i şühūd-i (M2b/10) ferdāniyyet-i sübhānım ki ben olmasam (A2a/4) ḳibāle-i⁹⁸ **İslām**, erbāb-ı (M2b/11) īmān müseccel (V2a/3) olmaz. Mi‘yār-ı dārü'l-‘ayār-ı şeri‘at⁹⁹ (M2b/12) medār-ı nazm-ı nesik-i kārġāh-ı‘ālemdür. Ammā¹⁰⁰ bensiz sebeb-i (V2a/5)

⁹⁰ (A1b/11): z'in sevād neşr⁹¹ (A1b/12) (V1b/13): leme‘ān-ı pür⁹² (A1b/14): şallallāhu teālā⁹³ “İslām beş şey üzerine bina edilmiştir” Buhārî, İmân, 1, 2; Tefsîru Sûre 2/30; Müslim, İmân, 19-22; Tirmizî, İmân, 3; Nesâî, İmân 13.⁹⁴ (A1b/16) (V1b/16): mübāhāt⁹⁵ (A1b/17) (V1b/17): külah-küşe⁹⁶ (A2a/2) (V1b/20): kanādīl⁹⁷ **Namāz dīnin direġidir**” Münāvî, Feyzü'l-Kadîr, IV, 248; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II, 39-40.⁹⁸ (A2a/4): ḳibā ki⁹⁹ (A2a/4) (V2a/3): şeri‘at ki¹⁰⁰ (A2a/5): 'ammā' yok

(M2b/13) perişān-ı ahvāl-i benī *Ādemdür*. Zira ben ol (M2b/14) düstürü'l-‘amel-i mīzān-ı şer‘im ki, bensiz (A2a/6) ne ta‘dīl-i (M2b/15)(V2a/6) beyyine-i şer‘iyye mümkün olur ne şihhat-ı müdde‘ā¹⁰¹ şūret-i (M2b/16) vücūd bulur. Ben ol mu‘addelü'l-vezn-i (A2a/7) aşl (M2b/17) u¹⁰² fer‘im ki şāhib-i şer‘-i ḥaḳīkī beni meḥekk-i tecrübe-i (M3a/1) nūḳūd-i zamā‘ir-i şühūd (A2a/8) kılmışdur. Niçe¹⁰³ meḥekk belki (M3a/2) ḥ‘āce-i (V2a/7) şāhib-teşhīş-i mevādd-ı şıdk u kizb (M3a/3) bilmişdür.¹⁰⁴

(A2a/9)(M3a/4)	Penc namāz est bih ez penc genc
(V2a/8)(M3a/5)	Bih ki bedīn penc şevī genc senc
(A2a/10)(M3a/6)	Pence-i ḥod sāz bedīn penc saḥt
(V2a/9)(M3a/7)	Pence-i İblīs beder laḥt laḥt

(M3a/8) Çün namāzıñ kelāmı¹⁰⁵ mertebe-i ihtitām buldı. Ve (M3a/9)(A2a/11) muḳaddimāt-ı mübāhāt temām oldı. (V2a/10)(A2a/11)¹⁰⁶ Şāhid-i hilāl-ebrū-yı şavm daḥı bürḳa‘-endāz-ı ruḥsāre-i (A2a/12) mübāhāt olup, mütebāḥır-āne çehre-nümā-yı (V2a/11) ḡunc ü delāl oldı. Ve ‘ilm-i zer meh-çe-i (M3a/12) iftiḥārı berāber mencūḳ-ı (A2a/14) māh-ı münīr kıldı ve didi: (V2a/12) (M3a/13) “ben ki şavmım, seyyidü'l-ḳavmım. Ben ol cemāl-ārā-yı ḳamer- (M3a/14) ṭal‘atān-ı benī *Ādem* (A2a/15) ve ‘abīr-sāy-ı ḡonçe-femān-ı (V2a/13)‘ālemim. Her ruḥsāre ki zīnet-dāde-i terbiyetim ola. Mīyāne-i (M3a/16) māh u şān (A2a/16) ‘ālem-i‘uḳbāda (V2a/14) sa‘ādet-i imtiyāz bulur. Ve her (M3a/17) cemāl ki terbiyet-yāfte-i meşşāṭa-i feyzim ola (A2a/17) meh-peykerān-ı (V2a/15)(M3b/1) cılve-gāh-ı ‘araşāt içre müşārun¹⁰⁷ bi'l-benān olur. (M3b/2) Evvelā ṭuḡrā-yı şeref-nāme-i (A2a/18) ‘azamet baña bu yetmez mi ki (M3b/3)

¹⁰¹ (V2b/5): müdde‘āya

¹⁰² (A2a/7): 'u' yok

¹⁰³ (A2a/8) (V2a/7): nice

¹⁰⁴ (A2a/8) bilmişdür nazm

¹⁰⁵ (A2a/10)(V2a/9) kelām-ı namāz

¹⁰⁶ (A2a/11) şavm

¹⁰⁷ (A2a/17)(V2a/15) müşāru'n-ileyh

(V2a/16) mevķī-ı dest-gāh-ı taķdīr menşūr-ı fā'izu'n-nūr celālet-i (M3b/4) şānıma tevķī-i celī (A2a/19) “eş-şavmu *it*”¹⁰⁸ (V2a/17) ile pīrāye-bend-i (M3b/5) ihtişāş olmuşdur. (M3b/6)(A15a/13)(MK 14b/9) (Hikāye-i bedī'a¹⁰⁹ fī-fazīletü's¹¹⁰-şavm) (M3b/7)(A15a/14)(MK14b/10) Gevher pāşān-ı gencīne-i aķbār u siyerden¹¹¹ ya'nī müstaķzırān-ı (M3b/8) eķādīs ü ħaberdēn (MK 14b/11) sevdā-gerān-ı (A15a/15) bāzār-ı 'işyāna (M3b/9) kesb-i sermāye-i sa'ādet içün yādīgār (MK 14b/12) ķalan¹¹² (M3b/10) cevāhir-i¹¹³ girān-māyedendūr (A15a/16) ki'ahd-ı mübārek (M3b/11) ü zemān-ı müteberrik-i (MK14b/13) ħazret-i Risālet-penāhī şallallāhu (M3b/12) te'ālā 'aleyhi ve sellemde¹¹⁴ (A15a/17) bir zengī-yi zışt-dīdār (M3b/13) ü¹¹⁵ ħāne-ħarāb-ı (MK14b/14) siyeh-rūzgār var idi. Şöyle ki (M3b/14) vücūd-ı ħabīs-i (A15a/18) nā-pākı şeyātīn-i la'īne (MK14b/15) ħāl-i ħehre-i (M3b/15) iftiĥār idi. Ne bir kere vā'iz-i kürsī-nişīn-i¹¹⁶ rūĥ-ı (M3b/16) revānı (A15a/19) şufiyān-ı (MK14b/16) şavāmī-i güzīn-i ħavāssa iblağ-ı evāmīr-i (M3b/17) *Zü'l-Celāl*¹¹⁷ kılmış ve ne bir dem (MK14b/17) ħaķīb-i (A15a/20) kec mec¹¹⁸ edā-yı (M4a/1) zebānı münīresi (?)¹¹⁹ ve¹²⁰ dü-pāye-i esnān-ı dehānda (MK14b/18) neşr-i le'ālī-i (M4a/2) ħuķbe-i¹²¹ tesbīĥ idüp (A15a/21) ħulīyy-bend-i¹²² bināgüş'arāyis-i (M4a/3) i'māl olmuş ne kūşe-i (MK14b/19)¹²³ perniyān-ı va'de tamğā-yı (M4a/4) va'īd uruldıĥın¹²⁴ bilmiş¹²⁵ (A15a/22) ve ne

¹⁰⁸ “Oruç benim içindir ...” Buhārī, Savm, 2; Müslim, Savm, 30/163-164; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 232,234,393.

¹⁰⁹ (A15a/13)(MK 14b/9) ġāribe

¹¹⁰ (MK 14b/9) der feżāil

¹¹¹ (MK14b/9) siyer

¹¹² (A15a/15)(MK14b/12) kılan

¹¹³ (A15a/15)(MK14b/12) cevāhir-i aķbār

¹¹⁴ (MK14b/13) 'şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem ' yok

¹¹⁵ (MK14b/13) 'ü' yok

¹¹⁶ (A15a/18) 'nişīn' yok

¹¹⁷ (MK14b/16) *Zü'l-Celāl*

¹¹⁸ (MK14b/16) keç ü meç

¹¹⁹ (A15a/20) minber-nişīn

¹²⁰ (A15a/20) 've' yok

¹²¹ (MK14b/18) 'ĥuķbe' yok

¹²² (MK14b/18) 'bend' yok

¹²³ (MK14b/19) kuşe daķı

¹²⁴ (A15a/21) urulmuş

¹²⁵ (A15a/22) 'bilmiş' yok

göl-güne-i (MK14b/20) dumû^c-ı (M4a/5) niyâzı¹²⁶ pîrâye-i 'izâr-ı¹²⁷ i'tizâr kılmış.¹²⁸

(M4a/6) Siyehkârî günehkârî kerîhî

(M4a/7)(A15a/23)(MK14b/21) Siyehrûzî bed-âmûzî sefîhî

(M4a/8) El-hâşıl ne reşha-i âb-ı vuğû'dan (MK14b/22) benefşe-zâr-ı (A15b/1) ruhsârına

(M4a/9) reşâşe-i ıarâvet yetürmiş ve ne 'andelîb-i (MK14b/23) nâııkasın (M4a/10)

göl-şen-serây-ı¹²⁹ mesâcidde maķâm-ı niyâza¹³⁰ getürmiş.

(M4a/11)(MK15a/1) Rezîlî bed-likâyî zîşt-hûyî

(M4a/12)(A15b/3) Sefîhî telh-ıtab'ı turş-rûyî

(M4a/13)(MK15a/1) Be efsûn-i siyeh-kârî hemîşe

(M4a/14) Çu çeşm-i yâr-ı şühî kerde pîşe¹³¹

(M4a/15)(MK15a/3) Bu hâle muķârin¹³² nâ-gâh şahne-i girîbân-gîr-i fenâ (M4a/16)

sell-i seyf-i każâ (MK15a/4) itdi. Şemsîr-i (A15b/5) sîne-şikâf-ı (M4a/17) ecel hançere-i

gerden-i hayâta yitdi. (MK 15a/15) Ma'şûka-i (M4b/1) bî-vefâ-yı dünyâ ki kaķbe-i

hezâr-âşinâ der-i (A15b/6) bünyâd-ı şîve-i (M4b/2)(MK15a/6) iftirâķ şaldı¹³³. Dâmâd-ı

şeb-istân-ı 'adem ki nâmzed-i (M4b/3) nâzenîn-i cesed-i insânîdür (A15b/7)(MK15a/7)

kaşd-ı huıbe-i ictimâ' (M4b/4) itdi¹³⁴. Pâkân-ı vaķt ki zindegânî-i zengî-i 'aşîden

(M4b/5)(MK15a/8) melûl ü perîşân idi. (A15b/8) Gûyâ her birine nâ-hune-i (M4b/6)

çeşm-i dil ü cân (MK15a/9) idi. Haber-i mevtinden şâd-mân oldılar. (M4b/7) Şanki

(A15b/9) hengâm-ı (MK15a/10) teşrîf-i 'ıyd-ı sa'îd idi ki (M4b/8) birbiriyle¹³⁵ taķdîm-i

¹²⁶ (A15a/22) niyâzîm

¹²⁷ (A15a/22) 'izâr' yok

¹²⁸ (A15a/22) kılmış beyt

¹²⁹ (A15b/2) gül-şen-serây-ı cevâmi' vü; (MK14b/23) gül-şen-serây-ı sevâmi' vü

¹³⁰ (A15b/2) niyâzda nazm; (MK15a/1) nazm

¹³¹ A nüshasında şiirin son iki mısra yer deġiştirmiş.

¹³² (A15b/4) muķârin iken

¹³³ (A15b/6) kıldı

¹³⁴ (A15b/7) idi; (MK15a/7) eyledi

¹³⁵ (MK15a/10) biri biriyle

musāfaha-i mübārek-i bādī (MK15a/11) kıldılar. (M4b/9) Bir vechile (A15b/10) mültefit-i ahvālī olmadılar ve¹³⁶ endişe-i techiz (M4b/10) ü tekfîn (MK15a/12) kılmadılar, ğasl itmediler kiāb-ı şāf-ı (M4b/11)(A15b/11) billūr¹³⁷-renk hem vāre-i izāle-i vesah ü necāset hāşşa-i şānī iken nā-pākī-i bedeninden ki (A15b/12) (MK15a/14) lāşe-i dimen-i dālāletdür necaset-pezir olmaya. Tekfîn eylemediler¹³⁸ ki (M4b/14)(MK15a/15) kirpās-ı kāfūr-ı iltibāsa ki¹³⁹ (A15b/13) sūtre-i mu‘āyib-i nāsdur. (M4b/15) Cesed-i kaṭrān-(MK15a/16) renginden ki fi'l-ḥaḳīka nādiye-i (M4b/16) encās idi nā-pāk (A15b/14) olmaya. (MK15a/17) Ve¹⁴⁰ defn itmediler ki hem-sāye-i mezārı olan ervāḥ-ı ṭayyibe-i müslimīn-i (MK15a/18) ‘illiyīn (M5a/1) maḳāma enīn-i (A15b/15) ḥar meges-i rūḥ-ı ḥabīsinden perīşānī (M5a/2) yetmeye. İ‘lān-ı¹⁴¹ (MK15a/19) pūşte-i medfen kılmadılar ki maḳbere-i (M5a/3) ehl-i **İslāmdan** (A15b/16) şanup, āyende vū (MK15a/20) revende taḳdīm-i (M5a/4) dest-āvīz¹⁴² itmeye. El-ḥāşıl ol¹⁴³ zengī-i (MK15a/21) bed-rengi (M5a/5) ber-mezbele-i (A15b/17) dīv-lāḥa¹⁴⁴ ḥāk¹⁴⁵-endāz itdiler.¹⁴⁶

(M5a/6)(MK15b/1) Düşmen¹⁴⁷ çi zened çu mihribān āyed dost.

(M5a/7)(A15b/18)¹⁴⁸ Bir iki günden sonra berīd-i müjde-i sa‘ādet bir perende-i (M5a/8) ḥayāl-i¹⁴⁹ bāl-i ḥired-i şeh-per¹⁵⁰ firistāde-i (MK15b/2) **Rabb-ı Celīl** (A15b/19) ya‘nī (M5a/9) ḥazret-i **Cebrū‘īl** ‘aleyhi's-selām taḥrīk-i ḳādime-i (M5a/10) ‘āzīmet kılup (MK15b/3) kūşe-i gül-şen-serāy-ı risālete (A15b/20) sāye-i (M5a/11) nüzūl-i¹⁵¹ iclāl

¹³⁶ (A15b/10)(MK15a/11) 've' yok

¹³⁷ (A15b/11) billūrīn

¹³⁸ (A15b/12) (MK15a/14) itmediler

¹³⁹ (A15b/12) 'ki' yok

¹⁴⁰ (A15b/14) 've' yok

¹⁴¹ (MK15a/18) 'i‘lān' yok

¹⁴² (A15b/16)(MK15a/20) dest-āvīz-i du‘ā

¹⁴³ (A15/16) 'ol' yok

¹⁴⁴ (MK15a/21) 'dīv-lāḥa' yok

¹⁴⁵ (A15b/17) 'ḥāk' yok

¹⁴⁶ (A15b/17) itdiler mısrā‘

¹⁴⁷ 'düşmen' kelimesi A nüshasında siliktir.

¹⁴⁸ (A15b/18) neṣr

¹⁴⁹ 'ḥayāl' kelimesi A nüshasında siliktir.

¹⁵⁰ (MK15b/1) 'berīd-i müjde-i sa‘ādet bir perende-i ḥayāl-i bāl-i ḥired-i şeh-per' yok

¹⁵¹ (MK15b/3) nüzūl u

şaldı. Ve süfre-i (MK15b/4) sa‘adet-behre-i vahy-i (M5a/12) kadīm-i lā-yezāliden ser-püş-ı (A15b/21) tabakçe-i teblīğı aldı. (M5a/13)(MK15b/5) Tahrik-i şecere-i kudsi semere-i taḥiyyet ü selām (M5a/14) idüp, dāmen-i ümmīd-i¹⁵² (A15b/22) risāleti (MK15b/6) māl-ā-māl nev-bāve-i vişāl (M5a/15) eyledi ve didi: “Yā **Rasūlallāh** ḥudāvend-i (MK15b/7) ġarīb (M5a/16)(A15b/23) dost-ı serā-perde-i celālet ve sulṭān-ı ‘āşī-nevāz (M5a/17) münezzeh-i¹⁵³ bār-gāh-ı eḥadiyyet (MK15b/8) celle celāluhū fermān ider ki (M5b/1) sermāye-i ‘ömr-i te’lif-kerdelerinden ma‘cūn-ı dālālet (M5b/2) (MK15b/9) ü ‘işyān-perverdelerinden ya‘nī (A16a/2) sevāḥil-i¹⁵⁴ deryā-yı (M5b/3) raḥmetim¹⁵⁵ ser-gerdānlarından (MK15b/10) pīrāmen-i ḥavz-ı aynū’l-ḥayāt-ı (M5b/4) mağfiretim ‘aṭşānlarından (A16a/3) filān maḥalde ḥāk (MK15b/11) ü ḥūn-āğuşte-i ḥāk-dān-ı mezellet olan zengī-i ḥāk-ālūde-i (M5b/6) (MK15b/12)(A16a/4) kār-ı (A16a/4) üftāde-i ser-nihāde visāde-i marāz (M5b/7) olduğda ki evvelīn-i¹⁵⁶ pāye-i (MK15b/13) süllem-i ecel idi. Hīç kes (M5b/8) ser-bālīninde (A16a/5) tahrik-i mirvaḥa-i ‘ibādet (M5b/14) kılmadı. Ve dahı (M5b/9) çeng-zede-i gürg-i ecel nā-gāh ġīr¹⁵⁷ olduğda bir kimse (M5b/10) fużāle-i (A16a/6)(MK 15b/15) kir-pās-ı muḥallaḳdan (?) tedārük-i kefen-pāre-i techīz (M5b/11) kılup, cebīre-bend-i a‘zā-yı (MK15b/16) şikestesı olmadı. (M5b/12)(A16a/7) Belki dest ü pāyine şikāl-i müşkil-bend-i ḳahr urup, (M5b/13)(MK15b/17) keşān ber¹⁵⁸ keşān sīne-çāk-i çāk¹⁵⁹ u perīşān (A16a/8) endāḥte-i (M5b/14) ḥākdān-ı ḥāḳāret eylediler¹⁶⁰ ya‘nī ‘ibādāt-ı çend-rüzelerine (M5b/15)(MK15b/19) mağrūr olup öyle¹⁶¹ şandılar ki (A16a/9) teb-zedegān-ı (M5b/16) temmüz-ı ‘işyān olan (MK15b/20) ciger-sūḥtegān-i āteş-i (M5b/17) ‘aṭş-ı hicrāna ‘ale’l-‘umūm (A16a/10) zehr-i zaḳḳūm-ı ḥırmān (M6a/1) (MK15b/21) verürüm¹⁶². Ve böyle zann itdiler ki deryūze-i gird-i mahalle-i (M6a/2)

¹⁵² 'dāmen-i ümmīd' A nüshasında siliktir

¹⁵³ (MK15b/7) 'münezzeh' yok

¹⁵⁴ (A16a/2) 'sevāḥil' yok

¹⁵⁵ (A16a/2) raḥmetim sevāḥil

¹⁵⁶ (A16a/4) 'evvelīn' yok

¹⁵⁷ (MK 15b/14) 'nā-gāhgīr' yok

¹⁵⁸ (A16a/7)(MK15b/17) 'ber' yok

¹⁵⁹ A ve MK nüshalarında 'çāk' kelimesi bir defa yazılmıştır.

¹⁶⁰ (A16a/8)(MK15b/17) itdiler

¹⁶¹ (A16a/8)(MK15b/19) 'öyle yok'

¹⁶² (A16a/10) virürüm; (MK15b/21) virürüm

ihsânım olan (A16a/11)(MK16a/1) kūr-dilān-ı ‘illet-i cürm ü¹⁶³ hizlāna (M6a/3) şikāf-ı şadurvān-ı celālden (A16a/12)(MK16a/2) ‘ale'l-ıtlāk şüret-i (M6a/4) ğayr-ı marazıyye gösteririm.¹⁶⁴ Ġāfiller andan ki (MK16a/3) hayyāt-ı (M6a/5) kār-hāne-i kerem-i¹⁶⁵ bī-‘illetim, (A16a/13) bālā-yı bī-hemtā-yı zāt-ı muḳaddesime¹⁶⁶ (M6a/6)(MK16a/4) hīç hıl‘at-ı mağfıret-i mücrimān gibi bir¹⁶⁷ teşrīf-i (A16a/14) şerīf-i (M6a/7) fāhırü’t-tırāz biçmemişdür. (MK16a/5) Ve zāt-ı vācibü'l-vücūdum, (M6a/8) hum-hāne-i şıfāt-ı ḳadīme-i ezeliyyetü's-simātımdan (A16a/15)(MK16/6) hīç (M6a/9) sülāfetü’ş-şahbā-yı ‘afv ü ihsān gibi bir cām-ı (M6a/10) hoş-fercām-ı lezzet-bahş (MK16a/7)(A16a/16) içmemişdür.¹⁶⁸

(M6a/11)	Mucrim ger in ¹⁶⁹ daḳīḳa bedāned ki dem-be-dem
(M6a/12)(MK16a/8)	Mā-rā çi lezzetist zi-‘afv-i günāhkār
(M6a/13)(A16a/17)	Hemvāre irtikāb-i cerāyem kuned be ‘amd
(M6a/14)(MK16a/9)	Peyveste nezd-i mā guneh-āred bā-‘itizār

(M6a/15) Ey şefī‘-i (A16a/18) rüz-ı maḥşer (MK16a/10) bu serāy-ı ṭurfe binā-yı ‘ālem (M6a/16) daḥı¹⁷⁰ naḳş-ı¹⁷¹ endīşe-i mühendis-i ḳıdem idi. (A16a/19)(MK16a/11) Ve heykel-i (M6a/17) bü'l-‘aceb-i *Ādem* rih̄te-i ḳālīb-ı ‘adem idi. Ben senüñ (M6b/1) sâbıḳu'l-verd-i (MK16a/12) gülşen-i nübüvvet (A16a/20) olan vücūd-ı bihbūduñı (M6b/2) laḥlaḥa-süz-ı gülistān-ı şefā‘at (MK16a/13) ḳılmışıdüm. (M6b/3) Şöyle ki ḥurūf-ı¹⁷² ism-i ezeli (A16a/21) resmiñi nāmzed-i sikke-i (M6b/4)¹⁷³ (*Levlāke levlāke lemā ḥalāḳtü'l-eflāk*)¹⁷⁴ itdükde (M6b/5) naḳş-ı (A16a/22) nigīn-i nübüvvetiñ kitābe-i

¹⁶³ (A16a/11) ü ‘işyān

¹⁶⁴ (A16a/12) gösteririm. Ammā

¹⁶⁵ (A16a/12) 'kerem' yok

¹⁶⁶ (A16a/13) muḳaddes şıfātıma

¹⁶⁷ (MK16a/4) 'bir' yok

¹⁶⁸ (A16a/16) içmemişdür nazım

¹⁶⁹ (MK16a/7) gerān

¹⁷⁰ (A16a/16) ‘ālem daḥı' siliktir

¹⁷¹ (MK16a/10) 'naḳş' yok

¹⁷² (A16a/20) ' ḥurūf' yok

¹⁷³ (A16a/21) (MK16a/13) nazım

¹⁷⁴ “ *Sen olmasaydın ’ âlemleri yaratmazdım* ”, Suyutî'nin El-Leâli'l-Masnûa; Aliyyü'l-Kâri'nin El-

(MK 16a/15) (*ve mā erselnāke illā rahmeten li'l-ālemīn*)¹⁷⁵ (M6b/6) bilmiş idim.¹⁷⁶

(M6b/7)(A16b/1) Muraḳḳa' berkeş ber mādde-i çend

(M6b/8)(MK16a/16) Şefā'at-ḥ'āh kār-ı üftāde-i çend

¹⁷⁷ (M6b/9) Ḥāl bu minvāl (A16b/2) üzre iken (MK16a/17) ḡam-ḥ'ārī-i ümmetān-ı ḡamḡīn (M6b/10) ü endīşe-kārī-i 'uşāt-ı miskīn böyle mi olur. (M6b/11)(A16b/3) (MK16a/18) Ey şefīḳ ḡaste-dilān-ı beşersin mirvaḡa-cünbān-ı (M6b/12) serīr-i şefā'at iken (MK16a/19) lāyīḳ mıdır ki (A16b/4) ol gedā-yı (M6b/13) za'īf ekīle-i mūr u meges ola. Sen (MK16a/20) perde-keş-i (M6b/14) ümmetān-ı şūrīde-kār¹⁷⁸ (A16b/5) iken sezā-var¹⁷⁹ mıdır ki (M6b/15)(MK16a/21) ol sāḡil-endāz-ı lücce-i **Dicle**-i 'işyān olan (M6b/16) derd-mend-i müflis-aver (MK16b/1) böyle (A16b/6) mekşūf ü nā-mestūr (M6b/17) kala. Ey nāzenīn-sütüde bu gūr-ḡāne-i rūşen-i¹⁸⁰ (MK16b/2) (M7a/1) dünyāda (A16b/7) sen ki tekfīn-i¹⁸¹ müflisān-ı ümmet için¹⁸² taḡayyüd (M7a/2) eylemeyesin¹⁸³. Yā ol (MK16b/3) rüz-i ḡalā'ıḳ-süz-ı (A16b/8) ḳıyāmetde¹⁸⁴ dem-i nāḳūr-ı (M7a/3) ḡaḡab-ı āteş-efrüz-ı nāire-i 'azāb (MK16b/4) olup kemend-i (M7a/4) pīç-a-pīç dūd-i (A16b/9) ḳīrendūd kemer-i memerr-i şırāḡa irdükde¹⁸⁵ (M7a/5) (MK16b/5) ve dehān-ı 'amele-i düḡaḡ ki mīzāb-ı tīz-āb-ı¹⁸⁶ 'azābdur. Şemşīr-i (M7a/6)

Esṛārū'l-Merfūa ve diğeri bir eseri olan Şerhü's-Şifā; Şevkānī'nin El-Fevāidü'l-Mecmūa; Hāfız Aclūnī'nin Keşfü'l-Hafā; Muhammed Said Zalūl'ün Tahkīk; İmam-ı Nevevī'nin El-Ezkār adlı eserlerinde kayıtlıdır. Hadīs âlimlerinden es-Sağānī, halk arasında ve tasavvufi çevrelerde kutsī hadīs olarak bilinen bu rivayetin hadīs olmadığını, mevzū (uydurma) bir nakil olduğunu söylemiştir. Aclūnī ise, bu rivayetin hadīs olmasa bile anlam açısından sahih bir söz olduğunu kaydetmiştir. Bkz. Aclūnī, Keşfü'l-Hafā, II, 214.

¹⁷⁵ "Biz, Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." 21/Enbiyâ-107.

¹⁷⁶ (A16a/22) idim beyt; (MK16a/15) idim nazm

¹⁷⁷ (A16b/1) çend neşr

¹⁷⁸ (MK16a/20) şūrīde-ḡāl

¹⁷⁹ (A16b/5) sezā

¹⁸⁰ (MK16b/1) 'rūşen 'yok

¹⁸¹ (A16b/7) 'tekfīn' yok

¹⁸² (A16b/7) için tekfīn ehvālī ile

¹⁸³ (A16b/7)(MK16b/2) olınmıya

¹⁸⁴ (A16b/18)(MK16b/3) āḡiretde

¹⁸⁵ (A16b/9) irükde

¹⁸⁶ (MK16b/5) tīz-i 'azābdur

tīz-(A16b/10) yalman-ı ‘ulüvv-i nāra (MK16b/6)āb u tāb virdükde¹⁸⁷ ve (A16a/11) na‘rehā-yı (M7a/7) temennā-yı (*yā leytenī kuntu turābā*)¹⁸⁸ (MK16b/7) nevāsāz-ı mecma‘-ı küffār-ı füccār¹⁸⁹ (M7a/8) olduğda¹⁹⁰ cünbüş-i ġarīneş (?) ‘ummān-iāteş-i mevc-i (MK16b/8) saķardan (M7a/9) çehreler şolup¹⁹¹, ¹⁹² (A16b/12) zehreler¹⁹³ şu olduğda ümmetān-ı (M7a/10)(MK16b/9) şīfte-ḥāl-i¹⁹⁴ şūrīde-a‘mālūñ ḥāliyle¹⁹⁵ niçe taķayyüd (M7a/11)(A16b/13) olunur. (MK16b/10) Ya‘nī penāh-ı ārende-i mażalle-i nūrānī, gile-i¹⁹⁶ şefā‘āt (M7a/12) olan beriyye-i nūrdān-ı (A16b/14)(MK16b/11) iķlīm-i ‘işyāna niçe mübāderet (M7a/13) kılınur¹⁹⁷ diyüp¹⁹⁸ ḥāzret-i *Emīn*-i¹⁹⁹ vaḥy-i ḳādīm-i (MK16b/12) ṭayy-yarlıġ-ı (M7a/14) tebliġ²⁰⁰ (A16b/15) itdükde bu resm üzre ḥatm-ı merām kıldı ki²⁰¹

(M7a/15)(MK16b/13)	Tā hest şef‘i çu tu şāḥib keremī
(M7a/16)(A16b/16)	Kes rā ne-buved der heme āfāķ-ı ġamī
(M7a/17)(MK16b/14)	Ger rence konī behr-i şefā‘at ḥademī
(M7a/18)(A16b/17)	Kār-ı heme ‘aşıyān be-sāzī bedemī

(M7b/1)(MK16b/15) rāvī rivāyet ider ki henüz ḥaṭīb-i minber-i vaḥy tekmīl-i (M7b/2) (A16b/18) ḥuṭbe-i²⁰² ḥıṭāb itmeden²⁰³ (MK16b/16) ve zih-i girībān-ı kelām dāmen-i

¹⁸⁷ (A16b/10) 'virdükde cünbüş-i ġerīneş ‘ummān-iāteş-i mevc-i saķardan'

¹⁸⁸ “*Ah ne olaydı, ben bir toprak olaydım.*” 78/Nebe-40.

¹⁸⁹ (A16b/11) 'füccār' kelimesi yok

¹⁹⁰ (A16b/11) olduğda ve çehreler şoldukda

¹⁹¹ (MK16b/8) şoldukda

¹⁹² (A16b/12) ve

¹⁹³ (A16b/12) zehre

¹⁹⁴ (A16b/12)(MK16b/9) ḥāl ü

¹⁹⁵ (A16b/9) eḥvāliyle

¹⁹⁶ (A16b/10) 'gile' yok

¹⁹⁷ (A16b/14) kılursan

¹⁹⁸ (A16b/14)(MK16b/11) diyu

¹⁹⁹ (A16b/14) hāmīl

²⁰⁰ (A16b/12) 'tebliġ' yok

²⁰¹ (A16b/15) ki nażm

²⁰² (MK16b/15) 'ḥuṭbe' yok

²⁰³ (A16b/18) itmedin

(M7b/3) ihtitāma²⁰⁴ yetmeden ol naḥl-i mevzūn-ḥurām-ı (A16b/19)(MK16b/17) risālet (M7b/4) ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem sāmān-ı tevaḳḳuff-ı ber-ṭaraf kılup (M7b/5) (A16b/20) estağfirullāh-(MK16b/18) gūyān ḳabūl-i ‘özü-ḥāhān-ı cānib-i (M7b/6) zengī-i ma‘hūde²⁰⁵ revān (A16b/21) oldılar. (MK16b/19) Gördiler ki bir zengī-i (M7b/7) ḥaḳīr-i ḳāk ḳāk u²⁰⁶ ālūde-i seng ü ḥāk olup (A16b/22) yatmış. (M7b/8) Şöyle ki āmed-şūd²⁰⁷ mūr ü meges-i heykel endāmında (M7b/9)(MK16b/20) sūrāḥlar peydā itmiş. (A17a/1) İstirḥā-i peyvend-i a‘şābdan²⁰⁸ ki (M7b/10) ṭnāb-ı ḥayme-i nihāddur. (MK16b/21) Revābıṭ-ı tenāsüb-i a‘zāsı (M7b/11)(A17a/2) çözülmüş. Nüzūl-i matar-ı belādan ki (MK17a/1) seng-bārān-ı ṭa‘ne-i (M7b/12) la‘ne-i ḥalā’ıḳdur. Naḳş-ı ḳālīb-ı (A17a/3) cemālī²⁰⁹ bozılmış (M7b/13)(MK17a/2) ve nüvişte-i şafḥa-i cebīni bu olmuş²¹⁰ ki²¹¹

(M7b/14)(A17a/4) “Zaḥm-ı seng ü eḡer-i nāḥun²¹² ile²¹³ hicriñde
(MK17a/3) (M7b/15) Şöyledür çehre-i ‘aşıḳ ki²¹⁴ ne göz bellü ne ḳaş”²¹⁵

Ḥaḳḳā ki²¹⁶ (MK17a/4) te’sīr-i müdāme-i (M7b/16) cām-ı cemāl-i (A17a/5) ekābir özge keyfiyyet virmiş idi ki (M7b/17)(MK17a/5) rüz-ı bāzār-ı nāz u²¹⁷ niyāzda nāṭıka-i rūḥ-ı revānı (A17a/6) böyle (M8a/1) zemzeme-i sā’ıḳa-i (MK17a/6) ‘ināyet çekerdi ki²¹⁸

(A17a/7) “Nā-umīdem mekon ez-sābıḳa-i luṭf-ı ezel²¹⁹.”

²⁰⁴ (A16b/18) 'girtbān-ı kelām dāmen-i ihtitāma' siliktir

²⁰⁵ (MK16b/18) ma‘hūde-i zengīye

²⁰⁶ (A16b/21) 'u' yok

²⁰⁷ (MK16b/19) 'ḳāk ḳāk uālūde-i seng ü ḥāk olup yatmış. Şöyle ki āmed-şūd' siliktir

²⁰⁸ (A17a/1) ‘aşābındı

²⁰⁹ (MK17a/1) cemāl ü ḳālīb-i cemili

²¹⁰ (MK17a/2) bozulmuş; (A17a/3) olmuş beyt

²¹¹ (A17a/3)(MK17a/2) 'ki' yok;

²¹² (MK17a/2) nāḥune

²¹³ (A17a/4) 'ile' yok

²¹⁴ (A17a/4) 'ki' yok

²¹⁵ (A17a/4) ḳaş neḡr

²¹⁶ (A17a/4) 'ki' yok

²¹⁷ (MK17a/5) 'u' yok

²¹⁸ (A17a/6) çekerdi beyt

²¹⁹ (A17a/6) ezelī

(MK17a/7) Tu çi dānī ki pes-i perde ki hūbest u ki zişt ”

Ve ervāḥ-ı muḳaddese-i²²⁰ (A17a/8) ebrār²²¹ ki (MK17a/8) mürgān-ı evveli ecniḥa-i evkār-ı²²² gülistān-ı cināndur. (M8a/5) Şaf ber şaf (MK17a/9) böyle güldeste-i (A17a/9) tesliyet-i ğufrān-ı (M8a/6) perīşān iderlerdi ki ²²³

(MK17a/10) (A17a/8) Rind-i derdī-keş-i mā gerçi ne-dāred zer u zūr

(MK17a/11) Hoş ‘aṭā-baḥş u ḥaṭā-pūş Hudāyī dāred²²⁴

(MK17a/12) Hāy hāy bir dem (A17a/11) dehşet-i celāl (M8a/9) idi ki seyyāf-i dārū'l-mülk-i (MK17a/13) ḫahramānı mıḫra‘-i ḳāri‘a-i (M8a/10) ğayret-i (**Lā-yūs’elü ‘ammā yef’alu**)²²⁵ birle böyle (MK17a/14) te’dīb-i (M8a/11) fużülān-ı zāhir-perest ḳılurdu ki²²⁶:

(MK17a/15)(A17a/13)(M8a/12) “ Çün redd u ḳabūli heme der perde-i ğayb est

(MK17a/16)(M8a/13) Zinhār kesī rā ne-kunī ‘ayb ki ‘ayb est ”²²⁷

(A17a/14) Ve (MK17a/17) leme‘ān-ı berḳ-ı ‘izzet-i (M8a/14) ḳabūl ber-vech ile zulmet-süz-i ḳalālet²²⁸-güzeşte (M8a/15)(MK17a/18) idi ki (A17a/15) ‘abede-i miḫrāb-ı niyāz ve zühḥād-ı sübhā-ṭırāz-ı²²⁹ reşk (M8a/16) ḫarābātiyān-ı sāgar-keş ḳılup (A17a/16)(MK17a/19) nāṭıka-i ḫālleri böyle (M8a/17) terennüm-i ḫasret-āmīz²³⁰ iderdi²³¹ ki ²³²

²²⁰ (MK17a/7) 've ervāḥ-ı muḳaddese' yok

²²¹ (MK17a/7) ve ebrār-ı muḳaddes **Cebbār** ki

²²² (MK17a/7) 'evkār' yok

²²³ (A17a/9) iderlerdi beyt

²²⁴ (A17a/8) dāred neşr

²²⁵ “ **O yaptığından sorumlu tutulamaz ...** ” 21/Enbiyâ-23.

²²⁶ (A17a/12) ḳılurlardı beyt; (MK17a/14) ḳılur idi

²²⁷ (A17a/14) est neşr

²²⁸ (MK17a/17) ḫarāb

²²⁹ (MK17a/8) 'u zühḥād-ı sübhā-ṭırāz' yok

²³⁰ (MK17a/19) hayret

²³¹ (A17a/16) iderdi; (MK17a/19) iderler idi

²³² (A17a/16) ki beyt

(MK17a/20)(M8b/1)(A17a/17) “Tersem ki rüz-ı haşır ‘inān-der²³³-‘inān reved
(M8b/2) Tesbīh-i mā vü hırka-i rindān-i cur‘a-h‘ār²³⁴”

²³⁵ (MK17a/21) Te‘ālallāh zihī kemāl-i ‘afv (A17a/18) niçe ‘avf.²³⁶

(M8b/2) “‘Afven eđalle zevi‘ l-cerā‘ im kullühüm²³⁷

(M8b/3)(MK17b/1) Hattā laḳad ḥasede'l-muṭı‘u'l-mucrimā²³⁸

(M8b/5)(A17a/19) Tā key suḥan ez suḥan rubāyīm

(M8b/6)(MK17b/2) Mā ber ser-i kışsa-i ḥodāyīm

(M8b/7) Hāzret-i ḥ‘āce-i ‘ālemiyān²³⁹ ‘ale'l-iṭlāk²⁴⁰ şallallāhu ‘aleyhi (M8b/8) ve sellem
(A17a/20)(MK17b/3) çehre-i²⁴¹ zengī-i miskīnden ridā-yı luṭf ü kerem birle (M8b/9)
izāle-i gird-i²⁴² (MK17b/4) ḥāk kıldı ve ol (A17a/21) gerd u ḥāki tırāz-ı (M8b/10)
āstīn-ı ḥıl‘at-ı peygamberī (MK17b/5) bildi. Vesīle-i (M8b/11) ḥoşnūdī-i **Hudā** olur.
(A17a/22) Şefḳat-ı peder-āne vü ma‘zeret-i (M8b/12)(MK17b/6) müşfiḳ-āne ile
maḥaffe-i der-bend-i kemend-i²⁴³ fenā olan tābūta (M8b/13) süvār (A17a/23) idüp
(MK17b/7) zebān-ı nevḥa ger²⁴⁴ zemān-ı bünyād-ı zemzeme-i²⁴⁵

(M8b/14)(MK17b/7) “Küllü ibnin unṣā ve in ṭālet selāmetuhū

²³³ (A17a/17) ber

²³⁴ (A17a/17) 'ḥer ḳeye rendāne (M8b/2) cor‘e-h‘ār' siliktir

²³⁵ (A17a/17) neṣr

²³⁶ (A17a/18) ‘avf beyt

²³⁷ “küllühüm” kelimesi kaynaklarda 2 farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır: “كُلُّهُمْ” ve “كُلُّهُ”

²³⁸ İbn Ebü'd-Dünyā'ya (ö.281/894) ait olan bu beyit “Kır'ad-dayf” adlı eserinde yer almaktadır.

[erişim]: [http:// www. islamport. com/ w/ adb/ Web/ 518/ 195. htm](http://www.islamport.com/w/adb/Web/518/195.htm)

Türkçesi: “Kötülükte en ileri gidenlerin ve yoldan çıkmışların hepsini affeder. Öyle ki Allāh'a itaat eden kişi günah işleyen kişiye haset eder.”

²³⁹ (A17a/19)(MK17b/2) ‘ālem

²⁴⁰ (A17a/19) ‘ale'l-iṭlāk' yok

²⁴¹ (MK17b/3) çehre-i siyāh

²⁴² (MK17b/4) ü

²⁴³ (MK17b/6) 'kemend' yok

²⁴⁴ (A17a/23) ger yok; (MK17b/7) gerisine sūz-ı ileyh

²⁴⁵ (A17a23) zemzeme-i beyt; (MK17b/7) aytdı

(M8b/15)(A17b/1) Yevmen ‘alā-āleti’l-ḥadbā-i maḥmūl’²⁴⁶

²⁴⁷ iderek²⁴⁸ ser-menzil-i ‘adem şavbına (M8b/16) revāne eylediler²⁴⁹.

(M8b/17)(A17b/2)(MK17b/10) Zi mehcūrī be-rāmed cān-ı ‘ālem

(M8b/18) Teraḥḥum **Yā Resūlallāh**²⁵⁰ teraḥḥum

(M9a/1)(MK17b/11) Çi²⁵¹ āḥer raḥmetün li’l-‘ālemīni

(M9a/2)(A17b/3) Zi-maḥrūmān çirā fāriğ neşīni

(M9a/3)(MK17b/12) Kaḫa mī²⁵²-efkened²⁵³ ez-rāh mārā

(M9a/4) Hodā rā ez-ḥodā der ḥāh-ı mārā

(M9a/5)(MK17b/13)(A17b/4) Çü hevl-i rüz-ı rüstāḥīz²⁵⁴ ḥīzed

(M9a/6) Be-āteşāb-ı rüy-ı mā ne-rīzed

(M9a/7) Kuned bā in heme hem-rāhī-i mā

(M9a/8)(A17b/5) Turā izn-i şefā‘āt-ḥāhī-i mā

(M9a/9) Çü çevgān-ı ser-efkend āverī rüy

(M9a/10)(A17b/6) Be-meydān-ı şefā‘āt ümmetī güy²⁵⁵

(MK17b/14) Ammā ḫāzret-i²⁵⁶ ḥāce-i ‘ālem şallallāhu²⁵⁷ ‘aleyhi ve sellem (M9a/12)

hemīşe kura‘-endāz-ı (MK17b/15) taḥte-i tefekkür (A17b/7) ü cümle-i şaḥābe²⁵⁸

²⁴⁶ Bu beyit Ka’b B. Züheyr tarafından Peygamber Efendimize yazılan bir kasideden alınmıştır. Esasen tarih ve tabakat kitaplarında yer almaktadır. Aynı zamanda hadîs kitaplarında da rastlanmaktadır: Hâkîm, Ebû Abdillâh Muhammed B. Abdillâh en-Nisâbü’rî, el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn, I-V, Dârü’l-Ma’rife, Beyrut ts., III/581; Taberânî, Süleyman B. Ahmed, el-Mu’cemü’l-Kebîr, thk. Hamdî Abdülmecîd es. Selefî, I-XXV, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire ts., XIX/176-179.

Türkçesi: “Selameti devam etse bile her insan bir gün tabutta taşınacaktır.”

²⁴⁷ (A17b/1) neşr

²⁴⁸ (MK17b/9) virerek

²⁴⁹ (A17b/1) nazm

²⁵⁰ (A17b/2)(MK17b/10) **Nebîyallāh**

²⁵¹ (A17b/2) ne

²⁵² (MK17b/12) ‘mī’ yok

²⁵³ (MK17b/12) efkened çün

²⁵⁴ (MK17b/13) restāḥīz

²⁵⁵ (A17b/6) güy neşr

²⁵⁶ (A17b/6) ‘ḫāzret’ yok

²⁵⁷ (A17b/6) te‘ālā

²⁵⁸ (A17b/7) eşḫāba

şuver-i²⁵⁹ (M9a/13) eşkāl-nümā-yı taḥayyür idi ki (MK17b/16) āyā bu ğulām-ı zengī ki ğurāb-ı (M9a/14) siyeh-bāl-ı kulle-i (A17b/8) ḍalālet idi. Niçe ṭāvūs-ı (MK17b/17) münevver-timsāl (M9a/15) ravza-i rıdvān oldu. Yā neden böyle (M9a/16)(A17b/9) nā-bīnā-yı sebel-i ʿilel-i (MK17b/18) ğurūr-ı cehl²⁶⁰ iken şeb-i tārīk-i (M9a/17) fişk u fücūrda gevher-i²⁶¹ şeb-tāb-ı kem-yāb-ı²⁶² (A17b/10) saʿadet buldı (M9b/1) çünkü şerāʾiṭ-i defn ber vech-i maʿhūd edā olındı. Rāzdār-ı (M9b/2) (MK17b/20) vaḥy-i kādīmden (A17b/11) suʾāl buyurdılar didi ki (M9b/3) “Yā **Rasūlallāh** (MK17b/21) egerçi hengām-ı zirāʿat-ı toḥm-ı āʿmāl-ı (M9b/3) şāliḥada²⁶³ (A17b/12) dāne-feşān-ı zemīn-i²⁶⁴ ğaflet olan (MK18a/1) ğalle-çīn-i (M9b/5) hırmēn-i hırmān ü ḥasāretdür. Ve şāḥ-ı nişān-ı (A17b/13) şüre-zār-ı (M9b/6) maʿşiyet olan (MK18a/2) mīve-i telḥ-ḥūr-ı ʿuḳūbetdür²⁶⁵

(M9b/7)

“ Her ki bedkār yā bed-endiṣ est

(M9b/8)(A17b/14)(MK18a/3)

Rüy-ı nīkū diger kucā bīned²⁶⁶

(M9b/9)

Her ki şāḥ-ı meserretī kāred

Mīve-i menfaʿat kücā çīned²⁶⁷

(M9b/10)(A17b/15)(MK18a/5) Ammā bu²⁶⁸ ʿabd-ı zengīnūñ aḥvālī çendān mādde-i taʿaccüb (M9b/11) olmasun ki²⁶⁹ şehir-i **Ramaḏān-ı** (MK18a/6) pāriṇeye (A17b/16) mihr-i rüze-i sī²⁷⁰ rüze (M9b/12) ile iḥtitām virmişdür ve mütābaʿat-ı rüze-dārān-ı (MK18a/7) cemāʿat-ı (M9b/13) ehl-i **İslām** (A17b/17) idüp ğurreyi selḥa irğürmişdür (M9b/14) Yā **Rasūlallāh** (MK18a/8) deryā-yı ezelī-yi emvāc-ı ʿināyet-i **Rabbānī** (M9b/15)(A17b/18) böyle telāṭum itmişdür ki her kim (MK18a/9) māh-ı mübārek

²⁵⁹ (A17b/6) 'şuveri' yok; (MK17b/15) kirām

²⁶⁰ (A17b/9) 'ğurūr-ı cehl' yok

²⁶¹ (A17b/9) cevher

²⁶² (MK17b/18) kimyā-yı

²⁶³ (A17b/11) şāliḥadan

²⁶⁴ (A17b/11)(MK17b/12) 'zemīn' yok

²⁶⁵ (A17b/13) ʿuḳūbetdür nazım

²⁶⁶ (MK18a/3) mısra iki defa yazılmıştır

²⁶⁷ (A17b/14) çined neşr

²⁶⁸ (A17b/15) 'bu' yok

²⁶⁹ (MK18a/5) 'ki; yok

²⁷⁰ (A17b/15) 'sī' yok; (MK18a/6) 'rüze-i sī' yok

Ramazānda (M9b/16) derīçe-i ḥazāne²⁷¹-ḥāne-i hırş-ı²⁷¹ vāze (A17b/19)(MK18a/10) ḳufl ü²⁷² men^{c-i}²⁷³ (M9b/17) imsāk urşa ve²⁷⁴ bālā-yı ḳufle-i mūhre²⁷⁵ niyet-i rūze-i²⁷⁶ (M10a/1)(MK18a/11) sī²⁷⁷ rūze ile istiḥkām virse (A17b/20) rūz-ı cezāda ebvāb-ı (M10a/2) cennāt-ı na‘īm (MK18a/12) kilīd-i lisānıyla²⁷⁸ gūşāyiş bula ve heft (M10a/3) der-dergeh-i ki (A17b/21) cehennem cemāl-i (MK18a/13) ‘ālem arasına mesdūd ola. ²⁷⁹

(M10a/4) Tırfe kilīdī ki der īn teng-nāy
 (M10a/5)(MK18a/14)(A17b/22) Hāviye-bend āmed u cennet-gūşāy
 (M10a/6) Hırş u şereh dūzaḥ-i pūr-āteş-est
 (M10a/7)(MK18a/15)(A17b/23) Mühr zeden ber der-i dūzeḥ ḥoş est²⁸⁰

(M10a/8) Ey dervīş bir fāsık u fācir²⁸¹ (MK18a/16) ve ‘āsī-i fermūde-i (M10a/9) **Ḥālīk**²⁸² (A18/1) hemīşe²⁸³ tekāpū-yı mişvār-ı düşvār-ı ‘işyān (M10a/10) u isā’et itmiş iken (MK18a/17) belki irtikāb-ı şunūf-ı (A18a/2) cerāyim (M10a/11) ve ḥizlānda²⁸⁴ ısrāra yetmiş iken (MK18a/18) mücerred māh-ı **Ramazānda** (M10a/12) misk-i dehān (A18a/3) u sedd-i tehī-gāh-ı mi‘de itmekle (MK18a/19) ve şütür-i (M10a/13) gerdan-keş-i kef-endāz-ı nefse ḥall-i şelvār²⁸⁵-bend (A18a/4) ile (M10a/14) irḥā-yi ‘inān (MK18a/20) itmemele²⁸⁶ bu kadar ‘avāṭıf-ı ‘aliyye-i (M10a/15) ḳudūsīye mazḥar ola. Yā²⁸⁷ ol mü‘minān-ı (MK18a/21) perhīz-kār ki (M10a/16) hem-

²⁷¹ (A17b/18) hırş

²⁷² (A17b/19) 'ü' yok

²⁷³ (A17b/19)(MK18a/10) 'men' yok

²⁷⁴ (MK18a/10) 've' yok

²⁷⁵ (A17b/19) mühr

²⁷⁶ (A17b/19) 'rūze' yok

²⁷⁷ (A17b/19) 'sī' yok

²⁷⁸ (A17b/20) lisānla

²⁷⁹ (A17b/21) ola nazm

²⁸⁰ (A17b/23) est neşr

²⁸¹ (MK18a/12) fācir ü fāsık

²⁸² (MK18a/16) 'fermūde-i ḥālīk' yok

²⁸³ (A18a/1) imiş

²⁸⁴ (A18a/2)(MK18a/17) ḥizlānda menzil-gāh

²⁸⁵ (A18a/3) şalvār 'ikāl

²⁸⁶ (MK18b/2) itmekle

²⁸⁷ (A18a/4) 've'

vāre muṭṭī^{c-i288} evāmīr (A18a/5) ü nevāhī²⁸⁹ vü gürīzende-i ma‘āṣī (M10a/17) ve melāhī iken (MK18b/1) nā-gāh ‘alem-i zer-meh-çe-i mäh-ı **Ramazān** (A18a/6) ki (M10b/1) peydā ola velvele-i cihān-gīr²⁹⁰

(M10b/2)(MK 18b/2) Āmede şehir-i şıyām sancāḳ-ı sultān resīd

(A18a/7)(M10b/3) Dest bedār ez ta‘ām mā‘ide-i cān resīd²⁹¹

(MK18b/3) ile²⁹² istiḳbāl-i ḳudūm-ı sa‘ādet-lüzūm-ı (M10b/4) kevkebe-i (A18a/8) şıyām u mürā‘āt-ı (MK18b/4) şerāiṭ-ı şıyāma ḳıyām (M10b/5) itdükten şoñra evvelā²⁹³ tūr-ı zehr-ālūd-ı kemān-dār-ı nazarı (M10b/8)(MK18b/5) hedef-i (A18a/9) cebīn-i nā-maḥreme yetmesün diyü pençere-i mīnā-(M10b/7) serāy-ı dīde ki ḥavāle-i (MK18b/6) ḥarem-i ḥarāmdur. Ber müceb-i (M10b/8)(A18a/10) fermūde-i şāḥib-i şer^{c-i294} ḥaḳīḳī mesdūli²⁹⁵ (MK18b/7) perde-i (M10b/9) (*ḡudū ebşārakūm*)²⁹⁶ ḳılurlar ve cāsūs-ı (A18a/11) sāmi‘a ki (M10b/10)(MK18b/8) ḥaber-i pejuh bender-gāh-ı āmed şūd u²⁹⁷ aḥbārdur. Sirḳa-i (M10b/11) nemīme vü müsāvī (MK18b/9) yetmesün²⁹⁸ diyü (A18a/12) manzara-i kāḥ-ı²⁹⁹ şımāḥı (M10b/12) mesdūd-ı penbe-i ‘işmet itmegi lāzime-i nāmūs-ı (M10b/13)(MK18b/10) şıyām bilürler. Ve tāziyāne-i (A18a/13) zebān ki dırıa-i tabliñ (M10b/14) hezeyāndur. Āheng-i (MK18b/11) nevā-yı nā-sezā-yı ḡıybet ü nemmāmı (M10b/15) itmemek içün (A18a/14) derūn-ı ḡılāf-ı (MK18b/12) dehāndan çıkarmazlar (M10b/16) ve pençe-i dest ki çengāl-ı şāḥīn-i ḳulle-nişīn-i (M10b/17) (A18a/15) nefsdür. (MK18b/13) Şayd-ı³⁰⁰ kebūter-i ḥarām itmesün diyü beste-i

²⁸⁸ (A18a/4) ' mü‘ minān-ı perhīz-kār ki hem-vāre muṭṭī^{c-i} yok

²⁸⁹ (A18a/5) nevāhī perhīz-kār; (MK18a/21) gürīzende^c -i nevāhī

²⁹⁰ (A18a/5) cihān-gīr-i beyt

²⁹¹ (A18a/7) resīd neşr

²⁹² (A18a/7) 'ile' yok

²⁹³ (A18a/8)(MK18b/4) 'evvela' yok

²⁹⁴ (MK18b/6) şer^{c-i} şāḥib-i

²⁹⁵ Yazım hatası vardır, doğrusu 'mesdūd'dur

²⁹⁶ Yazım hatası vardır, doğrusu şu şekildedir: “...yaguddū minebsārihim...” - “...bakışlarını çeksinler...” 24/Nūr, 30-31.

²⁹⁷ (A18a/11)(MK18b/8) 'u' yok

²⁹⁸ (A18a/11)(MK18b/9) itmesün

²⁹⁹ (MK18b/9) 'kāh'

³⁰⁰ (A18a/15) 'Şayd-gāḥ' yok

(M11a/1) pā-tābe-i ḥavf u ḥaṣyet itmese (MK18b/14) olmazlar. (A18a/16) Ve rāḥile (M11a/2) pāy ki maṭıyye-i bārkeṣ-i ḥırṣ u ṭama‘dur. Mecāmi‘-i (M11a/3) herze-kārān-ı³⁰¹ (MK18b/15) tevābi‘-i şeyāṭīn (A18a/17) olan mevāzı‘-ı lehv (M11a/4) u hezle varmamak için³⁰² (MK18b/16) ser-ṭavīle-i iṣṭabl-ı (M11a/5) ḥıfz u ḥırāset (A18a/18) iderler. El-ḥāşıl dāmen-i ḥıl‘at-ı (M11a/6) şıyāma (MK18b/17) ğubār-ı kerāhiyyet getirür³⁰³ ḥarekāt-ı nā-hem-vārdan (M11a/7) (A18a/19) ictināb eylerler³⁰⁴. (MK18b/18) Eger ol ‘azīzān-ı pāk-dāmen (M11a/8) ol yevm-i va‘d u va‘dde (MK18b/19) zemān-ı ‘ıyd-ı sa‘ıd-i (A18a/20) vişāl-i (M11a/9) lā-yezālīye yetdükde ve mā‘ide-keṣ-i ziyāfet-ḥāne-i (MK18b/20) cemāl-i (M11a/10) **Zü'l-Celāli** şılā-yı gürisne-çeşmān-ı (A18a/21) tāb-ḥāne-i maḥşer (M11a/11) itdükde (MK18b/21) kūşe-nişīn-ı³⁰⁵ süfre-ı liḳā-yı **Rabbānī** (A18a/22) olsalar (M11a/12) ‘aṭıyye-i seniyye-i sübhāniyyeden (MK19a/1) ba‘ıd midir³⁰⁶. (M11a/13) Münācāt³⁰⁷

(M11a/14)(A18a/23)	Ey ‘özü-pezi ü ‘özü-ḥ‘āhān
(M11a/15)(MK19a/2)	‘Afv-ı tu şeft‘-i pür gunāhān
(M11a/16)(A18b/1)	Cürmem münker ki çāre-sāzī
(M11a/17)(MK19a/3)	Ṭa‘at-i maṭlab ki bī-niyāzī
(M11b/1)(A18b/3)	Megüzār çenīn zelīl u zārem
(M11b/2)(MK19a/5)	Ez-rāh-ı kerem ber-ār kārem
(M11b/3)(A18b/2)	Ey merḥem-rīş-i dil-figārān
(M11b/4)(MK19a/4)	Vey çāre-i kār-ı kām-kārān
(M11b/5)(A18b/4)	Der-vādī-i ma‘şıyet esīrem
(M11b/6)(MK19a/6)	Megüzār ki teşne-leb nemīrem ³⁰⁸
(M11b/7)(A18b/5)	Çün āmedeem be-‘özü-ḥ‘āhī

³⁰¹ (MK18b/14) 'herze-kārān' yok

³⁰² (A18a/17) ve lūṭ

³⁰³ (A18a/18) yetürür

³⁰⁴ (A18a/19)(MK18b/17) iderler

³⁰⁵ (A18a/21)(MK18b/21) ḥ‘ān

³⁰⁶ (MK19a/1) midir ki

³⁰⁷ (MK19a/1) 'münācāt' yok

³⁰⁸ Yazım hatası vardır, doğrusu “bemirem” dir; (A18b/4)(MK19a/6) bemīrem

(M11b/8)(MK19a/7)	Nevmīd mekon merā Īlahī
(M11b/9)(A18b/6)	Her-çend bedū günāhkārem
(M11b/10)(MK19a/8)	Ez-luṭf-ı tu līk ümīdvārem
(M11b/11)(A18b/7)	‘İşyān-ı men er zuḥd-ı birūn est
(M11b/12)(MK19a/9)	İḥsān-ı tu z’ān besī fuzūn est
(M11b/13)(A18b/8)	Der-mezra ^c -ı mā egerçi nem nīst
(M11b/14)(MK19a/10)	Ebr-i kerem-i tu hest, ğam nīst
(M11b/15)(A18b/9)	Raḥş-ı ğaḫabet egerçi tond est
(M11b/16)(MK19a/11)	Der-pīş semend-i luṭf, kond-est
(M11b/17)(A18b/10)	Gerāteş-i ḳahr sūznāk est
(M11b/18)(MK19a/12)	Çūnāb-ı kerem boved çi bāk-est
(M12a/1)(A18b/11)	Yā Rabb be kemāl-i ‘izz ü cāhet
(M12a/2)(MK19a/13)	V’āngeh be-revendegān-ı rāhet
(M12a/3)(A18b/12)	Ān ḥāne kiāmedeş lehed nām
(M12a/4)(MK19a/14)	Rūşen koniyeş zi-nūr-ı İslām
(M12a/5)(A18b/13)	Ān çiz ki bāyedem der-āmūz
(M12a/6)(MK19a/15)	Megüzār merā be men derān rüz

(M12a/7) (Hıṭāb-ı zekāt ve i’tirāz-güne-i cevāb³⁰⁹): (M12a/8)(V2a/17) Ben³¹⁰ re’sül-māl-ı mu‘āmele-i (A2a/20) dervīşānım. (V2a/18) Sermāye-i (M12a/9) kār u bār-ı dil-rīşānım. Ben ol şūfī-i sūbḥa-şūmār-ı (M12a/10) dirhem ü dīnārım ki (A2a/21) tehī-destān-ı (V2a/19) herzeğerd-i mahalle-i (M12a/11) faḳr olan kāse her cā³¹¹ bürrān-ı bī-ser ü pā nevāle-i (M12a/12) ‘aṭā-yı bī-minnetümle (A2a/22) sedd-i tehī-gāh-ı (V2a/20) ārzū ḳılurlar. Ben ol (M12a/13) ḥū‘ace-i kūçe-i şehir-bend-i iḥsānım ki būriyā-nişīn-i (M12a/14)(A2a/23) külbe-i iflās (V2a/21) olan gedāyān-ı bī-berk-i³¹² nevā feyż-i çerāğ-ı (M12a/15) himmetümle fetīle-fürüz-i peygüle-i faḳr olurlar³¹³. (A2a/24) Evvelā

³⁰⁹ (A2a/19) 'Hıṭāb-ı zekāt ve i’tirāz-güne-i cevāb' yok

³¹⁰ (A2a/19)V(2a/17) ben ki

³¹¹ (A2a/21) 'her cā' yok

³¹² (A2a/23) berk ü

³¹³ (A2a/23) olur

(M12a/16) tamgā-yı (V2a/22) perniyān-ı faḥr baña bu³¹⁴ yetmez mi ki ben ol
 pākīze-(M12a/17) gevher-i deryā-bār-ı saʿadetüm ki bedre-i zer (A2b/1) hemīşe zīver-i
 (V2a/23) kīse-i (M12b/1) kām-kārī ve naḳş-ı sikke-i nām-dārī iken beni³¹⁵ ḥʿācegān
 (M12b/2) sermāye-i müflīsiden (A2b/2) şirā için (V2b/1) tümen tümen īsār-ı (M12b/3)
 semen eylerler. Ben ol der-i ḥurşīd-i tefāḥurum ki nuḳre-i sīm (M12b/4) hemvāre
 (A2b/3) sitāre-i (V2b/2) seyyāre-i sipihr-i zindegānī ve gülmīḥ-ı (M12b/5) saḳf-ı serāy-ı
 kām-rānī iken yaʿnī kefe-i mīzān-ı dest-i (M12b/6)(A2b/4)(V2b/3) merdim ki bī-direm ü
 dīnār ola. Miyāne-i (M12b/7) ḥalḳda sebk-i ḳadr olurken cevher-i (V2b/4) girān-ḳadr
 (A2b/5)(M12b/8) ḥılḳat-ı insānı bī-muḳārīne sīm u zer ne ḳadr ü ne iʿtibār (M12b/9)
 bulurken (V2b/5) benüm için muttaşıl (A2b/6) dellālān-ı çār-sü-yı bīmāyegiye (?)
 dāmen dāmen pāy-ı müzd-i baḥş iderler. (M12b/11)(V2b/6) Ve bu daḥı muḳarrerdür ki
 (A2b/7) ol rüz-ı münāfīḳ-süzda (M12b/12) āteş-efrüz-ı darb-ḥāne-i siyāset-i (V2b/7)
 ḳahhārī izāle-i (M12b/13) fużāle-i (A2b/8) teber ü vücūd-ı insān için pūte-i
 pūlād-güdāz-ı (M12b/14) düzaḥa (V2b/8) īsār-ı būre-i şūre-i ḡaḏab ḳılduḳda (M12b/15)
 (A2b/9) ve sebḳe-i cism-i ḥalāyīḳ dendānzede-i sūhān-ı (M12b/16)(V2b/9) ʿulüvv-i
 nār olduḳda mirvaḥa-i saʿīr ki bād-gīr-i külḥan (M12b/17) şīşe-i girān-ı (A2b/10)
 ʿazābdur. Cezb ü (V2b/10) def-i semüm-i³¹⁶ cigersüz-ı (M13a/1) ḡaḏab birle iʿlāʾ-ı
 ʿulüvv-i nāiʾre-i veyl eyledükdü (M13a/2)(A2b/11) tennūr-ı tefsīde derün-ı (V2b/11)
 cehennem-i tecāvīf-i ḳavālib-i (M13a/3) nā-puḥte-i ʿuşātı küdürāt-ı reddiye-i (A2b/12)
 maʿāşīden ḥālīş (M13a/4) itdükdü (V2b/12) ve şāḥibü'l-ʿayār sikke-ḥāne-i nuḳūd u³¹⁷
 iʿmāl-i (M13a/5) ʿameli meḥekk-i (A2b/13) āzmüde-i red ü ḳabül (V2b/13) ḳılduḳda
 ve³¹⁸ maḥtüm-i (M13a/6) şandūḳa-i ḥafā olan maẓmün-ı sikke-i ḳazā vü ḳader (M13a/7)
 (A2b/14) ḥayyiz-i zuḥūra yetdükdü (V2b/14) zānnım budur ki gülberg-i bāḡçe-i şafā
 (M13a/8) olan dirhem-i hemyānçe-i ehl-i (A2b/15) dünyā ser-i³¹⁹ mismār-ı (V2b/15)

³¹⁴ (A2a/24) 'bu' yok

³¹⁵ (A2b/1) 'beni' yok

³¹⁶ (A2b/10) 'semüm' yok

³¹⁷ (A2b/12)(V2b/13) 'u' yok

³¹⁸ (A2b/13)(V2b/13) 've' yok

³¹⁹ (A2b/15) şerm-sār

‘azāb (M13a/9) belki nāşıye-i allābān-ı ‘ameleālet-i tamgā-yı ‘ıķāb olur. (M13a/10)
 Ammā (A2b/16) ol zer-i meskūk-ı (V2b/16) kāmīlū'l-‘ayār ki şadaķa-i fuķarā-yı
 (M13a/11) keķkūl-dār u şarfe-i dervīşān-ı ķem-miķdār (A2b/17) olur. (M13a/12)
 Muķarrerdür ki (V2b/17) her biriyle ķıfl-ı der-i dārū'l-caķīme mühr urulur³²⁰

(M13a/14)(A2b/18) Sūhtenī-rā derem-i hoş ferest

(M13a/15)(V2b/18) Mühr be-dervāze-iāteş ferest

(M13a/16) Ćunki zekāt, ĥatm-ı kelimāt u itmām-ı muķaddemāt-ı mübāhāt (M13a/17)
 itdi. Cihād daķı zer-i ĥayme-i zerrīn evtād-ı tebāĥurden (M13b/1) ĉehre-nümā olup, bu

tarīķ üzre raĥş-rānī-yi (M13b/2) miźmār-ı iftiĥār-ı ferzānegī ve ızhār-ı şīmşīr-i bāzī-yi
 tefāĥur-ı (M13b/3) merdānegī eyledi ve didi “ben ki cihādım (M13b/4) ‘alem-efrāz-ı
 meydān-ı ictihādım. Ėanī kūnende-i fıtyān-ı (M13b/5) bī-ĥānümānım. Bā‘ıṣ-ı duĥūl-ı
 ‘ışret-serāy-ı ravza-i (M13b/6) cinānım ya‘nī ol şāh-ı kerūbī-sipāhım ki zīr-i livā-yı
 (M13b/7) ‘arş iltivā-yı meh-i müctemi‘ olan dil-āverān-ı neberd-i i‘tiyād (M13b/8)
 u şīmşīr-i fermānıma gerden-i nihāde-i teslīm-i inķıyād olanlar (M13b/9) hem dünyāda
 dāmān-ı cān-ĥıraş-ı leccāc-ı ĥārĥār-ı (M13b/10) müzāyaķa vü ihtiyācdan rehā bulup
 Ėanā‘im-i māl u (M13b/11) emānī ile münşeriĥu‘ş-şadr-ı sürūr-ı kāmranī (M13b/12)
 hem āĥiretde şīmşīr-i zebāne-i şerāre-cevher ve āteşīn-i (M13b/13) yalmān-ı düzaĥdan
 ĥalāş olup girībān-ı cenānı (M13b/14) necāt-ı şikence-i āteşīn-pençe-i zebāniye
 nīrānı bulur (M13b/15) bir ĥışn-ı haşīn-i **Dārū'l-İslāmım** ki eĖer ķulel-bārū-yı
 (M13b/16) ĥişār-ı üstüvār-ı āsmān miķdārımda hemvāre Ėulgule-i (M13b/17) Ėül-bang-ı
 nevbet-i **Allāh yekdür** birle ĥarāş-ı dağdağa-pāş (M14a/1) şımāĥ-ı sāmi‘a-i küffār-ı
 āteş-ķarār olmasına yer yer la‘ne-i (M14a/2) bed-kīş-i düşmen-i dīn-i muĥāşara-i ĥışn-ı
 metīn-i muvaĥĥidīn (M14a/3) itmekle taźyīķ-ı müstaĥfiżān-ı perde-i (?) dīn-i mübīn
 (M14a/4) idüp, ĉeşm-i cihān ü cihāniyāndan şaĥş-ı (M14a/5) girān ĥāb-ı emān-ı

³²⁰ (A2b/17) urulup beyt; (V2b/17) beyt

gürizānī itmekle belki bi'l-cümle (M14a/6) cem'iyet-i sipāhiyān-ı hāvās-ı hırāsete perīşānī-i (M14a/7) hırāsānı yetmekle ehl-i *İslām* bī-pervā günūde-i (M14a/8) pister-i rāhāt u ārām olmayup, bādī-i irtifā^c-i emn (M14a/9) u emān olmaları mecma^c-i 'aliyye ceng āzmāyān ü neberd-i āyīn-i (M14a/10) imāndur. Ve berā-yı ı'lā-yı livā-yı kelimetullāh ve becā-yı (M14a/11) āverdin-i maẓmūn-ı sa'ādet-maḳrūn (*ve cāhidū fī sebtillāh*)³²¹ (M14a/12) derefş-i mihr-i derḥuş-ı zerrīn 'alemime (M14a/13) hevā-dār-ı mütāba'at olanlarınıñ ḳaṇṭara-i tūz-āb-dār-ı (M14a/14) memātdan güzerān idenleri ya'nī şerbet-i ḳand-ı nebāt-ı (M14a/15) şehādetle esīr-i cān olanları (*bel aḥyā' un 'inde rabbiḥim*)³²² kerīme-i müteyemmīne-sence nā'il-i ḥayāt-ı ebedī (M14a/17) vü miyān-ı dil ü cānı şamşām-ı fermān-ı ḳātī' (*uḳtūlū'l-muşrikīne*)³²³ ile muvaşşah olup su'bān-ı şimşīr-i kāfir (M14b/2) tedmīrini sīr-āb-ı ḥūn-ı 'adūvvi mehīn-i imān-ı küfr (M14b/3) eyleyenleri iḥrāz-ı rutbe-i 'āliye-i (*Cezā' uhum 'inde rabbiḥim*)³²⁴ (M14b/4) eyleyüp, güninde vāşıl-ı sa'ādet-i sermedī olmaları (M14b/5) *lā raybe fih*³²⁵dür.

- (M14b/6) Ğazāst pāye-yi 'izz ü sa'adet-i du cihān
(M14b/7) Ğazāst pāye-yi berter zi heftomīn eyvān
(M14b/8) Herān ki tīgzen-i gerden-i 'aduvv bāşed
(M14b/9) Şeved be her du cihān u ser-i serefrāzān
(M14b/10) Be tīg-i ḥ^vīş setānend ğāzīyān cennet
(M14b/11) Hemīn ḥodā-yı şināsed merātib-i īşān

(M14b/12) Çün kelām-ı ḥikmet-irtisām-ı cihād suġūr-ı kifāyete (M14b/13) müntemī olup müdde'ā-yı mübāhātı derece-i ğāyete resīde (M14b/14) ḳılduḳda ḥacc daḥı derīçe-i revāḳ-ı vālā-ṭāḳ-ı (M14b/15) iftiḥārdan ser-nümā-yı şekve olup bu vech ile (M14b/16) dehen-güşā-yı taşalluf oldu ki “ben ki ḥaccım, me'mūr-ı (M14b/17) men'c-i

³²¹ '... mallarınızla, canlarınızla Allāh yolunda cihad edin ...' 9/Tevbe-41.

³²² '... bilākis Rableri katında diridirler ...' 3/āli İmrān-169.

³²³ '... müşrikleri öldürün ...' 9/Tevbe-5.

³²⁴ 'Onların Rableri katındaki mükāfatları ...' 98/Beyyine-8.

³²⁵ '... onun hakkında şüphe yoktur ...' 2/Bakara-2.

cidāl ü leccim. Ben ol pādişāh-ı saṭvet-i meşreb-i (M15a/1) cihānım ve ḥaḳān-ı şavlet-endāz-ı dü zemānım ki (M15a/2) zī-ḳudretān-ı bendergāh-ı heft iḳlīm dāʿye-i intisābdür. (M15a/3) Felek cenābımla aḳṭār-ı ʿālemden berehne pā vü ser-fütāde-i (M15a/4) rāh-ı saʿādet penāhım olup, pīşgāh-ı ḥayme-i sipihr-i (M15a/5) iştibāhımın gerd-i ḥāḳ-ı ʿıṭr-nāk üzre ḥāme-i müyīn (M15a/6) müjgān-ı dīde-i ʿibret-bīn ilāzmāyiş-i raḳam-ı ʿubūdiyet (M15a/7) ve bir sāl-ı meymenet-meʿelde çehre-i ʿālem-fürüz-ı behçet-(M15a/8) efrūzumdan faḳaṭ bir kere refʿ-i muḳannaʿ ḡunc u delāl (M15a/9) idüp, müdün-gāh-ı iltifāt-ı ḥüsrev-āne itmekle mevḳıf-ı (M15a/10) iclālümde serv-i şanevber gibi İstāde-i pāy-ı (M15a/11) istikāmet olan müştāḳlarım ʿadem-i yārā-yı nezḫāre-i (M15a/12) ruḥsārımdan ser-fürü Bürde-i ceyb-i şerm-sārī (M15a/13) iken dahı, gülbang-ı melāʾik-ḥurūş-ı lebbeyk ile kubbe-i (M15a/14) āsmānī hem-āvāze-i ṭās-ı sāʿat iderek ızhār-ı (M15a/15) şādmānī vü memnūniyyet iderler. Ben ol nesāḳ-ārā-yı (M15a/16) kār-gāh-ı dīnim ki mücib-i emr cihān-ı meṭāʿim üzre (M15a/17) merhale-i şad-sāleden mücerred ārzū-yı nāşiye-sāyī (M15b/1) ḥaşā-yi sālḥa-i ḥarem-gāh-ı devlet-penāhım ile iḥrām-bend-i (M15b/2) ʿazīmet olan bende-gān-ı bevādī-yi nürdanım. Mādām ki (M15b/3) ḳumāş-ı zer-bāf-ı niyāz ʿacz ü iftiḳārı pāy-endāz (M15b/4) süm-i semend-i bihişt-i çerāgāhım idüp eṣer-i naʿl-i meh pesendi (M15b/5) ile tamgā-yāfte olmaya arāyiş-i dükkān-çe-i çār-sū-yı raḥmet (M15b/6) olmaz. Ve kebş-i cān ḳanāre-i bedenlerin mezbaḥ-ı rızāmda (M15b/7) ḳurbān idüp kālā-yı āl-reng-i ḥūn-ı ḥançeresinden (M15b/8) tutuḳ-bend-i çehre-i ʿarāyiş-i zībende-i endām-ı itāʿat (M15b/9) olmayanlar refʿ-i niḳāb-ı cemāl-i şāhid-i maḳşūd-ı uhrevī ile tenvīr-i bāşıra-i ibtihāc itmege ruḥşat bulmaz. (M15b/11) Ḥulāşa-i maḳāl-i ḥıḳmet meʿel nūş-ı zemzem-i kevşer-i tevʿemim (M15b/12) ile şīrīn-mezāḳ olan eḥıbbā germī-i āteş-i (M15b/13) düzahdan yübüset-yāb-ı ıztırāb olmaz. Ve ḥāl-i (M15b/14) ʿanberīn ruḥsāre-i tāb-nākim olan *Hacerü'l-esvedī* (M15b/15) nemnāk-sāz-ı leb-i taʿzīm iden eşdikā zehr-ābe-çeş-i (M15b/16) mā-yi ḥamīm-i iḳab olmaz. *ʿİyāzen billāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaʿlā*³²⁶ (M15b/17)

³²⁶ *Yüceler yücesi olan Allāh'a sığınarak.*

‘unvân-ı cerîde-i iftîhârım olan tûgrâ-yı garrâ-yı (M16a/1) müşkîn zülfe-i (**men-istetâ‘a ileylhi sebîlâ**)³²⁷ (M16a/2) âyet-i kerîmesinden çeşm-düz-ı ihmâl olunmağ (M16a/3) iktizâ iderse edevât-ı i‘kâb olan selâsil (M16a/4) ü iğlâl-i caḥîmî kılâde-i a‘nâk u sâk olup (M16a/5) keştî-i ‘ulüvv-i bād-bân ü âteşîn enbâr-ı caḥîmde (M16a/6) esîr-i bend-i ‘azâb olunacağı bî-iştibâhdur. (M16a/7)(V2b/18) Çünkü fûrûz-ı ‘ibādâtıdan (A2b/9) (V2b/19) her biri ızhâr-ı fazâ‘il (M16a/8) ü kerâmât itdiler. Ya‘nî meyâdîn-i münâzirâtıda serḥad-ı (M16a/9)(A2b/20) mübâhâte (V2b/20) yetdiler. Hıṭb-i mışka‘-i kelime-i (**Lâ ilâhe** (M16a/10) **illallâh**) daḥı serâ-perde-i ḥâşu'l-ḥâş (A2b/21) ü ḥalvet-serây-ı (M16a/11)(V2b/21) ihtîşâşdan cilve-ger-i minber-i zuhûr olup böyle neşr-i (M16a/12) taylasân-ı tebâḥur (A2b/22) ü ittikâ-yı seyf-ı³²⁸ (V2b/22) tebaḥḥur kıldı ki “Ey (M16a/13) cümle ‘ibādât egerçi her biriñiz³²⁹ mûcib-i in‘ıṭâf-ı (M16a/14)(A2b/23) e‘inne-i sa‘âdât (V2b/23) ü müstelzim-i teveccüh-i devlet-i dîn ü dünyâsız (M16a/15) ve siz ki şaḥîfe-i teşbîb-i³³⁰ (A3a/1) mübâhâtda birer dîbâce-i (M16a/16)(V3a/1) zîbâce ki semt-i yabana³³¹ getürdiñiz³³² dil-pesend getürdiñiz. (M16a/17) Ve ‘arz-ı kâlâ-yı sitâyişde (A3a/2)(V3a/2) şandûka-i dânişden birer (M16b/1) manzûme-i cevher ki ḥarâc-gâh-ı belâğate yetürdiñiz³³³. (M16b/2) Dil-firîb (A3a/3)(V3a/3) yetürdiñiz. Ammâ bugün ben ol muḥarreb (M16b/3) dergâhımdur³³⁴. Bu beytim ki dîvân-ḥâne-i kibriyâda (M16b/4) cümleñize³³⁵ (A3a/4)(V3a/4) vâsiṭa-i ḳabûl benüm. Ben ol nigh-bân-ı (M16b/5) dehlîz-i ḳurbetim ki bâr-gâh-ı gaybü'l-gaybde cem‘iñize (M16b/6) vesîle-i (A3a/5)(V3a/5) vuşûl benüm. Demidür perde-i nâzdan ben daḥı (M16b/7) biraz keşf-i râz ideyim. Tâ‘âlemiyân bileler ki (A3a/6) süllem-i (V3a/6) fazâ‘il (M16b/8) kime müsellemler imiş ve ḳanḡımızuñ pây-e iftîhârı a‘zam (M16b/9) imiş. İmdi gûş-ı inşâf

³²⁷ ‘... Onun yolunu bulmaya gücü yeten kimse...’ 3/Alî İmrân-97.

³²⁸ (A2b/22)(V2b/21) seyf-ı şamşam

³²⁹ (A2b/22) biriñüz

³³⁰ (A3a/1) ‘teşbîb’ iki defa tekrarlanmıştır

³³¹ (V3a/1) beyâna

³³² (V3a/1) dilpesend getürdiñiz

³³³ (A3a/2) yetürdiñiz belî

³³⁴ (A3a/3)(V3a/3) ‘dergâhımdur’ yok

³³⁵ (A3a/3) cümleñize

(A3a/7) tutuñ (V3a/7) ben ki kelime-i³³⁶ (M16b/10) **(Lā ilāhe illallāhım)** penāh-ı şikeste-dilān-ı günāhım (M16b/11) meded-res-ı pes-māndegān-ı varṭāt-ı ‘işıyānım. Destgır-i (M16b/12) üftādegān-ı dāmen-i āhırü'z-zemānım. Ta‘vīz-i külāh-küşe-i (M16b/13) imānım. Hırzū'l-emān-ı hirāsengānım. Ey şalāt (M16b/14) sen ki hücçet-i dīn-i **Muḥammedī** ve kabāle-i āyīn-i **Āḥmedīsin** (M16b/15) ya‘nī ol (A3a/10)(V3a/10) emān-nāme-i sultān-ı ğaybdānsın ki (M16b/16) nāmzed-i cerīde-i cerīme-i zellāt olanlar saña zafer (M16b/17) bulmağla (A3a/11) seyyāf-ı (V3a/11) girībān-gır-i siyāset-i **Zü'l-Celāliden** (M17a/1) ḥalāş olurlar. Ve bir berāt-ı müsellemin ki (M17a/2) mülāzımān-ı dergāh-ı eḥadiyyet-i (V3a/12) celle celāluḥū³³⁷ saña (M17a/3) dest-res bulanlar (A3a/12) eşref-i menāşib-ı ümniyyeye (M17a/4) şeref-i ihtişāş (A3a/13) bulurlar. Ammā her gāh ki huṭbe-i (M17a/5) dībāce-i bedī‘iñ (A3a/13) mesās-ı iktibās-ı kelime-i şehādet-i (M17a/6) bā-sa‘ādetden (V3a/14)ārāyış-i tevķī‘ bulmaya. Ve maṭla‘-i kaşīde-i (M17a/7) tekbīrūñ şāh-beyt-i manzūme-i tevḥīd olan (V3a/15) mışra‘-ı (M17a/8) **(Lā ilāhe illallāh)** ile muṭṭarız olmaya. Bir vech ile (M17a/9) imzā-yı nüfūz u i‘tibār bulmazsın. (V3a/16) Ve ḥākim-i (M17a/10) dārū'l-każā-yı eḥadiyyet dest-gāhında dāḥil-i (M17a/11)(A3a/16) ḥavza-i kabūl olmazsın. Ve³³⁸ ey şavm sen ki (M17a/12) çehre güşā-yı şāhid-i **İslām** u ṭurre-ārā-yı nev-‘arūs-ı (M17a/13)(A3a/17) merāmsın. Ya‘nī bir meşşāṭa-i (V3a/18) nāzik destsin ki (M17a/14) pīrāye şalduğıñ³³⁹ cemāl-i cemīl-i melā’ik-firīb (M17a/15)(A3a/18) olur. Veārāyış (V3a/19) virdüğün ḥūrā vü şān mecelle-i (M17a/16) ‘ibādāta evānis-i (?) mu‘teber-i zevā’ib-i erīke-i (A3a/19) rızvān (M17a/17) naḳd-ı (V3a/20) cān fedā kıılır. Ammā her-çend ki zīver-i baḥş-ı (M17b/1) cemāl-i enām olursın. Evvelā (A3a/20) mikrāz-ı **Lā** ile (V3a/21) gīsū-yı (M17b/2) bürīde-i mā-sivā olmasañ ve dendāne-i ḥurūf-ı **(Lā ilāhe illallāhı)** ṭurre-i şāhid-i (A3a/21) maḳşūda (V3a/22) şāne-i ‘anberīn (M17b/4) kıılmasañ āhırü'l-emr ol çehrede nokṭa-i ḥāl-i (M17b/5) kaṭre-i kaṭrān ve ruḥsāre-i (V3a/23) āl-i

³³⁶ (A3a/7)(V3a/7) 'kelime' yok

³³⁷ (A3a/11) 've bir berāt-ı müsellemin ki mülāzımān-ı dergāh-ı eḥadiyyet-i celle celālehu' yok

³³⁸ (A3a/16) 've' yok

³³⁹ (V3a/18) şalduğıñ

(A3a/22) âteş-pāre-i sūzān (M17b/6) turre-i müşkīn-dūd-ı³⁴⁰ müşevveş-zebān-ı şīrīn³⁴¹ zebāne-i âteş (M17b/7) olur. (V3b/1) Ve ey zekāt sen ki (A3a/23) dürrütü't-tāc-ı t̄ā'āt (M17b/8) ve tūgme-i külāhçe-i 'ibādātsın. Ve sermāye-i (M17b/9) h̄'āce gīyān-ı (V3b/2) kıyāmet-endiṣ ve naḳd-ı vaḳt-ı (A3b/1) e'ızze-i (M17b/10) şalāḥ-ı kīṣsin. Belki ceyb-i iḥsān-ı mün'imān-ı (M17b/11) 'ummān-ı (V3b/3) feyzde bir gevher-i mihr-i berābersin. (A3b/2) Niçe gevher (M17b/12) bir şeb-çerāğ-ı enversin ki pertevüñden ḥoḳḳa-i (V3b/5) mīnā-reng-i (M17b/13) felek-i nūr-efṣān ü tābiş-i (A3b/3) 'ālem-efrūzuñdan fetīle-i (M17b/14) revgandan (V3b/5) mihr ü māh-ı tábāndur. Ammā hīç bilür misin ki (M17b/15) ḥakkāk-ı ter-dest-i 'ināyet (A3b/4) seni elmās-rīze-i (V3b/6) sa'ādet (M17b/16) birle perdāht itdükde eger meşāḳıb-ı şevāḳıb-ı elf lāmāt-ı (?) (M17b/17) (A3b/5) **(Lā İlähe İllallāh)** (V3b/7) ile süfte kılmış olmayaydı (M18a/1) ve bu çār-ı bāzār-ı şan'at-gerī-i fenāde cevher-şināsān-ı (M18a/2)(A3b/6)(V3b/8) dükkānçe-i **hel min mezīde**³⁴² 'arza kılduḳda ser-rişte-i (M18a/3) tevḥīde muntazam kılmayaydı mānend-i (A3b/7)(V3b/9) bī-çāre-i nā-sere (M18a/4) ve meşābe-i ḥor mūhre-i³⁴³ bī-behre ne kıymet ü i'tibār bulurduñ. (M18a/5) Ve ne sezāvār-ı (A3b/8)(V3b/10) iftiḥār olurduñ. Belki müstelzim-i (M18a/6) ḥasārat-ı dest-māye-i āḥiret olup itlāf-ı (V3b/11) re'sü'l-māl-i (M18a/7)(A3b/9) sa'ādet-i dāreyn kılırduñ. Ve³⁴⁴ ey cihād sen ki (M18a/8) sipeh-sālār-ı 'asākir-i (V3b/12) şehādet³⁴⁵-penāh-ı vaşf-ārā-yı (A3b/10) meydān-ı **(cāhidū fī sebīlillāhsın)**³⁴⁶ya'nī bir ser-'asker-i (M18a/10) mertebe-(V3b/13) baḥşsin ki uğur-ı hümāyūnuñda baş (M18a/11)(A3b/11) u cān viren serverleri fāḥirterīn-i emānī-i (V3b/14) kām-rānī (M18a/12) olan manşıb-ı şehādet-i (A3b/12) müstelzimü's-sa'ādetle behre-mend (M18a/13) ü ser-efrāz kılırsun. (V3b/15) Ve bir şaff-der-i şāḥib-i (M18a/14) keremsin ki (A3b/13) pertev-i şimşīr-i gülü-gīr ile zulumāt-ı küfr (M18a/15) ü ḍalālet-i ser-gerdānlarından (V3b/16) dil getüren dil-āverlere (M18a/16)(A3b/14)

³⁴⁰ (V3a/23) müşkīn ü

³⁴¹ (A3a/22) 'zebān-ı şīrīn' yok

³⁴² "... *daha fazla var mı* ..." 50/Kaf-30

³⁴³ (A3b/6) ḡur mehre

³⁴⁴ (A3b/9) 've' yok

³⁴⁵ (A3b/9) sa'ādet

³⁴⁶ "... *O'nun yolunda cihad edin* ..." 5/Mâide-35.

vesīle-i in'ıṭāf-ı nīk-nāmī-i dü-cihānī olan (M18a/17) menşūr-ı (V3b/17) pür-nūr-ı gāzā ile kām-baḥş olursun. (A3b/15) Ammā nazm-ı (M18b/1) esbāb-ı kārzār ü tertīb-i muḳaddemāt-ı peygār (V3b/18) kılduḳda (M18b/2) ya'nī ḳalb-gāh-ı sipāhde (A3b/16) şıḳḳa ber-endāz-ı 'ālem-i 'arş-sā (M18b/3) olduḳda (V3b/19) tırāz-ı bayraḳ-ı burāḳıñ tamgā-yı cihān-ārā-yı (M18b/4)(A3b/17) (*Lā ilāhe illallāh*) ile pīrāye bulmasa (V3b/20) ve mehçe-i sancaḳ-ı (M18b/5) ḥurşid-i ṭumṭurāḳıñ şemse-i kitābe-i (*Lā ilāhe* (M18b/6) *sivāh*)³⁴⁷ (A3b/18) ile müzeyyen (V3b/21) olmasa el-ḥāşıl ṭabl-ḥāne-i sīne-i (M18b/7) mūhācidīnden³⁴⁸ debdebe-i kūş-ı tevḥīd-i dāmen (V3b/22) āfāḳı (M18b/8)(A3b/19) ṭutmasa ve dilāverān guzātuñ ṭaṇṭana-i gülbang-ı (M18b/9) *Allāh* *Allāh*'ından ḳubbe-i (V3b/23) ṭārem-i kibriyā güm güm ötmese (M18b/10)(A3b/20) el-ıyāzu billāhi te'ālā ol rezm-gāhda āvīḥte-i (V4a/1) bend-i kemend (M18b/11) olan nüfūs-ı me'yūs giriftār-ı (A3b/21) ḥalḳa-i la'net olur. (M18b/12) Ve ābhurde-i şimşir-i āteşin (V4a/2) yalmān olan ru'ūs-ı (M18b/13) menḥūs ārāyiş-i (A3b/22) bārūçe-i ḳılā'ı cehennem olup mü'ebbed (M18b/14) ḳalur. (V4a/3) Zebān-zede-i nīze-i zehr-ālūd olan gürüh-ı (M18b/15)(A3b/23) mekrüh zaḥm-ı dendān-ı ḥurde-i ejder-i āteş-dem-i (V4a/4) cehennem (M18b/16) olmaḳ muḳarrer olur. (A4a/1) Ve şeh-per-i ḥadeng-i³⁴⁹ ıḳāb āhengle (M18b/17) mürğ-i cān uçuran (V4a/5) 'ünde-i şeḳāvet sende³⁵⁰ (?) ³⁵¹ (M19a/1) semender-i (A4a/2) āteş-dān-ı düzaḥ olup şayyādān-ı ḥaşerāt-ı (M19a/2) ḥaşr anları³⁵² (V4a/6) gāh ṭa'me-i zevātü'l-meḥalib-i (A4a/3) fezā-yı laḳā (M19a/3) ve gāh ferīsetü's-seb'ı vādü'l-gazābān-ı sa'ir ḳılır.³⁵³

(M19a/4)(A4a/4) Meded *Allāh* meded 'avn ü 'ināyet eyle

(M19a/5) Ḳuluñı sāye-yi luṭfuñda ḥimāyet eyle.

³⁴⁷ *O'ndan başka ilah yoktur.*

³⁴⁸ (M18b/7) Yazım hatası vardır, doğrusu 'mücāhidīnden'dir; (A3b/18)(V3b/21) mücāhidünden

³⁴⁹ (A4a/1) ve şeh-per-i ḥadeng ve şeh-per-i ḥadeng

³⁵⁰ (A4a/1) 'sende (?)' yok

³⁵¹ (A4a/1) şeḳāvet-keş

³⁵² (A4a/2)(V4a/5) ḥaserānları

³⁵³ (A4a/3) ḳılır beyt

(M19a/6) Ve ey hacc sen ki şehir-yār-ı fermān-fermā-yı memālik-i ma‘mūre-i (M19a/7) **İslāmsın** ya‘nī bir müretteb erkān-ı kār-hāne-i dīn-i (M19a/8) mübīnsin ki dāhīl-i havze-i ‘ināyetiñ olan her ne kadar (M19a/9) pā-der-gil-i ma‘şiyet ise dahı mevķıf-ı hıdmet-i (M19a/10) melāi‘k güzārīñda fi‘l-cümle vakfe-gīr-i tazarru‘ olup (M19a/11) iħrām-be-düş-i ‘ubūdiyet olarak kenāre-i halvet-serāy-ı (M19a/12) hāşū‘l-hāşını bir kaç devre-i tavāf ile şuret-nümā-yı (M19a/13) pergār-ı ser-geşte-kār olsa mesned kālģi (?) şarh-ı (M19a/14) aħzar revāk-ı sipihr-i çārümīn idersiñ. Ve bir pādīşāh-ı (M19a/15) selāṭīn-ı sipāh-iķlīm şerī‘at-ı ğarrāsın ki (M19a/16) ziyāfet-hāne-i keşīrū‘l-nevāl-i birr ü ihsānīña da‘vet (M19a/17) eylediģiñ berehne-serān-ı ğurisne-ṭab‘ān-ı ğubār-(M19b/1) ālūde-i ğünāh iken şeref-i dāmen-būs-ı mağfīret-i (M19b/2) me‘nūs ile müstes‘id olduķda ṭās-ı zerrīn-i (M19b/3) hūrşīd gibi bu külāh-ı ğirān-bahā-yı şāhāne ile (M19b/4) ser-fīrāz eylediğinde iştibāh yokdur. Ammā hīç (M19b/5) hāṭır-ğüzārīñ olmaz mı ki şeref-sāz-ı şadr-ı (M19b/6) dīvān-hāne-i iftiḥār olup nişeste-i ‘ādalet-cāy-ı (M19b/7) haram-serā-yı iclāl olduķda külāh-ı kūşe-i (M19b/8) pādşāhāneñde şuver-i ğunc-ı muraşşa‘-ı pūr-hazīne-i (M19b/9) lāhūtī olan (**Lā İlāhe İllallāhdan**) eşer-i bedīdār olmazsa (M19b/10) lāt-rengīn kabā-yı dīvār-ı sumnātdan farkıñ olmaz. Ve (M19b/11) merḥale-i deh māheden dāmen-i berzede-i şitāb olan (M19b/12) müştākān felāket-‘mān-ı dest-i zebāniyān-ı düzālḥdan (M19b/13) bir vech ile rehā bulmaz. (A4a/4)(MK1b/1) Ey dervīş bu hākiyān-ı sāhire-i (A4a/5) ğāmira-i ğabrādan vücuda gelen (MK1b/2) nevādir-i ḥasenāta (M19b/15) firişteğān-ı ‘ālem-i muḳaddesden biri ilķā-yı (A4a/6) ṭaraf-ı (M19b/16)(MK1b/3) ḥable‘l-metīn-i meded-kārī ķılmasa maşṭaba-i ḥazīza-i (M19b/17) zemīnden şu‘ūd-ı murākī-i ‘ālem-i (A4a/7) bālā (MK1b/4) itmez. Be-her ḥāl (M20a/1) bī-dest-yārī-i³⁵⁴ melā‘ike mevķıfıfū‘l-ķabūl-i serā-perde-i (M20a/2) ğaybū‘l-ğayb-ı (MK1b/5) kibriyāya yetmez. (A4a/8) İllā meğer şāhīn-i sī-mürğ-efğen-i (M20a/3) (**Lā İlāhe İllallāh**) ki bu³⁵⁵ şikeste dilān-ı (MK1b/6) ḥāk-dān-ı ‘ālemden (M20a/4)(A4a/9) birinüñ āşiyāne-i dehānından pervāz

³⁵⁴ (A4a/7) destārī

³⁵⁵ (A4a/8) 'bu' yok

itse ne muhtâc-ı (M20a/5)(MK1b/7) pây-müzdî-yi şâh-bâzân-ı fezâ-gâh-ı (A4a/10) kıds olur (M20a/6) ve ne³⁵⁶ hadâikü'l-ins (MK1b/8) ‘âlem-i insüñ guşûn-ı (M20a/7) dâniyetü'l-kuţûf-i³⁵⁷ şecere-i ârâmişinden³⁵⁸ (A4a/11) şâyeste-i (M20a/8)(MK1b/9) nüzül-i³⁵⁹ iclâl olacak küşe bulur. Belki kâdime-i (M20a/9) ‘azîmetin³⁶⁰ hem-cenâh-ı hümâ-yı bālâ-pervâz-ı melekût olup (M20a/10) bāl-efşân-ıârām-gâh-ı ceberût (MK1b/11) olur. Bu ma‘nâ-yı celilü'l-ma‘nâda³⁶¹ (A4a/13) vesîle-i tāvus-ı hümâyûn cenâh-ı³⁶² vahy-i (M20a/12) kâdim ile (MK1b/12) sâniḥü'l-yemîn-i emîn-i ḥâtem-i (A4a/14) risâlet-i şallallāhu (M20a/13) te‘ālâ³⁶³ ‘aleyhi ve sellem olan nevâbiğ cevâmi‘ü'l-kelim-i (MK1b/13) âyât-ı (M20a/14) kerîmedendür³⁶⁴ ki³⁶⁵ (*ileyhi yeş‘adu'l kelimu't-tayyibu*)³⁶⁶ (M20a/15) El-ḥaḳ kelime-i (*Lā ilāhe illallāh*)(MK1b/14) ol şâhbâz-ı ‘arş (M20a/16) pervâzdur ki (A4a/16) her gâh gülbâng-ı dürre-i ṭabl-bâz-ı (MK1b/15) dehân (M20a/17) ya‘nî velvele-i zebân ile tîz-dest-i (A4a/17) sulţân şayd-gâh-ı (M20b/1) dilden (MK1b/16) pervâze âğâz itse şayyâd-ı şikâr-gâh-ı kudret (M20b/2) tahrîk-i (A4a/18) peftere-i³⁶⁷ kabûl (MK1b/17) itmese³⁶⁸ olmaz. Kelime-i (*Lā ilāhe illallāh*) (M20b/3) ol hümâ-yı kürsî-peymâdur ki (MK2a/1) her çend âşiyâne-i (M20b/4)(A4a/19) ḳalb-i şanevberî-i mü'minden ḥareket-i şâḥ-ı zebân birle (M20b/5) perrân (MK2a/2) olsa fezâ-yı ‘âlem-i³⁶⁹ lâ mekânda³⁷⁰ (A4a/20) evc-i hevâ-yı (M20b/6) ḳurba ırmeyince³⁷¹ârām (MK2a/3) bulmaz. Kelime-i (*Lā ilāhe illallāh*) (M20b/7) ol sehmü's-sa‘âdet-i ehl-i (A4a/21) hidâyetdür ki (MK2a/4) her gâh kemân-dâr-ı (M20b/8) kemîn-gâh-ı dil zih-i rişte-i cāndan enām-il-i ḥulûş birle (M20b/9)

³⁵⁶ (A4a/10)(MK1b/7) ne bu

³⁵⁷ (A4a/10) dâniyetü'l-eṭrâf

³⁵⁸ (A4a/10) ârâmişinde

³⁵⁹ (A4a/11) nüzül u

³⁶⁰ (A4a/11) ‘azîmetî

³⁶¹ (A4a/12)(MK1b/11) ma‘nîde

³⁶² (A4a/12) cenâb

³⁶³ (MK1b/12) 'te‘ālâ' yok

³⁶⁴ (MK1b/13) kerîmedendür

³⁶⁵ (MK1b/13) der ki

³⁶⁶ “... *O'na hoş kelimeler yükselir* ...” 35.Fâtır,10.

³⁶⁷ 'peftere' Türkçe kelimedir, Redhouse sözlüğünde 'biftere' olarak geçmektedir

³⁶⁸ (MK1b/17) itmez ise

³⁶⁹ (A4a/19) 'âlem' yok

³⁷⁰ (MK2a/2) mekândan

³⁷¹ (MK2a/2) ırmeyince olmaz ve

(A4a/22)(MK2a/5) ḥalāş³⁷² virse ve rāy-ı ‘ārş-ı mu‘allāda nişāne-i³⁷³ **ķābe** (M20b/10) **ķavseyñ’e**³⁷⁴ yeter³⁷⁵. (MK2a/6) Kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) (A4a/23) ol neşşābe-i sidre- (M20b/11) nişānedür ki her kaçan ķandīl-i derūn-ı (MK2a/7) insāndan (M20b/12) (A4b/1) muḥarrik-i zenberek-i dehān olan zebān ile muḥliş olsa (M20b/13)(MK2a/8) şikāf-ı derīçe-i mecāzdan ķarār-gāh-ı³⁷⁶ (A4b/2) bekāya pertāb ider. (M20b/14)(V4a/8) Kelime-i (MK2a/9) (**Lā İlāhe İllallāh**) ol sübhāt-ı³⁷⁷ vābilü’s³⁷⁸-seḥāb-ı (M20b/15) āsmān-ı rahmetdür ki feyz-i ‘amīmü’s-şümül-i (A4b/3) iḥsānından³⁷⁹ (M20b/16)(V4a/9) (MK2a/10) hem sāḥa-i ġāmire-i āmāl-ı düşmenān hem ḥaṭīra-i (M20b/17) ‘āmire-i emānī-i dūstān³⁸⁰ (A4b/4)(MK2a/11) yeksān iktisāb-ı (V4a/10) behre-i (M21a/1) ḥürremī kıılurlar.³⁸¹ Kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) ol (MK2a/12) menhelü'l-‘azebe-i (M21a/2) beriyye-i³⁸² merḥametdür ki (A4b/15) feyyāze-i (V4a/11) ‘ināyetinden³⁸³ ḥarīķu'l-kebed-i (M21a/3) ḥarāret-i (MK1b/13) ḥummā-yı ḍalālet olan düşmenān-ı **Ḥudā** ile (M21a/4)(A4b/6) tefsīde-kām-ı āteş-i ‘aṭş-ı (V4a/12) riyāzet (MK2a/14) olan (M21a/5) dūstān-ı bī-riyā beraber sīr-āb-ı (A4b/7) mā‘ü'l-ḥayāt-ı rahmet (M21a/6) olur. (MK2a/15) Kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) (V4a/13) ol āftāb-ı kibriyā-ı fūrūġ-ı (M21a/7) hidāyetdür ki (A4b/8) maṭla‘-ı fā’izü'n-nūr-ı (MK2a/16) ķabūlden (M21a/8) pertev-i ḥāṭır-furūz-ı (V4a/14) ināyet şalsa, şubḥ-ḥizān-ı (M21a/9) şavāmi‘-i (A4b/9) ‘ubūdiyyet (MK2a/17) olan muntazırān-ı va‘de-i³⁸⁴ (M21a/10) ḥurşīd-i cemāl niçe iķtibās-ı (V4a/15) envār-ı³⁸⁵ sa‘ādet (M21a/11) iderse (A4b/10)(MK2a/18) güm-geşte-i şeb-hengām-ı ḍalālet olan kec (M21a/12) nażarān-ı delā’il-i ķudret-i (V4a/16) **Sübhānī**

³⁷² (MK2a/5) ḥalāş birle

³⁷³ (MK2a/5) nişāne-i derece

³⁷⁴ “... *iki yay mesafesi kadar...*” 53/Necm-9.

³⁷⁵ (A4a/22) irer

³⁷⁶ (MK2a/8) ķārgāh

³⁷⁷ (A4a/2)(V4a/8)(MK2a/9) ‘sübhāt’ yok

³⁷⁸ (MK2a/9) ‘vābil’ yok

³⁷⁹ (MK2a/9) kereminden

³⁸⁰ (MK2a/7) dostan ile

³⁸¹ (A4b/4)(V4a/10) kıılur

³⁸² (MK2a/12) berk

³⁸³ (A4b/5) ‘ināyetden

³⁸⁴ (MK2a/17) ‘va‘de’ yok

³⁸⁵ (A4b/9) ‘envār’ yok

(MK2a/19) daḥı kezālik (M21a/13)(A4b/11) istifāza-i nūr-ı bāhirü'z-zuhūr-ı hidāyet³⁸⁶ ider. (M21a/14) Kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) (MK2a/20) ol (V4a/17)kevkebü'l-dürr-i³⁸⁷ (A4b/12) sipihr-i (M21a/15) imāndur ki dūnbāle devān-ı kâfile-i şeh-rāh-ı (MK2a/21) sedād olan (M21a/16) sālīkân-ı (V4a/18) cādde-i (A4b/13) haḳḳa nice meş'ale dār-ı irşād³⁸⁸ (M21a/17) olursa (MK2b/1) cerbeze revān-ı beriyye'-i müte'ākıbü'l-ḥuṭuvāt-ı³⁸⁹ (M21b/1)(A4b/14)(V4a/19) ḍalāl³⁹⁰ olan şad-pāre dāmen-i (MK2b/2) muḡaylān-ı ḥayrete (M21b/2) daḥı kezālik bedreḳa-keş-i³⁹¹ (A4b/15) tarīḳ-i (V4a/20) 'ināyet (M21b/3) olur. Rāyet-i kürsī pāye-i (MK2b/3) kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) ol (M21b/4) livā-yı ferḳad-ı fersā-yı (V4a/21) 'arş-āsādur ki (A4b/16)(MK2b/4) temmūz-ı küleh-sūz-ı (M21b/5) 'işıyānda³⁹² ser-kerem-i maḡalle-i raḥmet olan müselmān-ı³⁹³ (M21b/6)(V4a/22) pāk-i'itīḳād (A4b/17)(MK2b/5) aña nice kemendü'l-iltica³⁹⁴ atarsa³⁹⁵ (M21b/7) bī-sāmān-ı ḥār-sitān-ı beriyye-i³⁹⁶ küfr olan (V4a/23) 'inde-i küffār (M21b/8) (A4b/18)(MK2b/6) daḥı kezālik küşe-i dāmān-ı emānına pençe-i i'tiṣām (M21b/9) şalar. Hey hey (V4b/1) her dost-ı **Ḥudā** ki (A4b/19)(MK2b/7) bu baḥr-ı (M21b/10) ḥūn-ḥār-ı dünyāda ḡarḳa-i girdāb-ı belā ola. Taraf-ı (M21b/11) ḥablü'l-metīn-i (V4b/2) kelime-i³⁹⁷ (**Lā İlāhe İllallāhı**) (A4b/20) rābiṭa-i veted-i necāt (M21b/12) bilmese olmaz. Ve her düşmen-i **Ḥaḳ** te'āla ki (MK2b/9) bu deryā-yı (M21b/13)(V4b/3) ḥurd-fersā-yı 'ālemde³⁹⁸ (A4b/21) dendānzede-i neheng-i ibtilā ola (M21b/14) beher ḥāl (MK2b/10) 'urve-i vüṣḳā³⁹⁹-yı (V4b/4) kelime-i (**Lā İlāhe İllallāhı**) ki ma'ḳūd-ı⁴⁰⁰ (M21b/15)

³⁸⁶ (MK2a/19) 'hidāyet' yok

³⁸⁷ (MK2a/20) kevkeb

³⁸⁸ (MK2a/21) reşad

³⁸⁹ (A4b/13)(V4a/18) ḥaṭīrāt-ı ḡavā'ib; (MK2b/1) ḡavā'ib

³⁹⁰ (A4b/14)(V4a/19)(MK2b/1) ḍalālet

³⁹¹ (MK2b/2) 'keş' yok

³⁹² (MK2b/4) 'işıyāndan

³⁹³ (MK2b/4) müselmān

³⁹⁴ (A4b/17)(V4a/22)(MK2b/5) 'iltica' yok

³⁹⁵ (A4b/17)(V4a/22)(MK2b/5) salarsa

³⁹⁶ (MK2b/5) 'beriyye' yok

³⁹⁷ (MK2b/8) 'kelime' yok

³⁹⁸ (MK2b/9) 'ālemden

³⁹⁹ 'urveti'l-vüṣḳā: "...saḡlam bir kulpa ..." 2/Bakara-256.

⁴⁰⁰ (MK2b/10)(V4b/4) maḳşūd

(A4b/22) halka-i *lā-innfışāmu lehā*⁴⁰¹dur. (MK2b/11) Peyvend-i bāzū-yı i'tişām (M21b/16)(V4b/5) kılmasa olmaz.⁴⁰² Ğarğa-i nıl-i belā olan düşmenānıñ (MK2b/12) biri *Fir'avn-ı* (V4b/6) bī-dīndür⁴⁰³ ki (A5a/2) şanem-i zī-rūḥ deyr-i ḍalāl (M22a/1) u ma'bud-ı⁴⁰⁴ muzıll-ı⁴⁰⁵ dāl (MK2b/13) u mağrūr-ı (V4b/7) şahbā-yı kibr (M22a/2) ü ta'azzum (A5a/3) ve medhūş-ı dārū-yı (*senestedricehum*)⁴⁰⁶ iken (M22a/3) tāziyāne-i (MK2b/14) intikām-ı (V4b/8) kakhārī tevsen-i baht-ı (A5a/4) ser-geştesine⁴⁰⁷ (M22a/4) cünbüş-i nā-hemvār yetüricek ve neheng-i (MK2b/15) āteş-efşān-ı⁴⁰⁸ (M22a/5)(V4b/9) deryā-yı kahr ve ejderhā-yı (A5a/5) dervāzda gülü-yı (M22a/6) (*en-idrib bi-ʿaşāke'l bahr*)⁴⁰⁹ (MK2b/16) ecsām-ı (V4b/10) kefare-i li'āmı (M22a/7) ma'rız'-ı iltikām-ı intikāma⁴¹⁰ (A5a/6) getüricek. Müstağrak-ı (M22a/8) ḥayret-i ğark olup (V4b/11) (MK2b/17) nā-çār küşe-i dāmān-ı emān⁴¹¹ (M22a/9) sultān-ı (A5a/7) kelime-i (*Lā ilāhe illallāha*) pençe-i i'tişām şaldı ki (M22a/10)(V4b/12)(MK2b/18) (*āmentü ennehū lā ilāhe illellezī āmenet bihī benū isrāīle*)⁴¹² didi “*ma'nāhu ʿala mā-fesserbihī fī Ravzati'l-ʿUlemāʾ-i lā ilāhe yakduru ʿalā en yecʿalennār rāḥaten ʿalā-İbrāhīm ʿaleyhi's-şalatü ve's-selām kemā ceʿale'l māʿe ʿazāben ve ʿuḳūbeten ʿallellezī āmentü bihī benū isrāīl*”⁴¹³ ya'nı (V4b/15) bildi ki ḥazret-i (M22a/15)(MK2b/21) gül-deste-i bāğ-ı ḥullet ʿaleyhi⁴¹⁴ efḍalü's-şalāt⁴¹⁵ (M22a/16) ve ekmelü't-taḥiyyet⁴¹⁶ cenābına (A5a/11) āteş-i ʿālem-süz-ı (V4b/16) *Nemrūd*-ı merdūdı (M22a/17)(MK3a/1) gülberg-i

⁴⁰¹ “...onda kopma yoktur...” 2/Bakara-256.

⁴⁰² (A4b/22) olmaz hikāyet-i Fir'avne bī; (MK2b/11) hikāyet

⁴⁰³ (V4b/6)(MK2b/12) bī-ʿavndur

⁴⁰⁴ (V4b/6) ma'bud-ı kavm

⁴⁰⁵ (A5a/2) kavm-ı zill u dāl

⁴⁰⁶ “... derece derece azaba yaklaştıracamız ...” 68/Kalem-44; 7. A'rāf-182.

⁴⁰⁷ (A5a/4)(V4b/8)(MK2b/14) 'ser-geştesine' yok

⁴⁰⁸ (MK2b/15)āteş-feşān

⁴⁰⁹ “... asan ile denize vurma ...” 26/Şuarâ-63.

⁴¹⁰ (MK2b/16) 'intikama' yok

⁴¹¹ (V4b/11) 'emān' yok

⁴¹² “... inandım, gerçekten de İsrailoğulları'nın iman ettiğinden başka tanrı yoktur ...” 10/Yūnus-90.

⁴¹³ 10/Yūnus-90'nın akabinde yazar *Ravzatü'l-ʿUlemā* adlı eserden alıntı yaparak âyetin tefsiri ile şöyle bir inceliğe dikkat çekmiştir: “İbrâhîm Aleyhi's-selâm'a ateşin rahatlık kaynağı olmasına karşılık bu ayette sözü edilen Firavun için su azab ve cezalandırma kaynağı olmuştur.”

⁴¹⁴ (MK2b/21) ʿaleyhü't-taḥiyyatı

⁴¹⁵ (A5a/10)(V4b/15) ʿaleyhü's-şalāt; 'efḍal' yok; (MK2b/21) 'efḍalü's-şalāt' yok

⁴¹⁶ (A5a/10) 'ekmel' yok; (MK2b/21) 'ekmelü't-taḥiyyet' yok

refāhiyet kılan ve tefākum-ı dūd-ı (A5a/12) memdūd-ı⁴¹⁷ şerār⁴¹⁸-(M22b/1) ālūdden müteşādim (V4b/17) olan (MK3a/2) iltihā-yı nesīm-i sünbül-efşān (M22b/2) ve nergis-efrūz-ı gülşen-i (A5a/13) sa‘adet eyleyen (M22b/3) ve ol (MK3a/3) nā’ireden müteşā‘id (V4b/18) olan ebhūre-i āteş (A5a/14) u ‘alev-i (M22b/4) ser-keş ü duḥān-ı müşevveşi ḥazret-i şāh-ı⁴¹⁹ (M22b/5) kürsī-nişīn-i ḥullete bir āsmānī (A5a/15)(V4b/19) ḥayme-i zerrīn-‘amūd-i müşkīn-ṭınāb (M22b/6) iden (MK3a/5) ol sultān-ı ‘azīmü’ş-şān u (A5a/16) celīlū’l-bürhāndur (M22b/7) ki (V4b/20) dem-i luṭf ü iḥsānda (MK3a/6) şakrā-yı (M22b/8) ṭabī‘at āteş-i ser-keşi rām-ı (A5a/17) ḥikme-i (*yā nāru kūnī berden ve selāmen ‘alā İbrāhīm*)⁴²⁰ eydür. (MK3a/7) Ve ḥīn-i gāzab (M22b/10) u intikāmda mıkra‘-i ḳahrı zirve-i (A5a/18) berḳ-ı kelām⁴²¹ (M22b/11) ve⁴²² şā‘ıka-i (V4b/22) ligām-ı nārı (MK3a/8) ejderhā-yı kā’inātsüz eyler. (M22b/12) Ve baña bu deryā-yı (A5a/19) nīl-i zülāl-meşrebi (MK3a/9) nümā-baḥş-ı (V4b/23) nihāl-i⁴²³ (M22b/13) zindegānī iken şimşīr-i zehr-āb-ı dār-ı demār ider.⁴²⁴ (A5a/20) Ve her (M22b/14) ḳaṭresin (MK3a/10) māye-i ḳaṭr-ı nebāt (V5a/1) iken peykān-ı mesmūm-ı (M22b/15) sīne-güzār eyleyen (A5a/21) ve her ḳınāsın (?) siḳāye-i (M22b/16) (MK3a/11) ‘aynū’l-ḥayāt ü vüçūd iken (V5a/2) iḳtinā-yı fenā-yı fenā (A5a/22) kılan (M22b/17) ol mālīkū’l-mülk-i lā-yezāl (MK3a/12) ü ḳahhār-ı zū’l-‘izzu ve’l-celāldür ki (M23a/1)(V5a/3) ser-gerdān-ı (A5a/23) girdāb-ı ḥayret olan (MK3a/13) bī-çārelerine (M23a/2) çāre-sāz olsa edhem-i gūsiste-mehār-ı (A5b/1)(V5a/4) enhārdan (M23a/3) (MK3a/14) zimām-ı taşarruf-i iḡrāḳı māsike-i dest-i imsāka (M23a/4) teslīm ider. Ve şarşar-ı (A5b/2)(MK3a/15) ‘unşura-ı⁴²⁵ (V5a/5) ḳahrından münfelik (M23a/5) olan efvāc-ı emvācī ḳā’im maḳām-ı şevāmiḥ-i cibāl-i (M23a/6) şemmā (?) (A5b/3) (MK3a/16) ve cāy-gīr-i (V5a/6) şevāhıḳ-ı şevvān-ı şammā eyleyüp⁴²⁶ (M23a/7) her

⁴¹⁷ (V4b/16) 'memdūd' yok

⁴¹⁸ (MK3a/1) şerāb

⁴¹⁹ (MK3a/3) 'şāh' yok

⁴²⁰ “ ... ey ateş, İbrāhīm'e karşı serin ve zararsız ol ... ” 21/Enbiyâ-69.

⁴²¹ (V4b/20) kām

⁴²² (MK3a/7) 've' yok

⁴²³ (MK3a/9) 'nihāl' yok

⁴²⁴ (V4b/23)(MK3a/9) iden

⁴²⁵ (A5b/2)(V5a/4)(MK3a/15) ‘unşula

⁴²⁶ (MK3b/16) irüb

ḥabāb-ı pür-hevā (MK3a/17) mānend-i (A5b/4) ḳubbe-i gerdūn ü ṭayyāre-i (M23a/8) (V5a/7) ṣābūn-bād-ı ḥāne-i fenā iken bir (MK3a/18) müj-i ḥam-serāy-ı billūrīn-saḳf (M23a/9)(A5b/5) eyler. Şöyle ki mühendis-i ‘aql-ı⁴²⁷ (V5a/8) müşkil-güşā (M23a/10) delā’il-i vāziha ile (MK3a/19) işbāt eder ki (*inneḥū sarhun mumerradun min kavārīr*)⁴²⁸ bir pādişāh-ı (V5a/9) ḳādir (MK3a/20) ve⁴²⁹ melik-i muḳtedir ki sevād-ı (M23a/12) ‘arş-ı mu‘azzam çekīde-i (A5b/7) ḳalem-i ‘azamet ü⁴³⁰ iclālīdür. (M23a/13) (V5a/10)(MK3a/21) Levḥ u ḳalem tercemān-ı dīvān-ḥāne-i şun^c u kemālīdür. Nüh kūy-i (M23a/14) nuḳre-(A5b/8) kūb-i eflāk (MK3b/1) ser-gerdān-ı çevgān-ı (V5a/11) ḳudretidür. (M23a/15) Kürre-i⁴³¹ ḡabrā ḥāk-i ṣābit-ḳadem-i merkez-i iṭā‘atidür. (M23a/16)(A5b/9)(MK3b/2) Bir cebbār-ı zū'l-intikāmdür ki (V5a/12) şemmū'l-ünūf-i cebābire ṭuḡāt-ı (M23a/17) ezille-i selle-i (MK3b/3) ḳahramān-ı (A5b/10) ‘izzetidür. ‘*Uṣābe*-i ‘aṣābe-i (M23b/1) ‘uṣāt ki (V5a/13) mütemerridīn-i dīndür pā-māl-ı dergāh-ı (MK3b/4) ‘azametidür. (M23b/2) Riḳāb-ı (A5b/11) şāmiḥa-i ferā‘ine-i buḡāt fersūde-i iḡlāl-ı (M23b/3)(V5a/14) izlālīdür. (MK3b/5) Ru‘ūs-ı rāsiḥa-i ḍalāl (A5b/12) u ‘aḳām şeddād-ı (M23b/4) ibṭāl-i zelīl-i ḡuşmāl-ı kibriyā vü celālīdür⁴³². (V5a/15)(MK3b/6) Cebīn-i (M23b/5) cebbārān dāḡdār-ı ḡazab (A5b/13) ü siyāsetidür.⁴³³ Gerden-i (M23b/6) ḳahhārān ṭavḳ-keş-i (MK3b/7) zencīr-i ‘ubūdiyetidür⁴³⁴. (V5a/16) (*te‘ālā ṣānehu ‘ammā tecellā*)⁴³⁵

(M23b/8)	Ḥudāyā buzurgī sezāvār-ı tust
(M23b/9)(MK3b/8)(V5a/17)	Metā‘ī çünīn cins-i bāzār-ı tust
(M23b/10)(A5b/15)	Ḳadīmī ḥıred-baḥş u rüzī-resān
(M23b/11)(MK3b/8)	Penāh-ı faḳīrān-ı kes bī-kesān

⁴²⁷ (MK3b/18) 'aql' yok

⁴²⁸ “... *muhakkak ki o, billur parlak camdan bir köşktür ...*” 27/Neml-44.

⁴²⁹ (A5b/6) 've' yok

⁴³⁰ (A5b/7)(MK3a/20) 've' yok

⁴³¹ (MK3b/1) 'kürre' yok

⁴³² (MK3b/6) celālīdür ve

⁴³³ (A5b/13) siyāsetidür ve

⁴³⁴ (A5b/14) ‘ubūdiyetidür nazım

⁴³⁵ *Tecellī ettiḡi şeylerden şanı yüce olan Allāh.*

(M23b/12)(V5a/18)(A5b/16)	Tuyī ān ki mescūd-i dīv ü perīst
(M23b/13)(MK3b/8)	Tu vü dīgerī goften ez kāfirīst
(M23b/14)(V5a/19)(A5b/17)	Eger büt-perestest rāheş bütest
(M23b/15)(MK3b/8)	Veger ehl-i īmān penāheş bütest ⁴³⁶

(M23b/16) Ve giriftār-ı neheng-i (V5a/20) belā-yı dünyā (A5b/18) olan (MK3b/12) düstān-ı (M23b/17) rāstānīñ biri daḥı⁴³⁷ ol ḥalvet-ḥāne-i ḳurbe mūnis ya'nī (M24a/1) ḥazret-i (A5b/19)(V5a/21)(MK3b/13) **Yūnis**⁴³⁸ 'aleyhi's-selāmdur⁴³⁹ ki⁴⁴⁰ ser-geşte-i (M24a/2) tengnā-yı zūlmet olduḳda bedreḳa-i (MK3b/14) bāriḳa-i şehādet-i (M24a/3) (V5a/22) tevḥīdi (A5b/20) meş'ale-i sebīl-i hidāyet bildi ve āteş-i (M24a/4) ciger-güdāz-ı (MK3b/15) nedāmetden zebāne-i eflāk-sūz-ı (A5b/21) mūnācatı (M24a/5) (V5a/23) müteveccih-i ḥırmēn-i icābet (MK3b/16) ḳıldı ki *(fe nādā fi'z-zulumāti en lā ilāhe illā ente subḥāneke innī kūntü mine'z-zālimīn)*⁴⁴¹ (M24a/7) ve sevāḥil-i zulumāti⁴⁴² gerdide-i perīşān (A5b/23) ḳıldığı ferā'id-i (M24a/8) elmās-ı (V5b/2) dumū' (MK3b/18) ve yevāḳīt-ı ḥūn-ı dil-i pūr⁴⁴³-ḥuşū'ını zebān-ı (M24a/9) ḥāl ile⁴⁴⁴ nazīd-ı (A6a/1) silk-i nazm eyleyüb (V5b/3)(MK3b/19) bu resme neşīdū's-sünne-i melḥūfān-ı ḥarīkū'l-ḥaşā itdi ki (M24a/11) (Mūnācat)⁴⁴⁵

(M24a/12)(A6a/2)(MK3b/20) (V5b/4)	Kerīmā raḥīmā cihān-perverā
(M24a/13)	Mehā ber heme dāverān dāverā
(M24a/14)(MK3b/21)	Be-nūr-ı ḥodem rūşenāyī bedih
(M24a/15)(A6a/3)(V5b/5)	Zi-zulmāt-ı nefsem rehāyī bedih
(M24a/16)(MK4a/1)	Şebem hevlnāk u rehem nāpedīd
(M24a/17)	Çünīn key tevānem be-menzil resīd

⁴³⁶ (A5b/17) betust neḡr

⁴³⁷ (A5b/18)(V5a/20)(MK3b/12) 'daḥı' yok

⁴³⁸ (V5a/21) **Yūnis**'dur ki

⁴³⁹ (V5a/21) 'aleyhi's-selām

⁴⁴⁰ (V5a/21) 'ki' yok

⁴⁴¹ “ ... *karanlıklar içinde Senden başka İlâh yoktur, sen münezzehsin, şüphesiz ben haksızlık edenlerden oldum*» 21/Enbiyâ-87.

⁴⁴² (MK3b/17) 'zulumāti' yok

⁴⁴³ (A5b/22)(V5b/2) 'pür' yok

⁴⁴⁴ (V5b/2) 'ile' yok

⁴⁴⁵ (A6a/1)(MK3b/19) 'münacat' yok;(A6a/1) itdi ki nazm

(M24b/1)(A6a/4)(MK4a/2)(V5b/6)	Meger ‘avn-ı fazl-ı tu yārī dihed
(M24b/2)	Ez-în zulmetem restgārī dihed
(M24b/3)(MK4a/3)(V5b/7)	Tuān baḥr-ı cūdī ki ez-feyz-i ḥ ^v ış
(M24b/4)	Beşüyī be-yek ḳaṭre şad curm bīş ⁴⁴⁶

(M24b/5)(MK4a/4) *Fir‘avne* ki menşe²-i (A6a/6) (V5b/8) istiğāse falak⁴⁴⁷ müşāhede-i nā’ibe-i (M24b/6) “*felemmā edrakehül’l ğarak*”⁴⁴⁸ (MK4a/5) idi. Zīrā zemān-ı (V5b/9) teysīr-i (M24b/7) emānī-i fāniyede (A6a/7) me‘āṭıf-ı dāmen-i tekebbür ü tecebbürī (MK4a/6) mınṭaka-i (M24b/8) la‘līn-şafaḳ ve muşāḥib (V5b/10) ezyāl-i ḍalāl ü ṭuğyānı⁴⁴⁹ (M24b/9)(A6a/8)(MK4a/7) sāḥa-i ḥaḍrā-yı mu‘allaḳ idi.⁴⁵⁰

(M24b/10)(V5b/11)	Taḥte’s-serāya ırmış-idi bīḥ-i naḥl-ı küfr
(M24b/11)(A6a/9)(MK4a/8)	Fevḳa’s-semāya devha-i bī-revnaḳ-ı ḍalāl

(M24b/12) Gördi ki (MK4a/9) lücce-i şā’ibe (V5b/12) (*fenfeleḳa fe-kāne kullu firḳın*)⁴⁵¹ (M24b/13) ki laṭme-i (A6a/10) ğaḏabullāhdur (MK4a/10) vücūh-ı kefere-i⁴⁵² fecere-i ṭuğāta (M24b/14) müterākimü’d-ḍurūb-ı (V5b/13) ihlāk oldu. Ve şayyād-ı saḥṭ-ı (M24b/15) zül-celālī (A6a/11)(MK4a/11) her ṭarafdan şebeke-i şedīdü’ş-şekīme-i⁴⁵³ (M24b/16) iğrāk⁴⁵⁴ ve⁴⁵⁵ firāz ü nişībden⁴⁵⁶ (MK4a/12) sitāre-i nişīb-i⁴⁵⁷ demār (M24b/17) şaldı. (A6a/12) Henüz vüçüdından miknet-i (V5b/15) ızṭırāb (A25a/1) (MK4a/13)(*inne’l-ğarīḳa bi-küllī ḥablin yu‘laḳ*)⁴⁵⁸ münḳatı^c olmadın (M25a/2) ma‘ber-girān-ı (A6a/13) lenger-i necāt (V5b/16)(MK4a/14) olan sefīne hāmīlū’s-sekīne-i

⁴⁴⁶ (A6a/5) bīş neşr

⁴⁴⁷ (A6a/6)(V5b/8)(MK4a/4) ḥalak

⁴⁴⁸ “... *onu boğacak düzeye erişti* ...” 10/Yûnus-90.

⁴⁴⁹ (MK4a/6) emānī-yiāmānī-yi

⁴⁵⁰ (A6a/8)(V5b/10) idi beyt

⁴⁵¹ “... *hemen ayrıldı, böylece hepsi parçalandı* ...” 26/Şuarā-63.

⁴⁵² (A6a/10)(V5b/12)(MK4a/10) 'kefere' yok

⁴⁵³ (A6a/11)(V5b/13) şedīdü’l-şebeke

⁴⁵⁴ (MK4a/11) iğrākdan

⁴⁵⁵ (MK4a/11) 've' yok

⁴⁵⁶ (MK4a/11) nişībe

⁴⁵⁷ (MK4a/12) 'nişīb' yok

⁴⁵⁸ *Muhakkak ki boğulmakta olan her türlü ipe sarılır.*

(M25a/3) kelime-i (*Lā İlāhe İllallāha*) çendān ki (MK4a/15) dest-i ilticā şaldı (M25a/4) (A6a/14)(V5b/17) pençe-i i'tişāmı bir tāfte-i tevbīh-i (*el-ān ve kad 'aşabet*)⁴⁵⁹ (M25a/5) olup merkez-i dāire-i đalālet (V5b/18) olan vücūd-ı (A6a/15) *Fir'avni* (M25a/6) (MK4a/17) nokta-i nūn-ı 'ummān oldı⁴⁶⁰.

(M25a/7)	‘Āmdur luṭfi Ḥaḡ te‘ālānuñ
(M25a/8)(V5b/19)(MK4a/18)(A6a/16)	Muntaḡim‘ dur bir adı Mevlānuñ
(M25a/9)(V5b/20)	Pīş ez-men tu ber-ruḡ-ı cānhā keşideend
(M25a/10)(MK4a/19)	Tuḡrā-yı nīk-baḡtı vü leyl-i bed-aḡterī
(M25a/11)(A6a/17)	Ān-rā ki ṭavḡ-ı muḡbilī ender ezel Ḥudāy
(M25a/12)(V5b/21)(MK4a/20)	Rūzī ne-kerd, çūn ne-keşed ḡıll-i mudebberī ⁴⁶¹

(A6a/18) Ammā ḡazret-i *Yūnus* ‘aleyhi's-selām ki⁴⁶² hemīşe (M25a/14) manzūme-i (V5b/22) sübhā-i tehlīl-i ‘ubūdiyeti ‘ıḡdū'l-cevāhir-i (M25a/15) a‘nāḡ-ı (A6a/19) ‘avāiḡ-ı āmāl bilürdi⁴⁶³ (MK4b/1) ve mürvārīd-i (V5b/23) eşk-i (M25a/16) nedāmet ü istiḡfārı ḡilye-i ceyyid-i (A6a/20) ḡıbdā vü üns-i emānī⁴⁶⁴ (M25a/17)(MK4b/2) kılurdu (*Fe lev lā innehu kāne mine'l-musebbihīn*)⁴⁶⁵ henüz (V6a/1) nūr-ı (M25b/1) nār-ı tazarru‘ vü niyāz-ı ḡaddāḡ-i (A6a/21)(MK4b/3) şamīm-i⁴⁶⁶ zamīrinden fūrūzān(M25b/2) olup fetīle-i şem‘-i zebāne (V6a/2) yetmedin ve şem‘-i zebāndan⁴⁶⁷ zebāne-i (M25b/3) (A6a/22) münācāt-ı (MK4b/4) īḡād-ı ḡandīl-i ‘*Arş-ı Mecīd* itmedin bir ṭarafdan (M25b/4)(V6a/3) meş‘ale-i merḡale-i icābet nümāyān (A6b/1) (MK4b/5) olup böyle şu‘le-i (M25b/5) ḡabūl şaldı ki (*festecebnā lehū*)⁴⁶⁸ (V6a/4) ve bir ṭarafdan delīl-i

⁴⁵⁹ “... *Şimdi mi? Oysa bundan önce hep isyan etmiştin ...*” 10/Yūnus-91.

⁴⁶⁰ (A6a/15) oldı kīt‘a; (V5b/18) oldı beyt

⁴⁶¹ (A6a/18) mudebberī neḡr

⁴⁶² (MK4a/20) 'ki' yok

⁴⁶³ (V5b/22) bilür idi

⁴⁶⁴ (MK4b/1) āmālī

⁴⁶⁵ “*Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı, yeniden dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.*” 37/Sâffât-143.

⁴⁶⁶ (MK4b/3) 'şamīm' yok

⁴⁶⁷ (MK4b/3) 'zebāndan' yok

⁴⁶⁸ “... *bunun üzerine ona icābet ettik ...*” 21/Enbiyâ-76,84,88,90.

(M25b/6) kâfile (MK4b/6) şeh-râh-ı (A6b/2) ‘ināyet-i kâdim-i istiḳbâl olup (M25b/7) bu terennüm ile hâviyetü'l-muṭayyibe-i (V6a/5) tarîḳ-ı (MK4b/7) hidāyet oldu ki (M25b/8) (A6b/3) (*fe necceynāhu mine' l-ğamm*)⁴⁶⁹ (M25b/9) *Riyāzū'l-Müzekkiri*nde nigāşte-i (A6b/4) kalem-i huceste-raḳam-ı (M25b/10)(MK4b/8) taḥḳīḳ kılınmışdur ki fūnūn-ı rivāyâtta kâmil-i (M25b/11) ḥazret-i **Ebū Kāhil**⁴⁷⁰ (MK4b/9) raḍiyallāhu te‘ālā ‘anh (M25b/12)(A6b/5) rivāyet ider ki ḥazret-i ḥ‘āce her dū serāy-ı (M25b/13) kâfile-keş-i (MK4b/10) *sübḥānellezī esra*⁴⁷¹ şallallāhu te‘ālā⁴⁷² (M25b/14)(A6b/6) ‘aleyhi ve sellem buyurdılar ki (*yā Ebā Kāhil ennehū men şehide en lā ilāhe illallāh müsteykinā bihi kāne ḥaḳḳan ‘alallāhi en yağfire lehū li-küllü merraten vāḥideten zunūbe ḥavlin*)⁴⁷³ (M25b/17) Ey derviş bu ḥadīs-i (A6b/8) şerīf nāzır-ı mağfiret-i (M26a/1) günāhān-ı⁴⁷⁴ (MK4b/13) yeksāledür. Ammā kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) bir kezlik-i (M26a/2) ser-tīzdür ki (A6b/9) fezlek-i (MK4b/14) defter-i ḥizlāndan ruḳūm-ı cerāyim-i (M26a/3) şad-sāleyi ḥakk eyler. Hey hey niçe⁴⁷⁵ şad-sāle (A6b/10)(MK4b/15) kelime-i (**Lā İlāhe İllallāh**) ol zülāl-ı⁴⁷⁶ cūy-bār-ı gufrāndur ki bir nevbet-i (M26a/5)(MK4b/16) mizāb şıdk u yakīnden (A6b/11) çemen-zār-ı cāna revān olsa (M26a/6) dāmen-i dili ārāyiş-i⁴⁷⁷ küfr-i çihār⁴⁷⁸ şad-sāleden⁴⁷⁹ pāk (M26a/7) ider. ⁴⁸⁰ Nite ki⁴⁸¹ şaḥāyif-i (A6b/12) tevārīḡ-i mu‘teberede raḳam-zede-i (M26a/8) şıḳāt-ı ruvāt olmuşdur ki (MK4b/19) ḥazret-i ḥ‘āce-i ḥ‘anvāde-i⁴⁸² (M26a/9) risālet⁴⁸³ (A6b/13) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve

⁴⁶⁹ “... ve onu üzüntüden kurtardık...” 21/Enbiyâ-88; âyette geçen ‘ve necceynāhu’ kelimesindeki *vav* harfi metinde yanlışlıkla *fe* olarak yazılmıştır.

⁴⁷⁰ *Süveyd bin Ebu Kāhil* adı İslâm Ansiklopedisi, İbn Ebu'l-İsba maddesinde geçmektedir; Kasîdesi vardır.

⁴⁷¹ “O sübhandır, bütün noksanlıklardan münezzehtir ki o gece yürüttü ...” 17/İsrâ-1.

⁴⁷² (MK4b/10) ‘te‘ālā’ yok

⁴⁷³ Ey Ebu Kāhil! Kim inanarak Allāh’tan başka ilah olmadığına şehadet ederse her defasında bir yılın günahlarını affetmek Allāh’a hakk olur. Taberânî, Süleymân B. Ahmed, el-Mucemü'l-Kebîr, thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefî, I-XXV, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire ts., XVIII, 361-362; Heysemî, Ali b.Ebî Bekr Mecme’u’z-Zevâid ve Menbe’ il Fevâid, thk. Muhammed Abū'l-Kadir Ahmed Atâ, I-XII, Dâru'l-Kütübî'l-’İlmiyye, Beyrut 2001, IV, 282-283.

⁴⁷⁴ (A6b/8) günah

⁴⁷⁵ (A6b/9) nice

⁴⁷⁶ (MK4b/15) ‘zülāl’ yok

⁴⁷⁷ (A6b/11)(MK4b/17) ārāyiş

⁴⁷⁸ (MK4b/17) ‘çihār’ yok

⁴⁷⁹ (A6b/11) şad-sāle

⁴⁸⁰ (MK4b/17) ḥikāyet

⁴⁸¹ (MK4b/18) nitekim

⁴⁸² (MK4b/19) ḥāndān

⁴⁸³ (MK4b/19) risālet zamânında

sellem zamânında⁴⁸⁴(MK4b/20) küffâr-ı (M26a/10) ğılâzdan *Uşayd bin Selemetü'l*⁴⁸⁵-*Mahzûmî* nâm bir pādşāh-ı (M26a/11)(A6b/14) nāmdār⁴⁸⁶ var idi. (MK4b/21) Şeb-ân-rûz endîşesi ol (M26a/12) şāhib-livā-yı mu'asker-i nübüvvet (MK5a/1) şallallāhu te'ālā⁴⁸⁷ (A6b/15) 'aleyhi (M26a/13) ve sellem ile⁴⁸⁸ bünyād-ı muḳaddemāt-ı peygār idi. İttifāk bir gün (M26a/14) 'ulüvv-i nā'ire-i (MK5a/2) kıtāl-ı kımme-i ḳubbe-i (A6b/16) āsmāna yetiştı. Şöyle ki (M26a/15) bīm-i cān temāşā-yı teferrüc-serāy-ı (MK5a/3) nisyāna gitdi. (M26a/16) *Rustem*-i neberdān-ı⁴⁸⁹ *Vakḳāş* zūrān-ı⁴⁹⁰ (A6b/17) ğuzāt-ı *İslām* cünüd-ı (M26a/17) merdūd-ı küffārı (MK5a/4) zîr-i ṭabānçe-i şımşîre aldılar. (M26b/1) Ve ru'ûs-ı menḥûsların (A6b/18) tûgme-i küleh-kûşe-i (MK5a/5) sinān (M26b/2) kıldılar. *Uşaydî* dahı şayd-ı kemend-i ḳahr idüp (M26b/3) rikāb-ı ḥ'āce-i 'ālî-(A6b/19) 'alem (MK5a/6) şallallāhu te'ālā⁴⁹¹ 'aleyhi ve sellem (M26b/4) ḥazretlerine⁴⁹² getürdiler. ⁴⁹³ Ol ḳaṭre-i nā-çizi (M26b/5) deryā-yı (MK5a/7) 'ināyete (A6b/20) yetürdiler ve didiler⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵

(M26b/6)	Ki eyāftāb-ı zemān u zemīn
(M26b/7)(MK5a/8)	Turā āsmān u zemīn der nigīn
(M26b/8)(A6b/21)	Be çerḥ er buved düşmenet ser-efrāz
(M26b/9)(MK5a/9)	Kemendet çu ḥurşîd bâşed dırāz
(M26b/10)(A6b/22)	Eger düşmenet ğarḳ-ı cevşen şeved
(M26b/11)(MK5a/10)	Giriftār-ı zendān-iāhen şeved

(M26b/12) Ol sipeh-büd-i⁴⁹⁶ leşker-i mü'eyyed dîbāce-ṭırāz-ı (M26b/13)(A6b/23)

⁴⁸⁴ (MK4b/20) zamânında yok

⁴⁸⁵ (A6b/13) selem

⁴⁸⁶ (MK4b/20) 'nāmdār' yok

⁴⁸⁷ (MK5a/1) 'te'ālā' yok

⁴⁸⁸ (MK5a/1) 'ile' yok

⁴⁸⁹ (A6b/16) '*Rustem*-i neberdān' yok

⁴⁹⁰ (MK5a/3) '*Vakḳāş* zūrān' yok

⁴⁹¹ (MK5a/6) 'te'ālā' yok

⁴⁹² (A6b/19) ḥuzûrına

⁴⁹³ (MK5a/6) ve

⁴⁹⁴ (MK5a/7) 've didiler' yok

⁴⁹⁵ (A6b/20) nazm

⁴⁹⁶ (MK5a/10) sipehdār

(MK5a/11) levh-i ebced çaşnī-baḥş-ı şehd-i eşhed yaʿnī (M26b/14) ḥazret-i **Muḥammed** şallallāhu teʿālā⁴⁹⁷ ʿaleyhi ve sellem (MK5a/12) tevcīh-i (M26b/15) ḥıṭāb-ı (A7a/1) müsteṭāb⁴⁹⁸ buyurdılar. Maẓmūnı bu ki ey **Uşayd** (MK5a/13) şeb-çirāğ-ı vüçüd-ı⁴⁹⁹ insān ki perdāḥte-i (M26b/17) sulṭān-ı (A7a/2) ğaybdāndur sezā midür ki (MK5a/14) zulumāt-ı küfr (M27a/1) ve ḍalāletde ḳala. Şāhīn-i ceberūt-nişīn-i (A7a/3) dil ki (M27a/2)(MK5a/15) şayyād-ı hümā-yı īmāndur. Lāyık midür ki giriftār-ı ser-pençe-i (M27a/3) ğurāb-ı küfr olup (MK5a/16) maḥbūs-ı (A7a/4) ḥabs-ı ḳafes-i şirk (M27a/4) ü ḥızlān ola. Ey **Uşayd** beyzāʾ-i vüçüd-ı bihbūduñ (M27a/5)(MK5a/17) der-i şühedāne-i tārik-i (A7a/5) ʿarş-ı berīn iken şāyeste midür ki⁵⁰⁰ (M27a/6) şikeste-i (MK5a/18) seng-lāḥ-ı düzaḥ-ı āteşīn-kāḥ ḳılasın (M27a/7)(A7a/6) ve çaşnī-ğırān-ı ziyāfet-ḥāne-i (MK5a/19) lā-yezālī bir ḳāʿide-i (M27a/8) fermūde-i **zūʾl-Celālī** şeb-ān-rüz (A7a/7) süfre-keş-i dārūʾl-ʿiş-ı bī-niṣūñ (M27a/9)(MK5a/20) iken münāsib midür ki teber-i sāḥte-i laʿne-i (M27a/10) bed-kīş (A7a/8) olan (MK5a/21) heyākil-i evṣān-ı bī-cānı rüzī-resān-ı piş-ḥān-ı zindegānī bilesin. (MK5b/1) Ey **Uşayd** eger⁵⁰¹ ol⁵⁰² (M27a/12) yevm-i pür-levm-i nedāmetde keşmekeş-i ʿafārīt-veş zebāne-i (M27a/13) (MK5b/2) ʿuḳūbetden (A7a/10) ḥalāş isterseñ lāzımdur ki küşe-i (M27a/14) dāmen-i sulṭān-ı (MK5b/3) (**Lā İlähe İllallāha**) teşebbüs (A7a/11) eyleyesin. (M27a/15) Ve ol rüz-ı cān-süz-ı⁵⁰³ ḳıyāmetde (MK5b/4) begīr-ı⁵⁰⁴ ābgīr-i cellādān (M27a/16) āteşīn-ı⁵⁰⁵ şimşīr-i (A7a/12) ʿazābdan istiḥlāş murād ise (M27a/17) zamīme-i (MK5b/5) kelime-i tevḥīd olan **Muhammedün Rasūlullāh** ki (M27b/1) lāzime-i tekmlē-i (A7a/13) kelime-i **İslāmdur** (MK5b/6) be-ḥulūşüʾl-cenān (M27b/2) söyleyesin. El-ḥaşıl ḥazret-i **Seyyidüʾs-Seḳaleyn**⁵⁰⁶ (M27b/3) şallallāhu teʿālā⁵⁰⁷

⁴⁹⁷ (MK5a/11) 'teʿālā' yok

⁴⁹⁸ (A6b/23) müsteṭāb iki defa yazılmıştır

⁴⁹⁹ (MK5a/13) 'vüçüd' yok

⁵⁰⁰ (A7a/5) 'ki' yok

⁵⁰¹ (A7a/8) 'eger' yok

⁵⁰² (MK5b/1) 'ol' yok

⁵⁰³ (A7a/11)(MK5b/3) cānsüz

⁵⁰⁴ (A7a/11) destgīr; (MK5b/4) gīr

⁵⁰⁵ (MK5b/4) 'āteş' yok

⁵⁰⁶ (A7a/13) '**Seyyidüʾs-Seḳaleyn**' yok

⁵⁰⁷ (MK5a/6) 'teʿālā' yok

(A7a/14)(MK5b/7) ‘aleyhi ve sellem zerī‘a-i bedī‘a-i reşād (M27b/4) olur⁵⁰⁸. Mevā‘ız-ı ekīdede (MK5b/8) ol kadar ihtimām itdi⁵⁰⁹ (M27b/5)(A7a/15) *Uşayd* dahı sâha-i a‘râzdan⁵¹⁰ maḥall-i muḥāle yetdi. (M27b/6)(MK5b/9) Gördiler ki güm-kerde-i rāh-ı varṭa-i (A7a/16) mehleke-i⁵¹¹ ḍalālet (M27b/7) olanlar (MK5b/10) delālet-i rehber-i ‘ināyetsiz yola gelmez. Buyurdılar ki (M27b/8)(A7a/17) tügme-i ḥil‘at-i ḥayātı ki (MK5b/11) sırrıdur kūy-ı girībān-ı (M27b/9) ḳabāçe-i fenā ḳılına. Ve tuḥfe-i şandūḳa-ı (A7a/18) zindegānisi (M27b/10)(MK5b/12) ki cānıdur vekīl-i sultān-ı ḥıttā-i ‘adem olan şamşām-ı (M27b/11) intikāma (A7a/19) ithāf (MK5b/13) olına. Nāgāh ol şāhīn-i müteḥayyile (M27b/12) pervāz-ı⁵¹² pūr⁵¹³-melekūt ‘anḳā-yı (MK5b/14) bāşire-i cünbüş-i (A7a/20) ceberūt (M27b/13) taḳdīm-i merāsım-i vahy ḳıldı ki zinhār kelle-i *Uşaydı* (M27b/14)(MK5b/15) saḳbe-i selle(?)’-i tīg-ı bī-dirīg (A7a/21) helāk itmeyesiz. Ve şadme-i (M27b/15) rezme⁵¹⁴āzmā birle dervāze-i kūçe-bend-i fenāya ki (M27b/16)(A7a/22) ḳınnāre-i pūr-ḥāş-gāhdür iletmeyesiz⁵¹⁵. Ḥazret-i (M27b/17) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem (MK5b/16) gördiler ki (A7a/23) yarlıg-ı (M28a/1) lāzımü’l-ittibā‘-ı *Ḥudāvendī* ‘inān-gīr-i rīze-i ‘azm (MK5b/17) oldu. (M28a/2) Buyurdılar ki ribḳa-i (A7b/1) zencīr-i girih-gīr-i ḳahra güşāyiş (M28a/3) vireler (MK5b/18) ve ḳaṭre-i dūr üftāde-i vücūd-ı *Uşaydı* (M28a/4) cüyüş-ı (A7b/2) muḥīṭ-ı⁵¹⁶ ḥurūşına yetüreler. (MK5b/19) Çün *Uşayd* (M28a/5) ber vefḳ-ı emr-i *Rabbānī* celle celālühü bend-i kemend-i mekīdetden (M28a/6)(A7b/3)(MK5b/20) ḥalāş buldı⁵¹⁷. Meydān-ı maşāfda ḥaclet-zede (M28a/7) vü şerm-nāk ve⁵¹⁸ (MK5b/21) perişān-reftār ü sīne-çāk (A7b/4) vāşıl-ı (M28a/8) maḍrıb-ı ḥıyām-ı ‘askerī oldu.

⁵⁰⁸ (MK5b/7) olup

⁵⁰⁹ (A7a/14) itdi ki

⁵¹⁰ (A7a/15) a‘rāzda

⁵¹¹ (A7a/16)(MK5b/9) mehleke mehleke

⁵¹² (A7a/19) 'pervāz' yok

⁵¹³ (MK5b/13) 'pūr' yok

⁵¹⁴ (A7a/21) rezme-i rezm

⁵¹⁵ (MK5b/15) 've şadme-i rezmeāzmā-yı birle dervāze-i kūçe-bend-i fenāya ki ḳınnāre-i pūr-ḥāş-gāhdür iletmiyesiz' yok

⁵¹⁶ (MK5b/18) derya

⁵¹⁷ (A7b/3) 'buldı' yok

⁵¹⁸ (A7b/3) 've' yok

(MK6a/1) Ol şeb tā-seher kırr (M28a/9) olan hāb ü⁵¹⁹ārām (A7b/5) *Uşayda* muşādefe-i talī'a-i (M28a/10)(MK6a/2) endīşe neyyīr-i deraḥne (?) -i der inhizām yetürdi. Ve āmed şūd (M28a/11) dağdağa-i (A7b/6) peygārdan (MK6a/3) müsāfir-i nezele-i dimāğ ki mānī⁵²⁰-i (M28a/12) ḥuzūr ü istirāhatdur raḥt-ı āsāyiş götürdi. (M28a/13)(A7b/7) (MK6a/4) 'Ale's-şeh̄er ki⁵²¹ nev-bünyān-ı naḳāre⁵²²-hāne-i eflāk ser-püş-ı (M28a/14) ṭabl-ı zerrīn-i ḥabl-i ḥurşīdi (A7b/8)(MK6a/5) alub nefir-bān-ı hengāme-i (M28a/15) bāmdād sefid-i mühr-e-i⁵²³ şubḥ-gāhdan nağme-nüvāz-ı (MK6a/6) cenk-i (M28a/16) ḥarb-ı sultānī (A7b/9) oldu. Qahramān-ı şā'ıka şimşīr-i (M28a/17) ḥurşīd (MK6a/7) çerme muraşşaf-fesār-ı gerdüne-(M28b/1) süvār (A7b/10) olup esinne-i bāriḳa-i şarka⁵²⁴ pür-hāş-cüyān-ı (M28b/2)(MK6a/8) ḥāver⁵²⁵-zemīnden cevşen-püşān-ı (A7b/11) cünüd kırendūd şeb-i hengām-ı (MK6a/9) inhizām buldı. Ser-hengān-ı 'asker-i zafer- (M28b/4) rehber⁵²⁶ dahı yer yer na're-i (A7b/12) ḡayret-fezā-yı (MK6a/10) (*naşrun minallāhi*)⁵²⁷ (M28b/5) ve tāziyāne-i ḡāzīyāne-i (*Ve inne cundenā lehumu'l-gālibūn*)⁵²⁸ (MK6a/11) ile (M28b/6)(A7b/13) ḥumāt-ı beyzā'-i *İslām* olan kumāt-ı rumāt-ı ḡuzāt-ı⁵²⁹ muvaḥḥidānı (M28b/7)(MK6a/12) şaf ber şaf düzetdiler. Na're zenān-ı tehevür-baḥş-ı (M28b/8) neberd-gāh ki (MK6a/13) tercemānū'l-lisān-ı qahramān-ı eceldür. Maḡrūrān-ı (M28b/9) ma'reke-i (A7b/15) ḥızlān olan (MK6a/14) nā-ḳabūlān-ı küffāra ḳavl-i pür-hevl (M28b/10)(*unzurū keyfe kāne 'aḳıbetu'l-mucrimīn*)⁵³⁰ (MK6a/15) maẓmūnun ifhām (M28b/11) itdiler. El-hāşıl meymene-i mütemmine-i 'asker-i ehl-i imāna (M28b/12)(A7b/17)(MK6a/16) zinde-pīlān-ı ḳāf-ı⁵³¹ şalābet muvaḥḥidān-ı āhenīn (M28b/13) sedd ü müyessera-i (MK6a/17) serre-i (?) deryā-yı leşker-i (A7b/18) *İslāma*

⁵¹⁹ (MK6a/1) 'ü' yok

⁵²⁰ (A7b/6)(MK6a/3) 'mānī' yok

⁵²¹ (MK6a/4) 'ki' yok

⁵²² (MK6a/4) naḳāre yok

⁵²³ (MK6a/5) mühr-e-i sefid

⁵²⁴ (MK6a/7) 'şarka' yok

⁵²⁵ (A7b/10) 'hāver' yok

⁵²⁶ (A7b/11)(MK6a/9) 'rehber' yok

⁵²⁷ “... yardım Allāh'tan ...” 61/Saff-13.

⁵²⁸ “*Ve elbette Bizim askerlerimiz mutlaka onlar galip geleceklerdir.*” 37/Saffāt-173.

⁵²⁹ (A7b/13) 'ḡuzāt' yok

⁵³⁰ “... böylece bakın, mücrimlerin akıbeti nasıl oldu?” 27/Neml-69.

⁵³¹ (MK6a/16) töhmetin

‘anterān (?) (M28b/14) kūh-i sebāt māni‘-i cezr ü med (MK6a/18) olmuş iken taraf-ı dige⁵³² (M28b/15) ser-ḥaylān-ı (A7b/19) cünd-i ḥızlān ve şirzime-i⁵³³ şirret (MK6a/19) ü tuḡyān ki ḥafaḡa-i ḡārūre-i ḡalālet (M28b/17)(A7b/20) ü ‘iṣyāndur. Dāḡil-i rekīz-i (MK6a/20) sebūk-ḡīz-ı rāyet-i küfrāniyetde (M29a/1) sāz u tertīb bulmuşiken (A7b/21) pīṣ-kārān-ı (MK6a/21) çerḡ-ı cenk-i (M29a/2) kār-zār zebān-ı zehr-ābdār-ı şimşīr ile na‘re-i⁵³⁴ “*hel min mübārīz*”⁵³⁵ (A7b/22)(MK6b/1) urmadın yek-rān-ı süvārān-ı peygār⁵³⁶ pīṣīne-i (M29a/4) hücüm-i⁵³⁷ mizmār merdüm-ḡār-ı (MK6b/2) muṣāffa-i rīze⁵³⁸ ‘azīmet (M29a/5)(A7b/23) sürmedin. Nā-gāh *Uṣayd* semend-i nevendin taḡrīk-i⁵³⁹ (M29a/6) mihmīz (?) ḡūn-rīz-i ḡāzabı birle cevelāna⁵⁴⁰ (A8a/1) getürdi⁵⁴¹. (M29a/7) Nice cevelān-ı cünbüṣ sem-i (?) ḡançere şikāf-ı raḡşandan (M29a/8) merāyā-yı ḡulüb-ı (A8a/2) ‘askere ḡubār-ı hirās yetürdi. (M29a/9)(MK6b/5) Eṣnā-yı terk-i tāzde⁵⁴²āyīne-i dīde-i *Uṣayd*⁵⁴³ mukābil-i (A8a/3)āfītāb-ı (M29a/10) (MK6b/6) ‘ālem-tāb-ı cemāl-i *Muḡammedī* oldı şallallāhu te‘ālā⁵⁴⁴ ‘aleyhi (M29a/11) ve sellem. Şöyle ki tābiṣ-i (MK6b/7) tecelliyāt-ı (A8a/4) ḡurşīd-i īmān (M29a/12) derīçe-i çeşminden nihān-ḡāne-i derdinine⁵⁴⁵ (MK6b/8) ṭoldı. (M29a/13) Fi’l-ḡāl raḡş-ı⁵⁴⁶ divzār-ı düldül-nejādından⁵⁴⁷ (A8a/5) indi. ⁵⁴⁸

(M29a/14)(MK6b/9)

Bī ān ki şod keşīde yekī ḡançer ezniyān

⁵³² (A7b/18) digere

⁵³³ (MK6a/18) ‘şirzime’ yok

⁵³⁴ (A7b/21) ‘na‘re’ yok

⁵³⁵ Türkçesi: *Daha fazla savaşçı yok mu ?*

⁵³⁶ (A7b/22)(MK6b/1) ‘peygār’ yok

⁵³⁷ (A7b/22)(MK6b/1) hücüm peygār

⁵³⁸ (MK6b/2) ‘rīze’ yok

⁵³⁹ (MK6b/3) taḡrīk irüb

⁵⁴⁰ (A7b/23) cevelāna cevelāna

⁵⁴¹ (MK6b/3) yetürdi

⁵⁴² (MK6b/5) tāzīde

⁵⁴³ (MK6b/5) *Uṣayd*

⁵⁴⁴ (MK6b/6) ‘te‘ālā’ yok

⁵⁴⁵ Yazım hatası vardır, doğrusu “derūnına” şeklindedir; (A8a/4)(MK6b/7) cānına

⁵⁴⁶ (A8a/4) raḡş yok

⁵⁴⁷ (MK6b/8) nejaddan

⁵⁴⁸ (A8a/5) indi beyt

(M29a/15)(A8a/6) Bī ān ki şod kuşāde yekī nāvek ezgümān⁵⁴⁹

(M29a/16)(MK6b/10) Giryān giryān cān u cigerden⁵⁵⁰ ‘özü-ḥāhāne terāne-i (M29a/17)
(A8a/7) evtār-ı eşk-i (MK6b/11) la‘l-fāmı hem-perde-i zemzeme-i cām-ı⁵⁵¹ ‘ārif-i cām⁵⁵²
(M29a/18) kıldı ‘aleyhi'r-raḥme⁵⁵³.

(M29b/1)(A8a/8)(MK6b/12) Yā şeffī‘al-muẓnibīn bār-ı günāh āverdeem
(M29b/2) Ber deret īn bār yā pūşt-ı dūtā āverdeem
(M29b/3)(A8a/9)(MK6b/13) Çeşm-i raḥmet berguşā, müy-i sefid-i men niger
(M29b/4) Gerçi ezşermendegī, rû-siyāh āverdeem
(M29b/5)(A8a/10)(MK6b/14) Īn nemīgüyem ki būdem sālḥā der rāh-ı to
(M29b/6) Hestemān gümreh ki eknūn rû be rāh āverdeem⁵⁵⁴

(M29b/7)(MK6b/15) Ol sultān firāzende-i ‘alem-i pīşnihāda hejdeh hezār (M29b/8)
‘ālem bihterīn kār⁵⁵⁵ (MK6b/16) pākīze-şīyem (A8a/12) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi
(M29b/9) ve sellem telkīn-i īmān eyleyüb ḳabūl-i (MK6b/17) merāsım-i **İslām**
(M29b/10) kıldı. (A8a/13) Bir vechle ki⁵⁵⁶ gül-deste-i sa‘ādet-beste-i (M29b/11) gülbin-i
(MK6b/18) (**Lā ilāhe illallāh**) ki dest-çide-i bāğbān-ı gülşen-serāy-ı (M29b/12) ḡayb
u⁵⁵⁷ hüviyyetdür. (MK6b/19) Revnaḳ-ı ṭāḳ-çe-i ḳaşr-ı dil ü cān (M29b/13) bildi.
Şaḥābe-i kirām-ı **ırdıvānallāhu**⁵⁵⁸ (A8a/15) **te‘ālā**⁵⁵⁹ ‘**aleyhim**⁵⁶⁰ (M29b/14) **ecma‘īn**⁵⁶¹
(MK6b/20) mütē‘accib-āne serīre pejuh-ı ḥātır-ı **Uşayd** olup⁵⁶² (M29b/15) didiler ki “Ey
Uşayd (A8a/16)(MK6b/21) bundan ol şır-dilān-ı ḡuzāt-ı (M29b/16) **İslām**

⁵⁴⁹ (A8a/6) gümān neşr

⁵⁵⁰ (MK6b/10) dilden

⁵⁵¹ (A8a/7)(MK6b/10) 'cām' yok

⁵⁵² (A8a/7) cāmi

⁵⁵³ (A8a/7) Rahmetullāh kıta; (MK6b/11) raḥım

⁵⁵⁴ (A8a/11) āverde-em neşr

⁵⁵⁵ (A8a/11) kār u

⁵⁵⁶ (A8a/13) 'ki' yok

⁵⁵⁷ (A8a/14) 'u' yok

⁵⁵⁸ (MK6b/19) raḫīallāhu

⁵⁵⁹ (MK6b/19) 'te‘ālā' yok

⁵⁶⁰ (MK6b/19) ‘anhum

⁵⁶¹ (MK6b/19) 'ecma‘īn' yok

⁵⁶² (MK6b/20) oldılar

pāy-müzdī-yi ‘avn-ı **Hudā** birle (MK7a/1) seni dest (A8a/17) ü gerden- (M29b/17) beste-i merkez-i ‘alem-i nübüvvete⁵⁶³ yetürmişler idi⁵⁶⁴. (M30a/1) Leked-küb-ı kahr-āşüb (A8a/18) idüp mütekeffil-i sa‘adet-i dāreyn⁵⁶⁵ (M30a/2) olan (MK7a/3) **Sultānū's-Seḳaleyn** şallallāhu te‘ālā (A8a/19) ‘aleyhi ve sellem ⁵⁶⁶ (M30a/3) cenābına getürmişler idi. Çendān ki ‘arz-ı **İslām** (M30a/4) itdiler. (MK7a/4) Mertebe-i kabüle (A8a/20) yetürmedük.⁵⁶⁷ Belki şāhib-i derk-i (M30a/5) der-bend-i ‘adem olan (MK7a/5) şimşir-i hūn āşāme teslīm-i (M30a/6)(A8a/21) raht-ı zindegāniye rızā virüb şefī‘-i (MK7a/6) nāfizi'l-keḷām (M30a/7) ‘arake-i⁵⁶⁸ rüz-ı kıyām-ı⁵⁶⁹ kıtāl⁵⁷⁰ olan nāzenīn-(A8a/22) gehvāre-i celālet-i (M30a/8) sultān-ı (**Kelime-i Lā İlāhe İllallāha**) penāh getürmedük. Hālā (M30a/9) kāmran-ı (A8a/23) muṭlaḳ-‘inān ‘arşa-i naḥvet (MK7a/8) ü müseyyeb-i sebep-i (M30a/10) devlet ü şehāmet iken belki (A8b/1) perīşānī-yī dey⁵⁷¹ (MK7a/9) rüziden⁵⁷² (M30a/11) āteş-endāz-ı bārut-hāne-i ḡazab u ḡayret iken (M30a/12) ‘acebdür (A8b/2) ki (MK7a/10) cān u dilden ṭaleb-i⁵⁷³ ta‘līm-i resm-i imān (M30a/13) idersin.” **Uşayd** eytdi “ Belī⁵⁷⁴ (MK7a/11) ol dem ki⁵⁷⁵ (A8b/3) cezbe-i (M30a/14) ḳallāb-ı şalābet-i h‘āce-i ‘ālem şallallāhu te‘ālā⁵⁷⁶ ‘aleyhi⁵⁷⁷ (M30a/15) ve sellem ile (MK7a/12) endāhte-i remmāh-ı (A8b/4) merdüm-rübā-yı ḡuzāt-ı **İslām** (M30a/16) oldum. Sefīr-i ferḡunde-sefer-i(MK7a/13) hidāyet-i şeref-nāme-i **İslām**⁵⁷⁸ (M30a/17)(A8b/5) yetürmişidi⁵⁷⁹. Ammā çendān münāsib

⁵⁶³ (MK7a/1) nübüvvet maḳāmına

⁵⁶⁴ (A8a/17) yetürmişlerdi

⁵⁶⁵ (MK7a/2) 'dāreyn' yok

⁵⁶⁶ (MK7a/3) 'şallallāhu te‘ālā 'aleyhi ve sellem ' yok

⁵⁶⁷ (MK7a/4) yetürmedük ve

⁵⁶⁸ (MK7a/6) 'arake' yok

⁵⁶⁹ (A8a/21) 'rüz-ı kıyām' yok

⁵⁷⁰ (MK7a/6) 'kıtāl' yok

⁵⁷¹ (MK7a/8) 'dey' yok

⁵⁷² (MK7a/9) rüz-ı dīden

⁵⁷³ (MK7a/10) ṭaleb ü

⁵⁷⁴ (A8b/2) ben

⁵⁷⁵ (MK7a/11) 'ki' yok

⁵⁷⁶ (MK7a/11) 'te‘ālā' yok

⁵⁷⁷ (MK7a/11) 'aleyhi' yok

⁵⁷⁸ (MK7a/13) **İslāma**

⁵⁷⁹ (MK7a/13) getürmişidi

(MK7a/14) görmedim ki (M30b/1) havf-ı şimşir-i siyaset vâsiṭa-i (A8b/6) devlet-i **İslāmum** (M30b/2) ola. (MK7a/15) Zīrā pīrāye-i iftiḥār-ı⁵⁸⁰ **İslām** bu degildür ki bīm-i cānı (M30b/3) vesīle-i neyl-i şeref-i imān (A8b/7)(MK7a/16) kılam. Belki tırāz-ı kisvet-i (M30b/4) müselmānī budur ki bir keşīde-i külāh-ı devlet (MK7a/17) ü refāhiyyet (M30b/5)(A8b/8) iken (A8b/8) hezār ṭav^c u rağbet birle ser-ber-zemīn-i nihāde-i (M30b/6)(MK7a/18) ‘atebe-i⁵⁸¹ **İslām**-penāhī ola.⁵⁸² şallallāhu te‘ālā⁵⁸³ (M30b/7) ‘aleyhi ve sellem ⁵⁸⁴. Çün **Uşayd** terk-i (A8b/9) ṭumṭurāk-ı saltanat⁵⁸⁵- (M30b/8)(MK7a/19) şūrī kılup pādşāh-ı ‘ālem-i ma‘nā oldu. Ve ref‘-ı (M30b/9) ‘imāme-i küfr (A8b/10) eyleyüb⁵⁸⁶ (MK7a/20) neşr-i ṭaylasān-ı **İslām** kıldı⁵⁸⁷. (M30b/10) Peder-i pir-i⁵⁸⁸ **Uşayd** ki **Selemetü'l-Maḥzūmīdür** (A8b/11) ki⁵⁸⁹ hem-rāh-ı (MK7a/21) püseri⁵⁹⁰ idi. ‘Alef-i şütür-ı⁵⁹¹ fenā olmayan ‘inde-i leşker-i küffār ile⁵⁹² (MK7b/1) ki (M30b/12) bağıyyetü's-seyf-i (A8b/12) mücāhidān-ı **İslām** idi⁵⁹³. (M30b/13) Cānib-i memleketine āheng-i ric‘at eyledi. (MK7b/2) Ve püseri **Uşayda** (M30b/14)(A8b/13) bir mektüb inşa⁵⁹⁴ kılup dībāce-i zībācesine (M30b/15) bu ebyāt ile (MK7b/3) ārāyiş virdi. ⁵⁹⁵ (A8b/14) Hülāşa-i maẓmūn-ı (M30b/16) ebyāt budur ki “ Ey **Uşayd** dīn-i ābā (A8b/18)(MK7b/4) vü āyīn-i ecdādīñ (M30b/17) terk itdūñ⁵⁹⁶ ve⁵⁹⁷ ḥazret-i **Muḥammed** şallallāhu te‘ālā⁵⁹⁸ ‘aleyhi (M31a/1) ve sellemūñ (MK7b/5) cādde-i

⁵⁸⁰ (A8b/6) 'iftiḥār' yok

⁵⁸¹ (A8b/8) '‘atebe' yok

⁵⁸² (A8b/8) olam

⁵⁸³ (MK7a/18) 'te‘ālā' yok

⁵⁸⁴ (A8b/2) 'şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ' yok

⁵⁸⁵ (MK7a/18) 'saltanat' yok

⁵⁸⁶ (A8b/2) idüp

⁵⁸⁷ (A8b/10) kıldı hikāyet-i **Selemetü'l Maḥzūm**

⁵⁸⁸ (A8b/10)(MK7a/20) 'pir' yok

⁵⁸⁹ (A8b/11)(MK7a/20) 'ki' yok

⁵⁹⁰ (MK7a/21) püseri olmuş

⁵⁹¹ (MK7a/21) şimşir

⁵⁹² (A8b/11) 'ile' yok

⁵⁹³ (MK7b/1) 'idi' yok

⁵⁹⁴ (A8b/13) inşa vü

⁵⁹⁵ (A8b/13) virdi nazm

⁵⁹⁶ (MK7b/4) idüp

⁵⁹⁷ (MK7b/4) 've' yok

⁵⁹⁸ (MK7b/4) 'te‘ālā' yok

bi'atine (A8b/19) gitdiñ. İmdi⁵⁹⁹ ey ciger küşem (M31a/2) baña haķıķat-ı hālden irsāl-i peygām kıl ki (MK7b/6) ben daķı (M31a/3) cān (A8b/20) u dilden cuyende-i dīn-i haķķım.” Çūn mektūb (M31a/4) **Uşayda** vāşıl oldı. (MK7b/7) Ol⁶⁰⁰ daķı hūzūr-ı seyyid-i (M31a/5)(A8b/21) ḥaşūr⁶⁰¹ şallallāhu te'ālā⁶⁰² 'aleyhi ve selleme getürdi. (M31a/6) Ğonçe-i (MK7b/8) zanbaķ-ţomārī-yi şükūfe-fürüş-ı firdevs-i (M31a/7) (A8b/22) risālete yetürdi⁶⁰³. Çūn (MK7b/9) meclis-i bihişt-āyīn-i (M31a/8) nübüvvetde mektūb-ı **Seleme**⁶⁰⁴ okundı⁶⁰⁵. (A8b/23) Hı'āce-i 'ālem (M31a/9)(MK7b/10) şallallāhu te'ālā⁶⁰⁶ 'aleyhi ve sellem te'sīr-i sūḥan-ı⁶⁰⁷ derd-āmīz-i (M31a/10) **Selemeden**⁶⁰⁸ giryān (A9a/1) olup (MK7b/11) nergis-i mübārekleri sürḥ-ı (M31a/11) bādāme⁶⁰⁹ döndi ve buyurdular ki “Sūziş-i kelām-ı (MK7b/12) **Seleme**⁶¹⁰ (M31a/12)(A9a/2) ferişte-gān-ı muķaddes-serāy-ı 'arşı giryān kıldı. (M31a/13) Hattā (MK7b/13) ḥāmil-i vahy-i ķadīm **Cebrāil**⁶¹¹ 'aleyhi's-selām (A9a/3) daķı (M31a/14) telḥ-ābe-feşān ve⁶¹² eşk-rīz (MK7b/14) oldı.” Meger ol meclis-i (M31a/15) 'ālī ķadrde emīrū'l-mü'minīn (A9a/4) **Esedullāhū'l-Ġālib** (MK7b/15) 'Ali İbn (MK31a/16) **Ebī Ṭālib** kerremallāhu te'ālā vechehu ḥāzır idi. (M31a/17) Ve peyveste-i (A9a/5) leṭāfet-i intizām-ı (MK7b/16) kelām-ı **Selemeye** sitāyiş (M31b/1) u taḥsīn iderdi⁶¹³. Ol ğazel-serāy-ı⁶¹⁴ (A9a/6) serāperde-i (M31b/2) risālet (MK7b/17) ve şah-beytū'l⁶¹⁵-ķaşıde-i cerīde-i nübüvvet şallallāhu (M31b/3) te'ālā⁶¹⁶ 'aleyhi ve sellem buyurdılar ki (A9a/7) “Yā 'Ali gerekdür

⁵⁹⁹ (MK7b/5) 'imdi' yok

⁶⁰⁰ (MK7b/7) O

⁶⁰¹ (A8b/21) hūzūra (MK7b/7) 'ālem

⁶⁰² (MK7b/7) 'te'ālā' yok

⁶⁰³ (MK7b/8) götürdi

⁶⁰⁴ (A8b/22) **Selemetü'l-Maḥzūmī**

⁶⁰⁵ (MK7b/9) kırān

⁶⁰⁶ (MK7b/10) 'te'ālā' yok

⁶⁰⁷ (A8b/23) 'sūḥan' yok

⁶⁰⁸ (A8b/23) **Selemetü'l-Maḥzūmīden**

⁶⁰⁹ (MK7b/11) bādāme-i sürḥa

⁶¹⁰ (MK7b/12) **Selemeden**

⁶¹¹ (MK7b/13) ḥazret-i **Cebrail**

⁶¹² (A9a/3)'ve' yok

⁶¹³ (MK7b/16) iderler idi

⁶¹⁴ (MK7b/16) 'serāy' yok

⁶¹⁵ (A9a/6)(MK7b/16) beyt

⁶¹⁶ (MK7b/17) 'te'ālā' yok

ki (M31b/4)(MK7b/18) sen dahı *Selemeye*⁶¹⁷ cevābında⁶¹⁸ deriçe-i gencīne-i belāgat (M31b/5) olan şikāf-ı (A9a/8) kalem-i bedī'adan (MK7b/19) bir manzūme-i cevher-i (M31b/6) 'arza kılasın ki rişte-i nazmı kallāb-ı kulūb-ı (M31b/7) aşḥāb-ı mahabbet (A9a/9) ola. (MK7b/20) Ve ol rişteye mu'taşım (M31b/8) olanlar ḥizāb-ı⁶¹⁹ girdāb-ı dālāletden⁶²⁰ ḥalāş (M31b/9) bula⁶²¹. (A9a/10)(MK7b/21) Ḥazret-i imām kerremallāhu te'ālā⁶²² vechehu dahı (M31b/10) dest-i sihrī peyveste ḥāme-i 'anberīn-şemmāme aldı. (M31b/11)(MK8a/1) Ve ser-bend-i (A9a/11) kaşīde-i pesendīde-i belāgate⁶²³ böyle⁶²⁴ pīrāye (M31b/12) şaldı.⁶²⁵

(M31b/13)(MK8a/2)	İnnellezī semeke's-semā'i bi kudreti
(M31b/14)(A9a/11)	Ḥatte 'ala fī 'arşihî fete vehḥedā
(M31b/15)(MK8a/3)	Ba'asellezī lāmişluhu fīmā maḍā
(M31b/16)(A9a/13)	Yed'ū birahmetihî'n- <i>Nebīyā Muhammedā</i>
(M31b/17)(MK8a/4)	Fe'lem bienneke meyyitun ve muḥāsebun
(M32a/1)(A9a/14)	Feile meta tebḡa dālāleti ze'r-redā
(M31b/2)(MK8a/5)	İḳbel 'ale'l-İslāmi enneke cāhilun
(M31b/3)(A9a/115)	Ve tecennebe'l-' <i>Uzza</i> ve <i>Rabbeke</i> fe'budā
(M31b/4)(MK8a/6)	Ve'l-Lāte (ve'l-hicrān fe hicrānihī ?)
(M31b/5)(A9a/16)	Eḥşā 'aleyke 'azāba yevmin sermedā ⁶²⁶

⁶¹⁷ (MK7b/18) '*Selemeye*' yok

⁶¹⁸ (A9a/6) cevabda (MK7b/18) cevabda *Selemeye*

⁶¹⁹ (A9a/9) hayret (MK7b/20) derya

⁶²⁰ (MK7b/20) dālālet girdābından

⁶²¹ (MK7b/15) bulalar

⁶²² (MK7b/21) 'te'ālā' yok

⁶²³ (MK8a/1) belāgate bu minvāl üzre

⁶²⁴ (MK8a/1) 'böyle' yok

⁶²⁵ (A9a/11) şaldı nazm

⁶²⁶ Türkçesi:

O ki, kudretle gökyüzünü yükseltti.

Öyle ki arşında yükseldi de tek oldu.

Geçmişte bir benzeri olmayan kişiyi gönderdi.

Kendi rahmetine davet etsin diye *Nebî Muhammedi* gönderdi.

Bil ki sen öleceksin ve hesaba çekileceksin.

Daha ne zamana kadar helak edici dalaleti isteyeceksin.

Kabul et ki *İslām*'a göre cahilsin.

⁶²⁷(M32a/6)(MK8a/7) Çün mektüb-ı ẖ'āce-i 'ālem şallallāhu te'ālā⁶²⁸ (M32a/7) 'aleyhi ve sellem (A9a/17) **Selleme**ye (MK8a/8) vāşıl oldu. **Seleme** daḥı ⁶²⁹

(M32a/8) “Dilā ol nāme-i serbeste kim dil-dārdan geldi
(A9a/18)(MK8a/9)(M32a/9) Daḥı açılmamış⁶³⁰ bir gönçedür gül-zārdan geldi⁶³¹
deyüp pīçide-i⁶³² tūmāra (M32a/10) (MK8a/10) güşāyiş (A9a/19) virdükce benefşe-zār-ı
ḥurūfundan münteşir (M32a/11) olan laḥlaḥa-i (MK8a/11) ṭayyibe-i luṭf-i ma'nā
tebhīr-i perde-i⁶³³ (A9a/20) şāme-i (M32a/12) dil ü cān kıldı. Ve mürvārīd-i elfāz-ı
(MK8a/12) ābdārı⁶³⁴ (M32a/13) sifte-yi elmās-rīze-i im'ān (A9a/21) idüp miyāne-i
güftārda (M32a/14)(MK8a/13) bī-iḥtiyār āh itdi ve didi. “ **Leyte lī mencanīkānūrmī
bihā ileyhim**”⁶³⁵ (A9a/22)(MK8a/14) çün bu suḥeni ferzendān-ı **Seleme** (M32a/16)
istima' itdiler. Hareket-i 'urūḳ-ı cāhiliyetden (M32a/17)(MK8a/15) ḡāzab-nāk (A9a/23)
olup **Seleme**-i nā-tüvāne eytdiler “ Ey pīr-i (M32b/1) bī-tedbīr (MK8a/16) siḥr-i
Muḥammedī saña da mı te'sīr itdi. (M32b/2)(A9a/24) Yoḥsa za'f-ı pīrīden (MK8a/17)
esās-ı ḥayme-i dimāḡiña ḥalel mi (M32b/3) yetdi.” Şāyed ki ḥāk-būsī-yi 'atebe-i
(A9b/1) **İslām**-penāhīye (M32b/4)(MK8a/18) 'azīmet eyleye diyü şīr-vār zencīre urdılar.
Seleme-i (M32b/5) nā-tüvān ḥalvet-ḥāne-i (MK8a/19) ḥabsden⁶³⁶ (A9b/2) feryād ü

Uzza'dan uzak dur ve *Rabbine* ibadet et.

(...)

Senin adına sonsuz bir günün azabından korkarım.

⁶²⁷ (A9a/17) neşr

⁶²⁸ (MK8a/7) 'te'ālā' yok

⁶²⁹ (A9a/17) daḥı beyt

⁶³⁰ (MK8a/9) açılmadı

⁶³¹ Bu beyit Veysî ve Nergîsî'nin karşılıklı mektuplarında şu şekliyle yer almaktadır:

“Hoşā ol nāme-i serbeste kim dil-dārdan geldi

Daḥı açılmaduk bir goncadur gülzārdan geldi”

Ayrıntılı bilgi için bkz. H. İbrahim Haksever, “Veysî ve Nergîsî'nin karşılıklı mektupları”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, S.2 s.179; (A9a/18) geldi nesr

⁶³² (MK8a/9) piçapiçda

⁶³³ (MK8a/11) 'perde' yok

⁶³⁴ (MK8a/12) ābdārın

⁶³⁵ “**keşke bir mancınığım olsaydı da onlara onunla taş atsaydım**”

⁶³⁶ (A9b/1) habsde (MK8a/19) habsden ah

āh⁶³⁷ iderdi. (M32b/6) Ve ārzū-yı gīysū-yı ‘anber-bū-yı (MK8a/20) h⁶³⁸āce-i dil-cū-yı ‘ālem (M32b/7) şallallāhu te‘ālā⁶³⁸ ‘aleyhi ve sellem (A9b/3) ile dir idi⁶³⁹

(M32b/8)(MK8a/21) Ārzū eyler kemend-i kākül-i cānāneyi
(M32b/9)(A9b/4) Bağlasañ zincīrlər tūtmaz dil-i dīvāneyi⁶⁴⁰

⁶⁴¹ (M32b/10)(MK8b/1) **Selemenüñ** bir duğter-i pākīze-ağteri var idi. Luṭf-ı (M32b/11) halk u ḥüsn-i ḥulḳı u‘cūbe-i (A9b/5) rūzgār (MK8b/2) idi. (M32b/12) Gördi ki peder-i⁶⁴²(?) pīri⁶⁴³ mānend-i sebiğ (?) muğallel (?) ḥalvet-i kūnām-ı (M32b/13) iştīyākda (MK8b/3) münzevī (A9b/6) olmuş. Didī ki “ Ey peder-i pīr⁶⁴⁴ (M32b/14) mūcib-i ḥabs ü zencīr nedür.” (MK8b/4) Pederi eytdi (M32b/15) “ Ey nūr-ı dīde-i peder (A9b/7) ve ey kebed-i nā-resīde-i māder⁶⁴⁵.

(M32b/16)(MK8b/5) “Benüm ol ‘āşık-ı bir gusiste dil kim devr-i gerdünden
(M32b/17)(A9b/8)(MK8b/6) Vişāl-ı yāra-bend-i ğamdan⁶⁴⁶ ümmīd-i⁶⁴⁷ rehā kılmış.
(MK8b/7)(M33a/1)(A9b/9) Benüm ol şayd-ı⁶⁴⁸ miḥnet kim ḥalāş-ı ümmīdin itdikçe
(MK8b/8)(M33a/2) Felek birden beter biñ dürlü derde⁶⁴⁹ mübtelā kılmış. ⁶⁵⁰”

(M33a/3)(MK8b/9) Maḥabbet-i **Ḥabībullāh** ki⁶⁵¹ (A9b/10) **Muḥammed Rasūlullāhdur** şallallāhu (M33a/4) te‘ālā⁶⁵² ‘aleyhi ve sellem ḥırmən-i cān-ı nā-tüvāne (MK8b/10)

⁶³⁷ (MK8a/19) feryād

⁶³⁸ (MK8a/20) 'te‘ālā' yok

⁶³⁹ (A9b/4) dīr idi beyt

⁶⁴⁰ Bu beyit Bâkî'ye aittir. Bilgi için bkz. Sabahattin Küçük, “Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım”, *Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara 1994, s. 417.

⁶⁴¹ (A9b/4) dīvāneyi neşr

⁶⁴² (MK8b/2) pederin

⁶⁴³ (MK8b/2) 'pīri' yok

⁶⁴⁴ (MK8b/3) 'pīr' yok

⁶⁴⁵ (A9b/7) peder beyt; (MK8b/3) ciger

⁶⁴⁶ (A9b/8) ğamze

⁶⁴⁷ (A9b/8) ümitde; (MK8b/6) ümidin

⁶⁴⁸ (MK8b/7) 'şayd' yok

⁶⁴⁹ (A9b/9) bende

⁶⁵⁰ (A9b/9) kılmış neşr

⁶⁵¹ (A9b/9) 'ki' yok

⁶⁵² (MK8b/9) 'te‘ālā' yok

āteş bıraķdı. (M33a/5) Ve sālha-i (A9b/11) sīnede ḥas u ḥāşāk-ı muḥabbet-i ğayrı (M33a/6) yaķdı.⁶⁵³

(M33a/7)(MK8b/11)(A9b/12) Bend-i cānem zi ḥam-i silsile-i mū-yı vey est

(M33a/8) Zaḥm-ı tīrem zi kemānkūşe-i ebrū-yı vey est⁶⁵⁴

(M33a/9)(MK8b/12) Duḡter⁶⁵⁵ daḡı bir muḡtezā-yı şefķat-i (A9b/13) cibillī pederin bend (M33a/10) ü⁶⁵⁶ zindāndan ḥalāş idüp (MK8b/13) nihānī bir şütr-i şarşar-(M33a/11) reftāra (A9b/14) bindürdi. Ve şeb-i tārde pīr-i⁶⁵⁷ nā-tüvān⁶⁵⁸ yüzün **Medīne-i** (M33a/12)(MK8b/14) **Münevvere**⁶⁵⁹ cānibine⁶⁶⁰ dönderdi. (A9b/15) Peder-i miskīn daḡı bu nazmı (M33a/13) dem-sāz-ı terāne vü⁶⁶¹ silsile-i (MK8b/15) dumū⁶⁶² itdi.

(M33a/14)(A9b/16) Didi⁶⁶³ eyā⁶⁶⁴ cān u ciger-pāresi

(M33a/15)(MK8b/16) İki gözüm derd-i dilim çāresi

(M33a/16)(A9b/17) Ben añarın⁶⁶⁵ cān u gönülden seni

(M33a/17)(MK8b/17) Sen daḡı unutma du‘ādan beni⁶⁶⁶

(M33b/1) (A9b/18) Çün şütr-i ser-mest-i⁶⁶⁷ **Seleme** tarīķ-ı (MK8b/18) ka‘be-i maķşūdı

(M33b/2) tıtdı. Ol meḡar-keş-i ḡāfile-i ‘ılliyyīn (A9b/19) ya‘nī (M33b/3)(MK8b/19)

⁶⁵³ (A9b/11) yaķtı beyt

⁶⁵⁴ (A9b/12) vey est neşr

⁶⁵⁵ (MK8b/12) 'duḡter' yok

⁶⁵⁶ (A9b/13)(MK8b/12) 'ü' yok

⁶⁵⁷ (MK8b/13) 'pīr' yok

⁶⁵⁸ (MK8b/13) 'nā-tüvān' yok

⁶⁵⁹ (MK8b/14) **Münevvereye**

⁶⁶⁰ (MK8b/14) 'cānibine' yok

⁶⁶¹ (MK8b/14)(A9b/15) 'vü' yok

⁶⁶² (A9b/15) itdi nazm

⁶⁶³ (MK8b/15) didi ki

⁶⁶⁴ (MK8b/15) ey

⁶⁶⁵ (MK8b/16) añarım

⁶⁶⁶ (A9b/17) beni neşr

⁶⁶⁷ (MK8b/17) meş

*Cibril-i*⁶⁶⁸ *Emîn* ‘aleyhi’s-şalātu⁶⁶⁹ ve’s-selāma⁶⁷⁰ fermān-ı (M33b/4) *Zü'l-Celāl* yetdi ki *Selemetü'l-Maḥzūmī* (MK8b/20) ḥālā ḥabībim (M33b/5)(A9b/20) *Muḥammedü'l-Muṣṭafā* şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem⁶⁷¹ cānibine (M33b/6) ‘azīmet-i ziyāret itmişdür. Böyle beyābān-ı (MK8b/21) ḥūn-ḥār (M33b/7) ve bu⁶⁷² vādī-yi (A9b/21) pür-ḥas u ḥārda ki her cānibi bir varṭa-i (M33b/8) helāk ve her yeri cāy-ı⁶⁷³ tersnākdur⁶⁷⁴.

(M33b/9)(A9b/22)(MK9a/2)	“ Deşt-i belā gibi dırāz u ferāḥ
(MK9a/1)	Gāyeti yok her ṭarafı dīv-lāḥ
(M33b/10)(A9b/23)	Her ṭarafı hūş-rubā-yı cān-sitān
(MK9a/3)(M33b/11)	Zehrā-yı şikāfında bīnende-gān

⁶⁷⁵ (A10a/1) Şāyed ki⁶⁷⁶ güm-kerde-i rāh olup (MK9a/4) ḥilāf-ı semte (M33b/12) gide yāḥud muşādefe-i girīve-i (A10a/2) çeb ü rāstından (M33b/13)(MK9a/5) kendüyi zāyi‘ ide. Gerekdür ki bu gice *Selemeyi* (M33b/14) der-bend-i helākdan (A10a/3) (MK9a/6) sāhil-i şehir-i necāta yetüresin. (M33b/15) Fi'l-ḥāl *Cebrail*⁶⁷⁷ ‘aleyhi’s-selām *Sidretü'l-Müntehādan* (M33b/16)(A10a/4)(MK9a/7) nüzül itdi. Ve meḥār-ı maṭıyye-i vādī-güzār-ı⁶⁷⁸ *Selemeyi* (M33b/17) ṭutub ser-menzil-i (MK9a/8) murāda yetdi. (A10a/5) ‘Ale’s-şabāḥ⁶⁷⁹ (M34a/1) hevdec-i zerrīn-i mancūk-ı nev-‘arūs-ı ḥāverī (MK9a/9) bīş-(M34a/2) āheng-i kıṭār-ı zerrīn (A10a/6) meḥār-ı eflākdan nümāyān oldı⁶⁸⁰. (M34a/3) Ve maḥaffe-i muraşşa‘-şikāl-i (MK9a/10) ḥurşid ser-ṭavīle-i (M34a/4)

⁶⁶⁸ (MK8b/18) ḥazret-i *Cibril*

⁶⁶⁹ (A9b/19) selāma (MK8b/19) selām

⁶⁷⁰ (A9b/19)(MK8b/19) 've's-selāma' yok

⁶⁷¹ (A9b/20)(MK8b/20) 'şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem' yok

⁶⁷² (MK8b/21) böyle

⁶⁷³ (MK9a/1) bir cāy-ı

⁶⁷⁴ (A9b/22) tersnākdur nazım

⁶⁷⁵ (A9b/23) neşr neşr

⁶⁷⁶ (MK9a/3) 'ki' yok

⁶⁷⁷ (MK9a/6) *Cibril*

⁶⁷⁸ (MK9a/7) güzār ki

⁶⁷⁹ (A10a/5)(MK9a/8) ‘ale’s-şabāḥ ki

⁶⁸⁰ (A10a/6)(MK9a/9) 'oldı' yok

baht-yân-ı gerdündan (A10a/7) tâbân⁶⁸¹ (MK9a/11) u nûr-efşân oldı. (M34a/5) Şütr-i **Seleme** dahı reh-nümünî-yi hâzret-i **Cibrîl**⁶⁸² (A10a/8) ile (M34a/6)(MK9a/12) der-i mescid-i h'âce-i 'âlem şallallâhu te'âlâ⁶⁸³ 'aleyhi (M34a/7) ve selleme⁶⁸⁴ vuşûl buldı. **Medîne-i** (MK9a/13) **Münevvereden** (A10a/9) şehir-i **Seleme** rāh-ı (M34a/8) dü-māha idi. Çünkü der-i mescide vāşıl (MK9a/14) oldılar (M34a/9) ol berîd-i mülemma'-ı korte 'âlem-i (A10a/10) kuds-ı ser-mehārı halka-i (M34a/10) der-i mescide (MK9a/15) beste kıldı. Ve gerd-i cebîn-i mübîn (M34a/11) gerd-âlūd meclis-i (A10a/11) bihişt-âyîn-i h'âce-i dü⁶⁸⁵ 'âlem (M34a/12)(MK9a/16) şallallâhu te'âlâ⁶⁸⁶ 'aleyhi ve selleme⁶⁸⁷ çehre-sây (A10a/12) oldı. Meger ol zemân **Seleme**-i nâ-tüvân (MK9a/17) bālâ-yı şütr-i âheste-(M34a/14) cünbüşde 'anûde idi. (A10a/13) Hâzret-i **Peygamber**⁶⁸⁸ şallallâhu M34a/15) 'aleyhi ve sellem ⁶⁸⁹ (MK9a/18) buyurdılar ki “Ey **Cibrîl** bugün yine (M34a/16) dāmân-ı 'azîmet-i (A10a/14) ber-zedesin. Benzer ki (MK9a/19) rāh-ı dūr u dırāzdan (M34a/17) âmedesin. **Cebraîl** eytdi “Belî Yâ **Rasûlallâh** (A10a/15) **Seleme** ki (M34b/1) (MK9a/20) peder-i **Uşayddur** hāk-ı pây-ı sa'adete getürdüm. Hoşem ki (M34b/2) ol 'aşıq-ı (MK9a/21) nâ-murādı (A10a/16) maşşûda yetürdüm.” Hālâ (M34b/3) mehār-ı şütr-i der-i mescidde beste vü⁶⁹⁰ (MK9b/1) kendi derûn-ı (M34b/4) hevdecde (A10a/17) nişestedür. Hâzret-i **Peygamber**⁶⁹¹ şallallâhu (M34b/5) 'aleyhi ve sellem ⁶⁹² **Uşayda** (MK9b/2) buyurdılar⁶⁹³ ki “Müjde⁶⁹⁴ ki pederiñ (M34b/6)(A10a/18) **Seleme** hālâ üştür-süvârdur. Mescide **gelüp** bālâ-yı (M34b/7) şütürde (MK9b/3) huftedür. Gerekdür ki ol pîri (A10a/19) maḥall-i (M34b/7)

⁶⁸¹ (MK9a/10) tâbân dıraḥşân

⁶⁸² (A10a/7) **Cibrîl** 'aleyhi's-selām

⁶⁸³ (MK9a/12) te'âlâ

⁶⁸⁴ (MK9a/12) ve sellem hâzretlerine

⁶⁸⁵ (A10a/11)(MK9a/15) 'dü' yok

⁶⁸⁶ (MK9a/16) ve selleme

⁶⁸⁷ (A10a/11) şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem huzûruna

⁶⁸⁸ (A10a/13)(MK9a/17) 'Peygamber' yok

⁶⁸⁹ (A10a/13) şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem

⁶⁹⁰ (MK9a/21) 'vü' yok

⁶⁹¹ (A10a/17) '**Peygamber**' yok

⁶⁹² (A10a/17) şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem

⁶⁹³ (MK9b/2) buyurdılar müjde

⁶⁹⁴ (MK9b/2) 'müjde' yok

huzūra getüresin⁶⁹⁵.” “Nicedür kudret-i (MK9b/4) **Ḥallāk**-ı (M34b/9) cihānı göresin.” **Uşayd** (A10a/20) ta‘acüb-künān der-i mescide (M34b/10) revān oldu. (MK9b/5) Pederin nesak-ı ma‘hūd üzre buldı. (M34b/11) Hezār (A10a/21) rıfķ u mülāyemetle⁶⁹⁶ (MK9b/7) alub şöḥbet-i ḥazret-i⁶⁹⁷ risālet (M34b/12) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme⁶⁹⁸ (A10a/22) indirdi. Ve miyāne-i (M34b/13) meclisde bir ‘imād-ı (MK9b/7) şāmiḥ-i nihāda ṭayandırdı. **Seleme** (M34b/14) ba‘d-ı zemān (A10a/23) göz⁶⁹⁹ açub⁷⁰⁰ kendüyi bir bezm-i ġarīb-i (M34b/15)(MK9b/8) merdüm-firībde⁷⁰¹ buldı. Ve miyāne-i aşḥābda püseri (M34b/16)(A10b/1) **Uşaydı** bilüb müteḥayyir oldu. (MK9b/9) Esnā-yı taḥayyürde cemāl-i (M34b/17) bā kemāl-i **Muḥammedī** vü ruḥsāre-iāl-i **Aḥmedī** (A10b/2) şallallāhu te‘ālā⁷⁰² (M35a/1) ‘aleyhi ve selleme⁷⁰³ (MK9b/10) nazar şaldı. Gördi⁷⁰⁴ ki bir māh-ı naḥşeb-‘izār (M35a/2) nice māh (A10b/3) bir mihr-i gül-ruḥsār ki (MK9b/11) ṭuġrā-keş-i dīvān-ḥāne-i (M35a/3) taḳdīr-i⁷⁰⁵ fihrist-i cebīn rengīnine⁷⁰⁶ kalem-i taḥsīn-i (M35a/4) **(fe tebārekallāhu ahsenu'l-hālikīn)**⁷⁰⁷ ile reng-i dil-firīb (M35a/5) virmiş ve naḳķāş-ı (MK9b/13) siḥr-āferīn tekvīn-i (A10b/5) midād⁷⁰⁸ ‘anberīn (M35a/6) **(ve men ahsenu minallāhi sıbgaten)**⁷⁰⁹ ile (MK9b/14) bedāy-ı‘-i şun‘ın (M35a/7) göstermiş. Oğlu **Uşayda** (A10b/6) eytdi “Ey nūr-ı başār (M35a/8)(MK9b/15) ve ey ciger-küşe-i peder ehvālını (?) **Muḥammed** şallallāhu te‘ālā⁷¹⁰ (M35a/9) ‘aleyhi ve sellem” (A10b/7) **Uşayd** daḥı belī didükde (MK9b/16) **Seleme**-i nā-tüvān (M35a/10) āteş-dān-ı sīne-i ġam-perverden birāh-ı serd (A10b/8) çekdi (M35a/11)(MK9b/17) ve girye-i

⁶⁹⁵ (A10a/19) getürmesin mışra‘

⁶⁹⁶ (A10a/21) mülāyemet üzre (MK9b/5) mülāyemet ile

⁶⁹⁷ (MK9b/6) 'ḥazret' yok

⁶⁹⁸ (A10a/21)(MK9b/6) şallallāhu ‘aleyhi ve sellem

⁶⁹⁹ (MK9b/7) gözü

⁷⁰⁰ (A10a/23)(MK9b/7) açdı

⁷⁰¹ (A10a/23) merdum-firibde peyda

⁷⁰² (MK9b/7) 'te‘ālā' yok

⁷⁰³ (A10b/2)(MK9b/9) ve sellem ḥazretine

⁷⁰⁴ (MK9b/10) gördi

⁷⁰⁵ (MK9b/11) taḳdīrde

⁷⁰⁶ (A10b/2) rengine

⁷⁰⁷ “... işte böyle Allāh, Mübarek'tir, en güzel Yaratıcı'dır.” 23/Mü'minûn-14.

⁷⁰⁸ (A10b/5) medār

⁷⁰⁹ “... Allāh'tan daha güzel renk veren kim?...” 2/Bakara-138.

⁷¹⁰ (MK9b/15) 'te‘ālā' yok

gülü-süz ü nâle-i cigerdüz ile pîr-âne ser (?) (M35a/12) bu nazm-ı dil-keşi (MK9b/18) ser-bend-i (A10b/9) hasb ü⁷¹¹ hâl itdi. (M35a/13) Ve didi⁷¹²

“Hâk-ı pâyîñ tutiyâ-yı dîde-i hûn-bâr imiş.

(M35a/14)(MK9b/19)(A10b/10) Hamdün⁷¹³ lillâh kim görecek gözlerimiz varimiş⁷¹⁴”

⁷¹⁵(M35a/15)

Çi sa‘adetest Yâ Rab ki be hıdmetet resîdem

(M35a/16)(A10b/11)

Dil-i nâmurâd-ı hûd râ be murâd-ı hûd bedîdem

(M35a/17)

Bekeşâteş-i dil-i men behuşûr-ı hûş yek reh

(M35a/18)

Ki çuâb-ı dîde-i hûd be hezâr sū devîdem

(M35a/19)

Tu durî men guhersâz berây-i hûd-feşândem

(M35a/20)(A10b/12)

Tu mehî vü men menâzil zi berây-ı tu burîdem

(M35a/21)

Be berem hezâr menzil zi hevây-i hûbi-yi tu

(M35a/22)(A10b/13)

Ki hezâr bâr hestî bih ezân ki mîşenîdem⁷¹⁶

“Yâ **Rasûlallâh** (MK9b/20) zihî girâmî-terîn i‘mâr ki (A10b/14) temâşâ-yı (M35b/7) kâmet-i dil-cû vü arzû-yı (MK9b/21) giysû-yı ‘anber-büyuñda geçmiş⁷¹⁷ (M35b/8) ola. Hoşâ (A10b/15) bihterîn mâh-ı visâl⁷¹⁸ ki (MK10a/1) nezâre-i hilâl-i (M35b/9) ebruvân ve hevâ-yı kâkül-i ‘anber-efşânînda (A10b/16) şeref-i (M35b/10)(MK10a/2) ihtitâm bula. Yâ **Rasûlallâh** hezâr efsûs u dirîg (M35b/11) ol tûg-ı (MK10a/3) pür fûrûg-ı (A10b/17) saltanat⁷¹⁹ ve⁷²⁰ otâge-i zerrîn-i pür-devlet (M35b/12) ile iftiḥâr idenlere ki (MK10a/4) hâk-rûb-ı (A10b/18) der-gâh-ı felek-i (M35b/13) dest-gâhıñ olmayalar ve bî-şümâr şigift (MK10a/5) ü⁷²¹ ḥayf (M35b/14) ol nâzenîn-i (A10b/19)

⁷¹¹ (A10b/9)(MK9b/18) 'ü' yok

⁷¹² (A10b/9) 've didi' yok; (A10b/9) itdi beyt

⁷¹³ (MK9b/19) **Hamdullâh**

⁷¹⁴ (A10b/10) varimiş nazm

⁷¹⁵ (MK9b/19) şiir yok

⁷¹⁶ (A10b/13) mîşenîdem neşr

⁷¹⁷ (MK9b/21) itmiş

⁷¹⁸ (MK9b/21) visâl-i mâh

⁷¹⁹ (MK10a/3) 'saltanat' yok

⁷²⁰ (MK10a/3) 've' yok

⁷²¹ (A10b/19) 'ü' yok

çār-bāliş-nişîn-i⁷²² ser⁷²³-evreng-i naḥvet (M35b/15) olan (MK10a/6) maḡrūrān-ı bī-maḡz-serlere ki cār u⁷²⁴ geşī-yi (?) (M35b/16)(A10b/20) āsitānī⁷²⁵ vesile-i⁷²⁶ rutbe-i (MK10a/7) iftiḥār bilmiyeler⁷²⁷.

(M35b/17)(A10b/21) Senüñ maḥzūnuñ olmak bāña şādān olmadan yegdür

(M36a/1)(MK10a/8) Ğamuñla ağlamak yıllarla ḥandān olmadan yegdür

(M36a/2)(MK10a/9)(A10b/22) Cihānuñ ‘izz u cāhın şöyle iz‘ān eyledim ben kim

(M36a/3)(MK10a/10) İşiḡüñde kul olmak dehre sulṭān olmadan yegdür⁷²⁸

⁷²⁹(M36a/4)(MK10a/11)(A10b/23) Ya **Rasūlallāh** peder vü māderim saña fedā⁷³⁰ olsun bāña telḳīn-i (M36a/5)āyīn-i⁷³¹ īmān (A11a/1) eyle⁷³²”

(MK10a/12)(M36a/6) “Bimerdümī naẓarī kun merā ki dervīşem

(MK10a/13) Bimerhemī mededī kun merā ki dilrīşem⁷³³”

(M36a/7)(A11a/2)(MK10a/14) ḥazret-i **Peyḡamber**⁷³⁴ şallallāhu ‘aleyhi ve sellem ⁷³⁵

‘arz-ı īmān (M36a/8) idüp⁷³⁶ ol daḡı ḳabūl eyledi⁷³⁷. (A11a/3) Ve ‘an şamīmü'l-ḳalb

(M36a/8)(MK10a/15) “**Eşhedü en lā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muhammeden Resūlullāh**” (M36a/10)(MK10a/16) diyüb īmānı derece-i ḳabūle yitdi.

⁷²² (A10b/19) 'nişin' yok

⁷²³ (MK10a/5) 'ser' yok

⁷²⁴ (A10b/19) u bī

⁷²⁵ (A10b/20) āsitāna ki

⁷²⁶ (A10b/20) vesile

⁷²⁷ (A10b/20) bilmiyeler beyt

⁷²⁸ Nev’î’ye ait olan bu şiirin son iki mısrası Veysî’nin “Dürretü’t-tâc fî Sîreti Sâhibi’l-Mi’râc” adlı eserinde de yer almaktadır. Bilgi için bkz. Nuran Öztürk, Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü’t-tâc fî Sîreti Sâhibi’l-Mi’râc), Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi (Danışman: Prof.Dr. Cihan Okuyucu) Kayseri 1997, s.205.

⁷²⁹ (A10b/23) neşr

⁷³⁰ (A10b/23) kurban

⁷³¹ (MK10a/11) dinî

⁷³² (A10b/23) eyle eyle

⁷³³ (A11a/2) dilrīşem neşr

⁷³⁴ (A11a/2) **Resūlallāh**; (MK10a/14) **Peyḡamber**’ yok

⁷³⁵ (A11a/2) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem

⁷³⁶ (MK10a/14) 'idüp' yok

⁷³⁷ (A11a/2)(MK10a/14) itdi

(A11a/4) Çün **Selemeññ** (M36a/11) hātīme-i tūmār-ı ‘ömrine⁷³⁸ (MK10a/17) mühr-i sa‘adet-i naqş-ı⁷³⁹ (M36a/12) kelime-i (**Lā İlähe İllallāh**)uruldu. (A11a/5) Fi'l-hāl varak-ı⁷⁴⁰ (M36a/13)(MK10a/18) zindegānīsi dūrıldı. Henüz dahı meclis-i h^ıāce-i⁷⁴¹ ‘ālem (M36a/14) şallallāhu te‘ālā (A11a/6) ‘aleyhi ve sellemde (MK10a/19) iken melekü'l-mevt (M36a/15) musallaṭ oldu. Çün **Seleme**-i miskīn bī-vefā-yı (M36a/16) rüzgārı (A11a/7)(MK10a/20) bildi ve derūne-i cigerden böyle tazarru‘ (M36a/17) vü temennā kıldı ki “Ey ecel billāhi (MK10a/21) biraz⁷⁴²ārām kıl ki (M36b/1) ol sipihri- (A11a/8) gerdān-ı şad-hezār dūr-bīn-i çeşm-i⁷⁴³ (M36b/2) ḥasretle⁷⁴⁴ (MK10b/1) nigerān olduğı cemāl-i bā kemāl-i **Muḥammedī** (M36b/3)(A11a/9)(MK10b/2) şallallāhu ‘aleyhi ve sellemi⁷⁴⁵ temāşā kılayın. Ve ol rüz-ı ciger-süz-i (M36b/4) kıyāmetde (MK10b/3) maḥlūk-ı (A11a/10) hejdeh hezār ‘ālem⁷⁴⁶ şefā‘at-dāde-i (M36b/5) yektār-ı müyī olan giysü-yı ‘anber-bū-yı h^ıāce-i (M36b/6) ‘ālem (A11a/11) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme⁷⁴⁷ biraz⁷⁴⁸ nazar şalayın⁷⁴⁹.

(M36b/7) “Çend rüzī ber der yārem iḳāmet ārzüst

(M36b/8) Ey ecel sur‘at mekun vey ‘ömr-i müsta‘cil mebāş⁷⁵⁰”

(M36b/9) Meded meded fi'l-cümle (MK10b/6) tevaḳḳuf (A11a/13) it ki çend-īn sāl (M36b/10) perverde-i küfr ü ḍalāl olan (MK10b/7) ser-keşān-ı küffārı (M36b/11) mānend-i gümān-ı saḥt-ı ser (A11a/14) iken kılāb-ı āhen tāb-ı⁷⁵¹ luṭfile (M36b/12)

⁷³⁸ (A11a/4) ‘ömrī tūmārına

⁷³⁹ (MK10a/17) 'naqş' yok

⁷⁴⁰ (A11a/5) evrāk-ı defter-hāne

⁷⁴¹ (A11a/5) kasr

⁷⁴² (A11a/7) bir dem

⁷⁴³ (A11a/8)(MK 10a/21) çeşm-i dūrbīn

⁷⁴⁴ (A11a/8)(MK 10a/21) hasret ile

⁷⁴⁵ (MK10b/1) şallallāhu ‘aleyhi ve sellem

⁷⁴⁶ (MK10b/3) ‘ālem-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellem

⁷⁴⁷ (MK10b/3) 'şefā' at-dāde-i yektār-ı müyī olan giysü-yı 'anber-bū-yı h^ıāce-i 'ālem şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem 'e' yok; (MK10b/4) ḥazretlerine

⁷⁴⁸ (A11a/10) bir

⁷⁴⁹ (A11a/11) Şalayın beyt

⁷⁵⁰ (A11a/12) mebāş neşr

⁷⁵¹ (MK10b/7) āhenin

(MK10b/8) mihrāb-ı *İslāma*⁷⁵² ser-fürü itdiren⁷⁵³ cezbe-i küşe-i (M36b/13)(A11a/15) ebrūvān-ı h'āce-i 'ālem (MK10b/9) şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemi⁷⁵⁴ (M36b/14) toyunca göreyin⁷⁵⁵. Ve ol şeb-i (A11a/16) mi'rāc-ı (MK10b/10) bāhirü'l-ibtihācda⁷⁵⁶ (M36b/15) bu kadr-i⁷⁵⁷ 'azamet ü şānla⁷⁵⁸ felek-i atlas belki⁷⁵⁹ cemī'an (M36b/16) perniyān-ı pūşān-ı (A11a/17) zīnet-serāy-ı (MK10b/11) muḳarnes zeyl-i şefā'atine (M36b/17) teşebbüs itdikleri dāmen-i 'ibā-yı 'arş-fersā-yı (M37a/1) (MK10b/12) *Ḥabībullāh* şallallāhu te'ālā⁷⁶⁰ 'aleyhi ve sellem ḥāzretlerine⁷⁶¹ (M37a/2) yüz süreyin⁷⁶²

(M37a/3)(MK10b/13)	Ey ecel luṭf idüp biraz katlan
(M37a/4)(A11a/19)	Raḥ-ı <i>Āl-i Muḥammedi</i> göreyin ⁷⁶³
(M37a/5)(MK10b/14)	Āyīne-veş şafā-yı ḥāṭır ile
(M37a/6)	Ayağı toprağına yüz süreyin ⁷⁶⁴
(M37a/7)(MK10b/15)	Şoñra saña muṭī' olmaz isem
(M37a/8)	Ḥasret-i la'li ile cān vireyin ⁷⁶⁵

(M37a/9)(A11a/20)(MK10b/16) Seleme-i dil-figār⁷⁶⁶ gördi ki kemān-ı girih-i kadrden⁷⁶⁷ ḥalāş (M37a/10) bulan⁷⁶⁸ (MK10b/17) gürühe-i cān-gāh-ı⁷⁶⁹ (*lā yeste'hrūne* (A11a/21)

⁷⁵² (A11a/14) *İslāma* getürüb

⁷⁵³ (A11a/14) itdüren; (MK10b/8) itdiren

⁷⁵⁴ (A11a/15)(MK10b/9) şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem ḥāzretlerine

⁷⁵⁵ (A11a/15) göreyim

⁷⁵⁶ (A11a/16)(MK10b/10) bā-ibtihācda

⁷⁵⁷ (MK10b/10) 'kader' yok

⁷⁵⁸ (MK10b/10) 'azamet ü şānla' yok

⁷⁵⁹ (MK10b/10) 'belki' yok

⁷⁶⁰ (MK10b/12) 'te'ālā' yok

⁷⁶¹ (A11a/18) 'ḥāzretlerine' yok

⁷⁶² (A11a/18) süreyim nazım

⁷⁶³ (A11a/19) göreyim

⁷⁶⁴ (A11a/19) süreyim neşr

⁷⁶⁵ (A11a/19) son iki mısra yok

⁷⁶⁶ (A11a/20) dilfigārı

⁷⁶⁷ (A11a/20) kudretten

⁷⁶⁸ (MK10b/16) olan

⁷⁶⁹ (A11a/20) cān gān

sāuten)⁷⁷⁰ (M37a/11) herāyine amāc-gāhına işābet (MK10b/18) kılmasa⁷⁷¹ olmaz. Ve bildi ki (M37a/12) dest-i felāhın kaçā-yı mübremden (A11a/22) pertāb iden⁷⁷² (MK10b/19) seng-bārān-ı (M37a/13) ecel-i müsem mā şīşe-i maķşūda irmiyince semt-i tağayyūr (M37a/14) bulmaz. (A11a/23)(MK10b/20) Āhır-i kār gül-berg-i cemāl-i **Muḥammedī**⁷⁷³ şallallāhu te‘ālā⁷⁷⁴ (M37a/15) ‘aleyhi ve selleme bī-hūşāne (MK10b/21) nigāh⁷⁷⁵ şaldı. Ve müteḥayyir-āne (M37a/16)(A11b/1) bir ḥande-i giryeālūd kıldı. Didiler ki (MK11a/1) “Ey **Seleme** (M37a/17) bu vaz‘-ı bu'l-‘aceb nedür ki bir demde hem (A11b/2) känd-ı⁷⁷⁶ şeker-i (M37b/1) ḥand-ı dehānıñ⁷⁷⁷ ile⁷⁷⁸ (MK11a/2) nemekrız-i⁷⁷⁹ ḥ‘ān-ı süfre-yi āşḥāb-ı ‘aşḳ (M37b/2) u⁷⁸⁰ muḥabbet olursın. (A11b/3) Hem tiz-āb-ı (MK11a/3) āteş-tāb-ı girye-yi (M37b/3) telḥ ile ‘aynū'l-ḥayat-ı aḥbābı zehr-āb kılursın. (M37b/4)(MK11a/4) **Seleme** daḥı⁷⁸¹ (A11b/4) eytdi “ Şimdi ol demdür ki nessāc-ı (M37b/5) kār-ḥāne-i ‘ömr-i girāmī (MK11a/5) tār u pūd-ı neşv ü nemā-yı vücūdı (M37b/6)(A11b/5) temām itdi. Ve üstād-ı kārđān-ı zindegānī (MK11a/6) ṭarab-ḥāne-i (M37b/7) dekākīn-i havāsı bekitdi (?) bā‘is-i (A11b/6) ḥande-i şādmānī (M37b/8) budur ki⁷⁸² kıt‘a-i ‘ömr-i ‘azīzim ālūde-i çirk-i (MK11a/7) şirk-i (M37b/9) çihār şad-sāle iken elḥamdülillāhi te‘ālā⁷⁸³ ki⁷⁸⁴ (A11b/7) şayḳal-i mühre-i (M37b/10) (MK11a/8) hidāyet ve mesās-ı tamgā-yı şehādet birle⁷⁸⁵ rüz-ı bāzār-ı (M37b/11) kabūlde (MK11a/9) revāc (A11b/8) u⁷⁸⁶ i‘tibār buldı. Ve ş-şükrullāhi te‘ālā (M37b/12)

⁷⁷⁰ “... artık bir saat tehir edilmez ...” 10/Yûnus-49; 7/A‘râf-34; 16/Nahl-61.

⁷⁷¹ (A11a/21) itnese

⁷⁷² (MK10b/18) olan

⁷⁷³ (MK10b/20) **Muḥammedīye**

⁷⁷⁴ (MK10b/20) 'te‘ālā' yok

⁷⁷⁵ (A11a/23) nażar

⁷⁷⁶ (MK10b/21) 'kand' yok

⁷⁷⁷ (A11b/2)(MK11a/1) dehāndan; (MK11a/1) dehānından

⁷⁷⁸ (A11b/2)(MK11a/1) 'ile' yok

⁷⁷⁹ (A11b/2) nem-kerız-i pür

⁷⁸⁰ (A11b/2) 'u' yok

⁷⁸¹ (MK11a/4) 'daḥı' yok

⁷⁸² (MK11a/6) 'bā‘is-i ḥande-i şādmānī budur ki'

⁷⁸³ (A11b/6) silik yazılmış

⁷⁸⁴ (MK11a/7) ki ḥālā

⁷⁸⁵ (MK11a/8) ile

⁷⁸⁶ (MK11a/9) 'u' yok

ki⁷⁸⁷ gevher-i şadef-çe-i cānım (MK11a/10) çehār şad-sāldur ki⁷⁸⁸ şeb-çerağ-ı (M37b/13)(A11b/9) gencīne-i küfr ü dālālet idi. (MK11a/11) īsār-ı pā-yı taht-ı (M37b/14) ‘ālī-baht-ı *Sulṭanü's-Sekaleyn* olmağa (A11b/10) lāyık (MK11a/12) oldu. (M37b/15) Ve mūcib-i girye-yi ḥasret-āmīz daḥı budur ki (M37b/16) şaḥāif-i dīvār-ı⁷⁸⁹ (MK11a/13) dālāletde (A11b/11) şuver-i eşnām-ı bī-endāma (M37b/17) nigerān olmağdan ‘alīl (MK11a/14) ü ‘ameş olan merdüm-i dīde-i (M38a/1) eşk-bār (A11b/12) tūtiyā-yı ḥāk-i pāyile⁷⁹⁰ (MK11a/15) cilā bulmadın ḳapandı. (M38a/2) Ve dōrtüyüz yıl muttaşıl ser-mest-i şerāb-ı (MK11a/16) ḥızlān (A11b/13) olan (M38a/3) cān-ı nā-tüvān derekāt-ı zulumāt-ı dālāletde (MK11a/17) ser-gerdān (M38a/4) iken ser-çeşme-i hidāyete (A11b/14) yetüb sīrāb olmadın (M38a/5)(MK11a/18)⁷⁹¹ ser-dest-i *Hızır*-ı ecelden āb-ı ḥayāta ḳandı (M38a/6) “Yā *Resūlallāh* (A11b/15)(MK11a/19) bu tefriḳa-i cān u ten iktizā-yı inkizā-yı (M38a/7) ser-rişte-i ‘ōmrden (MK11a/20) değıldir. Belki firāş-ı (A11b/16) ḥızāne-i (M38a/8) ḥāne⁷⁹² dil-i sulṭān-ı ḥayāl-i la‘l-i ḥābiñ (MK11a/21) nüzūl-i⁷⁹³ iclāl (M38a/9) buyurmağ içün ḥalvet-serāy-ı (A11b/17) cānı taḥliye ḳılmışdur. (M38a/10)(MK11b/1) Yāḥud ser-rişte-i cān-ı nā-tüvān kemend-i müşkīn⁷⁹⁴-bend-i (M38a/11) giysū-yı dil-cūyiñe⁷⁹⁵ (A11b/18)⁷⁹⁶ (MK11b/2) peyveste olup ḥayāt-ı beḳā (M38a/12) bulmağın ‘alāḳa-i şikāl-i ‘ōmr-i (MK11b/3) müste‘ār kesilmişdür.(A11b/19)

⁷⁹⁷(M38a/13) Ḥāne-i ḳalbe ḥayāl-i leb-i cānān geliyor⁷⁹⁸

(M38a/14)(MK11b/4) Cān ḳıḳsun bedenimden evde yer tar eyler⁷⁹⁹

⁷⁸⁷ (MK11a/9) 'ki' yok

⁷⁸⁸ (MK11a/10) 'ki' yok

⁷⁸⁹ (A11b/10) dīvārdur

⁷⁹⁰ (A11b/12)(MK11a/14) ḥāk payınla

⁷⁹¹ (MK11a/18) ziyād

⁷⁹² (MK11a/20) 'ḥāne' yok

⁷⁹³ (A11b/16) nüzūl u

⁷⁹⁴ (A11b/17) miskin

⁷⁹⁵ (A11b/17)(MK11b/1) dīlcū-yı

⁷⁹⁶ (A11b/18) 'anber ... beste

⁷⁹⁷ (A11b/19) kesilmişdür beyt

⁷⁹⁸ (A11b/19)(MK11b/3) geliver

⁷⁹⁹ (A11b/20) eyler neşr

(M38a/15)(A11b/20)(MK11b/5) Yâ **Rasûlallâh** eger zîr-i mağāk-ı hâkda ‘alâyiķ-ı tılsım-ı (M38a/16) heykel-i vücûd bend ber bend (MK11b/6)(A11b/21) üzülse ya‘nî **ħabli’l-verîdi**⁸⁰⁰ (M38a/17) zindegânî-i ħabza-i (MK11b/7) taşarrufdan gidüp peyvend-i irtibât-ı (M38b/1) mefâşıl-ı (A11b/22) a‘zâ vü ser-bend-i revâbıt-ı (MK11b/8) terākîb-i müfredât-ı (M38b/2) ħavî bir bir çözülse ümîd-i⁸⁰¹ ħayâl-i la‘l-i nâbıñ (A11b/23) ne⁸⁰² (MK11b/9) ‘uķde-i (M38b/3) cân-ı şîrînden güşâyiş bulur ve ne râbıtâ-i (M38b/4) rişte-i (MK11b/10) rûĥ-ı revânım (A12a/1) hevâ-yı⁸⁰³ ħurre-i müşkîninden⁸⁰⁴ kesilür.⁸⁰⁵

(M38b/5)(MK11b/11) “Fırâķuñla çıkarsa cân bu cism-i nâ-tüvânımdan
(M38b/6)(A12a/2) Temmennâ-yı vişâlûñ gitmeye rûĥ-ı revânımdan”⁸⁰⁶

⁸⁰⁷(M38b/7) El-ħaşıl **Seleme**-i köhne-sâl ħalâl-i niyâzda (A12a/3) cevher-i (M38b/8) cânı ħazîne-dâr-ı (MK11b/13) cenân ya‘nî rızvâna teslîm (M38b/9) itdi ve ‘andelîb-i rûĥı gül-geşt-i (A12a/4) heşt-bihişte (M38b/10) gitdi⁸⁰⁸. **Uşayd** eytdi “Yâ **Rasûlallâh** (MK11b/14) peder-i pîr ki (M38b/11) cihâr şadsâle-i ‘ömrin kûçe-i (A12a/5) küfr⁸⁰⁹ ü dâleletde (M38b/12) geçürmiş idi. (MK11b/15) Ve tekâpü-yı meyâdîn-i cehâletde (M38b/13) kendin ħadd-i nihâyete yetürmiş (A12a/6) idi. (MK11b/16) Ey ‘aceb (M38b/14) ‘akabe-i a‘mâli nice olmuştur. Ve ħâtîme-i aĥvâlî (M38b/15) ne şûret (MK11b/17) bulmuştur.” Ol dost (A12a/7) dâşte-i (M38b/16) cenâb-ı kibriyâ ħazret-i **Muĥammedü’l-Muştafâ** (MK11b/18) şallallâhu te‘âlâ (M38b/17) ‘aleyhi ve sellem⁸¹⁰ buyurdular ki “Ey **Uşayd** pederîñ (A12a/8) **Seleme** (M39a/1) tûmâr-ı (MK11b/19) i‘mâr-ı ħihâr şad-sâlesin lîķa-i midâd-ı küfr (M39a/2) ü fesâd ile (MK11b/20) siyâh u

⁸⁰⁰ “... **şah samarından.**” 50/Kâf-16.

⁸⁰¹ (MK11b/8) ne ümîd

⁸⁰² (MK11b/9) 'ne' yok

⁸⁰³ (A11b/23) hevâ hevâ

⁸⁰⁴ (A12a/1) müşkîninden

⁸⁰⁵ (A11b/17) kesilür beyt

⁸⁰⁶ (A11b/17) revânımdan neşr

⁸⁰⁷ (MK11b/12) ve

⁸⁰⁸ (MK11b/13) ve ‘andelîb-i rûĥı gül-geşt-i heşt-i bihişte gitdi

⁸⁰⁹ (MK11b/14) 'küfr' yok

⁸¹⁰ (MK11b/18) ve sellem

tebāh tdi ise (A12a/9) ğam yeme ki⁸¹¹ (M39a/3) rıhletde menşūr-ı a‘māline (MK11b/21) tuğrā-yı dil-ārā-yı⁸¹² (**Lā İlāhe İllallāh**) (M39a/4) çekilmişdür. Ve hırmen-i (A12a/10) geşt-zār-ı zindegānīsi⁸¹³ (M39a/5) şarşar-ı kıyāmet-i eşer-i tuğyān ile hebā-yı menşūr oldı (M39a/6) ise (MK12a/2) āh (A12a/11) itme kim⁸¹⁴ nefes-i āhırde mezra‘a-ı āmāline (M39a/7) pençe sālārı (MK12a/3) ‘ināyetden tohm-ı şehādet-i tevḥīd (M39a/8) ekilmişdür. (A12a/12) Ey **Uşayd** kelime-i (MK12a/4) (**Lā İlāhe İllallāh**) bir ṭabīb-i (M39a/9) lebībdür ki çendīn hezār sāl (MK12a/5) ma‘lūlān-ı bīmāristān-ı (M39a/10)(A12a/13) küfr ü ḍalāl olan derd-mendānıñ (MK12a/6) bir kere enāmīl-i (M39a/11) elf-i (lā-māt?) ile⁸¹⁵ nabż-ı sā‘id-i ṭabī‘atın (A12a/14) ṭutsa (M39a/12) şıḥḥat-peżīr olur⁸¹⁶. (MK12a/7) Ve bir ḥakīm-i ‘alīmdür ki nice yıllar (M39a/13) bīmārān-ı peygüle-i cehālet olan (MK12a/8) me’yūsān-ı (M39a/14) (A12a/15) mümteni‘ü'l-‘ılāciñ bir dem ser-bālinine teşrīf-i ḥuzūr (M39a/15)(MK12a/9) buyursa fīl-ḥāl şifā bulurlar⁸¹⁷ ”

(M39a/16)(A12a/16) Ey hoşān dil ki der kenār girift

(M39a/17)(MK12a/10) Dilber-i **Lā İlāhe İllallāh**

(M39b/1) (A12a/17) Ey hoşān cān ki yaft der bahreş

(M39b/2)(MK12a/11) Guher-i **Lā İlāhe İllallāh**

(M39b/3) Ey dervīş bir kāfirin ki (MK12a/12) ‘ömr-i cihār şad-sālesi (M39b/4) küfr ile (A12a/18) güzerān itmişiken bir kere dāmen-i (MK12a/13) sultān-ı (**Lā İlāhe İllallāhı**) (M39b/5) dest-i iḥlāş ile⁸¹⁸ ṭutmağla (M39b/6) ser-gerdānī-yi (A12a/19)(MK12a/14) varṭa-i ‘araşātdan ḥalāş bulub⁸¹⁹ (M39b/7) nişīmen-i nişīn-i riyāz-ı cinān ola. (MK12a/15) Ve ḥāric-i dā‘ire-i kıyās (M39b/8)(A12a/20) nice ma‘āric-i medāric-i

⁸¹¹ (A12a/9)(MK11b/20) ki dem

⁸¹² (MK11b/21) dil-ārā-yı kelime-i

⁸¹³ (MK12a/1) zindegānīsinde

⁸¹⁴ (A12a/11) ki

⁸¹⁵ (MK12a/6) 'enāmīl-i elf-i lāmāt ile' yok

⁸¹⁶ (MK12a/6) olurlar

⁸¹⁷ (A12a/16) bulurlar nazm

⁸¹⁸ (A12a/18) 'ile' yok

⁸¹⁹ (A12a/19) olup

cezîleye şeref-i (MK12a/16) ihtîşâş (M39b/9) bula. Ya ol bende-i mü‘mîn ki (A12a/21) müddet-i⁸²⁰ ‘ömrin mu‘āneset-i (M39b/10) kelime-i (*Lā İlāhe İllallāh*) ile geçürmüş ola.⁸²¹ Ve muttaşıl (M39b/11) tıfl-ı⁸²² cāna şîr ü şeker-i tevḥîd (A12a/22) içürmüş ola⁸²³. (MK12a/18) Eger (M39b/12) ol bende-i miskîñ rûz-ı rest-ḥîzde keşākeş-i zebāniyye-i (M39b/13)(MK12a/19) ‘azābdan ḥalāş olsa (A12a/23) ve rûḥ-ı revānın müşāhede-i (M39b/14) ni‘met-i (MK12a/20) liḳā ile sîrāb kılsa mevhibe-i *Ḥudāvendiden* (M39b/15) ba‘îd midür (A12b/1)(MK12a/21) *Celle Zikrehu. Ravzatü'l-Vā‘izîn Mu‘în-i* (MK19a/16) *Miskîniñ* hoşbû (M39b/17) güllerinden ve ḥadîkatü't-tevārîḥ-i fuḫalā-yı (A12b/2) pîşîniñ (M40a/1)(MK19a/17) ‘anber-şemîm sünbüllerindendür ki bir gün ol⁸²⁴ dost-dāşte-i⁸²⁵ (M40a/2) *Cenāb-ı Rabb-ı Kerîm* (MK19a/18) āteş-keş-i (A12b/3) *Nemrūd-ı* (M40a/3) merdūd-ı le‘îm bedreḳa-i ṭarîḳ-ı mustakîm nām-zed-i ṭuḡrā-yı (M40a/4) ḥullet (MK19a/19) ya‘nî ḥazret-i *İbrāhîm* ‘aleyhi's-selām (A12b/4) pederi (M40a/5) *Āzeri* gördü (MK19a/20) ki pîş-gāh-ı eşnāmda çehre-i niyāzı (M40a/6) ḥāk-i mezellele şalmış. Ve derüne-i (A12b/5)(MK19a/21) dilden taḳdîm-i merāsîm-i (M40a/7) ‘ubūdiyyet kılmış ser-çeşme-i deryā-yı ḥulletden (M40a/8)(MK19b/1) nār-ı nā‘ire-i ḡayret-i ḥāk (A12b/6) böyle zebāne-i i‘tirāz çekdi ki (M40a/9) “Ey peder bu ma‘būdūñ (MK19b/2) olan eşnām-ı bî-endām ki birkaç (M40a/10) tirāşîde-i (A12b/7) tîşe-i neccār ve ḥurāşîde-i (MK19b/3) dest-i erre-i (M40a/11) küffār-ı füccārdur.⁸²⁶ Bunlarda ol yarar var mıdur ki (M40a/12)(A12b/8) ol zemān-ı (MK19b/4) bî-emānda cellādān-ı siyāset-gāh-ı *Zü'l-Celālî* (M40a/13) seni dest ü⁸²⁷ gerdem-beste-i (A12b/9)(MK19b/5) selḥ-ḥāne-i düzaḥa (M40a/14) yetürdükde sicillāt-ı cerāyim ü⁸²⁸ ‘işyāniña ḥaṭṭ-ı (M40a/15) ‘avf u (MK19b/6) maḡfîret çeküp (A12b/10) ser-pençe-i seyyāfān-ı dārü'l-ḥükm-i (M40a/16) ḳahramāniden (MK19b/7) seni ḥalāş kıllalar. Ve ol dem-i

⁸²⁰ (MK12a/16) 'medet' yok

⁸²¹ (A12a/21)(MK12a/17) geçüre

⁸²² (MK12a/17) 'tıfl' yok

⁸²³ (A12a/22)(MK12a/17) içüre

⁸²⁴ (MK19a/17) ol bir

⁸²⁵ (A12b/2)(MK19a/17) 'dost' yok

⁸²⁶ (A12b/7) füccārdur ve

⁸²⁷ (A12b/8) 'ü' yok

⁸²⁸ (A12b/2) 'ü' yok

nedemde ki (M40a/17) kelle-küb-ı⁸²⁹ gülü-yı (A12b/11) nâķūr-ı ğaζab u (MK19b/8) siyāsetden na‘re-i (M40b/1) zehre-şikāf-ı (*Hāziht cehennemulleti kuntum tūadūn*)⁸³⁰ (M40b/2)(MK19b/9) aķtār-ı eknāf-ı iķlīm-i maḥşere⁸³¹ zelzele-i dehşet (M40b/3) şalup⁸³² herkes hevl-i (A12b/13) hücūm-ı (MK19b/10) *Cehennemden* serāsīme (M40b/4) olduķda ķādirler midür ki seni darü'l-emān-ı (MK19b/11) ḥimāyete (M40b/5) alalar. Ey peder (A12b/14) ol ğuş-i bī-huş ki süfte-i mişķāb-ı (M40b/6) neccārī ola. (MK19b/12) Nice idrāk-ı mülāşaka-i ḥurūf⁸³³ (M40b/7) u⁸³⁴ (A12b/15) eşvāt idüp sūziş-i münācāt-ı⁸³⁵ niyāz-mendānı⁸³⁶ (M40b/8)(MK19b/13) fehmi kılur. Ve ol çeşm-i bī-nūr ki (A12b/16)ārāste-iālet-ı⁸³⁷ (M40b/9) naķķāşidür (MK19b/14) teşḥiş-i bed ü nīk ve temyīz-i rūşen (M40b/10) ü tārīk idüp⁸³⁸ (A12b/17) rüz u şeb (MK19b/15) ‘işyān u ‘ibādetüñ neden (M40b/11) bilür. Ey peder ol külli cemāl ki zīnet-dāde-i zībende⁸³⁹ (M40b/12)(A12b/18)(MK19b/16) naķķāş-ı kār-ḥāne-i şun‘dur⁸⁴⁰. Sezā-vār mıdur ki mālīde-i (M40b/13) aķdām-ı eşnām-ı (MK19b/17) nā-fercām kılasın ve (A12b/19) dārü'l-ḥılāfe-i (M40b/14) sultān-ı dil ki muķırr-ı ‘āzamet-i *Zü'l-Celālī* (MK19b/18) olup (M40b/15) teşrīf-i kitābe-i (A12b/20) (*velākin vese‘anī kalbi abdel mümin*)⁸⁴¹ (M40b/16) ile müşerref (MK19b/19) iken şāyeste midür ki pāmāl-i āmed-şüd-i (M40b/17) a‘vān-ı (A12b/21) şeyātīn-i la‘īn (MK19b/20) idüp ‘imāret-i fesād-ḥāne-i (M41a/1) küfre sā‘ı⁸⁴² olasın.” Çün kelām-ı (A12b/22)(MK20a/1) mev‘izet-i encām-ı⁸⁴³ (M41a/2) *Ḥalīl* ‘aleyhi's-selām⁸⁴⁴ temām buldı. (MK20a/2) Ṭabī‘at-ı (M41a/3) *Āzer-i*

⁸²⁹ (A12b/10)(MK19b/7) 'küleh küb' yok

⁸³⁰ “*İşte bu size vaad edilen Cehennemdir.*” 36/Yâsîn-63.

⁸³¹ (MK19b/9) maşer

⁸³² (A12b/12) şalduķda ve

⁸³³ (MK19b/12) 'mülāşaka-i ḥurūf' yok

⁸³⁴ (A12b/14)(MK19b/12) 'u' yok

⁸³⁵ (A12b/15) münācāt u

⁸³⁶ (A12b/15) niyāzmendī (MK19b/12) derdmendānī

⁸³⁷ (A12b/16) ālet-i ārāste

⁸³⁸ (MK19b/14) kılup

⁸³⁹ (A12b/17)(MK19b/15) 'zībende' yok

⁸⁴⁰ (A12b/18)(MK19b/16) şun‘idür

⁸⁴¹ “... *lâkin ben mümin kulumun kalbine sığarım*” Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2/195.

⁸⁴² (A12b/21) sā‘ır

⁸⁴³ (A12b/22)(MK20a/1) encām-ı ḥazret

⁸⁴⁴ (MK20a/1) şalatü ve's-sellem

bed-gevhre nā-hoş⁸⁴⁵ (A12b/23) gelüp remīde-i hāṭır oldı. (M41a/4) İstedi ki (MK20a/3) püserini ilzām kıla⁸⁴⁶ ve geh u bī-gāh (M41a/5) mu‘āraza vü⁸⁴⁷ mev‘izesinden (A13a/1) ḥalāş (MK20b/4) bula⁸⁴⁸. (M41a/6) Didi ki “ey püser bu eşnām ki sen hemīşe tīşe-i (M41a/7) zebān birle (MK20a/5) ṭa‘n u düşnām⁸⁴⁹ (A13a/2) idersin. Eger senüñ (M41a/8) ḥakīkat-ı dīn ü ḥakīkat-ı risāletine (MK20a/6) şehādet eylerse⁸⁵⁰ ve (M41a/9) ma‘būduñ (A13a/3) olan **Hudānın** vaḥdāniyyetin (MK20b/7) söylerse (M41a/10) ben daḥı peyvend-i zünnār-ı inkāra güşāyiş vireyim⁸⁵¹. (M41a/11)(A13a/4) Ve senüñ (MK20a/8) hırқа-i peşmīne-i⁸⁵² bī‘atıña gireyim⁸⁵³.” Ḥazret-i (M41a/12) **İbrāhīm** ‘aleyhi’t-taḥiyyat⁸⁵⁴ ve’t-teslīm⁸⁵⁵ (MK20a/9) ol bütān-ı bī-cāna (M41a/13) (A13a/5) işāret itdi. Ve⁸⁵⁶ her biriāgāz-ı huṭbe-i senā-yı **Ḥalīl** (M41a/14)(MK20a/10) u yād-ı nām-ı ḥazret-i⁸⁵⁷ **Celīl** kılup (A13a/6) edā-yı faşīḥ ü ta‘bīr-i (M41a/15) melīḥ ile didiler ki (MK20a/11) “**Lā İlāhe İllallāh İbrāhīm Ḥalīlullāh.**”⁸⁵⁸ (M41a/16) Çün pederi (A13a/7) bu mu‘cize-i (MK20a/12) bül-‘acebi müşāhede⁸⁵⁹ kıldı⁸⁶⁰ didi ki “Ey cān-ı peder ve ey ciger-küşe-i (M41b/1)(MK20a/13) şimdiye degin şan‘at-gerān-ı deyr-i (A13a/8) ‘ālem şīve-i (M41b/2) büt-tirāşīde (MK20a/14) baña baş egmişler idi. Ben daḥı⁸⁶¹ kā‘ide-i (M41b/3) sāḥirīde saña (A13a/9) ser-fürü (MK20a/15) kıldım.” Ḥazret-i (M41b/4) **İbrāhīm** ‘aleyhi’s-selām⁸⁶² gördi ki sübül-i ‘ilel-i küfr (M41b/5) ü ḍalāletde⁸⁶³

⁸⁴⁵ (MK20a/2) hoş

⁸⁴⁶ (A12b/23) ide

⁸⁴⁷ (MK20a/3) 'vü' yok

⁸⁴⁸ (MK20a/4) ola

⁸⁴⁹ (A13a/1) 'u düşnām' yok

⁸⁵⁰ (A13a/2)(MK20a/6) iderlerse

⁸⁵¹ (A13a/3)(MK20a/7) vireyin

⁸⁵² (MK20a/8) 'peşmīne' yok

⁸⁵³ (MK20a/8) gireyin

⁸⁵⁴ (A13a/4) selām (MK20a/8) 'taḥiyyat' yok

⁸⁵⁵ (A13a/4) 've't-teslīm' yok

⁸⁵⁶ (MK20a/9) 've' yok

⁸⁵⁷ (MK20a/10) 'ḥazret' yok

⁸⁵⁸ “**Allāh'tan başka ilah yoktur, İbrâhîm de Allāh'ın dostudur.**”

⁸⁵⁹ (A13a/7)(MK20a/12) 'müşāhede' yok

⁸⁶⁰ (A13a/7) gördi ve (MK20a/12) gördi

⁸⁶¹ (A13a/8)(MK20a/14) 'daḥı' yok

⁸⁶² (MK20a/15) ‘aleyhi’ş-şelatü ve sellem

⁸⁶³ (A13a/9) ḍalāletden

kör olan (A13a/10) dīde-i bī-nūr⁸⁶⁴ pertev-i eşi'a-i⁸⁶⁵ (M41b/6)(MK20a/17) hürşid-i sa'ādetden çendān behremend olmaz. (M41b/7)(A13a/11) Ve seng-lāh-ı (MK20a/18) beriyye-i cehāletde perveriş bulan seng-i (M41b/8) siyāh şu'le-i süheyl-i 'irfānda⁸⁶⁶ (A13a/12)(MK20a/19) iktibās-ı renk-i (M41b/9) sa'ādet kılmaz⁸⁶⁷

(M41b/10) Çerāğ-ı hidāyet bed-lihā-yı kūr.
 (M41b/11)(MK20a/20)(A13a/13) Buved kişten-i dāne der hāk-i şūr.
 (M41b/12) Eger seng gevher negerdet zitāb.
 (M41b/13)(MK20a/21) (A13a/14) Tevaḳḳuf zi seng est ney ziāftāb.⁸⁶⁸

(M41b/14) İstedi ki ol bütleri şikeste-i tīşe-i gāzab kıla. (M41b/15)(MK20b/1) Fī'l-hāl nāmūs-ı (A13a/15) ekber-i 'illiyīn ḥāzret-i **Cibrīl-i Emīn**⁸⁶⁹ (M41b/16) **Cenāb-ı 'İzzetden** (MK20b/2) yetişdi. Ve deste-i tīşe-i (A13a/16) **Ḥalīl** 'aleyhi's-selāmı tutub didi “ Ey **Ḥalīl** (MK20b/3) **Cenāb-ı** (M42a/1) **Rabb-ı Celīl** buyurmuşdur ki zinhār (A13a/17) bu evṣān-ı nā-tüvāna (M42a/2) zaḥm-ı tūr (MK20b/4) urmıyasın ve bir vechile heykel-i⁸⁷⁰ endāmlarına (M42a/3) zarar revā görmeyesin. (A13a/18) Zīrā⁸⁷¹ (MK20b/5) senüñ risāletiñe ikrār (M42a/4) ve benüm vaḥdāniyyet-i zāt-ı muḳaddes-şifātıma (MK20b/6) şehādet (M42a/5)(A13a/19) eylemişlerdür⁸⁷². Ve miyāne-i cem'iyet-i i'dāda şāh-beyt-i (M42a/6) kaşīde-i tevḥīdim hūb söylemişlerdür⁸⁷³. (A13a/20) Lāyık mıdur ki (M42a/7) edā-yı şehādet-i ḥaḳ iden şāhidi (MK20b/7) meksūr-ı laṭme-i (M42a/8) siyāset (A13a/21) kılasın.” Hey hey ey 'azīz hengām-ı (M42a/9) şafādur (MK20b/8) berr hīz bir şanem ki ḥacer-i⁸⁷⁴ lā-yefhemdür. Mucerred-i (M42a/10)

⁸⁶⁴ (MK20a/16) bī-nūrī

⁸⁶⁵ (A13a/10) eşi ' a-iāftāb u

⁸⁶⁶ (A13a/12) 'irfāndan

⁸⁶⁷ (A13a/12) kılmaz nazm

⁸⁶⁸ (A13a/14) āf-tāb neşr

⁸⁶⁹ (A13a/15) **Emīn** 'aleyhi's-selam

⁸⁷⁰ (A13a/17) heykel ü

⁸⁷¹ (A13a/18) zīrā ki

⁸⁷² (A13a/19) itmişlerdür

⁸⁷³ (A13a/19) söylemişler (MK20b/6) 'Ve miyāne-i cem'iyet-i i'dāda şāhbeyt-i kaşīde-i tevḥīdim hūb söylemişlerdür' yok

⁸⁷⁴ (A13a/21)(MK20b/8) bir

(A13a/22) izhār-ı mu‘cize-i peygamberī için taraf-ı lisāndan⁸⁷⁵ (M42a/11)(MK20b/9) edā-yı şehādet-i tevḥīd itmekle (A13a/23) zaḥm-ı tūr-ı **İbrāhīmden**⁸⁷⁶ ki (M42a/12) **Ḥalīlullāhdur** (MK20b/10) ḥalāş bula ve şeref-i vaşıyyet-i (M42a/13) **Rabbü'l-‘ālemīn** (A13b/1) ile müşerref ola⁸⁷⁷. Eger ol bende-i (M42a/14) mü'min-i muvaḥḥid ki niçe yıllar derün-ı dilden (MK20b/11) vaḥdāniyyet-i (M42a/15)(A13b/2) ḥazret-i⁸⁷⁸ ḥak te‘ālā vü risālet-i **Muḥammedü'l-Muştafā** (M42a/16) şallallāhu te‘ālā⁸⁷⁹ ‘aleyhi ve selleme (MK20b/12) şehādet itmişken (M42a/17) rüz-ı (A13b/3) āḥiretde gürz-i kelle-i leked⁸⁸⁰-küb-i zebāniyye-i (MK20b/13) ‘azābdan (M42b/1) ḥalāş olup maḥrem-i dārü'l-emān-ı cinān olsa (M42b/2)(A13b/4)(MK20b/14)‘ināyet-i⁸⁸¹ **Rabbi'l-‘ālemīnden**⁸⁸² ba‘īd midür (*Allāhümme teveffena muslimīne*)⁸⁸³. Ey derviş ve ey derd-mend-i sīne-rīş (M42b/4) ser-geştigān-ı (MK12b/1) telāṭum-ı (A13b/6) ‘ummān-ı ‘işyān olan (M42b/5) derd-mendān-ı cānı⁸⁸⁴ ḥarīkü'l-cinānī⁸⁸⁵ (MK12b/2) varṭa-i girdāb-ı (M42b/6)(A13b/7) zehrāb-ı düzaḥdan mevrīde-i sāḥilü'n-necāt-ı (MK12b/3) şehir-istān-ı (M42b/7) ḥadīkatü'l-cināna getürmez. (A13b/8) İllā şarṭa-i nesīm-i⁸⁸⁶ ḥubūb-ı⁸⁸⁷ (M42b/7) kelime-i (**Lā İlähe İllallāh**) (MK12b/4) getürür. Ve ‘avāşıf-ı⁸⁸⁸ şiddet-i hevā (M42b/8) vü hevesden (A13b/9) bī-sāmān-ı (MK12b/5) emān-ı āḥirü'z-zemān olan (M42b/10) mücrimānı ḥaṭfe-i ḥafaṣa-i maḥarr-ı saḳardan (MK12b/6) ḥalāş (A13b/10) idüp (M42b/11) gül-berg-i ter gibi ravṣa-i rızvāna yetürmez. İllā mehebb-i (M42b/12) (MK12b/7) luṭf-ı⁸⁸⁹ kerremallāh-ı bārīü'n-nesemden (A13b/11) vezān olan nesīm-i

⁸⁷⁵ (A13a/22) lisāndan bir gere

⁸⁷⁶ (MK20b/9) **İbrāhīm**

⁸⁷⁷ (MK20b/10) 've şeref-i vaşıyyet-i **Rabbi'l-‘Ālemīn** ile müşerref ola' yok

⁸⁷⁸ (MK20b/11) 'ḥazret' yok

⁸⁷⁹ (MK20b/11) 'te‘ālā' yok

⁸⁸⁰ (A13a/3)(MK20b/12) 'leked' yok

⁸⁸¹ (A13b/4) ‘ināyet-i cenāb

⁸⁸² (MK20b/14) **Rabbi'l-‘Ālemīn ḥazretinden**

⁸⁸³ “...*Allāh'ım bizleri müslüman olarak öldür ...*” 12/Yûsuf-101; Ahmed b.Hanbel, Müsned, thk. Şu‘ayb el-Arnâvut, I-L, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1995-2001, XXIV/246-247.

⁸⁸⁴ (MK12b/1) cānı vü

⁸⁸⁵ (A13b/6) cenān

⁸⁸⁶ (A13b/8) nesīmī (MK12b/3) 'nesīm' yok

⁸⁸⁷ (MK12b/3) 'ḥubūb' yok

⁸⁸⁸ (A13b/18) ‘avāṭıf

⁸⁸⁹ (A13b/10)(MK12b/7) luṭf u

(M42b/13)(MK12b/8) kabûl-i şimâl-i şümûl-i kelime-i (*Lâ İlāhe İllallāh*) yetürür.
 (M42b/14) Mışdâkü'l-makāl (A13b/12)(MK12b/9) budur ki ol tã'ife-i sîkâta melâz-ı
 (M42b/15) hâzret-i *Sa'd Mu'âz*⁸⁹⁰ rađıyallāhu 'anh'dan mervîdür (A13b/13)(MK12b/10)
 (M42b/16) ki ol şāh-süvār-ı hürşîd tîğ-iāfāk-ı cewelānda (M42b/17) berrāk-ı
 (MK12b/11) burāk-ı çār⁸⁹¹-bāliş-nişîn-i (A13b/14) seb'-i tıbāk mesned-ārā-yı (M43a/1)
 nüh⁸⁹²-tāk maḥfil-tırāz-ı (MK12b/12) çerḥ-i muraşsa'-niṭāk sultān-ı (M43a/2) sidre-i
 (A13b/15) taht-ı 'arş-ı visāk (MK12b/13) müjde-resân-ı rahmet-i (M43a/3) ḥallāk
 nūr-baḥş-ı şalāt-ı işrāk (A13b/16) kerîm-i pesendide-i (M43a/4) aḥlāk hâzret-i ḥvāce-i
 cihāniyân-ı 'ale'l-ıtlāk (M43a/5) şallallāhu te'ālā (A13b/17) 'aleyhi ve sellem
 (MK12b/15)⁸⁹³

(M43a/6)	“Şehin şehi ki berā-yı nişār-ı meclis-i ü
(A13b/18)	Pür ez cevāhir-i encüm-i sipihr rā ıtbāk
(M43a/7)	Meşām-ı rūḥ u dimāğ-ı ḥıred zi bāğ-ı bihişt
(M43a/8)	Becüz revāyiḥ-i ḥalkeş nekerde istinşāk
(M43a/9)(A13b/19)	Zebān-ı nāṭıka ez menhiyân 'ālem-i gayb
(M43a/10)	Becüz netāic-i luṭfeş nekerde istinṭāk
(A13b/20)	Figende kışşa-i <i>Yūsuf</i> cemāl ü der çāh
(M43a/11)	Nihāde pāye-i kisrā zamān-ı ü bertāk ⁸⁹⁴

(A13b/21) Bir gün eğer-i (M43a/12) na'ıçe-i mähpeykerlerinden⁸⁹⁵ şafḥa-i rûy-ı
 zemînde (MK12b/16) şad hezār (M43a/13) hilāl-i iclāl (A13b/22) nümāyân olmaḥda idi.
 Ve nişân-ı kebkebe-i (M43a/14)(MK12b/17) kevkeb-i nişânlarından satḥ-ı zümürrüdîn-i
 ğabrāda (A13b/23) bî-şümār-ı (M43a/15) *'İkd-Süreyyā* hayyiz-i⁸⁹⁶ (MK12b/18) ṭulū'

⁸⁹⁰ (A13b/12) *rađıyallāhu bin Mu'âz*

⁸⁹¹ (A13b/13) 'çār' yok

⁸⁹² (MK12b/11) 'nüh' yok

⁸⁹³ (MK12b/15) şiir yok; (A13b/17) ve sellem nazm

⁸⁹⁴ (A13b/21) bertāk neşr

⁸⁹⁵ (A13b/21)(MK12b/15) meh-çelerinden

⁸⁹⁶ (MK12b/17) 'hayyiz' yok

bulmakda idi ya'nî⁸⁹⁷

(M43a/16)(A14a/1) “Ra'nā ra'nā gezerdi ol⁸⁹⁸ mäh

(MK12b/19) Bir hüsne kim tebārakallāh”⁸⁹⁹

⁹⁰⁰ (M43a/17) Zībende-i⁹⁰¹ şimşād-ķamet-i (MK12b/20) tūbā istiķāmetleri (A14a/2) bālā-yı (M43b/1) sidretü'l-müntehāyı pāmāl-ı şīve-i (MK12b/21) hırām iderdi. (M43b/2) Ve şehen-şāh-ı zerrīn külāh-ı (A14a/3) ħurşīd-i evreng-i rahşān-ı (M43b/3) (MK13a/1) di'āme-i eflākdan üftāde-i ħāk-ı niyāz olup dir idi (A14a/4)⁹⁰²

(M43b/4;5)(MK13a/2) “ Ne cānib kim ķadem başduñ yüzüm ol yerde ferş olsun (M43b/6)(MK13a/3)(A14a/5) Ne yer kim sāye şalduñ ħāk olam ol rah-güzār üzre⁹⁰³”

⁹⁰⁴ (MK13a/4) Rāviü'l-ķadīs ki **Şa'ddur** (M43b/7) devlet-āsā (A14a/6) ķafā-dār-ı sulţān-ı risālet (MK13a/5) idi. Nāgāh (M43b/8) teşrīf-i ħande-i ħıţābe sezāvār kılındı⁹⁰⁵

(M43b/9)(A14a/7)(MK13a/6) Ħande-i zed deheleş teng-i şeker peyda-kerd

(M43b/10)(A14a/8) Suĥenī guft lebeş lü'lü-i ter peydā kerd⁹⁰⁶

(M43b/11)(MK13a/7) Niķe ħıţāb-ı 'izzet ile⁹⁰⁷ nemek-dān-ı dehān-ı şīrīnden (M43b/12)

⁸⁹⁷ (A13b/23) ya'nî beyt

⁸⁹⁸ (A13b/23) ol ol

⁸⁹⁹ Bu şiir Veysî'nin “Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc” adlı eserinde de yer almaktadır. Bilgi için bkz. Öztürk, *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî*, s.155.

⁹⁰⁰ (A14a/1) neşr

⁹⁰¹ (A14a/1) zībende ħıram

⁹⁰² (A14a/4) idi beyt

⁹⁰³ Bu şiir Veysî'nin “Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc” ve Musaffa Mehemmed Efendi'nin “Ķıţ' a-min-Târiĥ-i Sulţân Mahmûd-ı Evvel” adlı eserlerinde de yer almaktadır. Bilgi için bkz. Nuran Öztürk, *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî* (Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc), Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi (Danışman: Prof.Dr. Cihan Okuyucu) Kayseri 1997, s. 363, 386.

Melek Çoruhlu, “Ķıţ' a-min-Târiĥ-i Sulţân Mahmûd-ı Evvel (Tahlîl ve Metin)”, T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùĥù, İstanbul 2005, s.53.

⁹⁰⁴ (A14a/6) neşr

⁹⁰⁵ (A14a/6) kılındı beyt

⁹⁰⁶ (A14a/8) kerd neşr

⁹⁰⁷ (A14a/8)(MK13a/7) 'izzet ile' yok

şeker-rîz-i mâ'ide-i şûride (A14a/9)(MK13a/8) bühtân-ı ümmet oldu. Ve derûn-ı (M43b/13) dildeki cerîha-i şamşâm-ı melâma⁹⁰⁸âşâre-i (MK13a/9) nemek-i⁹⁰⁹ rahmet (A14a/10)(M43b/14) ü inâyet kıldı⁹¹⁰

(M43b/15) “Tekellüm ile olur çehre-i emel handân

(MK13a/10) Tebessüm ile olur hâtır tarab hurrem⁹¹¹”

(A14a/11)⁹¹² Bu ta'bir-i (M43b/16) müjde 'unvânile⁹¹³ ki *(ebşir yâ Sa'd inallâhe te'âla ittala' 'ala cehennemın feşarahat ve ekele ba'dân havfân feķâle lehâ iskinî feenti muħharremetun 'ala men ķâle Lâ İlâhe İllallâh şadeķa Resûlullâhi'l-ʿAzîmî)*⁹¹⁴

(M44a/3) ⁹¹⁵ “Canem fedâ-yı in suħan müjde-gâne-bâd”

(MK13a/14) Ey 'azîz ittifâķât-ı (M44a/4)(A14a/14) ğarîbedendür ki kelime-i *(Lâ İlâhe İllallâh)* on iki (M44a/5)(MK13a/15) harfdür. Cümle ezķâr tufeyl-i zeyl-i fazîletdür⁹¹⁶ ki (M44a/6)(A14a/15) efďalü'z-zıkr (MK13a/16) *(Lâ İlâhe İllallâh)* ve daħı *(Muħammedün Rasûlullâh)* (M44a/7) on iki harfdür. 'Ämme-i dılcü-yı⁹¹⁷ şefâ'atidür ki

⁹⁰⁸ (MK13a/8) melâla

⁹⁰⁹ (A14a/9) nemek u

⁹¹⁰ (A14a/10) kıldı beyt

⁹¹¹ Bu beyit Alaşehirli Makâlî Mustafa Bey'e aittir. Şiir, Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 4962 numarada kayıtlı mecmûada, 58a/57b sayfalarında “Kaşîde-i Merhûm Maķâlî Raħmetullâhi 'Aleyh” adı altında, 29. beyitte yer almaktadır. Mecmûada, şiir şu şekilde yazılmıştır:

“ Tekellüm etse olur çehre-i emel handân

Tebessüm etse olur hâtır tarab hurrem ”

Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Koyuncu, “Alaşehirli Makâlî Mustafa Bey ve Mecmualardaki Bazı Şiirleri”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Prof.Dr. Mahmut Kaplan Armağanı Sayısı, Manisa 2011, S.2, s.311.

⁹¹² (A14a/11) neşr

⁹¹³ (A14a/11) 'unvân

⁹¹⁴ *Ey Sad müjdele ki: Allâhu Te'âla cehenneme muttali oldu derken cehennem çıĝlık attı ve onun bir kısmı bir kısmını korkarak yedi. Allâh ona şöyle dedi: Sakin ol, sen Lâ İlâhe İllallâh diyen kişiye haramsın. Yüce Allâh'ın Resûlu doğru söyledi.*

⁹¹⁵ (A14a/13) mışra

⁹¹⁶ (A14a/14) fazîletidür

⁹¹⁷ (A14a/16) 'dılçü' yok

(M44a/9)(MK13a/18) (*enā evvelu şāfi'in yeşfe'u fī yevmi'l-ḥaşri ve'n-neşri*)⁹¹⁸
 (M44a/10)(A14a/17) Ve daḥı *Ebū Bekru's-Şiddīk* (MK13a/19) on iki ḥarfdür. Heme-i
 (M44a/11) şadīkân-ı tef ü tâb-ı ḥarâret-i (A14a/18) kıyâmetde (MK13a/20) penâhinde-i
 (M44a/12) zîr-i livâ-yı 'arş-fersâsı olsa gerekdür ki (M44a/13) (*Vellezî cāe bis sıdkı ve
 saddeka bihî*)⁹¹⁹ Ve daḥı *'Ömer bin (M44a/14) el Ḥattāb* oniki ḥarfdür (MK13b/1)
 'umūmen ḥukkām-ı 'adâlet-kâr-ı⁹²⁰ (M44a/15) rûz-ı (A14a/20) cān-sûz-ı kıyâmetde
 sāye-nişîn-i (MK13b/2) 'alem-i sa'âdeti (M44a/16) olurlar ki⁹²¹ (*Yā eyyuhān nebiyyu
 hasbukallāhu ve menittebeake minel mu'minîn*)⁹²² Ve daḥı *'Osmān bin 'Affān* oniki
 (M44b/1) ḥarfdür mehmān-serāy-ı (MK13b/4) cennet-i cāvīdde (A14a/22) 'ābidān-ı
 (M44b/2) ḥaya-şi'ār kemer-beste-i ḥıdmeti olurlar⁹²³ ki (MK13b/5) (*Em men huve
 (M44b/3) kānitunānāel leyli*)⁹²⁴ Ve daḥı *'Alī bin*⁹²⁵ *Ebī Ṭālīb* oniki (M44b/4)
 (MK13b/6) ḥarfdür ziyāfet-ḥāne-i *Firdevs-i 'Alāda* cümle (M44b/5) civān-merdān-ı⁹²⁶
 (A14b/1)(MK13b/7) fazla ḥūr-ı süfre-yı iḥsānı olmagla (M44b/6) şeref ü i'zzet bulurlar
 ki⁹²⁷ (*Ve yut'imūnet taāme alā hubbihī miskīnen ve yetīmen ve esīrā*)⁹²⁸ ve daḥı
E'imme-i İsnā-'Aşer (M44b/8)(MK13b/9) yāḥud *İmāmān-ı Duvāzdeh* oniki (A14b/3)
 ḥarfdür. 'Arşa-i (M44b/9) kıyâmet-i bā şalābetde (MK13b/10) zümre-i şühedā vü
 etḫiyā⁹²⁹ āvīhte-i (M44b/10) fitrāk-ı iḥsānı⁹³⁰ (A14b/4) olsalar⁹³¹ gerekdür (*ulūike
 meallezīne en'amellāhu aleyhim mine'n nebiyyīne ve's- şiddīkīne ve's-şuhedāi ve's-*

⁹¹⁸ *Haşir ve neşir günü (kıyamet günü) şefaate edecek olan ilk kişi benim.*

⁹¹⁹ “Doğrulukla gelen kişiye ve onun doğru olduğunu tasdik edenlere ...” 39/Zümer-33.

⁹²⁰ (MK13b/1) 'adâlet-kâr rûzigār

⁹²¹ (A14a/20) 'ki' yok

⁹²² “Ey Peygamber! Sana Allâh yetişir, arkandan gelen müminlerle beraber.” 8/Enfâl-69.

⁹²³ (A14a/22)(MK13b/4) olur

⁹²⁴ “Yoksa gece vakti saygıyla Allâh'ın huzurunda duran o kişi ...” 39/Zümmer-9.

⁹²⁵ (A14a/23) ibn

⁹²⁶ (MK13b/6) civān-merdān-ı imān

⁹²⁷ (MK13b/7) 'ki' yok

⁹²⁸ “Düşküne, yetime ve esire seve seve yemek yedirirler.” 76/İnsân-8.

⁹²⁹ (A14b/3) etḫiyā cümle

⁹³⁰ (MK13b/10) iḥsānları

⁹³¹ (A14b/4) (MK13b/10) olsa

sālihīn)⁹³². Ey ‘azīz elf-i memdūd-i⁹³³ kelime-i (M44b/13) (*Lā ilāhe illallāh*) (MK13b/13) ol ‘amūdū'l-ḥayme-i (A14b/6) sulṭān-ı (M44b/14) tevḥīddür ki bu bir keşīde-i eyvān-ı ‘illiyyīn (MK13b/14) ve ‘arşa-i (M44b/15) pehnā-yı zemīn anuñla (A14b/7) nesak-ı nīzām bulmuşdur. Ya‘nī (M44b/16) erkān-ı (MK13b/15) duvāzdeh burc-ı eflāk-ı du‘āyım⁹³⁴. Duvāzdeh ḥarf-i kelime-i (M44b/17) tevḥīd ile kâ‘im (MK13b/16) olmuşdur. (A14b/8) Mādām ki muvaḥḥīdān-ı (M45a/1) zemīn dest-i berāverde-i du‘ādur kavā‘id-i (MK13b/17) kavāim-ı erkān-ı (M45a/2) semān-ı⁹³⁵ (A14b/9) berpādur.⁹³⁶ Tā ki zemīnden ‘amūd-ı bidbūd-ı şehādet-i (M45a/3) (MK13b/18) tevḥīd ber efrāḥtedür⁹³⁷. Feleke-i (?) ḥayme-i felekū'l-eḥlāk⁹³⁸ (A14b/10) (M45a/4) perdāḥtedür ki⁹³⁹ (*Lā tekūmu's-sā‘atu ve ‘ala vechi'l-arḍi men yakūlu Lā ilāhe illallāh*)⁹⁴⁰ ḥall-i ‘uḥde-i maḥal (MK13b/20) budur ki (M45a/6) zemīn-i zekat-ı ḥūr⁹⁴¹ külçe-i āsmān-ı berīn ü āsmān-ı (M45a/7)(A14b/12) ḥoşā-çīn (MK13b/21) ḥırmen-i zemīndür. Zemīn-i veted tīnāb-ı⁹⁴² (M45a/8) ḥayme-i eflāk ve eflāk-ı sāye-bān-ı (A14b/13) şuffe-i ḥākdur. (M45a/9)(MK14a/1) Āsmān-ı berdāşte-i kūrre-i zemīn ise⁹⁴³ zemīn daḥı āvīḥte-i (M45a/10) fitrāk-ı āsmān-ı berīndür. (A14b/14)(MK14a/2) Belki felek niçe āsmān-ı (M45a/11) zemīn niyān ise zemīn daḥı felek-i āsmāniyāndur. (M45a/12) Reşēḥāt-ı (A14b/15)(MK14a/3) kilāb-ı t̤ā‘āt-ı ḥākiyān-ı ‘arşa-i āsmāna (M45a/13) kaṭarāt-ı bārān gibi yaḡar. (MK14a/4) Ve āh-ı āteş-bār-ı (A14b/16) maḥlūmān (M45a/14) zemīn-i ra‘d u berk-i⁹⁴⁴ āsmān gibi leme‘ān ider. Eger⁹⁴⁵

⁹³² “... işte onlar, Allāh'ın kendilerine ni‘met verdiği nebīlerle (peygamberlerle) ve siddīklerle ve şehītlerle ve salihlerle beraberdirler ...” 4/Nisā-69.

⁹³³ (A14b/6) pehnādur; (MK13b/12) memdūda

⁹³⁴ (A14b/7) 'du‘āyım' yok

⁹³⁵ (MK13b/17) semānda

⁹³⁶ (MK13b/17) berpādur ve

⁹³⁷ (A14b/9) efrāḥte; (MK13b/18) efrāḥte ve

⁹³⁸ (MK13b/18) eflāk

⁹³⁹ (MK13b/18) 'ki' yok

⁹⁴⁰ *Yeryüzünde Lā ilāhe illallāh diyen olduğu sürece kıyamet kopmayacaktır.*

⁹⁴¹ (A14b/11)(MK13b/20) ḥūre

⁹⁴² (MK13b/21) 'tīnāb' yok

⁹⁴³ (A14b/13) 'ise' yok

⁹⁴⁴ (MK114a/4) berk ü ra‘d

⁹⁴⁵ (A14b/16) eger teb

(M45a/15)(MK14a/5) tef ü t̄āb-ı⁹⁴⁶ (A14b/17) ‘iṣyān ki temmūz-ı ‘ālem-i cāndur māni‘-i vürūd-i (M45a/16) ṭā‘āt (MK14a/6) olup evc-i hevā-yı zemīnden (A14b/8) ṣahrā-yı āsmāna (M45a/17) ḳaṭarāt-ı nisān (MK14a/7) ‘ibādāt-ı tereṣṣuḥ itmese ve germī-yi (M45b/1) hevā-yı hıızlāndan (A14b/19) ravṣa-i rızā-yı (MK14a/8) melekūta reṣeḥāt-ı (M45b/2) bārān-ı a‘māl-ı ṣāliḥa yetmese heft iḳlīm-i āsmānda (A14b/20)(MK14a/9) ḳaḥṭ-ı (M45b/3) sāl-ı a‘māl be-dīdār⁹⁴⁷ olur. Belki ḡalā-yı ḡalle-i (M45b/4) ‘ibādātdan (MK14a/10) nesāḳ-ı zindegānī-yi eflākiyān (A14b/21) ḥalel bulur. (M45b/5) Murtāzān-ı ḥān-ḳāh-ı melekūt (MK14a/11) ṣahrā-yı pehnā-yı (M45b/6) ‘*Arṣū’r-Raḥmāna*‘ azīmet-i istiskā iderler. Ve bār-gāh-ı⁹⁴⁸ (M45b/7)(MK14a/12) ‘izzet-penāh-ı (A14b/22) kibriyāya yüz ṭutub “El-‘afven el-‘afven (M45b/8) Yā *Rabbe’l-‘ālemīn* (MK14a/13) dirler. Kemā ḳālallāhu te‘ālā (*ve yestagfirūne li men fīl ard*).⁹⁴⁹ Çün (MK14a/14) hevā-yı dilārā-yı ‘ināyet⁹⁵⁰ (M45b/10) tutuḳ-ı beste-i seḥāb-ı raḥmet ola. (MK14a/15) Bārān-ı⁹⁵¹ ‘ibādātden (M45b/11) ḥadīḳa-i ‘ālem-i ḳudse ṭarāvet-i tāze yeter⁹⁵². (MK14a/16) Ve eḳālīm-i melekūtta (M45b/12) ferāḥsāl-ı (A15a/2) raḥmet zuhūr ider. Ve⁹⁵³ eger ne‘üzü billāhi’l-müste‘ān (M45b/13)(MK14a/17) ol zemān-ı bī-emān⁹⁵⁴ ki⁹⁵⁵ sülāle-i (A15a/3) nesl-i müslimīn⁹⁵⁶ (M45b/14) semt-i⁹⁵⁷ inṣiṣām bula. (MK14a/18) Ve silsile-i ensāb-ı⁹⁵⁸ mü’minīn⁹⁵⁹ temām (M45b/15) ola. Ya‘nī ol dem-i bī-ḳıdemde ki (A15a/4)(MK14a/19) mücāhidān-ı (M45b/16) ehl-i īmān munḳarız olup mücāherān-ı kelime-i (M45b/17) (*Lā ilāhe illallāhdan*) (MK14a/20) kimse bāḳī⁹⁶⁰ (A15a/5) ḳalmıya. Ve ‘alemdārān-ı

⁹⁴⁶ (A14b/16) t̄āb u tef

⁹⁴⁷ (A14b/20) bī-dīd

⁹⁴⁸ (A14b/21) ‘istiskā iderler. Ve bār-gāh’ yok

⁹⁴⁹ “...yeryüzündeki kişiler için mağfiret dilerler ...” 42/Şûrâ-5.

⁹⁵⁰ (MK14a/14) ‘ināyet perde

⁹⁵¹ (A15a/1) bārān bārān

⁹⁵² (MK14a/15) vü ter

⁹⁵³ (A15a/2) ‘ve’ yok

⁹⁵⁴ (A15a/2) emānda

⁹⁵⁵ (MK14a/17) ‘ki’ yok

⁹⁵⁶ (A15a/3) mü’minīn

⁹⁵⁷ (A15a/3) ‘semt’ yok

⁹⁵⁸ (A15a/3) insān

⁹⁵⁹ (A15a/3) ‘mü’minīn’ yok

⁹⁶⁰ (A15a/5)(MK14a/20) ‘bāḳī’ yok

(M46a/1) *(ve kelimetullāhi hiyel ulyā)*⁹⁶¹ dan kimse a'la-yı i'lām-ı (M46a/2) (MK14a/21) şehādet-i tevḥīd kılmaya. Emr-i Ḥaḳ ile (A15a/6) ravābiṭ-ı evtād-ı (M46a/3) 'ālem yek yek (MK14a/22)(MK14a/22) çözüdür⁹⁶². Perde-i şeş-ḥāne-i kā'ināt (M46a/4) büzilür. Şalābet-i (A15a/7) şayḥa-i (MK14a/23) nāfiḥa-i *İsrāfilden* (M46a/5) cirm-i saḳīl-i zemīne⁹⁶³ lerze düşer ki (MK14b/1) *(İzā zulzilet il zilzālehā,)*⁹⁶⁴ (A15a/8) şadme-i ḡaḏab-ı *Zü'l-Celāliden* (MK14b/2) ḳārüre-i (M46a/7) billürin-i āsmān şikest olur ki *(İzes-semāunşakkat.)*⁹⁶⁵ (M46a/8)(MK14b/3) āteş-i naḳme-i lā yezāliden ḡül-çe-i çeşme-i ḥurşīd (M46a/9) mānend-i tābe-i naḥḥās-ı (MK14b/4) bī-āb u tāb (A15a/10) ḳalır ki *(İze's-şemsu kuvviret)*⁹⁶⁶ Bīm-i ḳahr-ı⁹⁶⁷ ḳahramāniden (MK14b/5) ruḥsāre-i ḳamer (M46a/11) ḳehre-ḡān-ı iḥzān-ı efsürde-i (A15a/11) ṭabānçe-i fenā olur ki⁹⁶⁸ (M46a/12)(MK14b/6) *(Ve izen nucūmun kederet)*⁹⁶⁹ pes imdi ma'lūm oldu⁹⁷⁰ ki (M46a/13) miḥver-ı (MK14b/7) āsyā-yı ḥurd (A15a/12) fersā-yı eflāk u çārmīḥ-i dā'ire-i (M46a/14) şeş-kūşe-i ḥāk-ı (MK14b/8) dendāne-i ḥurūf-ı *(Lā ilāhe illallāhdur)*. (M46a/15)(A15a/13) Hem ḡunahḳārān hejdeḥ-hezār 'āleme (MK14b/9) penāḥ u ḡirīzgāhdur. (M46a/16)(A18b/14) *Zehretü'r-riyāzdan* menḳūldur⁹⁷¹ ki çün *Züleyḥa* (V6a/6) *Yūsuf* (M46a/17) 'aleyhi's-selām ile (A18b/15) teferrüc-i zīnet-serāy-ı ḥāşü'l-ḥāş (M46b/1) eyledi. Naḥle-i raṭb-efşān-ı *Yusūfiden* (A18b/16)(V6a/7) temenna-ı (M46b/2) ḥurma-ı vişāl ḳılup söyledi⁹⁷²

(M46b/2)(M46b/3) “Zi tū ey naḥl-i ter ḥurma zi'men-i şīr

(M46b/4)(V6a/7)(A18b/17) Mekun der ḥ'an-ı nihāden hīç taḳşīr

Merā z'in-i şīr ü ḥurmā ḳuvvet-i cān dih

⁹⁶¹ “... *Ve Allāhın sözü; O, çok yücedir...*” 9/Tevbe-40.

⁹⁶² (MK14a/21) çözüdür

⁹⁶³ (MK14a/23) arza

⁹⁶⁴ “*Yer o yaman sarsıntı ile sarsıldığı,*” 99/Zilzāl-1.

⁹⁶⁵ “*Gök yarıldığı,*” 84/İnşikāk-1“

⁹⁶⁶ *Güneş katlanıp düğüldüğünde,*” 81/Tekvîr-1.

⁹⁶⁷ (MK14b/4) 'ḳahr' yok

⁹⁶⁸ (A15a/11) 'ki' yok

⁹⁶⁹ “*Yıldızlar bulandığında,*” 81/Tekvîr-2.

⁹⁷⁰ (A15a/11)(MK14b/6) oldu

⁹⁷¹ (V6a/5) terceme olındı

⁹⁷² (A18b/16) söyledi nazım

(M46b/4)(V6a/9)(A18b/18) Zi cān dāden derīn kaḥṭem emān diḥ⁹⁷³ ”

āteş-i nefis-i (M46b/6) emmāre-i **Züleyhā**⁹⁷⁴ böyle zebāne-i (A18b/19) teveḳān çekdi ki tennūre-i (M46b/7)(V6a/10) bāz-gūne-i vişāl germ ola. Ve pūlād-pāre-i ‘işmet-i (M46b/8) şiddīkī (A18b/20) pūte-i⁹⁷⁵ germ-i **Züleyhāda** nerm ola. **İblīs-i La‘īn-i** (M46b/9) güm-kerde- (V6a/11) dīn dest efşān-ı bezm-i (A18b/21) şādmānī oldı ki⁹⁷⁶ (M46b/10) dest-i temennā-yı **Züleyhā** nişāne-i nüşābe-i⁹⁷⁷ (V6a/12) mekri muḳābele-i (M46b/11) işābete (A18b/22) getürmekdedür. Ve gümāndār-ı kemīn-gāh-ı maḥabbet ḥadeng-i (M46b/12) la‘īn peykān-ı (V6a/13) iştıyākı (A18b/23) ṭabla-i neble-i vişāle (M46b/13) yetürmekdedür⁹⁷⁸

“Hevesrā ‘arşa-i meydān-kuşāde

(M46b/14)(A19a/1)(V6a/14) Ṭam‘arā āteş-i ender dil-futāde⁹⁷⁹ ”

Bu galebe-i tārīkī-yi (M46b/15) şehvet ki sırr-ı **Züleyhādadur**. Muḳarrerdür ki⁹⁸⁰ (A19a/2)(V6a/15) şem‘i (M46b/16) nā-kāste-i murādı mevzū‘-yı şem‘dān-ı müdevver-i süfre-yı maḥabbet eyler.⁹⁸¹ (A19a/5) Ve bu şarşar-ı mütē‘ākībū‘ş-şademāt-ı (M47a/1) hevā-yı ‘aşḳ ki mehebb-i (V6a/18) ārzū-yı **Züleyhādan** sūzāndur (M47a/2) mu‘īndür (A19a/6) ki şāḥ-ı şükūfe rīz-i bādām-ı me‘rāmı şebnem-efşān-ı (M47a/3)(V6a/19)

⁹⁷³ (A18b/18) emāndeh neşr

⁹⁷⁴ 12/Yūsuf-53 âyetine işaret edilmektedir: “*Ve mā uberriü nefsi, innen nefse le emmāretun bis sūi illā mā Rahime Rabbī, inne Rabbī Gafūrun Rahīm*” - “*Ben yine de nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis şiddetle kötülüğü emreder. Ancak Rabbimin rahmetiyle yarlıgadığı müstesna. Muhakkak ki, Rabbim bağışlayıcı ve merhametlidir.*”

⁹⁷⁵ (V6a/10) 'pūte' yok

⁹⁷⁶ (A18b/21)V6a/11) ki **Muḥammed Allāh** te‘ālā

⁹⁷⁷ (A18b/21) 'nüşābe' yok

⁹⁷⁸ (A18b/23) yetürmekdedür beyt

⁹⁷⁹ (A19a/2) dil-futāde neşr

⁹⁸⁰ (A19a/1) 'ki' yok

⁹⁸¹ (A19a/3) eyler nazm

Hevāye deleş ḳofle ‘eşmet şekest

‘Enān tekuluf rabudeş zi dest

Hevāye regbete ḥāṭereş tāze kerd

Şekīb ez miyān ‘ezme dervāze kerd

ḥaṭmī-yi nīm-şüküfte-i vuşlat ider.

(M47a/4)(A19a/3)(V6a/16)	Hevā-yı dileş ḳufl-i ʿişmet şikest
(M47a/5)	ʿInān tekelluf rubūdeş zi dest
(M47a/6)(A19a/4)	Hevā raġbet-i ḥāṭıreş tāze kerd
(M47a/7)(V6a/17)	Şekīb ez miyān ʿazm-ı dervāze kerd

(M47a/8)(A19a/7) Lā cerem lāzime-i himmet-i⁹⁸² *İblisī* budur ki buḥur-sūza
 (M47a/9) mücrime-i efsūn u (V6a/20) ihtiyāl olup (A19a/8) pīçide mār-ı ʿismet-i
 (M47a/10) *Yaʿḳūbī* olan şalvār-bend-i ʿiffet-i peyvende (V6a/21) güşāyiş (M47a/11)
 (A19a/9) virem. Ve ḥaṭır-nişān-ı *Züleyḥā*-yı ḥām-ı ṭamaʿ olan sebīke-i (M47a/12) sīm-i
 ḥāme ḍarb-ı sikke-i (A19a/10)(V6a/22) bed nāmı yetürem⁹⁸³ diyü (M47a/13) şafḥa-i
 seyyāle-i ihtiyāle⁹⁸⁴ ṭarḥ-ı nuḳūş-ı ihtimāl (M47a/14) iderken şikāf-ı (A19a/11)
 sürādikāt-ı (V6a/23) kibriyādan böyle (M47a/15) kūşe-i savṭ-ı satvet-i *Zü'l-Celālī*
 yetişdi ki “(M47a/16) Ey rānde-i (A19a/12) dūr-bāş-ı⁹⁸⁵ (V6b/1) celāl ve ey çehre
 fersūde-i (M47a/17) ṭabānçe-i ḍalāl ey laʿīn

(M47b/1)(A19a/13)	“ Tu ger bāzīçehā dānī nemūden.
(V6b/2)	Beder derz dīden u elmās sūden.”

(*faeyne ʿişmetī*)⁹⁸⁶ (A19a/14) Yaʿnī şıḥne-i ʿişmetimden (V6b/3) niçün endişe (M47b/3)
 kılmazsın ki şaf-nişīn-i dīvān-ı nübüvvet olanlar (A19a/15) degil (M47b/4) belki niçe
 ʿāşīlerin (V6b/4) bāzār-ı fışkı germ olduğda (M47b/5) ve cünbüş-i zenān-ı mekkāre
 muḥarrik-i tāziyāne-i (A19a/16) nefis-i emmāre (M47b/6)(V6b/5) olup melʿabe-i fesād
 temām-ı revāc bulduğda nāgāh (M47b/7) derīçe-i ġaybdan (A19a/17) naʿre-i hidāyet

⁹⁸² (A19a/7) zimmet

⁹⁸³ (A19a/10) yetürüm

⁹⁸⁴ (V6a/22) 'ihtiyāle' yok

⁹⁸⁵ (V6a/23) pāş

⁹⁸⁶ “*ismetim nerede*”

(V6b/6) şalub her birin (M47b/8) beste-i silsile-i ‘iffet eyler. Ve feyz-i şerāb-ı (A19a/18) ‘ināyetimden (M47b/9) gāfil misin ki (V6b/7) niçe mecālis-i fücūr-ı tertīb olunub (M47b/10) bir tarafından perī vü şān-ı (A19a/19) şehvet-engīz-i āteş-efrūz-ı (V6b/8) (M47b/11) nā’ire-i şevk olurken bir cānibden erbāb-ı şevk-i (M47b/12) tahrīk-i (A19a/20) ālāt-ı zevk (V6b/9) kılurken nāgāh sākī-yi (M47b/13) kadeh-bahş-ı ‘işmetim hum-ḥane-i ‘iffetden bir cām-ı leb-ā-leb (M47b/14)(A19a/21) şunub (V6b/10) ehl-i meclisi ser-mest-i peymāne-i sa‘ādet ider⁹⁸⁷”

(M47b/15)(A19a/22)	Ber sīne-i ḡam pezīr-i men raḥmet kun
(M47b/16)	Ber can u dil-i esīr-i men raḥmet kun
(M47b/17)	Ber pāy-ı ḥarābāt rüy-ı men bahşāy
(M47b/18)(A19a/23)	Ber dest-i piyālegīr-i men raḥmet kun ⁹⁸⁸

(M48a/1) Kezālīk bir bende-i mü’min püser ecelde dil-ḥaste-i (A19b/1) envā‘-i (M48a/2)(V6b/13) belā olup⁹⁸⁹ ser-pençe-i peleng-i mevt-i bere-i cāha yetdükde (M48a/3) şıyt-ı şeh-per-i ‘*Azrāilī*⁹⁹⁰ (V6b/14) iḥbār-ı (A19b/2) kudūm-ı merg itdükde akṛabā (M48a/4) vü ta‘alluḳāt bünyād-ı nevḥa-i firāk kılduḳda (V6b/15) āteş-i ‘atş-ı (M48a/5)(A19b/3) ḥırmən-i cāna şerāre-i ihtirāk şalduḳda *İblīs-i La‘īn-i* (M48a/6) şekāvet-āyīn (V6b/16) şādmān (A19b/4) u ḥandān olup⁹⁹¹ diye ki⁹⁹² (M48a/7) “Eger izdiḥām-ı ālām ise mevcūd. Ve eger hücūm-ı ḡumūm (M48a/8)(V6b/17) ise āteş-endāz-ı ḥāndān-ı (A19b/5) vücūd.” Bir taraftan ta‘alluḳ zen (M48a/9) ü ferzend-i girībān-gīr ü pā-bend (V6b/18) ve bir cānibdenārzū-yı (M48a/10)(A19b/6) emānī-yi māl ü menāl ise burāk-ı āsmān-peymā-yı (M48a/11) rūḥa peyvend (V6b/19) ihtirāk-ı cigerden müteşā‘id (A19b/7) olan (M48a/12) ebḥire-i sūznāk-ı āyine-i ‘aḳla jeng-i ihtilāl (V6b/20)

⁹⁸⁷ (A19a/21) eyler kıt‘a; (V6b/10) münācāt

⁹⁸⁸ (A19a/21) kon neşr

⁹⁸⁹ (A19b/1) ‘olup’ yok

⁹⁹⁰ (V6b/13) ‘*Azrāille*

⁹⁹¹ (A19b/4) ḥandān ola ki

⁹⁹² (A19b/4)(V6b/16) ‘diye ki’ yok

yetürmektedir. (M48a/13) Ve terākīm-i enfās-ı ciğer-süzdın (A19b/8) ğargara-i hulkūm ise (M48a/14) telkīn-i şehādet-i (V6b/21) tevḥīd iden aḥbābına dağdağa-i (M48a/15) vaḥşet (A19b/9) virmekdedür. Ḥālā fūrce-i iğtinām-ı (V6b/22) merāmdur. (M48a/16) Farīza-i ‘ahde-i şeyṭānī budur ki ber-firīb ile (M48a/17)(A19b/10) sermāye-i emānī-yi (V6b/23) amānı ki emān-nāme-i imānīdür. Elinden (M48b/1) alam ve bir ḥīle ile ānı āvāre-i mefāze-i (A19b/11)(V7a/1) mağāra-i dūzaḥ (M48b/2) kılam. Nāgāh bār-gāh-ı celāl-i eḥadiyyetden bir⁹⁹³ menşūr-ı (M48b/3) sātı‘un-nūr-ı ‘ināyet vārid (A19b/12) ola ki. (V7a/2) “Ey la‘īn-i ṭarīd (M48b/4) ve ey şakī-i ‘anīd egerçi tertīb itdigün⁹⁹⁴ muḳaddemātuñ (M48b/5) vücūdı (A19b/13) vardır. (V7a/3) Ve her kūh-ı ğam u⁹⁹⁵ belā ki beyān itdūñ (M48b/6) sābit ve üstüvārdur. Ammā ol gün ki debdebe-i (A19b/14)(V7a/4) kūs-ı (M48b/7) ‘ināyetim gūş-ı ‘ālemyāna ğulgule-i mağfīret şaldı. Āvāze-i (M48b/8) *(rahmeti ves‘iat külle şey’in)*⁹⁹⁶ (V7a/5) gūş-ı bī-hūş ki yetmedi mi. (M48b/9) Ve ol dem kiāteş-i şekāvetūñ zebāne-i” *(le ugviyennehum ecmaīn)*⁹⁹⁷ (A19b/16)(V7a/6) çekmiş idi. Luṭīme-i *(İnne ibādī leyse leke aleyhim sultānun)*⁹⁹⁸ seni serāsime-i ḥayret itmedi mi (M48b/12)(A19b/17)(V7a/7) İmdi ḥāşşa-i zımmet-i vālā himmet (?) ğaffarī dahı (M48b/13) budur ki ḥızāne-i cānı ma‘den-i⁹⁹⁹ (A19b/18)(V7a/8) şeb-çerāğ-ı ma‘rifet-i (M48b/14) tevḥīd olan bendelerimi ve ḥoḳḳa-i dehānı mevrīd-i (M48b/15) mürvārīd-i (V7a/9) kelime-i şehādet (A19b/19) olan ser¹⁰⁰⁰-efkendelerimi (M48b/16) senden ve a‘vān-ı ḍalāletūñden maşūn u maḥfūz (M48b/17)(V7a/10) kılam. Belki rağmān-ı (A19b/20) ‘alā-enfiñ cilve-ger-i ravza-i cinān (M49a/1) eyleyem.¹⁰⁰¹ Yā **Rab** lūṭfuñ elf elf (A19b/21) lūṭfuñ¹⁰⁰²

(M49a/2)

Ey ‘eşḳ-i tū dāde bāz-ı cān rā pervāz

⁹⁹³ (A19b/11) 'bir' yok

⁹⁹⁴ (V7a/2) itdigün

⁹⁹⁵ (A19b/13) 'u' yok

⁹⁹⁶ “... ve rahmetim her şeyi içine aldı ...” 7/A'râf-156.

⁹⁹⁷ “... onların hepsini azdıracam.” 38/Sād-82.

⁹⁹⁸ “Şüphesiz kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin yoktur ...” 15/Hicr-42.

⁹⁹⁹ (V7a/7) ḥāne-i cānı

¹⁰⁰⁰ (A19b/19) 'ser' yok

¹⁰⁰¹ (A19b/20) eyleyem mışra‘

¹⁰⁰² (A19b/21) lūṭfuñ nazm (V7a/11) lūṭfuñ rubāi‘

- (M49a/3)(A19b/22) Luṭf-ı tū keşīde ceng-i dāra¹⁰⁰³ be nevāz
 (M49a/4)(V7a/12) Yek zerre ‘ināyet zi tu ey bende nevāz
 (M49a/5) Behter zi hezār sāl-i tesbīḥ u nemāz

¹⁰⁰⁴ (M49a/6) Kezālīk ey ‘azīz (V7a/13) rūz-ı kıyāmet olup ḥalāyık-ı¹⁰⁰⁵ evvelīn ve
 (M49a/7) āḥırīn şad çendān¹⁰⁰⁶ varṭa-i ḥaṭırdan güzār (M49a/8) itdükden şoñra
 (V7a/14) fermān-ı **Zü'l-Celālī** vārid ola ki pol-ı (M49a/9) şırātdan (A20a/2) ‘āmme-i
 ser-geşti-gān-ı maḥşer güzārān ide. Eşkiyā (M49a/10)(V7a/15) endāḥte-i şā‘ika-i ḳahr
 olup etkīyā (A20a/3) teferrüc-serā-yı¹⁰⁰⁷ (M49a/11) cināna gide. Şeyṭān-ı la‘īn raḳḳāş-ı
 (V7a/16) hengāma kāmranī (M49a/12)(A20a/4) ola ki bi ḥamdillāhi te‘ālā teberri-yi
 pol-i şırāṭ ḳılıçdan (M49a/13) keskin belki mūdān (V7a/17) bār yekterīn (A20a/5) ve
 ḳa‘r-ı çāh-ı **Cehennemden** (M49a/14) şimşīr-i zebāne-iāteş-i kemer-gāh-ı şırāṭa
 peyveste (M49a/15) ve ‘efārīt-i (V7a/18)āteşīn pençe-i zebāniye şaf şaf (M49a/16)
 işkence-i ḥalāyıkā miyān-beste vü¹⁰⁰⁸ āteş-pāre-i dūzaḥ ki (M49a/17)(A20a/6)
 (V7a/19) efrūḥte-i ğazabillāhdur zehre¹⁰⁰⁹-şikāf-ı (M49a/18) ser-geştīgān-ı gümrāhdur.
 Cellādān-ı selḥ-ḥāne-i (A20a/7)(V7a/20) sa‘īr ki (M49b/1) dāğdār-ı ḥukm-i lā
 ya‘şūnallāhdur. Ḥālā pervāne-i (M49b/2) siyāset-gāhdur bār-ı günāh (A20a/8)(V7a/21)
 ṭağlardan büyük (M49b/2) (M49b/3) envā-yi cerāyim u ‘işyān ise yük yük. Efā‘ī-yi
 (M49b/4) mağāra-i caḥīm (V7a/22) loḳma-i (A20a/9) cism-i ‘uşāta dehān-güşāda
 (M49b/5) vü kejj-dümān şüre-zār-ı **Cehennem** zaḥm-ı zebān urmağa. Āmāde (M49b/6)
 (V7a/23) dest-i (A20a/10) **Mālikde**¹⁰¹⁰ tāziyāne-i ‘aşab-ı piç der¹⁰¹¹ piç ve ḥam
 (M49b/7) der ḥam ve zebāniyye-i ‘azāb-ı üşturān-ı (V8a/1) ser-mest gibi (M49b/8) keff-

¹⁰⁰³ (V7a/11) dīlarā

¹⁰⁰⁴ (A19b/23) neşr

¹⁰⁰⁵ (V7a/13) 'ḥalāyık' yok

¹⁰⁰⁶ (A19b/23) çendān çendān

¹⁰⁰⁷ (A20a/3)(V7a/15) ‘arūsī

¹⁰⁰⁸ (A20a/5) 'afārīt āteşīn pençe-i zebāniye şaf şaf işkence-i ḥalāyıkā miyān-beste vü' yok

¹⁰⁰⁹ (A20a/6)(V7a/19) zehre ḥālā

¹⁰¹⁰ (A20a/10)(V7a/23) mālikden

¹⁰¹¹ (A20a/10) 'der' yok

endāz (A20a/11) u āteş-i dem ü gırıv ü gavğa-ı tebeh-kārān-ı (M49b/9) maḥşer-i dehşet-endāz (V8a/2) kılup ve feryād-ı siyeh-kārān-ı (M49b/10)(A20a/12) dem-sāz-ı kavāri'-i ḥuṭūb ve dendāne-i erre-i şırāt-ı (M49b/11) dāmen-gır (V8a/3) ü mevķı'-i nüzül ise girdāb-ı kabır-ı (?) (A20a/13) ihtimāl midür ki (M49b/12) böyle memerr-i ḥaṭar nākdan bu sermestān-ı (V8a/4) mey-gede-i (M49b/13) 'işyān rāst-güzār ide. (A20a/14) Mümekkin midür ki böyle (M49b/14) girīve-i bārık ü¹⁰¹² tārıkden (V8a/5) gerān-ı bārān-ı vādī-yi ḥızlān (M49b/15) olan (A20a/5) mücrimān-ı bī-bāk¹⁰¹³ geçe gide. Bu āfāt u beliyyāt ki (M49b/16)(V8a/6) müteveccih-i benī *Ādemdür*. Her biri müceb-i (A20a/16) vuşul-i (M49b/17) derekāt-ı *Cehennemdür*. Ve muḥarrerdür ki hiç kes (V8a/7)(M50a/1) bu varṭadan ḥalāş olmaz. Belki (A20a/17) ebedü'l-ābād zindān-ı (M50a/2) düzaḥdan¹⁰¹⁴ necāt bulmaz¹⁰¹⁵.” (V8a/8) El-ḥāşıl şeyṭān-ı la'īn¹⁰¹⁶ (M50a/3) tertib-i taşavvurāt-ı (A20a/18) maḥāl eylemede ve muḥālif-i luṭf-i ilahī (M50a/4) niçe muḥaddemāt (V8a/9) söylemede nāgāh buṭnān-ı '*Arşü'r – Raḥmāndan* (A20a/19) (M50a/5) ḥuṭāb-ı lā yezālī şādır ola ki “ Ey mel'ün-ı (V8a/10) merdūd (M50a/6) (*haza kemā kulture fāeyne raḥmeti*)¹⁰¹⁷ ey la'īn düşvārī-i (M50a/7) ṭarīķ-ı şırāt-ı müşkil-terīn¹⁰¹⁸ (V8a/11) mevāķıf-ı 'azābdur. (M50a/8)(A20a/21) Ve 'aded 'aded (?) 'azāb-ı bī-hadd ü bī-ḥisābdur. Ammā (M50a/9) ey la'īn bedreķa-i (V8a/12) bārīķa-i raḥmetimden (A20a/22) gāfil misün ki (M50a/10) nice gümrāhān-ı bevādī-yi miḥneti ser-menzil-i şafāya (M50a/11)(V8a/13) yetürmişdür. Destgır-i (A20a/23) delīl-i 'ināyetimden bī-ḥaber misün ki (M50a/12) senden gayrı ne kadar (V8a/14) pes mānde-i bī-rāhe-i¹⁰¹⁹ gavāyet (M50a/13) ü¹⁰²⁰ (A20b/1) ḍalālet var ise cādde-i müstekīm-i sa'ādete (M50a/14)(V8a/15) getürmişdür. Ba'd-ezīn ḥayret-zedegān-ı cısr-i (M50a/15) şırāṭa tevcīh-i ḥuṭāb-ı luṭf-āmīzle (V8a/16) nevāziş (M50a/16) göstere ki (A20b/3) “Ey

¹⁰¹² (V8a/4) 'ü' yok

¹⁰¹³ (V8a/5) bī-pāk

¹⁰¹⁴ (V8a/7) düzaḥdan kurtulmaz

¹⁰¹⁵ (V8a/7) 'necāt bulmaz' yok

¹⁰¹⁶ (V8a/8) 'la'īn' yok

¹⁰¹⁷ “*rahmetim nerede dediğim gibidir bu.*”

¹⁰¹⁸ (A20a/20) müşkillerin

¹⁰¹⁹ (V8a/14) pīrāhen

¹⁰²⁰ (A20a/23)(V8a/14) 'ü' yok

bendegān-ı nā-tüvān çendān pīrāmen-i (M50a/17) hāṭırınıza (V8a/17) gird-i ğam
 bürünmesin ki ben **Rahīmim** (A20b/4) zinhār (M50b/1) remide-i dehşet ḥavf-ı ‘azāb
 (V8a/18) olmañ ki ben **Kerīmim** (M50b/2) ben ol nigeḥ-dār-ı ‘ahd-ı (A20b/5)
 ḳadīmim ki tevḳī‘-i ‘ahid-nāme-i (M50b/3) iḥsānım (V8a/19) tuğrā-yı dil-ārā-yı (**lā
 taknetū min rahmetullāhdur**)¹⁰²¹ (M50b/4)(A20b/6) Ben ol¹⁰²² pādşāh-ı **Kerīmim** ki
 (V8a/20) ārayış-ı girībān-ı ḥıl‘at-ı (M50b/5) keremim tamğa-yı bī-hemtā-yı (A20b/7)
 (**innallāhe yagfiruz zunūbe cemā, innehu huvel gafūrur rahīmdur**).¹⁰²³ (M50b/7)
 (Münācāt)

(M50b/8)(A20b/8)	Cihāndārā Kerīmā Destgīrā
(M50b/9)(V8a/22)	Hudāvendā Raḥīmā Pādīşāhā
(M50b/10)(A20b/9)	Faḳīrem tekye ber luṭf-ı tū kerdem
(M50b/11)(V8a/23)	Nedārem c‘ez derbār-ı tū me‘vā
(M50b/12)(A20b/10)	Derān sāl‘at ki ez havl-i ḳıyāmet
(M50b/13)(V8b/1)	Zi heybet ḥun be cūşāyed der a‘z‘ā
(M50b/14)(A20b/11)	Derān sāl‘at ki der ḳa‘r-ı cehennem
(M50b/15)(V8b/2)	Der uftedāteş ender gebr u tersā
(M50b/16)(A20b/12)	Be ḥaḳḳ-ı ān ki Ḳahhāri vü Ḳādir
(M50b/17)(V8b/3)	Be ḥaḳḳ-ı ān ki Ḳayyūmī vü Dānā
(M51a/1)(V8b/4)(A20b/13)	Kerem kun ez der-i dūzaḥ be luṭfem
(M51a/2)(V8b/5)	Ser-ı rāh-ı ḳabūl-i ḥ‘iṣ benümā
(M51a/3)(V8b/6)(A20b/14)	Çu der cennet revīmāneḡ tū dānī
(M51a/4)(V8b/7)	Şalāḡ-ı mā tū biḡ mīdāni ez mā

(M51a/5)(A20b/15)¹⁰²⁴(MK20b/15) **Zehretü'r-Riyāzda** ol pīş-i ḳadem-i ṭāife-i
 (A20b/16) aḡrār (M51a/6) **Ka‘bü'l-Aḡbārdan** (MK20b/16) menḳıldur ki raḡiyallāhu

¹⁰²¹ “... *Allāh'ın rahmetinden ümit kesmeyin* ...” 39/Zümer-53.

¹⁰²² (A20b/6) 'ol' yok

¹⁰²³ “... *Muhakkak ki Allāh, günahların hepsini mağfiret eder (sevaba çevirir). O, muhakkak ki O; Gafūr'dur, Rahīm'dir.*” 39/Zümmer-53.

¹⁰²⁴ (MK20b/15) ḡikāyet

te[‘]ālā¹⁰²⁵ ‘anh (M51a/7) zemān-ı risālet-i (A20b/17) **Dāvūdīde**¹⁰²⁶ ‘aleyhi's-selām (MK20b/17) böyle enāre-i (M51a/8) ẓandīl-i tenzīl-i¹⁰²⁷ vaḥy olındı ki “Yā **Dāvud** ol (A20b/18) ẓullarım ki (M51a/9)(MK20b/18) benden gürīḥtedür niçün¹⁰²⁸ baña göndermezsiñ. (M51a/10) Ve sergeşte-i¹⁰²⁹ tih-i ẓalālet (A20b/19)(MK20b/19) olan bendegānım ne ‘acebdür¹⁰³⁰ ki (M51a/11) gerü¹⁰³¹ döndürmezsiñ. **Dāvud** ‘aleyhi's-selām eytdi¹⁰³² (MK20b/20) “Yā **Rabbī** (M51a/12)(A20b/20) kimde ol yara vardur ki silsile-i ribka-i rikḫatından (M51a/13)(MK20b/21) ḥalāş ola ve nice bendedür ki(A20b/21) ḥayṭa-i dāire-i (M51a/14) ‘ubūdiyetden girīzḡāh bula. (MK21a/1) Zebāne-i sirāc-ı vehhāc-ı (M51a/15) vaḥy daḥı¹⁰³³ bu resme¹⁰³⁴ (A20b/22) nūr-efşānı kıldı ki¹⁰³⁵ “Ey **Dāvud** (M51a/16) bende-i gürīḥte oldur ki hem-vāre tecdīd-i merāsım-i¹⁰³⁶ (M51a/17)(A20b/23) münkerāt (MK21a/3) ü gūşış-i esbāb-ı seyyi’āt itmekle (M51b/1) feyż-i ḥurşīd-i ciḥāngīr-i¹⁰³⁷ ‘ināyet ü (A21a/1)(MK21a/4) keremimden (M51b/2) nevmīd olup dirler ki “Bu siyeh rūzī¹⁰³⁸ seyyi’āt ki (M51b/3) (MK21a/5) ẓulmāt-ı ‘ālem-i cāndur. Elbette (A21a/2) mānī[‘]-i istifāze-i envār-ı (M51b/4) maḡfīret (MK21a/6) olur. Ve muḡarrerdür ki germī-yi hevā-yı (M51b/5) ‘işyāndan (A21a/3) ebr-i gevher-nişār-ı (MK21a/7) ḡufrān-ı feyż-reşehāt-ı (M51b/6) iḥsān itmek deḡil şā‘iḡa-endāz-ı ḡāzab (A21a/4)(MK21a/8) u siyāset (M51b/7) olur. İmdi ey **Dāvud** böyle bendegān-ı beyhūde-gümān (MK21a/9) ki (M51b/8) sāye-i kitf-i raḥmetimden (A21a/5) gürīz kılmışlardur¹⁰³⁹. Ve¹⁰⁴⁰ (MK21a/10) giriftār-ı (M51b/9)

¹⁰²⁵ (MK20b/16) 'te[‘]ālā' yok

¹⁰²⁶ (A20b/17) **Dāvud**

¹⁰²⁷ (MK20b/17) 'tenzīl' yok

¹⁰²⁸ (A20b/18) niçün benden; (MK20b/18) tütub

¹⁰²⁹ (A20b/18) 'serkeşte' yok

¹⁰³⁰ (A20b/19) ‘aceb

¹⁰³¹ (A20b/19) girü

¹⁰³² (A20b/19) eytdi ki

¹⁰³³ (MK21a/1) 'daḥı' yok

¹⁰³⁴ (A20b/21) 'vaḥy daḥı bu resme' yok

¹⁰³⁵ (MK21a/1) nūr-efşān oldu ki

¹⁰³⁶ (A20b/22) rāsım

¹⁰³⁷ (A20b/23) 'ciḥāngīr' yok

¹⁰³⁸ (MK21a/4) rū-yı

¹⁰³⁹ (MK21a/9) kerīzān olmuşdur

¹⁰⁴⁰ (MK21a/9) ve kendülerin

dām-gāhū'l-ye's-i küfr olmuşlardır¹⁰⁴¹. Gerekdür ki a'vân-ı (M51b/10)(A21a/6) şahne-i (MK21a/11) luṭf u merḥametime teslīm idesin ve delāle-i¹⁰⁴² (M51b/11) rehber-i 'ināyet birle¹⁰⁴³ (MK21a/12) 'atebe-i¹⁰⁴⁴ iḥsānım şavbına (A21a/7) yöneldesin.” (M51b/12) Ḥazret-i **Dāvud** (MK21a/13) 'aleyhi's-selām¹⁰⁴⁵ eytdi “**Ḥudāvendā** (M51b/13) ol kullar¹⁰⁴⁶ ki (MK21a/14) şiddet-i (A21a/8) şarşar-ı hevādan girdāb-ı (M51b/14) hunḥār-ı ye'se düşmüşlerdür. (MK21a/15) '**Urve-i Vusḳā**-yı (M51b/15) ināyetünden¹⁰⁴⁷ (A21a/9) özge¹⁰⁴⁸ meded-i¹⁰⁴⁹ ḥalāş mı olur (M51b/16) ve ser-gerdān-ı (MK21a/16) beriyye-i ḍalālet olanlar muḳārine-i berīd-i (M51b/17) 'ināyetsiz (A21a/10) yol mı bulur.” (MK21a/17) Gīr ü fetīle-i mişkāṭ-ı (M52a/1) ḥıṭāb böyle zebāne çekdi ki “ Ey **Dāvud** (MK21a/18) ol (M52a/2) medhūş-ı (A21a/11) ke's-i ye's olan kullarımı dār u hāne-i (M52a/3) elṭāfıma (MK21a/19) göndermek budur¹⁰⁵⁰ ki hemvāre-i (A21a/12) baş-ı süfre-i (M52a/4) merḥametim kılup gürisnegān-ı (MK21a/20) zindān-ı ḥızlāna ziyāfet-ḥāne-i (M52a/5) keremimden (A21a/13) niçe loḳma-i luṭf-i bī-minnet¹⁰⁵¹ bezl oldığın¹⁰⁵² (M52a/6) (MK21b/1) söyleyesin. Ve saḳā-yı peydā-yı 'āṭıfetim (A21a/14) cüst ü cū-yı (M52a/7) tefsīde-lebān-i (MK21b/2) beriyye-i ciger-süz-ı 'işyān için (M52a/8) olup āteş-i (A21a/15) 'aṭş-ı fücürdan (MK21b/3) pejmurde-i dilleri (M52a/9) sīrāb-ı ḳadeḥçe-i iḥsānım¹⁰⁵³ itmesin i'lām (MK21b/4) eyleyesin. (M52a/10)(a21a/16) Ve her gāh ki¹⁰⁵⁴ mezāyā-yı medīḥa-i zāt u şıfātımla (M52a/11) encümen-ārā-yı (MK21b/5) ḥalāyık olursun. (A21a/17) Gerekdür ki (M52a/12) ol īsār-ı şükr-pāre-i (MK21b/6) (**sebekat rahmeti ala gaḍabi**)¹⁰⁵⁵ (M52a/13) kılasın. Ve her çend ki

¹⁰⁴¹ (MK21a/10) kılmışlardır

¹⁰⁴² (MK21a/11) delalet

¹⁰⁴³ (MK21a/11) ile

¹⁰⁴⁴ (MK21a/12) 'atebe faẓl u

¹⁰⁴⁵ (MK21a/13) 'aleyhü'l selatu ve sellem

¹⁰⁴⁶ (A21a/7)(MK21a/13) kullarıñ

¹⁰⁴⁷ (A21a/8) inayetiñden

¹⁰⁴⁸ (MK21a/15) eveziñ ile

¹⁰⁴⁹ (MK21a/15) 'meded' yok

¹⁰⁵⁰ (A21a/11) ger keder

¹⁰⁵¹ (MK21a/20) 'bī-minnet' yok

¹⁰⁵² (A21a/13)(MK21a/20) oldığın

¹⁰⁵³ (MK21b/3) iḥsān u elṭāfım

¹⁰⁵⁴ (A21a/16) 'ki' yok

¹⁰⁵⁵ "**Rahmetim gaḍabımı geçti** " Bkz. İbn Hıbbân, Sahîh, XIV, 13; en-Nevevî, Şerhu Müslim, XVII, 68;

(A21a/18) şükûfe-zâr-ı hadîka-i (M52a/14) evşâfımdan (MK21b/7) gonçe-i şameyi muathtar idesin. (M52a/15) Evvelâ lâzımdur ki (A21a/19) güldeste-i bahş-ı (MK21b/8) bāğçe-i (*vaşaftu nefsi bi'r-rahmeti sümme eşefuhā biğayrihā*)¹⁰⁵⁶ olasin. (M52a/17) “Ey **Dāvud** dosterin-i bendegān¹⁰⁵⁷ baña ol kimsedür ki (M52b/1) kullarımıñ (MK21b/10) tefrîh-ma‘cün-ı luṭf-ı ğayr-ı memnuñ ile (M52b/2)(A21a/21) hâtırlarına şafâ vire ve cerîha-i (MK21b/11) şamşâm-ı âlâm-iâşâma¹⁰⁵⁸ (M52b/3) cebîre-i merhem-i rahm ü keremimden (A21a/22) şifâ vire (M52b/4) ve düşmenterin-i maḥlûkât baña¹⁰⁵⁹(MK21b/12) ol kimsedür ki (M52b/5) reşehât-ı zülâl-ı bahır-ı (A21a/23) luṭfumdan kaṭ‘ı nazar¹⁰⁶⁰ (MK21b/13) germiyyet-ı (M52b/6) bâzâr-ı hevâ vü hevesden dâğdâr-ı seyyiât olan (A21b/1) kullarıma¹⁰⁶¹ (M52b/7)(MK21b/14) şerâre-i âteşpâre-i (*ennellâhe şedîdul ikâb*)¹⁰⁶² birle (M52b/8) dağ-ber-dağ (MK21b/15) ura¹⁰⁶³ (A21b/2) Ey **Dāvud** rahmet ü mağfiretim¹⁰⁶⁴ tuğrâ-yı (M52b/9) menâşîr-i şîfât-ı (MK21b/16) kadîmim iken ğamgîn ân-ı peygüle-i (M52b/10)(A21b/3) ‘işyânı tesliyet-nâme-i eltâfım birle¹⁰⁶⁵ mütesellî kılmazlar. (M52b/11)(MK21b/17) Ve ğazab u siyâset ki tîrâz-ı dâmen-i (A21b/4) kibriyâmdur. (M52b/12) Kılâde-i gerdem-i küffâr (MK21b/18) iken hemîşe gül-mânde-i cerâyım (M52b/13) olan mü‘minlerden dūr (A21b/5) kı lup (MK21b/19) mevâ‘id-i ‘atıyye-i (M52b/14) şâhâne-i¹⁰⁶⁶ **Ġaffârî** birle kām-res¹⁰⁶⁷ olmazlar¹⁰⁶⁸.”¹⁰⁶⁹ (M52b/15)(A21b/6)(MK21b/20) Menkûldür ki şeb-i mi‘râc-ı bâ ibtihâcda ki¹⁰⁷⁰ rûz-ı bâzâr-ı (M52b/16) hûrşîd-i (MK22a/1) sipihr-i risâlet idi şallallâhu

Hatîb el-Bağdadî, Târîhu Bağdad, III, 425.

¹⁰⁵⁶ *Nefsini rahmetle vasıflandırdım, sonra da onu rahmetin dışındaki sıfatlarla donattım.*

¹⁰⁵⁷ (MK21b/9) bendegān

¹⁰⁵⁸ (A21a/21) enāma

¹⁰⁵⁹ (MK21b/11) 'düşmenterin maḥlûkât baña' yok

¹⁰⁶⁰ (MK21b/12) nazar gönderib

¹⁰⁶¹ (A21b/1) kullaruma

¹⁰⁶² “... *Allâh'ın cezasının şiddetli olduğu.*” 2/Bakara-196, 211; 5/Mâide-2, 98; 8/Enfâl-13, 25;59/Haşr-4,7.

¹⁰⁶³ (A21b/1) ola (MK21b/15) olasin

¹⁰⁶⁴ (MK21b/15) mağfiret

¹⁰⁶⁵ (MK21b/16) ile

¹⁰⁶⁶ (MK21b/19) 'şâhâne' yok

¹⁰⁶⁷ (MK21b/19) kām-resan nâ-ümidân

¹⁰⁶⁸ (MK21b/19) kılmazlar

¹⁰⁶⁹ (A21b/5) mükâla-i diğ er

¹⁰⁷⁰ (A21b/6) 'ki' yok

(A21b/7) te‘ālā¹⁰⁷¹ (M52b/17) ‘aleyhi ve sellem. Her nāvek-i du‘ā ki (MK22a/2) şaşt-ı kemān-dār-ı nübüvvetden (M53a/1) hālāş buldı. ‘Arz-ı icābete (A21b/8) yetdi. (M53a/2)(MK22a/3) Ve her şāhbāz-ı murād ki kūşe-i sürādık-ı risāletden āğāz-ı (M53a/3) pervāz (MK22a/4) kıldı. Evc-i (A21b/9) hevā-yı kurbda şayd-ı tezevr-i¹⁰⁷² qabūl (M53a/4) itdi. (MK22a/5) Niçe qabūl ki henüz gülberg-i gonçe-i dehān (M53a/5) olan (A21b/10) la‘l-pāre-i zebānları (MK22a/6) nesīm-i irādet-i maqşūddan¹⁰⁷³ (M53a/6) müteharrik olmadın berīd-i nüvid kudret-i (A21b/11)(MK22a/7) peyām-ı icābet (M53a/7) yetürdi. Belki ressam-ı kār-hāne-i (MK22a/9) tabī‘atleri levha-i (M53a/8) hātırda taşvīr-i (A21b/12) eşkāl-i merām kılmadın beşīr-i (M53a/9) sa‘ādet-i (MK22a/10) müjde-i qabūl getürürdi¹⁰⁷⁴.

(M53a/10) Cihānī şod ez rahmet ārāste

(M53a/11) Çi ez h‘āste çīz-i nā h‘āste¹⁰⁷⁵

(M53a/12) Esnā-yı qabūl-i hācatda (A21b/14) (MK22a/12) ol nāzenīn çehār bāliş-i (M53a/13) mehteri ve dest-perverde-i dāye-i¹⁰⁷⁶ sa‘ādet ü¹⁰⁷⁷ (MK22a/13) serveri (M53a/14)(A21b/15) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem böyle taḥrīk-i silsile-i (M53a/15) münācāt (MK22a/14) itdi ki “Ey **Hudāvend-i Kerīm** (A21b/16) ve ey **Pādşāh-ı Rahīm**¹⁰⁷⁸

(M53a/16) Haṭāpūşā Hudāvendā İlāhā

(M53a/17) ‘Aṭāpāşā Kerīmā Pādişāhā¹⁰⁷⁹

(M53a/18)(A21b/17)(MK22a/16) Ol dem pesīn ki na‘re-i nāy-ı **İsrāfīli** tenbīh-i kıyām-ı

¹⁰⁷¹ (MK22a/1) 'te‘ālā' yok

¹⁰⁷² (A21b/9)(MK22a/4) tezevr

¹⁰⁷³ (A21b/10) maqşaddan henüz

¹⁰⁷⁴ (A21b/12)(MK22a/10) getürdi beyt

¹⁰⁷⁵ (A21b/13) nāh‘āste neşr

¹⁰⁷⁶ (MK22a/12) 'dāye' yok

¹⁰⁷⁷ (MK22a/12) 'ü' yok

¹⁰⁷⁸ (A21b/16) **Rahīm** beyt

¹⁰⁷⁹ (A21b/17) pādeşāhā neşr

(M53b/1) maḥşer kıla (MK22a/17) ve zemzeme-i nāḳūr-ı **Zü'l Celālî** (A21b/18) ḳubbe-i (M53b/2) nevbet-ḥāne-i ʿaraşāta ḡulgule-i dehşet (MK22a/18) şala.¹⁰⁸⁰ (M53b/3) Muḥāsibān-ı defter-ḥāne-i aʿmāl-ı ʿummāl¹⁰⁸¹ (A21b/18) cemʿ ü tefrîḳ-i āmāl (M53b/4) itdükde (MK22a/19) ve şarrāfān-ı dīvān-ḥāne-i (**yevme tubes serāir**)¹⁰⁸² (M53b/5) teşḥîş-i nuḳūd-ı (A21b/20) zamāir-i (MK22a/20) erbāb-ı şaḡāir ü kebāir eyledükde¹⁰⁸³ (M53b/6) ve terāzu-dārān-ı ḳabbānū'l-vezn (MK22a/21) (**Fe men ya'mel miskāle zerreti hayren yereh**)¹⁰⁸⁴ (MK22b/1) taʿyīn-i meḳādīr-i aʿmāl-ı sere ve nāsere (M53b/8) itdükde isterim ki (A21b/22) muḥāsebe-i (MK22b/2) aʿmāl-ı ümmetim baña mufevvāz (M53b/9) ola. Ve fezleke-i ṭavāmīr-i aḥvāl-i imzā-yı (MK22b/3) red¹⁰⁸⁵ ü¹⁰⁸⁶ ḳabūlümle (M53b/10)(A21b/23) ʿunvān bula. İrtikāb-girān-ı bārī-yi cerāyim iden (M53b/11) ümmetlerim¹⁰⁸⁷ ki (MK22b/4) iltizām-ı mālā yelzem itmişlerdür¹⁰⁸⁸. (A22a/1) Ḳavāyim-i irsāliye-i (M53b/12) ʿamellerine nazar-ı ʿatıfet (MK22b/5) şalam. Veāfāt-ı iḡvā-yı¹⁰⁸⁹ (M53b/13) şeyṭānī¹⁰⁹⁰ (A22a/2) birle¹⁰⁹¹ bī-ḥāşıl olan meksūrān-ı¹⁰⁹² (MK22b/6) ümmetiñ (M53b/14) şaḥīfe-i seyyiʿātına bir mücib-i rızā-yı (A22a/3) settārī dāde-i (M53b/15)(MK22b/7) fūrū-nihāde çeküb mecbūrū'l-ḥavātır¹⁰⁹³ ḳılam. Tā ki fazāyiḥ-i (M53b/16) aʿmāl-ı ümmetimi¹⁰⁹⁴ (A22a/4) (MK22b/8) benden gayri kimse bilmeye ve ḳabāih-i (M53b/17) ʿamellerine hiçkes muṭṭalıʿ olmıya.”

(M54a/1) Leb zi duʿā seyr-i nigeşte henüz

¹⁰⁸⁰ (A21b/18) şala ve

¹⁰⁸¹ (MK22a/18) ʿummāl' yok

¹⁰⁸² “*O gün bütün sırlar yoklanıp, meydana çıkarılır.*” 86/Târık-9.

¹⁰⁸³ (A21b/20) itdikde

¹⁰⁸⁴ “*Her kim zerre kadar hayır işlemişse onu görecektir.*” 99-Zilzâl-7.

¹⁰⁸⁵ (A21b/22)(MK22b/3) redd

¹⁰⁸⁶ (MK22b/3) 'ü' yok

¹⁰⁸⁷ (MK22b/3) ümmetim

¹⁰⁸⁸ (A21b/23) itmişlerdür itmişlerdür

¹⁰⁸⁹ (A22a/1) 'iḡvā-yı' yok

¹⁰⁹⁰ (MK22b/5) laʿīn ile şeyāfīn

¹⁰⁹¹ (MK22b/5) 'birle' yok

¹⁰⁹² (MK22b/5) meksūr olan

¹⁰⁹³ (A22a/2)(MK22b/7) ḥātır

¹⁰⁹⁴ (MK22b/7) ümmetim

(M54a/2) Vaqt-i tazarru^c negužeşte henüz¹⁰⁹⁵

(M54a/3) Hıttāb-ı (A22a/5)(MK22b/9) ḥazret-i sulṭān-ı celālet-i celle celāluhu (M54a/4) vārid oldu ki. ¹⁰⁹⁶ “Ey¹⁰⁹⁷ **Muḥammed** sen (MK22b/10) istersin ki (A22a/7) kūşe-i dāmān-ı luṭfuñ setre-i ma‘āyib-i ‘uşāt-ı ümmet eylesin. (M54a/6)(MK22b/11) İmdi ben ki¹⁰⁹⁸ ol (A22a/8) **Pādşāh-ı Kerīmim** isterim ki ḳabāyiḥ-i¹⁰⁹⁹ (M54a/7) a‘māl-i¹¹⁰⁰ siyāh-kārān-ı ümmete (MK22b/12) sen dahı vāḳıf olmiyasan. (M54a/8)(A22a/9) Sebeb-i perīşānī-yi ümmet ki irtikāb-ı¹¹⁰¹ isā‘et¹¹⁰² ve¹¹⁰³ zilletdür¹¹⁰⁴. (M54a/9) (MK22b/13) Nüvişte-i ‘amel-¹¹⁰⁵ nāmeleri¹¹⁰⁶ olduğın¹¹⁰⁷ (A22a/10) bilmeyesin. (M54a/10)(MK22b/14) Perdedār-ı şıfat-ı¹¹⁰⁸ settārī iḳtiżā ider ki ‘uyüb-ı (M54a/11) ümmetān-ı mekrüb u¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ (MK22b/15) maḡlūbı¹¹¹¹ (A22a/11) hiçkese¹¹¹² göstermiyem. (M54a/12) Sāyebān-ı ḥımāyet-i **Ġaffārī** icāb eyler ki (MK22b/16) penāh-ārende-i (A22a/12) (M54a/13) kūnūz-ı raḥmetim olan mücrimān-ı ehl-i imānı şahne-i (M54a/14) siyāset-gāh-ı (MK22b/17) dūzaḥa (A22a/13) virmeyem.” ¹¹¹³

(M54a/15) Raḥmetet ‘āmeṣt u mā nevmīd ezān raḥmet ne āyem

(M54a/16)(A22a/14) Şefḳatī fermā egerçi lāyık-ı şefḳat ne āyem

¹⁰⁹⁵ (A22a/4)(MK22b/8) şiir yok

¹⁰⁹⁶ (A22a/5) ki beyt

Leb zi du‘ā seyr-i niḡeşte henüz

Vaqt-i tazarru ‘ negužeşte henüz

¹⁰⁹⁷ (MK22b/9) yā

¹⁰⁹⁸ (MK22b/11) 'ki' yok

¹⁰⁹⁹ (MK22b/11) ḳabāḥat

¹¹⁰⁰ (MK22b/11) 'a‘māl' yok

¹¹⁰¹ (MK22b/12) 'irtikāb' yok

¹¹⁰² (A22a/9) isā‘ etdür

¹¹⁰³ (MK22b/12) 've' yok

¹¹⁰⁴ (A22a/9) 've zilletdür' yok

¹¹⁰⁵ (MK22b/13) nüvişte-i şaḥife

¹¹⁰⁶ (A22a/9) nāmeleri ne; (MK22b/13) neleri

¹¹⁰⁷ (A22a/9) olduğınız bile; (MK22b/13) olduğımı bile

¹¹⁰⁸ (A22a/10) 'şıfat' yok

¹¹⁰⁹ (A22a/10) 'u' yok

¹¹¹⁰ (MK22b/14) menküb

¹¹¹¹ (A22a/11) 'maḡlūbı' yok

¹¹¹² (A22a/11)(MK22b/15) hiç kimseye

¹¹¹³ (A22a/13) virmeyem beyt

(M54b/1) İşbu Şehadet-nāme-i Veysī ṭabʿa şāyān olduğundan birinci defʿa olarak *Taşvīr-i Efkār Ġazete-ḥāne*'sinde ṭabʿ olmuşdur. Sene 1283 fī Rebīū'l-āḥir.¹¹¹⁴

4.3. Eserde Yer Alan Farsça Şiirler

(A1b/7)beyt

سخن را چنان پایه کردم بلند
کزو لوح محفوظ شد بهره مند

دمی چون صدف بازکن گوش هوش
چه جوهر فشانم بمن دار گوش

نی کلک من درفشان از دوات
نمودار حضر است و آب حیات
خضر گر باسکندر آبی نداد
من آب حیات دهم زین سواد¹¹¹⁵

Tarnskripsiyon:

Suḥan-rā çenān pāye kerdem bülend

K'ezū levḥ-i maḥfūz şod behremend

Demī çün şedef bāz kun gūş-i hūş

Çi cevher feşānem be-men dār gūş

Ney-i kilik-i men der-feşān ez-devāt

Nemudār Hızr est u āb-ı ḥayāt

¹¹¹⁴ (A22a/15) Temmeti'l-hurūf biavni'llahi'l-latif Ala Yedi Seyyid Muhammed en-Nahif e'z-za' if biseneti semānin ve mie badel elf; (MK22b/19) Temme el-kitāb biavni'llahi'l-vehhāb Ala Yedi ez'afī'l-'ibad Ruhī el-Müderris gufirelehu.

¹¹¹⁵ **Ebu'l-Kâsım-i Firdevsî / Şâhnâme;**
erişim <http://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/11789/1521/text>

Hızır ger be-İskender ābī nedād
Men āb-ı hayātet dehem z'in sevād

Türkçesi:

Sözlerimi o kadar yüksek bir sesle söylemeye çalıştım ki.
Sesim "Leh-i Maḥfūz"a kadar gitti.

Kulağını bir süreliğine istiridye gibi aç.
Kalem ve mürekkeple yazacaklarımı iyi dinle.

Benim kamış kalemimden ve divitimden inciler saçılıyor.
(Bu) Hızır (a.s.)'ın işaret ettiği āb-ı hayāt gibidir.

Eğer İskender'e Hızır (a.s.) bir (hayat) suyu vermediyse.
Ben bu karalamalardan sana hayat suyunu veririm.

(A2a/8)naẓm

پنج نمازست به از پنج گنج
به که بدین پنج شوی گنج سنج

پنجه خود ساز بدین پنج سخت
پنجه ابلیس بدر لخت لخت¹¹¹⁶

Transkripsiyon:

Penc namāz est bih ez penc genc
Bih ki bedīn penc şevī genc senc

Pence-i ḥod sāz bedīn penc saḥt

Pence-i İblīs beder laḥt-laḥt

¹¹¹⁶ Cāmī / Heft Evreng [erişim] <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DA>

Türkçesi:

Her gün kılınan beş vakit namazın her birisinin değeri, bir hazinenin değerinden daha fazladır.

Senin beş (vakit namaz)ın İblîs'in pençesini parça parça eder.

(A15a/22)beyt

سیهکاری گنهکاری کریهی
سیه روزی بداموزی سفیهی

Transkripsiyon:

Siyehkārī gunehkārī kerīhī

Siyehrūzī bed-āmūzī sefīhī

Türkçesi:

Kötü davranansın, günahkarsın, çirkin ve beğenilmeyen birisin.

Kara bahtlısın, kötü şeyleri öğretirsin ve eğlenceye düşkün, akılsızsın.

(A15b/2; MK15a/1)naẓm

رذیلی بدلقایی زشت خویی
سفیهی تلخ طبعی ترش رویی

بافسون سیه کاری همیشه
چو چشم یار شوخی کرده پیشه

Transkripsiyon:

Rezīlī bed-liḳāyī zišt-ḥūyī

Sefīhī telḫ-ṭabʿī turş-rūyī

Be efsūn-i siyehkārī hemīşe

Çu çeşm-i yār şūḫī kerde pīşe

Türkçesi:

Aşağılık ya alçaksın, kötü çehrelisin, kötü ahlaklısın.

Aptalsın, kötü ahlaklısın ve huysuzsun.

Her zaman kötü davranarak başkalarını aldatır

Yârin, sevgilinin gözü gibi şuhluğu huy edinmiş daima kötü muamele ve tılsım edensin.

(A15b/17) mışrâ‘

دشمن چه زند چو مهربان آید دوست¹¹¹⁷

Transkripsiyon:

Düşmen çi zened çu mihribân âyed dost

Türkçesi:

Şefkatli dostun geldiği zaman, düşmanın elinden hiçbir şey gelmez.

(A16a/16: nazm)

مجرم گر این دقیقه بداند که دم به دم
مارا چه لذت‌یست ز عفو گناهکار

همواره ارتکاب جرایم کند بعمد
پیوسته نزد ما گنه آرد باعتذار

Transkripsiyon:

Mucrim ger in daqîqa bedâned ki dem be dem

Mâ râ çi lezzetîst zi ‘afv-i günâhkâr

Hemvâre irtikâb-i cerâyem kuned be ‘amd

Peyveste nezd-i mâ gunehâred bâ ‘itizâr

¹¹¹⁷ Sa‘dî / Gülistân ; şiir şu şekilde yazılmıştır: دشمن چه زند چو مهربان باشد دوست
[erişim] <http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh5/>

Türkçesi:

Bizim tövbe eden mücrimlerin affedilmesinden, ne kadar mutlu olduğumuzu günāhkār bir anlamış olsa.

O zaman, daima kasten günah işleyerek, tövbe için bize gelir ve özür diler.

(A16a/22) beyt; (MK16a/15) nazm

مُرَقَّع برکش بر ماده چند
شفاعتخواه کارافتاده چند¹¹¹⁸

Transkripsiyon:

Muraḳḳaʿ berkeş ber mādde-çend

Şefāʿat ḥʿāh kār uftāde-çend

Türkçesi:

Ne kadar madde/varlık varsa üstüne dervîşlik hırkasını çek/ört.

Ne kadar düşkün varsa onlar için de şefaatt iste.

(A16b/15) nazm

تا هست شفیعی چو تو صاحب کرم
کسرا نبود در همه آفاق غمی

گر رنجه کنی بهر شفاعت خدمی

کار همه عاصیان بسازی بدمی¹¹¹⁹

¹¹¹⁸ **Sûzanî**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

مرقع برکش نرماده ای چند

شفاعت خواه کارافتاده ای چند

[erişim] <http://www.vajehyab.com/dekhoda/1-جرقع>

¹¹¹⁹ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

چون هست شفیع، چون تو صاحب کرمی

کس را نبود در همه آفاق غمی

گر رنجه کنی از سر لطفی قدمی

کار همه عاصیان بسازی به دمی

Transkripsiyon:

Tā hest şefî'î çū tū şāhib-i kerem
Kes rā nebuved der heme āfāk-ı ğamī

Ger rence konī behr-i şefā'at ħedemī
Kār-ı heme 'aşıyān besāzī bedemī

Türkçesi:

Senin gibi cömert ve şefkatli biri oldukça.
Hiç bir ufukta kendisini mutsuz hisseden biri bulunmaz.

Sıkıntılı kimseler için şefaat istesen bir anda bütün isyankarların suçunu bağışlatırsın.

(A17a/6) beyt

نامیدم مکن از سابقه لطف ازل
تو چه دانی که پس پرده که خوبست و که زشت¹¹²⁰

Transkripsiyon:

Nā-umīdem mekon ez sābıka-i luṭf-ı ezel
Tū çi dānī ki pes-i perde ki ħubest u ki zeşt

Türkçesi:

Ezelde lütfedilen takdirden beni ümitsiz etme.
Sen perdenin arkasında güzel mi çirkin mi olduğunu ne bileceksin.

[erişim] <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/3282/4617/34082/>

¹¹²⁰ Hâfız /Ġazeliyât, şiir şu şekilde yazılmıştır:

نامیدم مکن از سابقه لطف ازل
تو پس پرده چه دانی که خوب است و که زشت
[erişim] <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh80/>

(A17a/9) beyt

رند دردی کش ما گرچه ندارد زر و زور
خوش عطابخش و خطاپوش خدایی دارد¹¹²¹

Transkripsiyon:

Rind-i durd-keş-i mā gerçi ne-dāred zer u zūr

Hoş ‘aṭā-baḥş u heṭāpūş *Hudāyī* dāred

Türkçesi:

Bizim dert çeken rindimiz gerçi sen altına ve güce sahip değilsen de güzellik ve lutuf bahşeden, hataları örten bir Rabbin var.

(A17a/12) beyt

چون ردّ و قبولی همه در پرده ی غیب است
زنهار کسی را نکنی عیب که عیب است¹¹²²

Transkripsiyon:

Çün redd u kabûl-i heme der perde-i ğayb est

Zinhâr kesî râ nekunî ‘ayb ki ‘ayb est

Türkçesi:

Peşinen birini red veya kabul etme, çünkü bilemezsin.
Asla bir kimseyi ayıplama, ayıptır.

(A17a/16) beyt

ترسم که روز حشر عنان در عنان رود

¹¹²¹ *Hâfız / Ğazeliyât*; şiir şu şekilde yazılmıştır:

پیر دردی کش ما گر چه ندارد زر و زور
خوش عطابخش و خطاپوش خدایی دارد
[erişim] <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh123/>

¹¹²² *Attâr*; şiir şu şekilde yazılmıştır:

چون ردّ و قبول همه در پرده غیب است
زنهار کسی را نکنی عیب که عیب است
[erişim] <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/برده>

تسبیح ما و خرقه رندان جرعه خوار¹¹²³

Transkripsiyon:

Tersem ki rûz-i ḥaṣr ‘inān der ‘inān reved

Tesbīḥ-i mā vü hırķa-i rindān-i cur‘a-ḥ‘ār

Türkçesi:

Korkarım ki kıyamet günü tesbihimiz, rindlerin hırkası ve içilen cur’a (şarabın son yudumu) bizimle gelir.

(A17a/18) beyt

تا کی سخن از سخن رباییم
ما بر سر قصه خوداییم

Transkripsiyon:

Tā key suḥan ez suḥan rubāyīm

Mā ber ser-i kıṣṣa-i ḥodāyīm

Türkçesi:

Başkalarının sözlerini nereye kadar söyleyelim, biz kendi kıssamıza gelelim.
Asıl bahsimize gelene kadar devamlı kelimelerle oynayalım.

(A17b/1) nazm

ز مهجوری بر آمد جان عالم
ترحم یا رسول الله ترحم

چه آخر رحمة للعالمینی

¹¹²³ **Hâfız /Gazelîyât**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

ترسم که روز حشر عنان بر عنان رود

تسبیح شیخ و خرقه رند شرابخوار

[erişim] <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh246/>

ز محرومان چرا فارغ نشینی

قضا می افکند از راه ما را
خدا را از خدا درخواه ما را

چو هول روز رستاخیز خیزد
باتش آب روی ما نریزد

کند با این همه همراهی ما
ترا اذن شفاعتخواهی ما

چو چوگان سرافکنده آوری روی
بمیدان شفاعت امتی گوی¹¹²⁴

Transkripsiyon:

Zi mehcūrī berāmed cān-ı ‘ālem

Teraḥḥum Yā Resūlallāh teraḥḥum

Çiāḥer raḥmetüñ li'l-‘ālemīnī

Zi miḥrūmān çirā fāriğ neşīnī

Ḳazā mī-efkened ez rāh mā rā

Ḥodā rā ez ḥodā der ḥ‘āh-ı mā rā

¹¹²⁴ Cāmî / Heft Evreng / Yûsuf u Zeliḥâ; şiir şu şekilde yazılmıştır:

ز مهجوري برآمد جان عالم
ترحم يا نبي الله ترحم
نه آخر رحمة للعالميني
ز محرومان چرا فارغ نشيني
قضا مي افکند از راه ما را
خدا را از خدا درخواه ما را
به آتش آب روي ما نريزد
کند با اين همه گمراهي ما
تو را اذن شفاعتخواهي ما
چو چوگان سرفکنده آوري روي
به ميدان شفاعت امتي گوي
[erişim] <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16EG>

Çū havl-i rūz-ı restāḥīz ḥīzed

Be āteşāb-ı rūy-ı mā nerīzed

Kuned bā īn heme hemrāhī mā

Turā izz-i şefā'at ḥ'āhī mā

Çū çevgān-ı ser-efkende āverī rūy

Bemeydān-ı şefā'at-ı ümmetī gūy

Türkçesi:

Senin ayrılığınla âlemin cânı gitti.

Merhamet et ya Rasûlallâh merhamet et!

Sen âlemlere rahmet olarak gönderildin.

Neden canlıları kendi lütfundan mahrum edesin.

Kaza bizi yoldan atsa da,

Allâh'a daha yakın olmamız için merhamet etmesini iste.

Kıyametin geleceği zaman,

(Allâh) Bizi cehenneme göndermesin.

Kıyamet koptuğunda ateş yüzümüze su serpmez.

Biz günahkarlar için şefa'at isteme izni sana verildi.

Şefa'at meydanında ümmetini dilemen için.

Çevganın önündeki top gibi yüzümüzü sana çevirdik.

(A17b/13) nazm

هرکه بدکار یا بداندیش است
روی نیکو دگر کجا بیند

هرکه شاخ مضرتی دارد
میوهٔ منفعت کجا چیند

Transkripsiyon:

Her ki bedkār yā bed-endīš est
Rūy-ı nīkū digər kucā bīned

Her ki şāḥ-ı mażarratī kāred
Mīve-i menfa‘at kocā çīned

Türkçesi:

Kimin işi ve düşüncesi kötü ise iyinin yüzünde de onu (kötülük, çirkinlik) görür.

Kim ki zararlı dal dikerse
O ağaçtan faydalı meyveler vermesini nasıl bekleyebilir?

(A17b/21) nazm

طرفه کلیدی که در این تنگنای
هاویه بند آمد و جنت گشای

حرص و شره دوزخ پراتش است
مهرزدن بر در دوزخ خوش است¹¹²⁵

Transkripsiyon:

Ṭurfe kilidī ki der īn teng-nāy
Hāvīye bend āmed u cennet-güşāy

¹¹²⁵ Cāmî / Heft Evreng; [erişim] <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DC>

Ḥırş u şereh dūzeh-i pūr âteş est
Mühr zeden ber der-i dūzeh hoş est

Türkçesi:

Yeni bir anahtar cehennemın kapısının kilidini kapatır.
Ve cennetin kapısının kilidini açar.

Hırs ve açgözlülük âteş dolu bir cehennemdir.
Cehennem kapısını mühürlemek, en iyisidir.

(A18a/5) beyt

آمده شهر صیام سنجق سلطان رسید
دست بدار از طعام مائدهٔ جان رسید¹¹²⁶

Transkripsiyon:

Āmede şehir-i şıyām sencāḳ-ı sulṭān resīd
Dest bedār ez ṭa‘ām mā’ide-i cān resīd

Türkçesi:

Ramazan ayı geldiğinde Sultan'ın sancağı ulaşır.
Can sofrası geldi, yemekten elini çek.

(M11a/14)(A18a/23)münacât

ای عذریذیر و عذرخواهان
عفو تو شفیع پرگناهان

جرم منکر که چاره سازی

¹¹²⁶ Mevlânâ /Dîvân-ı Şems / Ġazeliyât;

[erişim] http://fa.wikisource.org/wiki/دیوان_شمس/آمد_شهر_صیام_سنجق_سلطان_رسی

طاعت مطلب که بی نیازی

مگذار چنین ذلیل و زارم

از راه کرم برآر کارم

ای مرحم ریش دلفگاران

وی چاره کار کامکاران

در وادیء معصیت اسیرم

مگذار که تشنه لب نمیرم

چون آمده ام بعدرخواهی

نومید مکن مرا الهی

هرچند بدو گناهکارم

از لطف تو لیک امیدوارم

عصیان من ار ز حد برون است

احسان تو زان بسی فزون است

در مزرع ما اگرچه نم نیست

ابر کرم تو هست غم نیست

رخش غضبت اگرچه تند است....

در پیش سمند لطف کند است

گر آتش قهر سوزناکست

چون آب کرم بود چه باکست

یا ربّ بکمال عزّ و جاهت
وانگه برونندگان راحت

آن خانه که آمدش لحد نام
روشن کنیش ز نور اسلام

آن چیز که بایدیم درآموز
مگذار مرا به من در آن روز¹¹²⁷

Transkripsiyon:

Ey ‘ozr pezīr ü ‘ozr-ḥ’āhān

‘Afv-ı tu şefti-i pür gunāhān

Curmem meniger ki çāresāzī

Ṭā‘et-i maṭlab ki bīnīyāzī

Megüzār çenīn zelīl u zārem

Ez rāh-ı kerem ber-ār kārem

Ey merḥem-rīş-ı dilfigārān

Vey çāre-i kār-ı kāmkarān

Der vādī-yi ma‘şīyet esīrem

Megüzār ki teşne-leb nemīrem

Çün āmedeem be ‘ozr-ḥ’āhī

¹¹²⁷ Emîr Ḥusrev Dehlevî / Mecnûn ü Leyla;

[erişim] <http://ganjoor.net/khosro/gozide/majnoon-leyli/sh2/>

Nevmîd mekon merâ ilahî

Herçend bedû gunâhkârem

Ez luţf-ı tu lîk umîdvârem

‘İşyân-ı men er zuhd birûn est

İhsân-ı tu z'ân besî fuzûn est

Der mezra‘-ı mâ egerçi nem nîst

Ebr-i kerem-i tu hest, ğam nîst

Rahş-ı ğazâbet egerçi tond est

Der pîşe semend-i luţf, kond est

Ger âteş-i kıahr sūznâk est

Çunâb-ı kerem boved çi bâk est

Yâ Rabb be kemâl-i ‘izz ü câhet

V'ângeh be revendegân-ı râhet

Ân ħane ki âmedeş lehed nâm

Rûşen koniyeş zi nûr-i İslâm

Ân çîz ki bâyedem der-âmûz

Megüzâr merâ be men derân rûz

Türkçesi:

Ya Rabbım (Ya Allâh, Ya Allâh) sen özür dileyenlerin özrünü kabul ediyorsun.

Senin affetmen, çok günah işleyenlere şefaât edebilir.

Benim cürmüme bakma, çünkü sen her şeyin çaresini biliyorsun.

Benden itaat isteme, çünkü senin benim itaatime bile ihtiyacın yoktur.

(Ey Allâh'ım) beni bu zayıf ve ağlar durumda bırakma.

Benim işime veya durumuma, kerem yolundan bak.

(Ey Allâh'ım) yaralı gönüllere merhem ol.

Nitekim mutlu olanların çaresi sensin.

Günah vadisinde esirim.

Susuz dudaklarla ölmeme izin verme.

Özür dilemek üzere gelmişim.

Ya Rabbim, beni umutsuz etme.

Her ne kadar sana karşı günahkârsam da.

Lütfundan umutluyum.

Eğer benim itaatsizliğim haddinden fazla görünürse de.

Senin iyiliğin ve lütfun, ondan daha fazladır.

Her ne kadar bizim tarlamızda nem yoksa da.

Senin Kerem bulutun olduğu müddetçe gam yoktur.

Senin gazap atın ne kadar çevikse de.

Onun önüne lutfunun güzel atı geçer.

Her ne kadar kahr ateşin yakıcı ise de.

Kerem suyun oldukça korku yoktur.

Ya Rabbim, senin makamın, yüceliğin uludur.

Ve senin yoluna gidenlerin de makamı uludur.

Adı kabir olan eve geldiğinde.

İslâmın nuruyla aydınlatasın.

Beni, kabrime koyulduğum günde, yalnız bırakma.

Lazım olan her şeyi bana öğret.

(A2b/17)(V2b/17) beyt

سوختنی را درم خوش فرست
مهر به دروازۀ آتش فرست

Transkripsiyon:

Sūḥtenī rā derem ḥoş ferest

Mohr be dervāze-i âteş ferest

Türkçesi:

Yanana merhamet et.

Ateşli şehrin kapısını (cehennemin kapısını) kapat.

Şiir:

غزاست پایۀ عزّو سعادت دوجهان
غزاست پایۀ برتر زهفتمین ایوان
هرآنکه تیغ زن گردن عدو باشد
شودبه هردوجهان او سر سرافرازان

بتیغ خویش ستانند غازیان جنت
همین خدای شناسد مراتب ایشان

Transkripsiyon:

Ġazāst pāye-i ʿizz u saʿadet-i du cihān

Ġazāst pāye-i berter zi heftomīn eyvān

Herān ki tīgzen-i gerden-i ʿadūvv bāšed

Şeved be her du cihān u ser-i serefrāzān

Be tīg-i ḥ^vīş setānend ġāzīyān-ı cennet

Hemīn ḥodā-yı şināsed merātib-i īşān

Türkçesi:

Gaza, iki cihan saadeti ve ululuğu rütbesidir.

Gazanın değeri yedinci kat göğün direklerinden daha yüksektir.

Her kim düşmanların boynuna kılıç vurursa.

İki cihanda da onun başı yükselir.

Allâh'a göre savaşmak, o kadar değerlidir ki savaşçılar cennete gidiyorlar.

Onların makamı ve derecesini, sadece Allâh bilir.

(A5b/14) nazm

خدایا بزرگی سزاوار تست

متاعی چنین جنس بازار تست ¹¹²⁸

قدیمی خردبخش و روزی رسان

پناه فقیران کس بیکسان ¹¹²⁹

¹¹²⁸ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

خدایا بزرگی سزاوار تست

همه نیکوئی در جهان کار تست

[erişim] http://semiromi.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=1296:-یادمان-تاریخی

[Itemid=7&catid=3&Itemid=7](http://semiromi.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=1296:-یادمان-تاریخی&catid=3&Itemid=7)

¹¹²⁹ **Emîr Vahidüddîn Mes'ûd**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

خدای خردبخش روزی رسان

تویی آنکه مسجود دیو و پرست
 تو و دیگری گفتن از کافرست
 اگر بت پرستست راهش بتست
 وگر اهل ایمان پناهش بتست

Transkripsiyon:

Ḥudāyā buzurgī sezāvār-ı tust

Metā'î çenîn cins-i bâzâr-ı tust

Ḳadīmî ḥıred-baḥş u rûzî-resân

Penâh-ı faḳîrân-kes-i bîkesân

Tuyî ânki mescûd-i dîv ü perîst

Tu vü dîgerî goften ez kâfirîst

Eger but-perestest râheş bütest

Veger ehl-i îmân penâheş bütest

Türkçesi:

Ya Rabbim, "büyüklüğ"ün sıfatı, sadece sana lâıktır.

Böylesi bir meta sadece senin pazarında bulunabilir.

Kadim olan Allâh'ım ve rızık veren Allâh'ım,

Fakirlerin sığınağı, kimsesizlerin kimsesi olan Allâh'ım.

Tüm cinler ve periler sadece Senin huzurunda her zaman secde ederler.

"Senin huzurundan başkasıyla konuşmak" kafirliktir.

Eğer biri puta tapıyorsa putperesttir.

Mümin olanlar da putperest için Allâh'tan yardım dileyecektir.

(M24a/11) münâcât (A6a/1) nazm

کریم رحیمہا جہان پرورا
 ا مہا بر ہمہ داوران داو
 بنور خودم روشنائی بدہ
 ز ظلمات نفسم رهایی بدہ
 شبم هولناک و رهم ناپدید
 چنین کی توانم بہ منزل رسید
 مگر عون فضل تو یاری دہد
 از این ظلمتم رستگاری دہد
 تو آن بحر جودی کہ از فیض خویش
 بشویی بہ یک قطره صد جرم بیش

Transkripsiyon:

Kerîmā raḥîmā cihân-perverā

Mehā ber heme dāverān dāverā

Be nūr-ı ḥodem rūṣenāyī bedih

Zi zulumāt-i nefsem rehāyī bedih

Şebem havlnāk u rehem nā-pedīd
Çenīn key tevānem be menzil resīd

Meger ‘avn-ı fażl-ı tu yārī dihed
Ez īn zūlmetem restgārī dihed

Tu ān baħr-ı cūdī ki ez feyz-i ħ^vīş
Beşūyī be yek kaṭre şad curm bīş

Türkçesi:

Ey merhametli, ey şefkatli, ey cihanın yaratıcısı.
Bütün hâkimlerden daha yüksek olan ey hâkim.

Benim vücudumu aydınlat.
Nefsimin karanlığından beni kurtar.

Korku dolu bir geceyim, yolumu kaybetmişim.
Varacağım yer için gücü nerden bulayım.

Sadece Senin lütfun bana yardım eder.
Ve beni esir olduğum bu karanlıktan kurtarır.

Varlığı kendinden beslenen bir cömertlik denizisin.
Bir damlan yüzlerce günahı yıkar.

(A6a/15) kit‘a; (V5b/18) beyt

پیش از من تو بر رخ جانها کشیده آند

طغرای نیکبختی و نیلبداختری

آنراکه طوق مقبلی اندر ازل خدای
روزی نکرد چون نکشد غل مدبری¹¹³⁰

Transkripsiyon:

Pīš ez-men tu ber-ruḥ-ı cānhā keṣīde end

Tuḡrā-yı nīk-baḥtī vü neyi bedāḥterī

Ānrā ki ṭavḳ-ı muḳbilī ender ezel *Ḥudāy*

Rūzī ne-kerd, çün ne-keṣed ḡill-mudebberī

Türkçesi:

Dünyaya gelmeden önce (kader) tuğrasında bahtımızın iyi ya da kötü olacağı bellidir.

O (kader) Allâh'ın ezelde takdir edip boynumuza astığı paydır.

Tedbirle bunun önüne geçilebilir mi?

(A6b/20) nazm

که ای آفتاب زمان و زمین
ترا آسمان و زمین در نگین

بچرخ ار بود دشمنت سرافراز
کمندت چو خورشید باشد دراز

¹¹³⁰ Sa‘dî / Mevâ‘iz / Kaşâid; şiir şu şekilde yazılmıştır:

پیش از من و تو بر رخ جانها کشیده اند
طغرای نیک بختی و نیل بداختری
آن را که طوق مقبلی اندر ازل خدای
روزی نکرد چون نکشد غل مدبری

[erişim] <http://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh55/>

اگر دشمننت غرق جوشن شود
گرفتار زندان آهن شود

Transkripsiyon:

Ki ey āftāb-ı zemān u zemīn
Torā āsmān u zemīn der-nigīn

Be çerh er boved duşmenet ser-efrāz

Kemendet çu hūrşīd bāşed dırāz

Eger duşmenet ġarķ-ı cevşen şeved

Giriftār-ı zendān-ı āhen şeved

Türkçesi:

Sen göğün ve yerin yüzük kaşısın.

Birisi sana düşmanlık ederse.

Güneşe benzeyen kemendin uzar onu esir eder.

Eğer sana düşmanlık eden zırha bürünürse de.

Senin demir zindanına tutsak olur.

(A8a/5) beyt

بی آنکه شد کشاده یکی خنجر از نیام
بی آنکه شد کشاده یکی ناوک از کمان¹¹³¹

¹¹³¹ **Emîr Ma‘zî**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

بی آنکه شد کشیده یکی خنجر از نیام

بی آنکه شد گذارده یک ناوک از کمان

[erişim] <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/ناوک>

Transkripsiyon:

Bī an ki şod keşīde yekī hañçer ezniyān

Bī an ki şod kuşāde yekī nāvek ez gümān

Türkçesi:

Biri ansızın belinden hançerini çıkardı.

Kemanından oku ansızın çıkıverdi.

(A8a/7) kıta

ياشفيح المذنبين بار گناه آورده ام
بر درت اين بار يا پشت دوتا آورده ام

چشم رحمت برگشا موى سفيد من نگ ر
گرچه از شرمندگى روسياه آورده ام

اين نميگويم كه بودم سالها در راه تو
هستم آن گمره كه اکنون روبراه آورده ام¹¹³²

Transkripsiyon:

Ya şeft̤el-muznibīn bār-ı günāh āverde-em

Ber deret īn bār ya puşt-ı dutā āverde-em

Çeşm-i rahmet berguşā, mūy-i sefid-i men niger

Gerçi ez şermendegī, rū-siyāh āverde-em

¹¹³² Şiir şu şekilde yazılmıştır:

مناجات

يا اله العالمين بار گناه آورده ام
بر درت زين بار خود پشت دوتا آورده ام
چشم رحمت برگشا حال خراب من ببين
زانكه از شرمندگى روى سياه آورده ام
من نمى گويم كه بودم سالها در راه تو
هستم ان گمراه كه اکنون رو به راه آورده ام

[erişim] <http://erfan3951.blogfa.com/> <http://alqlm.org/threads/8148>. -میری-طرف-سم-تمام-دوستو-کو-عید-
(/مبارک)

În nemîgüyem ki būdem sālḥā der rāh-ı tu
Hestemān gūmreh ki eknūn rū be rāh āverde-em

Türkçesi:

Ey günahkarların şefaâtçisi günah yüküyle gelmişim.
Bu yükü kapına iki büklüm gelmişim.

Her ne kadar yüzümün karalığıyla utanç içinde gelmişsem de.
Rahmet gözünle ağaran saçlarıma bak.

Yıllardır senin yolunda olduğumu iddia etmesem de,
Yanlış yolda olsam da şimdi yüzümü senin yoluna çevirip gelmişim.

(A9b/11) beyt

بند جانم زخم سلسله موی ویست
زخم تیرم ز کمانگوشه ابروی ویست

Transkripsiyon:

Bend-i cānem zi ḥam-i silsile-i mū-yı vey est

Zaḥm-ı tîrem zi kemāngūşe-i ebrū-yı vey est

Türkçesi:

Onun saçının zincirinin kıvrımında canım tutsak,
Onun kaşının köşesinden ok vurgunuyum.

(A10b/9) beyt

چه سعادست یارب که بخدمت رسیدم

دل نامراد خود را بمراد خود بدیدم

بکش آتش دل من بحضور خویش یکره
که چو آب دیده خود بهزار سو دویدم

تو دری و من گهرسازبرای خودفشاندم
تو مهی و من منازل ز برای تو بریدم

ببرم هزار منزل ز هوای خوبی تو
که هزاربار هستی به از آنکه می شنیدم

Transkripsiyon:

Çi sa'adetest Yâ **Rab** ki be ĥidmetet resīdem

Dil-i nāmūrād-ı ĥod rā be murād-ı ĥod bedīdem

Bekeş âteş-i dil-i men beĥuzūr-ı ĥ^ış yek reh

Ki çu āb-ı dīde-i ĥod be hezār sū devīdem

Tu dūrī men guhersāz berāy-ı ĥod-feşāndem

To mehī vü men menāzil zi berāyı to burīdem

Be berem hezār menzil zi hevā-yı ĥübī-i tu

Ki hezār bār hestī bih ezān ki mīşenīdem

Türkçesi:

Sana kul olmak benim için mutluluktur.

Muradına ermeyen gönül (sana kul olmakla) muradına erdi.

Benim gönlümü senin yolunun âteşine düşür.

Sana varmak için göz yaşlarım gibi her tarafa akayım.

Sen, değerli bir incisin, ben kendisi için saçan kuyumcuyum.

Sen bir aysın ve ben senin menzillerinde dolananım.

Senin güzel havanda dolaşmak isterim.

Şimdiye kadar duyduklarımın en iyisisin.

(A11a/1) beyt

بمردمی نظری کن مرا که درویشم
بمرهمی مددی کن مرا که دلریشم

Transkripsiyon:

Bimerdümī naẓarī kūn merā ki dervīšem

Bimerhemī mededī kun merā ki dilrīšem

Türkçesi:

Benim için bir bakışın gözbebeği ol, çünkü ben dervîşim.

Derdime merhem ol, çünkü benim gönlüm yaralı.

(A11a/11) beyt

چند روزی بر در یارم اقامت آرزوست
ای اجل سرعت مکن وی عمر مستعجل مباش

Transkripsiyon:

Çend rüzī ber der yārem iḳāmet ārzüst

Ey ecel sur‘at mekun vey ‘ömr-i müsta‘cil mebāş

Türkçesi:

Günlerdir sevgilinin kapısında yerleşme arzusundayım.

Ey ecel acele etme ve ey ömür hızlı geçme.

(A12a/16) nazm

ای خوش آن دلکه درکنار گرفت
دلبر لاله الاالله

ای خوش آن جان که یافت در بحرش
گوهر لاله الاالله

Transkripsiyon:

Ey hoş ān dil ki der kenār girift

Dilber-i Lā İlāhe İllallāh

Ey hoş ān cān ki yaft der bahreş

Guher-i Lā İlāhe İllallāh

Türkçesi:

Gönül o hoş dilbere tutuldu ki (o) dilber Lâ İlâhe İllallâh'dır.

Ne hoş ki o denizde can bir gevher buldı, o da Lâ İlâhe İllallâh'dır.

(A13a/12) nazm

چراغ هدایت بدلهای کور
بود کشتن دانه در خاک شور

اگر سنگ گوهر نگردد زتاب
توقف ز سنگ است نی ز آفتاب

Transkripsiyon:

Çerāğ-ı hidāyet be delhā-yı kūr

Buved kişten-i dāne der ḥāk-ı şūr

Eger seng, gevher negerded zi tāb

Tevaḳḳuf zi seng est ney zi āftāb

Türkçesi:

Onun kör yüreğine hidayet çırası götürülse bile.

Bu tuzlu toprağa tohum ekmek gibidir.

Eğer bir maden, ısıyla mücevhere dönüşmezse,

Bu kusur güneşten (ısı) değil madendendir.

(A13b/17) naẓm

شهنشهی که برای نثار مجلس او
پر از جواهر انجم سپهر را اطباق

مشام روح و دماغ خرد زباغ بهشت
بجز روایح خلقش نکرده استنشاق

زبان ناطقه از منهیان عالم غیب
بجز نتایج لطفش نکرده استنطاق

فکنده قصه یوسف جمال او درچاه
 نهاده پایه کسری زمان او برطاق¹¹³³

Transkripsiyon:

Şehin şehi ki berā-yı nişār-ı meclis-i ū
 Pür ez cevāhir-i encüm-i sipihr rā ıtbāk

Meşām-ı rūḥ u dimāğ-ı ḥıred zi bāğ-ı bihişt
 Becüz revāyiḥ-i ḥalkeş nekerde istinşāk

Zebān-ı nāṭıka ez menhiyān ‘ālem-i ḡayb
 Becüz netāic-i luṭfeş nekerde istintāk

Figende kışşa-i Yūsuf cemāl-i ū der çāh
 Nihāde pāye-i kisrā zamān-ı ū bertāk

Türkçesi:

O, öyle bir şahlar şahı ki onun meclisine feleğin tabakalarından mücevherlerden yıldızlar saçılır.

Ruhun ve idrakın cennet bahçesinden koku alma hassası.

Onun huyundan koklatılan kokudan daha yoğun bir koku olamadı.

Gayb aleminin sırlarından dile getirilmek istenilenler.

¹¹³³ **Selmân-ı Sâvecî / Dîvân / Kaside**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

شهنشاهی که برای نثار مجلس اوست
 پراز جواهر انجم، سپهر را اطباق
 مشام روح و دماغ خرد زیباغ بهشت
 بجز روایح خلقش، نکرده استنشاق
 زبان ناطقه از منہیان عالم غیب
 بجز نتایج طبعش نکرده استنطاق
 فکنده قصه یوسف جمال او در چاه
 نهاده نامه کسری، زمان او بر طاق
 [erişim] <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/0D1M>

Onun (Allâh'ın) lütfunun neticelerinden başka bir şey değildir.

O cemal sıfatlı Yûsuf hikâyesinde (neden) kuyuya fırlatılmış ve kisranın derecesi zamanına adeta bir taht gibi neden kurulmuş (hikmeti bilinmez).

(A14a/6) beyt

خندهای زد دهنش تنگ شکر پیدا کرد
سخنی گفت لبش لؤلؤی تر پیدا کرد¹¹³⁴

Transkripsiyon:

Ḥandeeṯ zed deheṇeṣ-i teng şeker peydâ kerd

Suḥenî guft lebeş lü'lü-i ter peydâ kerd

Türkçesi:

Onun küçük ağzına bir gülücük kondu (böylece) tatlılık ortaya çıktı.

Onun dudaklarından bir söz döküldü (böylece) taze inciler ortaya çıktı.

(A18b/16) nazm

ز توای نخل تر خرما زمن شیر
مکن در خوان نهادن هیچ تقصیر

مرا زین شیر و خرما قوت جانده
ز چان دادن درین قحطم امانده¹¹³⁵

Transkripsiyon:

¹¹³⁴ Salmân Sâvecî / Dîvân-ı Eş'âr / Terkîbât; şiir şu şekilde yazılmıştır:

خندهای زد دهنش تنگ شکر پیدا کرد
سخنی گفت لبش لؤلؤی تر پیدا کرد

[erişim] <http://ganjoor.net/salman/divanss/tarkibatss/sh3/>

¹¹³⁵ Câmi / Heft Evreng / Yûsuf u Zeliḥâ; [erişim] <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16FO>

Zi tū ey naḥl-i ter ḥurma zimen-i şīr

Mekun der ḥʿan-ı nihāden hīç taqşīr

Merāzʿin-i şīr ü ḥurmā kuvvet-i cān dih

Zi cān dāden der īn kaḥṭem emān deh

Türkçesi:

Senden taze bir hurma benden de süt.

Sofrada hiç kusur bırakma.

Hurma ve sütle ben can bulayım.

Bu kıtlıkta can bağışlayıp eman ver.

(A18b/23) beyt

هوسرا عرصه میدان کشاده

طمعرا آتش اندر دل فتاده¹¹³⁶

Transkripsiyon:

Hevesrā ‘arşa-i meydān-kuşāde

Ṭam‘arā âteş-i ender dil-futāde

Türkçesi:

Heves insanı (harp) meydanına atar.

Hırs da düşkün gönlü âteşe sokar.

(A19a/3) nazm

¹¹³⁶ Câmâ / Heft Evreng / Yûsuf u Zeliḥâ; şiir şu şekilde yazılmıştır:

هوس را عرصه میدان کشاده

طمع را آتش اندر جان فتاده

[erişim] <http://ganjoor.net/jami/7ourang/7-5-yusof-zoleykha/sh34/>

هوای دلش قفل عصمت شکست

عنان تکلف ربودش زدست

هوا رغبت خاطرش تازه کرد

شکيب از میان عزم دروازه کرد¹¹³⁷

Transkripsiyon:

Hevā-yı dileş kufıl-i ʿişmet şikest

ʿInān-ı tekkelluf rubūdeş zi dest

Hevā raġbet-i ḥāṭireş tāze kerd

Şekīb ez miyān ʿazm-i dervāze kerd

Türkçesi:

Onun gönlünün arzusu masumiyet kilidini kırdı.

Elinden sorumluluk dizgini çalındı.

Yeni bir arzu onun gönlüne düştü ve sabır da elden gitti.

Şiir:

توکر باز یجها دانی نمودن

بدر درز دیدن والماس سودن

Transkripsiyon:

¹¹³⁷ **Emîr Ḥusrev Dehlevî / Dîvân-ı Eşʿâr / Âyîne-i Sikenderî**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

هوای دلش قفل عصمت شکست

عنان تکلف ربودش زدست

چو مى‌رغبت عاشقان تازه کرد

شکيب از میان عزم دروازه کرد

[erişim] <http://ganjoor.net/khosro/gozide/ayeene-sekandari/sh2/>

Tu ger bāzīçehā dānī nūmūden.
Beder derz dīden u elmās sūden.¹¹³⁸

(A19a/21) kıt‘a; (V6b/10) münācāt

بر سینه غم پذیرمن رحمت کن
برجان و دل اسیر من رحمت کن

برپای خرابات روی من بخشای
بر دست پیاله گیر من رحمت کن¹¹³⁹

Transkripsiyon:

Ber sīne-i ġam peẓīr-i men raḥmet kun

Ber cān u dil-i esīr-i men raḥmet kun

Ber pāy-ı ḫarābāt rūy-ı men-beḫṣāy

Ber dest-i piyālegīr-i men raḥmet kun

Türkçesi:

Dertle dolan ve derdi kabul eden kalbime merhamet et.

Daima aşka esir olan ruhuma ve yüreğime merhamet et.

İzin ver yüzümü meyhanenin ayağına koyayım.

Benim kadeh tutan elime rahmet et.

¹¹³⁸ Şiir Türkçeye çevrilemedi

¹¹³⁹ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

یا رب بدل اسیر من رحمت کن
بر سینه غم پذیر من رحمت کن
بر پای خرابات رو من بخشای
بر دست پیاله گیر من رحمت کن

[erişim] <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/7457/92486/>

(A19b/21) nazm (V7a/11) rubâi^c

ای عشق تو داده باز جان را پرواز
لطف تو کشیده چنگ دارا بنواز

یک زره عنایت ز تو ای بنده نواز
بهتر ز هزار ساله تسبیح و نماز¹¹⁴⁰

Transkripsiyon:

Ey ‘ışk-ı tû dâde bâz-ı cân râ pervâz

Luṭf-ı tû keşîde ceng-i *Dârâ* benüvâz

Yek zerre ‘inâyet zi tu ey bende nüvâz

Behter zi hezâr sâl-i tesbîḥ u nemâz

Türkçesi:

Ey aşkıyla candoğanını uçurtan ve lutfuyla Dârâ'nın çengini çaldıran.

Dârâ'nın harp çalmasına senin lütfun sebep olur.

Ey kullarına acıyan! Senden bir zerre inâyet bin yıllık tesbih ve namazdan daha iyidir.

(M50b/7) münâcât

جهاندارا کریم دستگیرا

خداوندا رحیما پادشاها

¹¹⁴⁰ **Mevlevî / Dîvân-ı Şems / Rubâi'îyât:** şîir şu şekilde yazılmıştır:

ای عشق تو داده باز جان را پروا

لطف تو کشیده چنگ جان را در سا

یک زره عنایت تو ای بنده نواز

بهتر ز هزار ساله تسبیح و نماز

[erişim] <http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh938/>

فقیرم تکیه بر لطف تو کردم
ندارم جز دربار تو مأوا

در آن ساعت که از هول قیامت
ز هیبت خون به جوش آید در اعضا

در آن ساعت که در قعر جهنم
درافتد آتش اندر گبروترسا

بحق آنکه قهاری و قادر
بحق آنکه قیومی و دانا

کرم کن از در دوزخ بلطفم
سر راه قبول خویش بنما
چو در جنت رویم آنکه تو دانی
صلاح ما تو به میدان از ما ¹¹⁴¹

Transkripsiyon:

Cihān-dārā Kerīmā Dest-gīrā

Ḥudāvendā Raḥīmā Pādišāhā

Faḳīrem tekye ber luṭf-ı tū kerdem

¹¹⁴¹ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

جهان دارا رحیما دست گیرا
خداوندا کریم پادشاه
فقیرم تکیه بر لطف تو دارم
ندارم جز در باز تو مأوا
در آن ساعت که از هول قیامت
ز هیبت خون به جوش آید در اعضا
در آن ساعت که در قعر جهنم
ببفتد آتش اندر گبر و ترسا
به حق آن که قهاری و قادر
به حق آن که قیومی و دانا
کرم کن وز در دوزخ به لطفم
سر راه قبول خویش بنما
چو در جنت رویم آن که تو دانی
صلاح ما تو به می دانی از ما

[erişim] <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/4707/37318/>

Nedārem c'ez der bār-ı tū me'vā

Derān sâ'at ki ez havl-i kıyāmet

Zi heybet hūn be cūşāyed der a'zā

Derān sâ'at ki der ka'r-ı cehennem

Der ufted āteş ender gebr u tersā

Be haqq-ı ān ki Qahhārī vü Qādir

Be haqq-ı ān ki Qayyūmī vü Dānā

Kerem kun ez der-i dūzaḥ be luṭfem

Ser-i rāh-ı kabūl-i h'ıṣ benümā

Çu der cennet revīmāngēh tū dānī

Şalāḥ-ı mā tū bih mīdāni ez mā

Türkçesi:

Ey cihan sahibi, ey cömertlik eden, ey yardım eden.

Ey Allāh, ey merhamet eden, ey cihanın padişahı.

Fakirim, sadece lutfunu umit ediyorum.

Senin evinden başka hiç bir yerim yok.

Kıyametin korkulan saatinde

İnsanların vücudunda kanı korkudan sanki kaynıyor olacak.

O saatte ki cehennemnin derinliklerinde.

İster gebr ister Hristiyan olsun günah etmiş herkes yanacak.

Tek ve güçlü oluşunun hakikat olduğuna yemin ederim.

Ezeli ve âlim oluşunun hakikat olduğuna yemin ederim.

Lutfunla merhamet ve cömertlik et, beni cehennem kapısından geri götürerek affet.

Beni günahsız bir kul olarak kabul et.

Nasıl cennete gideceğimizi sen bilirsin.

Bizim kurtuluşumuzu sen bizden iyi biliyorsun.

Şiir

جهانی شد از رحمت آراسته
چه از خواسته چیز ناخواسته

Transkripsiyon:

Cihānī şod ez rahmet ārāste

Çi ez h̄vāste çīz-i nā h̄vāste

Türkçesi:

Cihan rahmetle bezenmiş (daha) ne istenir, bir şey istenmez.

(A21b/16) beyt

خطاپوشا خداوندا الها
عطاپاشا کریم پادشاه¹¹⁴²

¹¹⁴² Şiir şu şekilde yazılmıştır:

خطاپوشا خداوندا اله
خطابخشا کریم پادشاه

[erişim] <http://www.daneshju.ir/forum/sitemap/t-161143.html>

Transkripsiyon:

Ḥaṭā-pūṣā Ḥudāvendā Īlāhā

‘Aṭā-pāṣā Kerīmā Pādiṣāhā

Türkçesi:

Ey günahları saklayan Allâh.

Ey lutuf sahibi, ey cömert, ey padişah.

Şiir:

لب زدعا سير نگشته هنوز
وقت تضرع نگشته هنوز¹¹⁴³

Transkripsiyon:

Leb zi du‘ā sîr negeşte henûz

Vaḳt-ı tazarru‘ negüzeşte henûz

Türkçesi:

Dua etmeğe henüz doymadım.

Yalvarma vakti henüz geçmedi

(A22a/13) beyt

رحمتت عامست و مانومیدازان رحمت نه ایم
شفقتی فرما اگر چه لایق شفقت نه ایم

Transkripsiyon:

Raḥmetet ‘āmeṣt u mā nevmîd ezān raḥmet ne āyem

¹¹⁴³ Câmi / Heft Evreng; [erişim] <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16D1>

Şefkatî fermâ egerçi lâıyık-ı şefkat ne âyem

Türkçesi:

Tüm mahlukât için olan merhametinden ümitsiz değiliz.

Senin şefkatine lâik olmasak da bize şefaatinle muamele et.

4.4. Sözlük

A

âb-dâr (F) 1. sulu, tâze; 2. parlak; 3. sağlam vücutlu; 4. nükteli; 5. zarif, güzel; 6. hoş;

7.i. su veren hizmetçi

‘**abede** (A) ibâdet edenler, tapınanlar

âb-ğurde (F) su içen

âb-ı hayât (F) 1. içine ebedî hayât bağışlayan efsânevî su; 2. mec. çok tatlı ve hafif su

‘**aceb** (A) acaba, gariplik, hayret, şaşılacak şey

‘**adalet-kâr** (AF) âdil, adâletli

‘**adalet-cây** (AF) âdaletin yeri

‘**adüvv** (A) düşman, yağı

âfâk (A) ufuklar, gök kenarları, gökün yerle birleşir gibi görüldüğü yerler

‘**afârît** (A) şeytanlar; kurnazlar

âf-tâb (F) 1. Güneş; 2. güneşin ışığı; 3. güzel kadın; 4. guzel yüz; 5. şarap

âğâz (F) başlama

ağlâl (A) 1. boyuna geçirilen zincirler; 2. pırangalar, kelepçeler

âğuşte (F) bulaştırılmış, kirletilmiş

ahbâr (A) 1. haber; 2. iyilikler; 3. yazı mürekkepleri

‘**ahd** (A) 1. soz verme; 2. and, yemin; 3. devir, zaman, gün

âhen (F) 1. demir; 2. zincir; 3. kılıç; 4. s. sert, katı

‘**ahid-nâme** (AF) anlaşma şartlarını ve iki tarafın imzâsını taşıyan kağıt

âḥir-i kār (A) işin sonu, netice

âḥirü'l-emr (A) en nihâyet, sonunda

ahrār (A) serbest olanlar, köle ve esir olmayanlar

aḥẓar (A) yeşil

aḥkâb (A) 1. cezâ; 2. takip

ʿaḥām (A) kısır, çocuksuz; 2. tedâvîsi kabil olmayan

ʿakd (A) 1. bağ, bağlama, düğümleme; 2. sözleşme, kararlaştırma; 3. kurma, düzme;
4. nikah

aḥdām (A) ayaklar

aḥṭār (A) taraflar, yanlar

āḥlā (A) (daha, en, pek) yüksek

ʿalāik (A) ilgiler, ilişkiler

ālām (A) kederler, acılar, sızılar

ʿalef (A) hayvan yemi; 2. ot, saman, yulaf

ʿale'l-ıtlāk (A) umûmiyetle, genel olarak, mutlaka, nasıl olursa olsun, rasgele

ʿale'l-ʿumûm (A) umûmiyet üzerine, genel olarak

âlem-efrûz (AF) cihânı parlatan, bütünâleme ışıık saçan

âlemiyân (A) âleme mensub olanlar, insanlar

ʿâlem-sûz (AF) cihânı yakan

ʿâlem-tâb (F) dünyâyı parlatan, aydınlatan

ʿale's-ṣabâḥ (A) sabahleyin, sabah erkenden

ʿaleyhi (A) onun üzerine

ʿālî-baḥt (AF) bahtı yüksek, çok tâlihli

ʿalîl (A) 1. kör; 2. sakat; 3. hasta

ʿaliyy (A) yüksek, büyük, ünlü

ālūd (F) bulaşmış, bulaşık

aḥmāl (A) işler

āmāl (A) ummalar, ümitler, dilekler, istekler

a‘mār (A) 1. yaşanılan müddetler, yaşayışlar, hayatlar; 2. hakkıyla ve iyi yaşamalar
3. yaşlar, sinler; 4. hoş gidecek tuhaf, garip şeyler

āmed (F) gelme, geliş

āmed-şüd (F) gidiş geliş; varıp gelme, geldi, gitti

‘ameş (A) gözü zayıf olma, zayıf gözlülük

‘amīm (A) umûma âit, umûmî, genel, yaygın

-āmīz (F) ... le karışık, ... yi içine alan

‘amm (A) umûmî, genel, herkese ait

‘amūd (A) 1. direk, sütûn; 2. yukarıdan aşağı dik inen çizgi dikey

a‘nāk (A) 1. boyunlar, gerdanlar; 2. yaprak sapları

‘anberīn (AF) anber kokulu

‘anīd (A) çok inatçı

‘ankā‘ (A) ismi olup cismi olmayan bir kuş

‘anūd (A) 1. inatçı, 2. yoldan dönen

‘arāis (A) gelinler

ārām (A) sahrâda, çölde mahsus konulan nişan

ārām (F) 1. durma, eğlenme, dinlenme; 2. yerleşme: istirahat etme, karar kılma

ārām-gāh (F) dinlenilecek yer, dinlenme yeri

āramiş (F) dinleniş, rahat, huzur

‘arasāt (A) “ mahşer yeri, haşır ve naşır meydanı ”

ārāyī (F) süsleyicilik

a‘rāz (A) 1. işaretler, alâmetler; 2. tesâdüfler, hastalık alâmetleri; 3. kazâlar, felâketler

ārende (F) bir şey getiren [kimse]

‘arşa (A) yer, toprak

‘arş (A) 1. çardak, çadır; 2. cumba, kafes; 3. çatı, dam; 4. dokuzuncu gök; 5. taht

‘arz (A) bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma

-āsā (F) gibi (cennet-âsâ): cennet gibi

āsā (F) 1. esneme; 2. vakar, ciddîlik; 3. süs, bezek

‘asākîr (A) erler

āsār (A) 1. izler, nişâneler, alâmetler; 2. abideler; 3. hikâyeler, gelenekeler

‘aşb (A) 1. sargı, bağ; 2. mendil; 3. sarmaşık

‘āsî (A) **1. karşı gelen; 2. şakî, haydud; 3. günahkar**

asl (A) 1. asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakikat; soy, nesep; bir şeyin beli başlı kısmı; başlangıç; baş; yer; sıhhat; 2. s. hakîkî, esaslı, hâlis, sâfî; 3. zf. esâsen, zâten, başlıca, en ziyâde; hakîkaten

āsmāniyân (F) melekler

āstîn (F) esvap kolu [giyim], yen

āsyā (F) su değirmen

-aşub (F) karıştıran, karıştırıcı

‘atā’ (A) bağışlama, bahşiş

‘atebe (A) eşik, basamak

āteş-dân (F) ocak, mangal

āteş-dem (F) sözü veyâ sesi yanık ve dokunaklı olan

āteş-efrûz (A) ateş yakan, ateş tutuşturan

āteş-pāre (F) ateş parçası, kıvılcım

‘atıyye (A) hediye, bahşiş; **‘atıyye-i seniyye**: pâdişah hediyesi

‘atş (A) susuzluk, susama

‘atşân (A) susuz, susamış, susayan

‘avā‘ ik (A) engeller, müşkiller, zor işler

a‘vân (A) yardım edenler, yardımcılar

‘avāşif (A) sert, şiddetli rüzgârlar, fırtınalar

‘avâtîf (A) karşılık beklemeden gösterilen sevgiler, iyilikseverlikler

‘aver (F) harp, cenk, savaş

āverde (F) naklölünmüş, getirilmiş

āvîhte (F) asılı, asılmış [şey]

āvîz (F) asılı bulunan, asılan

‘avn (A) 1. yardım; 2.s. kafadar

āyā (F) şüphe ve tereddüt bildiren edat

‘ayār (A) 1.altının, gümüşün ve başka kıymetli mâdenlerin karışma derecesi; 2. saâdete doğru gitme (bkz. ıyâr)

āyed (F) gelir

āyende (F) gelen, gelici; āyende ve revende: gelen giden

āyīne-veş (F) ayna gibi

‘ayn (A) 1. göz; 2. aslı, kendisi; 3. bir şeyin, tıpkısı; 4. kaynak, pınar; 5. Osmanlı alfabesinin 21. harfi

‘ayş (A) yaşama

a‘zam (A) (daha, pek, en çok) büyük

‘azamet (A) 1. büyüklük, ululuk; 2. çalım, kurum

‘azeb (A) en lezzetli ve tatlı

‘Azīmü’ş-şān (A) şâni, şöhreti, keyfiyeti büyük olan

‘azm (A) kasıt, niyet, karar

āzmāyī (F) denemiş, sinamış, sinamış olma

āzmāyīş (F) 1. tecrübe, deneme, sinama; 2. tar. Yalnız, ihtiyar tîrendâzların kullandığı bir çeşit ok

āzmūde (F) 1. tecrübe etmiş olan; 2. tecrübe olunmuş, sinanmış

B

-bād (F) olsun, ola, olaydı

bādām (F) 1. bâdem; 2. sevgilinin güzel gözü

bādāme (F) 1. ipek kurdu; 2. nazarlık, nazar boncuğu; 3. et beni; 4. zincir halkası; 5. eski püskü hırka; 6. süslü nesne

bād-bān (F) 1. yelken; 2. gemi sereni

ba‘d-ezīn (A) bundan sonra, bundan böyle

bādī (A) 1. sebep, mûcip; 2. sebep olan; 3. ilk, başlangıç

bādī (F) 1. rüzgara veyâ havayaâit; 2. geçici

ba‘īd (A) uzak, ırak

bā'is (A) 1. sebebolan; 2. gönderen; 3. îcâbetiren

bād-gīr (F) 1. baca; 2. vantilatör; 3. nargile ve semaver başlığı

bāğ (F) 1. bağ, büyük bahçe, bostan

bāhir (A) 1. belli, besbelli, açık, apaçık; 2. ıııklı, parlak, güzel

bāhirü'l-ibtihāc (A) sevinç, sevinme, gönlü açılma

bağış (A) ihsan

bağur (A) ödağacı, misk, lâden gibi maddelerden meydana gelen ve yakılırsa güzel bir koku veren ot, tütsü, günlük

bāl (A) 1. kalb, yürek, gönül; hatır; 2. çok zaman “Kızıldeniz” Habeş sâhillerinde bulunduğu rivâyet edilen gayet büyük ve pullu bir balık

bāl (F) 1. kanat; 2. kol; 3. üst yukarı

bâliş (F) 1. yastık, yüz yastığı; 2. nakit, altın; çâr bâliş: [evvelce] pâdişahların ve büyüklerin üzerine oturdukları 4 katlı şilte; 3. dört unsur

bāmdād (F) sabah, sabahleyin, seher vakti, seher vaktinde, tan yeri

bārān (F) yağmur

bār-ğāh (F) girmek için izin almak lâzım gelen, izinle girilebilecek yer, çadır, yüksek divan

bārıka (A) şimşek, yıldırım parıltısı

Bārī (A) yaratan, yaratıcı

bār-keş (F) 1. yük taşıyan; 2. sabırlı, tahammüllü

başar (A) 1. göz; 2. görme

bāşıra (A) 1. görmek kuvveti ve hassası, görüş, görme; 2. göz

bāşire (F) ekin

baş (A) yayma, açma, uzun uzadıya anlatma; 2. tas. ricâ hâli

bāṭın (A) 1. iç; 2. iç yüz; 3. gizli, görünmeyen nesne

baṭn (A) 1. büyük karınlı; 2. uzak yer

bāz (F) 1. geri, gerisin geriye; 2. tekrar yeniden

bāzī (F) oyun, eğlence

bāzū (F) 1. kolun, omuz ile drisek arasındaki kısmı, pazı; 2. mec. güç, kuvvet ve istîdat

-be (F) 1. kelimelere -e hâlini verir; 2. -e kadar mânâsını verir

becā (F) yerinde, uygun

bedāyi' (A) sermâyeler

be-düş (F) omuza, omuzda

bedī (A) 1. eşi ve benzeri olmayan, mükemmel bir şeyi icâd eden; 2. yeni, garip, eşsiz ve görülüp işitilmemiş; 3. i.ed. sözün güzel olması usûl ve kaidelerinden bahseden ilmin adı, estetik

bedī'a (A) beğenilen ve takdîr edilen pek yeni şey

bedīdār (F) meşhur, görünür; açık, meydanda

bed-kış (F) dindiz

bedre (A) 1. kuzu, oğlak derisi; 2. içi altın dolu kese

bedreka' (F) yol gösteren, kılavuz, delil

beftere (T) şahin

behre (F) hisse, pay, kismet, nasip

behre-mend (F) behreli, hisseli

beķā (A) devam, sebat, evvelki hal üzere kalma, bâkilik

bel (F) 1.e. belki; 2.i. ökçe

belāġat (A) 1. iyi, güzel, pürüssüz, söz söyleme; 2.ed. sözün düzgün, kusursuz, yerine ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı

beliyyāt (A) felâketler, kederler, gamlar, kasâvetler, tasalar

ben (F) 1. harman, ekin; 2. bağ; 3. çiftlenbik

benān (A) parmaklar, parmak uçları

bend (F) 1. bağ, yular, râbıta, bağlama; 2. birini emri altına alma; 3. boğum, mafsâl;

4. makale, fıkra, madde; 5. baraj; 6. bağlıyan, bağlanmış, bağlı

bende-gān (F) 1. kullar, köleler; 2. pâdişah hizmetinde olanlar

bender-gāh (F) işlek iskele, liman şehri

bender-gāh (F) işlek iskele, liman, şehir

benefşe-zār (F) menekşelik, menekşe tarlası

benī (A) oğullar

-ber (F) alan, getiren, götüren

berāt (A) rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman

berāy (F) için, maksadıyla

berdāšte (F) yükseğe kaldırılmış

berehne (F) çıplak

berere (A) hayır sâhibi olan doğru kimseler, iyilik severler

berhîz (F) kalkan, sıçıyan, atılan

berîd (A) postacı, haberci, tatar, ulak

berîn (F) 1. pek yüksek, en yüce; 2. yarık, yırtık, delik

beriyye (A) 1. halk, insanlar, yaratık; 2. çöl, kır, sahra

berķ (A) şimşek

berr (A) 1. kara toprak; 2. doğru sözlü, hayır işleyen kimse

berrāk (A) nurlu, pek parlak, duru, açık

berri (A) karaya [toprak] ait; kara ile ilgili

ber-ṭaraf (FA) 1. bir yana atılan; 2. zf. şöyle dursun, lâzım değil, ne ise ne

berzedden (F) 1. yanaşmak; 2. eşitlik kurmak; 3. iskeleyle yanaşmak (gemi); 4. omuz atmak; 5. hâkketmek

bevādî (A) sahrâlar, çöller, kırlar

beyābān (F) kır, çöl

beydā (A) 1. tehlikeli yer; 2.i. Sahrâ, çöl; 3.i. Mekke ile Medîne arasında düz bir yer

beyn (A) 1. ara, aralık; 2. arada, araya, arasında

beyyine (A) delil, şâhit, tanık

beyzâ (A) daha ak, çok beyaz

bezl (A) bol bol verme, saçma

bi'at (A) kabul ve tasdik muâmelesi

bi'atîna (A) (aslî "beya't"tır) tasdik ve kabul muâmelesi

bî-bāk (F) korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan

bî-behre (F) 1. behresiz, nasipsiz, mahrum; 2. değersiz

bî-dirîğ (F) 1. esirgenmeyen; 2. esirgemeyen, elinden geleni yapan

bî-ḥānümān (F) yersiz, yurtsuz, çoluksuz, çocuksuz

bihbūd (F) iyi, sağ, sağlam, sıhhî [vücut]

bihişt (F) cennet, uçmak

bî-ḥulūşü'l-cenān (A) kalbi temiz olmayan

bî-hūşāne (F) şaşkıncasına, kendinden geçmişcesine

bî-mağz (F) beyinsiz, akılsız; hoppa

bî-pervā (F) çekinmeksizin, sakınmadan

- bī-ser** (F) başsız; **bī-ser ü pā:** sefil ve perişân
- bī-şümār** (F) hadsiz, sayısız, pek çok
- bihterin** (F) en iyi, pek iyi
- bilād** (A) memleketler, şehirler, kasabalar
- billūr** (A) gayet parlak ve şeffaf taş veyâ pek saf ve beyaz cam, kristal
- bīm** (F) 1. korku; 2. tehlike
- bīmār-istān** (F) 1. hastane; 2. tımarhane
- bīm-i cān** (F) can korkusu
- bīnāyī** (F) görücülük
- bī-rāhe** (F) 1. çıkmaz sokak; 2. yol bulunmayan, sapa yer
- birr** (A) 1. iyilik, güzellik, hayır; 2. anaya, babaya itâat; 3. bağışta bulunma
- bisât** (A) kilim, minder, döşeme, keçe
- bīş** (F) 1. artık, ziyâde; 2.i. bildircin otu denilen Çin'de yetişen zehirli bir ot
- bū** (F) koku
- būd** (F) varlık
- buğāt** (A) haksızlık edenler, serkeşler, âsîler
- būr** (A) dünyâ ve ahirete hayrı olmayan kimse
- būr** (F) 1. fıstıkî renk; 2.i. doru, kıızıla çalar at
- burak** (A) Hz.Muhammed'in Mîraçta bindiği binek
- burc** (A) 1. kale, hisar çıkıntısı, kule; 2. yuvarlak binâ; 3 Güneş'in ayrıldığı 12 kısımdan herbiri; 4. burc
- bure** (F) kuyumcuların kullandıkları tuza benzer bir madde
- būriyā** (F) hasır
- bū'l-‘aceb** (A) çok acâyip; çok tuhaf, çok şaşılacak şey
- bülend** (F) yüksek, yüce
- bünāgūş** (F) 1. kulak memesi; 2. kulak tozu
- būnyād** (F) 1. asıl, esas, temel; 2. bina, yapı
- būnyān** (A) yapı, binâ
- būrīde** (F) kesilmiş
- būrqa^c** (A) kadınların örtündükleri peçe, tül, yaşmak
- būrran** (F) keskin, kesici
- būrūz** (A) 1. belirme, ortaya çıkma; 2. âşikâr, meydanda

büt (F) 1. put; 2. s. güzel

C

cā (F) 1. yer, mevki, mekan

cāh (A) îtibar, makam, mevki

cānib (A) taraf, cihet, yan

cān-sitān (F) ruh alıcı, can çıkarıcı, insana bela olan, güzel

cān-sūz (F) can yakan, fazla keder ve sıkıntı veren

cāy (F) yer

cāy-gīr (F) yer tutan, yerleşen, yerleşmiş

cebābire (A) cebrediciler, zorlayıcılar, zorbalar

cebelī (A) dağa âit, dağ ile ilgili

ceberūt (A) 1. aşırı büyüklük, pek ziyade kibir; 2. Allâh'ın büyüklüğü; 3. tas. Allâh'a varmanın 3. basamağı

cebīn (A) 1. korkak, yüreksiz; alçak; 2. i. alın

cebīre (A) kırık ve çıkık olan bir uzva sarılan tahtalar

cebīre (F) halkın bir işe hazırlanması

cehl (A) bilmezlik

celī (A) 1.âşikâr, meydanda, belli; 2. i.g.s. kalın ve okunaklı bir çeşit sülüs yazısı

celīlū'l-bürhān (A) büyük delīl, büyük ispat

cemī'an (A) hep, bütün, tekmil

cenah (A) 1. kanat, kuş kanadı; 2. kol, pazı; 3. ask. yan; kol

cenān (A) kalb, gönül, yürek

cennāt (A) cennetler, uçmaklar; bahçeler

cerā'im (A) suçlar, kabahatler, cinâyetler

cerbeze (A) 1. güzel konuşma; beceriklilik; kurnazlık, hilekârlık

cerīde (A) 1. gazete; 2. dergi; 3. hurma dalı; 4. kuru dal; 5. atlı topluluğu, süvari birliği; 6. yalnız, tek başına

cevāhir (A) cevherler, elmazlar, kıymetli taşlar; 2. mayalar, özler

cevāmi' (A) 1. ibadet yerleri, mescitler; 2. toplu şeyler

cevelān (A) dolaşma, dolanma, gezinme

cevher (A) 1. maya, öz; 2. elmas, değerli taş [“cevâhir” en çok bu mânâda kullanılır]; 3. [evvelce] Horasan'da ve Şam'da yapılan kılıçların demirlerinde görülen siyah ve beyaz dalgalı benekler, çizgiler; 4. ed. yalnız noktalı harfler hesâbedilmek sûretiyle ve “ebced” hesâbıyla yazılan, çok defa manzum olan tarih [zıddı “muhammel”]; 5. fels. kendi kendine bir varlığı olup, için başka bir ihtiyâcı olmıyan

cevşen (F) örme zırh, vaktiyle giyilen savaş cebisesi

ceyb (A) 1. geo. Sinüs; 2. cep; 3. gömleğin açıklığı, yarığı

ceẓbe (A) 1. rûhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hâriç bulunuyormuş gibi olması, heyecâna gelmesi

cezîl (A) 1. peltek ve bozuk olmayan [söz, kelime]; 2. çok, bol

cibâl (A) dağlar

cîd (A) boyun

cidâl (A) 1. karışıklı kavga, savaş; 2. zorlu, harâretli konuşma

ciğer-dûz (F) ciğeri delip geçen

ciğer-sûz (F) bağır yakan, acıklı

cihân (F) dünyâ, âlem

cihân-gîr (F) 1. cihânı zapteden

cihâniyân (F) dünyâ halkı

cilve-ğâh (AF) cilve yeri, cilve edecek yer

cilve-ger (AF) cilve eden, cilve yapan, cilveli

cisr (A) köprü

civân-merdân (F) cömertler, eli açık olanlar

cüy-bâr (F) 1. çay, dere, akarsu, ırmak; 2. ırmak kenarı

cüyende (F) arayıcı, araştırıcı

cünbüş (F) (doğrusu cünbiş) 1. kımıldanma, hareket; 2. eğlenti, zevk; 3. uta benzer mâdenî bir çalgı; 4. hareket, kımıldanma

cünūd (A) askerler, ordular

cüyüş (A) askerler, ordular

Ç

çâh (F) kuyu, çukur

çâk çâk (F) 1. çok yırtık, parça parça; 2. kılıç, bıçak gibi katı şeylerin çarpışmasından

çıkan ses

çarḥa (F) 1. çıkırık gibi dönen yuvarlak dolap; 2. ordunun ilerisinde bulunan askerin yaptığı tâlim

çār-sū (F) dört taraf, dört tarafı olan şey; pazar, carşı

çārümîn (F) dördüncü; çârümîn-sipîhr: Batlamyos sisteminin dördüncü feleği

çāşni (F) çeşni, lezzet, tad

çāşnī-gīrān (F) [evvelce] saraylarda sofrâ hizmetine bakanlar

çehre-nümā (F) yüz gösteren

çehre-sāy (F)) yüz süren

çekīde (F) 1. damlamış; 2. topuz, gürz gibi evvelce kullanılan savaş âleti

çemen-zār (F) çimenlik

çenān (F) cümleye göre anlamı değişir, “sanki” anlamı taşır

çend (F) birkaç; **çend-rūz**: birkaç gün

çendān (F) o kadar

çend-īn (F) bu kadar

çeng-zede (F) 1. savaştan sonra her şeyini kaybeden adam; 2. çalmış

çengāl (F) 1. çengel; 2. pençe

çera-gāh (F) hayvan otlatılan yer, çayır, otlağı

çerm (F) insan ve hayvan derisi

-çeş (F) “sınayan, deniyen, tadına bakan” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

çevgān (F) 1. cirit oyununda atlıların birbirlerine attıkları değnek; 2. ucu eğri değnek, baston; 3. tas. Allah'ın ezeldeki takdîri

çi- (F) ne

çīde (F) toplanmış, devşirilmiş

-çin (F) “toplayan, derleyen” mânâlarına gelerek mürekkep kelimeler yapar; **galle-çin**

(F) mahsul toplayan

çirk (F) 1. kir, pas, pis; 2. yarada olan kan ve irin

çūn (F) 1. gibi; 2. nasıl, nice; 3. çünkü, mâdem ki

D

-dāde (F) verilmiş vergi

dağ-ber-dağ (F) “yara yara üzerine”: kat kat üzüntü

- dağdağa** (A) gürültü, patırtı, beyhûde telâş ve ızdırıp
- dâ'ıye** (A) içten gelen bir duyguyu teşvîk edici hal (arzu)
- dalâlet** (A) doğru yoldan sapma
- ḍall** (A) 1. sapıtmış, doğru yoldan ayrılmış; hatâyâ düşmüş, günaha girmiş
- dāmān, dāmen** (F) 1. etek [elbisenin,dağın]; 2. görüşüp, konuşulan kişi; **dāmen--būs:** etek öpen
- dāmen-gīr** (F) etek tutan, eteği yapışan; 2. hasım, davacı, şikayetçi
- dāne** (F) 1. tane, tohum; 2. çekirdek; 3. kurşun
- dāniş** (F) biliş, bilgi, ilim
- dār** (F) 1. tutan; 2. sâhip, mâlik
- dār** (A) 1. ev; 2. yer; 3. yurt
- dār** (F) 1. dar ağacı; 2.i. savaş
- dāreyn** (A) “iki dünya”: dünyâ ve ahiret
- dārū** (F) ilâç
- dārū'l-caḥime** (A) cehennem ülkesi
- dārū'l-ḥılafe** (F) hilâfet merkezi, İstanbul
- dārū'l-ḥikem** (A) hikmetler ülkesi
- dārū'l-mülk** (A) başşehir, başkent
- dārū's-selām** (A) 1. cennet; 2. Bağdat'ın eski adı
- dāšte** (F) 1. köhne, eskimiş, yıpranmış; 2. mâlik ve sâhip olmuş
- debdebe** (F) 1. haşmet, ululuk, büyük bir gösteriş; 2.s. gürültü, patırtı, tantana
- dehān** (F) ağız
- dehlīz** (A) hol, koridor
- dekākīn** (A) dükkanlar
- delā' il** (A) delâlet eden şeyler
- delāl** (A) naz, işve, cilve; insana güzel, sevimli görünecek hal, durum
- delālāt** (A) gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olmalar
- delâlet** (A) 1. gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olma; 2. iz, işaret
- dellâle** (A) bir kadınla bir erkek veyâ bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın
- demār** (F) helâk, mahv, telef, ölüm
- dendān** (F) 1. diş; 2. tamah ve ümit
- dendāne** (F) 1. diş tânesi; 2. tarak, çark, destere gibi şeylerin diş

derāz (F) uzun

der-bend (F) 1. boğaz, dar geçit; 2. kapıbağı; 3. sınır kalesi; 4. memleket sınırı;
5. deniz kenarında ticâret yeri olan şehir

derd-mendān (F) dert sâhipleri, tasalılar, kaygılılar

derekāt (A) 1. basamaklar; 2. en aşağı katlar

derḥuṣ (F) lâyıık, münâsip, uygun

deriçe (F) pencere; küçük kapı, oyma kapı

dervāze (F) kapı, kale kapısı; şehir kapısı

deryā-bār (F) deniz gibi coşan

deryūze (F) yoksul, dilenci

dest (F) el

dest-gāh (F) 1. tezgāh, dokuma âleti; atolye; 2. zenginlik

dest-gīr (F) elinden tutan, yardımcı

dest-māye (F) elde bulunan şey, sermāye

dest-yārī (F) yardım, muâvenet

devāt (A) divit, kalem koymak için uzun mâdenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet

dey (F) 1. Güneş yılının onuncu ayı; 2. Güneş yılının onuncu ayında ve her Güneş yılının 8,15 ve 23. günlerinde yapılacak işleri idâreye meʿmur sayılan melek; 3. kış

deyr (A) 1. manastır, kilise; 2. insanlık âlemi, bu dünya; 3. mec. meyhâne

dī (F) dün, dünkü gün

dīʿām (A) 1. binaya vurulan direk, destek, payanda; 2. ileri gelen, baş

dībāce (A) başlangıç, önsoz

-dīde (F) s. görmüş, görülmüş

dīde (F) i. göz

dihān (A) 1. kırmızı sahtiyan; 2. sürünülecek yağlar

dil-āverān (F) yiğitler, yürekli

dil-beste (F) gönül bağlamış, âşık

dil-cū (F) gönül arayan, gönül çeken

dil-figār (F) gönlü yaralı, âşık

dil-fırīb (F) gönül aldatan, câzibeli, alımlı

dil-keş (F) gönül çekici

- dil-pesend** (F) gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği
- dil-rîş** (F) yüreği yaralı, dertli
- dimāġ** (A) 1. beyin; 2. akıl, şuur
- dimen** (A) süprüntülükler
- direfş** (F) bayrak, sancak
- dīv-lāḥ** (F) 1. cinni çok olan yer; 2. delilik, divanelik; 3. kalkan, siper
- dīvān-ḥāne** (AF) geniş sofa, salon
- dostān** (F) dostlar
- dūd** (A) kurt, böcek
- dūd** (F) 1. duman, tütün; 2. gam, keder, tasa
- duḥān** (A) 1. tütün; 2. duman
- duḥter** (F) kız, kerime
- duḥūl** (A) içeri girme, içine girme
- dumūʿ** (A) göz yaşları
- dū-pā** (F) iki ayaklı
- dū-serā** (F) iki dünya
- dūz** (F) dikici, diken
- dūzah** (F) cehennem, tamu
- dūldūl** (A) 1. Hz. Muhammed'in Hz. Alî'ye verdiği kır katır; 2. kirpi
- dūnbāle** (F) kuyruk
- dūrri** (A) inci gibi parlayan, parlak, parıltılı
- düstūr** (A) 1. kanun, kaide, kural; 2. vezir; müşür; 3. büyük defter; 4. esaslı kaide; 5. devlet kanunlarını
- düşmenān** (F) düşmanlar
- düşnam** (F) sövme, sövüp sayma
- düşvār** (F) güç, zor

E

- ebḥire** (A) buğular, dumanlar
- ebrār** (A) hayır shahipleri, iyiler; dindarlar, özü, sözü doğru olanlar

ebruvān (F) kaşlar

ebvāb (A) 1. kapılar; 2. kısımlar, bölümler

ebyāt (A) 2 mısradan meydana gelen manzum sözler

ecniha (A) kanatlar

ecsām (A) gövdeler, bedenler

edevāt (A) bir işi işlemeye vasıta olan şeyler, takımlar, parçalar, âletler, avadanlıklar

efāʿī (A) engerek yılanları

ʿefārīt (A) 1. hilekârlar, kurnazlar, cüretliler; 2. şeytanlar; 3. son derece hâin olan cinler

efḍal (A) 1. ziyâdeler, fazlalar; 2. ihsanlar, meziyetler, lütuflar, iyilikler

efgen (F) düşüren, yıkan, yere atan; atıcı, yıkıcı

eflāk (A) 1. semâlar, felekler, gökler; 2. bahtlar, tâlihler, kaderler; **eflāk-sūz**: gök yakan veya kader yakan

eflakiyān (F) gökte oturanlar, melekler

efrāḥte (F) yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş

efsürde (F) donmuş; donuk; mec. duygusuz

-efşān (F) sacan, serpen, dağıtan, silken

efvāc (A) bölükler, takımlar, kısımlar

eḥadiyyet (A) birlik, Allâh'ın birliği

eḥıbbā (A) dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler

ehvāʾ (A) arzular, istekler; şehvetler, hevesler, meyiller

eʿınne (A) dizginler, yularlar

eʿızze (A) 1. erenler; 2. muhterem, azîz kimseler

eʿimmeʿ -i isnā-aşer (A) şîlâlerde Hz. Alî ile başlayarak Mehdî ile sona eren 12 imam

ejder (F) 1. büyük yılan; 2. korkunç ve hayali bir hayvan

ekābir (A) rütbece, görgü ve fazîletçe büyük olanlar, devlet ricâli

ekālīm (A) dünyânın mıntıkaları, memleketler, diyarlar

ekide (A) kuvvetli, sarîh, kat'î, sağlam

ekile (A) yenmiş, yenilmiş [şey, yemek]

ekmel (A) 1. daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz

eknāf (A) cânîpler, yanlar, nâhiyeler, taraflar, sığınacak yerler, evin ortaları

elā (A) yardım ve şikâyet edâtı olarak “aman, medet” mânâsındadır; “bıktım artık, kâfi,

yeter, sus” anlamlarında da kullanılır

elf (A) aşına olmak

elfāz (A) kelimeler, sözler

el-maṭiyye (A) binek hayvanı

elṭāf (A) iyi muâmeleler, iyilikler; iyilikseverlikler; okşamalar; nezâketler

emân (A) 1. eminlik, korkusuzluk; 2. yardım isteme, aman dileme; 3. şikâyet; 4. ricâ

emânî (A) arzular, gayeler, istekler, ummalar, emeller, maksatlar, niyetler, meramlar

emn (A) eminlik, korkusuzluk, rahatlık

emvâc (A) dalgalar

enām (A) 1. bütün mahlûklar, yaratılmış olan canlılar; 2. halk, insanlar

enāmîl (A) parmak uçları

endāhte (F) atılmış, bir tarafa bırakılmış

-endāz (F) 1. atıcı; 2. atmış

-endîş (F) düşünen, ölçülü davranan

enf (A) burun, her şeyin ön kısmı, uç

enfās (A) 1. nefesler, soluklar; 2. nebî ve velî gibi uluların irşâd edici duâları

enhār (A) ırmaklar, çaylar

enîn (A) inilti, inleme

ensāb (A) 1. şerler, belâlar; 2. putlar, heykeller

envār (A) ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar

enver (A) daha (en, pek) nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel

erbāb (A) 1. sâhibler, mâlikler; 2. [müfret olarak kullanılır] ehil, muktedir, becerikli; lâyıık

erbāb (F) ulu, reis, başkan

erîke (A) tât

erkân (A) 1. esaslar, destekler; direkler, sütunlar. 2. reisler

erre (F) bıçkı, destere

ervāḥ (A) canlar, hayâtın cevherleri; **ervāḥ -ı mukaddese**: kutsal ruhlar

eşhâb (A) 1. sâhipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar; 2. Peygamberlerimizi görmek ve sohbetine ermek, şerefini kazanmış kimseler

esinne (A) 1. kirişin bir katı; 2. yalın kat tasma

esnām (A) putlar, Hıristiyanların taptıkları heykeller, suretler

esnān (A) 1. dişler; 2. yaşlar; 3. çürümüş ağaç kökleri

eşvāt (A) sesler, sedâlar

eşi'a (A) aydınlıklar, ışıklar

eşk-bar (F) gözyaşı yağdıran, çok ağlayan

etkīyā' (A) Allâh korkusuyla günah işlemekten çekinenler

evāmīr (A) buyruklar

evkār (A) kuş yuvaları

evreng (F) 1.taht; 2. şeref, süs; 3. akıl ve irfan; 4. hâlin hoşluğu; 5. ağaç kurdu; 6. hile

evsān (A) putlar, haçlar

evtād (A) ağaç veya demir kazıklar, direkler

evtār (A) ihtiyaçlar, lüzumlu olan şeyler

eyn (A) 1. zaman, an; 2. yorgunluk; 3.e. nerede

eyvān (F) 1. büyük sofa, divan-hâne, salon; 2. kemerli yüksek bina, oturacak yüksek yer, köşk; 3. çardak

ez (F) “-dan/-den” mânâsına gelir

ezille (A) alçaklar, adîler, aşağılıklar

ezkār (A) 1. anmalar, hatırlamalar, bildirmeler, söylemeler; 2. zikirler

ezyāl (A) etekler, ilâveler; kuyruklar, ekler

F

fācīr (A) 1. fücûr sâhibi, fenâ huylu, günahkâr; 2. ayyaş, sefih; 3. habîs, rezîl; 4. yalancı

fāhīr (A) 1. fahreden, onurlu, şanlı, şerefli; 2. mükemmel; 3. kıymetli, değerli

fahṛ (A) 1. öğünme, böbürlenme, büyükenme, şeref, onur, kıvanç; 2. büyüklük, ululuk; şöhret, ün; 4. fazilet, erdem

fā' iz (A) bolluk, çokluk, taşkınlık

-fām (F) renk

fāsīk (A) Allâh'ın emirlerini tanımayan, günah işleyen, fesatçı, kötülük eden

fazā'il (A) insanda iyilik etmeğe ve fenâlıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istîdatlar, güzel vasıflar, erdemler.

fazāyih (A) 1. utanmaz, rezil; 2. fenâ, çirkin

fecere (A) 1. fücür sahipleri, fenâ huylular, günahkârlar; 2. ayyaşlar, sefiller; 3. yalancılar

felâhan (F) taş atmaya mahsus âlet, sapan

fem (A) 1. ağız; 2. nehir ağzı, menfez

fer^c (A) 1. dal, budak; 2. tomurcuk; 3. bir aslın netîcesi; 4.s.ikinci derecede ehemmiyeti olan [şey]; 5. şûbe

Ferā'ine (A) 1. Mısır'ın eski hükümdarları, Firaunlar; 2. mec. kibirliler, gururlular

ferā^c id (A) 1. tek, eşsiz, kıyas kabul etmez, ölçüsüz, üstün

fercām (F) 1. son, akibet; 2. menfaat, fayda

ferdāniyyet (A) birlik, teklik, eşsizlik

ferhunde (F) mubârek, mes'ut, meymenetli, kutlu, mutlu, uğurlu

ferīd (A) postacı, haberci, tatar, ulak

ferkad (A) astr. Kuzey kutbuna yakın Küçükayı kümesine tâbî iki parlak yıldızdan herbiri olup, bulundukları yerden doğup batırlar

-fermā (F) 1. emreden, buyuran, âmir; **fermān-fermā:** hüküm süren, emir buyuran, emreden

fermūde (F) 1. emrolunmuş, buyurulmuş; 2. i. emir, ferman, irâde

-fersā (F) aşındıran, mahveden, yoran

fersūde (F) yıpranmış, eskimiş, aşınmış; eski, yırtık

ferzānegī (F) bilgi, üstünlük

ferzendān (F) oğullar, çocuklar

fesār (F) yular

-feşān (F) saçan, saçıcı, serpen; **dāne-feşān:** tohum sacan

fetīle (A) 1. lamba fitili; 2. örgü

fetīle-fürüz (AF) aydınlatan fitil

feyyāz (A) feyiz, bereket ve bolluk veren; Allâh

feyz (A) 1. suyun taşıp akması, 2. bolluk, çokluk, verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerleme, çoğalma; ilim, irfân

fezā-gāh (A) boşluk yer anlamına gelebilir

fışk (A) 1. hak yolunda veyâ hak yoldan çıkma, Allâh'a karşı isyan etme; 2. hâinlik; 3. dinsizlik

- fīrāş** (A) 1. döşek, yatak; yaygı, şilte; 2. hasır, halı
- fīrāz** (F) 1. yokuş, çıkış; 2. yüksek, yukarı; 3. yükselten, kaldıran
- fīrāzende** (F) yükselten
- fīrāz u nişib** (F) yokuş ve iniş
- fīrib** (F) aldatan, aldatıcı; **merdüm-fīrib**: insan aldatan
- fīristāde** (F) 1. peygamberlik; 2. s.gönderilmiş elçi
- fīrişte** (F) 1. melekler; 2. iyi ve yumuşak huylu [adamlar]; 3. s. günahsızlar, mäsümlar
- fīrişte-gāh** (F) 1. melek; 2.s. mec. iyi ve yumuşak huylu; 3.s. Günahsız, mäsüm
- fītrāk** (F) atın terkisi, terki kayışı, eğerin arkasındaki tasma, at eğerinin arkasında bulunan ve eşyâ bağlamaya yarayan kayışlar
- fityān** (A) gençler, delikanlılar, yiğitler, mertler
- furūz** (A) farz, farz etmek
- fuzālā** (A) fâzıllar, fazîletliler, erdemli kimseler
- fuzāle** (A) artık, fazla, fazlalık, çerçöp
- fücūr** (A) işret, sefihlik, günahkârlık, ahlâka aykırı durum
- fünun** (A) 1. nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü; 2. hüner, mârifet, sanat, ilim
- fürce** (A) 1. iki şey arasındaki açıklık; yarık; aralık; 2. güzel manzara; 3. şiddetten kurtulma; 4. vakit, fırsat
- fürūz** (F) parlatan
- fütāde** (F) 1. düşmüş, düşkün; 2. tutkun, müptelâ; 3. bîçare

G

- ğabrā'** (A) yer, yeryüzü, arz
- ğādir** (A) gadreden; hiyânet eden, fenâlık
- ğaflet** (A) 1. gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık; 2. ihmal
- gāh** (F) 1. zaman birdiren edat; 2. yer bildiren edat; 3. zf. arasına, kimi, bâzı
- ğalā** (A) pahalılık
- ğalle** (A) 1. zahîre, mahsul, ekin; 2. îrât, gelir
- ğam-gīnān** (AF) kederliler, tasalılar, hüznülüler
- ğam-perver** (AF) gam artıran, tasa veren
- ğāmīr** (A) 1. mâmur olmayan; harap, ıssız yer; terk edilmiş, ekilmemiş yer

-gān (F) sonu 'e' ile nihâyet bulan Farsça kelimeleri cemi yapar

ġanāim (A) 1. çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç; 2. düşmandan alınan mal; beklenmeyen kazanç

ġanī (A) zengin, varlıklı, bol, doygun

ġārī (F) sebat ve kararı olmayan

ġarġa (A) suya batmış

ġarrā (A) 1. alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan [at vesâire]; 2. ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyişli, şatafatlı

ġavāyet (A) hak yolundan sapma, kötü yola sapma

ġayb (A) 1. gizli olan, göze görünmeyen şey, kayıp; 2. belirsiz, bilinmeyen şeyler

ġāyet (A) 1. nihâyet, uc, son; 2. zf. çok fazla, son derece

ġazab-nāk (AF) gazepli, öfkeli, dargın; kızgın

ġazbān (A) dargın, kızgın; öfkeli

ġec (F) harç, kireç

ġedā (F) dilenci, yoksul

ġencīne (F) [ġenc]: hazīne, defne

ġer (F) “eğer” kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır

ġerd (F) 1. toz, toprak

-ġerd (F) kelimelere eklenerek “dönen, dolaşan” mânâsını verir

ġerden-keş (F) 1. inatçı; kibirli; 2. serkeş, âsî

ġerdūn (F) 1. dönücü, dönen, devreden; 2.i. felek, dünyâ, semâ

ġerdūne (F) araba

ġermī (F) sıcaklık, kızgınlık, harâret

ġermiyyet (O) hararet, sıcaklık; ateşli çalışma

ġeş (F) 1. güzel, hoş; 2. naz ve edâ ile yürüme

ġevher-nişār (F) 1. cevâhir serpen; 2. güzel, düzgün söz söyleyen

ġilāz (A) 1. kalınlar; 2. kabalar

ġırīv (F) bağırma, bağırışma

ġırra (A) gururlu, kibirli, kendini beğenmiş [kimse]

ġilaf (A) kılıf, kın, mahfaza

ġile (F) sızlanma, yakınma

ġir (F) 1. tutan, tutucu; 2. s.dağılan, yayılan; 3. harb, kavga, savaş

ġirāmī (F) aziz, muhteşem, saygın, ulu

girān (F) 1. ağır; 2. fenâ; kokmuş; 3. bıktırıcı, usandırıcı; 4. sert, katı

girān-bahā (F) kıymetli, değerli

girān-ḳadr (FA) kadir ve îtibar sâhibi

gird (F) yuvarlak, çevre, değirmi

girdāb-ı belā (F) belâ girdabı, felâket anaforu

girībān (F) elbise yakası

girībān-gīr (F) yaka tutucu, tutan

giriḥ-gīr (F) “düğüm tutmuş”: düğümlü, dolaşık

giriṣe (F) 1. çıkmaz yol, çıkmaz sokak; 2. içinden çıkılması zor durum

giryān (F) ağlayıcı, ağlayan

gīsū (F) omuza dökülen saç, uzun saç, saç örgüsü, kâhkül

ḡubār (A) 1. toz; 2. g.s. bir yazı sitili

ḡufrān (A) affetme, merhamet etme

ḡulām (A) 1. tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç; 2. köle

ḡulḡule (H.İ) 1. gürültü, şamata; bağrışıp çağrışma

gumūm (A) kaderler, tasalar, dertler, kaygılar

ḡunc (A) naz, cilve, edâ, kırıltma

ḡüne (F) türlü, gidiş, tarz, yol; sıfat

ḡunūde (F) uyumuş, uyuklamış

ḡūr (F) 1. mezar, kabir; 2. yaban eşiği; 3. meşhur pehlivan Rüstem'in lâkabı; **ḡūr-ḡāne**: mezar hanesi

ḡurāb (A) karga

gurūh (F) cemâat, bölük, takım

ḡuşūn (A) ağaç dalları, filizler

ḡüsiste (F) kırılmış, kopmuş; gevşemiş, çözülmüş

ḡuş (F) 1. kulak; 2. işitme, dinleme

ḡuş-i huş (F) dikkatle dinleme

ḡuş-vāre (F) küpe

ḡuşmāl (F) kulak bükme, yola getirme

ḡuzāt (A) 1. gazâ eden, ordunun başına geçen, savaşı; savaştan sağ ve muzaffer dönen

-ḡüdāz (F) eriten, yakan, mahveden

ḡüftār (F) söz

- güher** (F) [gevher]: 1. elmas; 2. bir şeyin aslı, esası
- gül-berg** (F) gül yaprağı
- gül-çe** (F) 1. gülcük, küçük gül
- gül-deste** (F) gül demeti, çiçek destesi
- gül-güne** (F) gül renkli, gül yanaklı
- gül-şen-serāy** (F) gül bahçesi içindeki saray
- gülmīh** (F) kapı kanatlarına, dolap kapaklarına, çivi altına konulan pul, kabara
- gülū** (F) boğaz
- güm-geşte** (F) kaybolmuş
- güm-kerde** (F) adı, sanı kaybolmuş, eseri kalmamış, izi yok olmuş
- güm-rāhān** (F) yolunu şaşırانlar, doğru yoldan ayrılmış olanlar
- gürg** (F) kurt, canavar
- gürīhte** (F) kaçmış, kaçkın
- gürisne-çeşm** (F) aç gözlü, cimri; **gürisne-çeşmāne**: aç gözlücesine, cimrilikle
- gürizende** (F) kaçıcı, kaçan
- gürūh** (F) cemâat, bölük, takım
- gürūzān** (F) parlayacı, parlayan, parlak
- gürz** (F) [eskiden] silâh olarak kullanılan uzun saplı, büyük demir topuz
- güsiste-mehār** (F) salıverilmiş, gevşetilmiş yular
- güşāyış** (F) açılma, açıklık, açılış
- güzerān** (F) geçici, geçen
- güzeşte** (F) 1. geçmiş; 2. i.işlemiş faiz
- güzīn** (F) 1. seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş

H

- ḥabāb** (A) su üzerinde olan hava kabarcıkları
- ḥabīs** (A) kötü, alçak, pis, soysuz
- ḥabl-i metin** (A) (sağlam ip); İslām dîni
- ḥablü'l-verīd** (A) anat. boyun damarı, şah damarı
- ḥāce-gān** (F) 1. hocalar; 2. [eskiden] yüzbaşı rütbesinin karşılığı olan bir sivil rütbe

ḥacer-i esved (A) Kâbe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş

ḥadāik (A) bahçeler, bağ ve bostanlar

ḥadeng (F) 1. kayın ağacı; 2. kayın ağacından yapılmış ok

ḥafā (A) gizli olma, gizlilik, kapalılık

ḥāhān (F) istekli

ḥāk (F) toprak

ḥāk-būs (F) yer öpme; büyük bir zâtın ayaklarına varıp öpme

ḥāk-dān (F) dünya, yer

ḥāk-i pāy (F) ayak toprağı, tozu

ḥāk-rūb (F) süpürge

ḥākīr (A) îtibarsız, değersiz, aşağı, âdî, bayağı

ḥākḳā (A) doğrusu

ḥalāyık (A) mahluklar, insanlar

ḥall (A) 1. çözme, çözülme; 2. eritme; 3. tahlil

ḥalvet (A) yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme; 2. تنها yer; 3. hamamın sıcak bir bölmesi

ḥalvet-ḥāne (AF) dinlenme yeri, yalnız başına oturulup ibâdetle vakit geçirilen yer

ḥame (F) kalem

ḥāmil (A) 1. yüklü; 2. gebe; 3. hâiz; 4. sâhip, mâlik; 5. taşıyan, götüren

ḥamīm (A) 1. soy sop; 2. s. pek sıcak, pek kaynar nese

ḥān-kāḥ (A) tekke

ḥandān (A) 1. gülen, gülücü, güler; sevinçli

ḥar (F) eşek

ḥār-istān (F) dikenlik, çalılık

harābātīyān (F) vaktini meyhânedede geçirenler, meyhâne adamları

ḥarāş (F) hayvan ile döndürülen değirmen

ḥārḥār (F) 1. gönül üzüntüsü, yürek sıkıntısı; 2. devamlı istek; 3. sürekli kaşıntı

ḥarīk (A) yangın, ateş

ḥas (F) ot kırıntısı, çör çöp

ḥasārat (A) zararlar, ziyanlar

ḥaṣeten (A) hususi olarak, ayrıca, yalnız

ḥaṣīn (A) müstahkem, kuvvetli, sağlam

ḥaṣūr (A) 1. tasadan gönlü daralan; 2. sır saklayan; 3. mücāhede yoluyla evlenmeye ve kadınlara rağbet etmeyen

ḥaṣū'l-ḥaṣ (A) en has, en güzel

ḥaṣ (F) 1. kırıntı, döküntü, süprüntü; 2. şiddet, kızgınlık

ḥāṣ (F) 1. kırıntı, döküntü, süprüntü; 2. şiddet, kızgınlık

ḥāṣāk (F) çöp, süprüntü, yonga

ḥaṣerāt (A) 1. küçük böcekler; 2. örümcek, karınca, akrep; fāre; yılan ve benzeri hayvanlar

ḥaṣyet (A) korku; korkma

ḥatm (A) 1. hitâma erdirmе, bitirme; 2. Kur'ân-ı başından sonuna kadar okuma; 3. mühürleme, mühürlenme

ḥaṭmī (A) bot. ebegümeciye benzeyen, ondan daha büyük bir çiçek olup, kök ve çiçekleri hekimlikle kullanılır

ḥavāss (A) hasseler, duygular

ḥavāṭır (A) hâtıralar, fikirler, düşünceler

ḥaverī (F) şarkla, doğu ile ilgili

ḥavf (A) korku; korkma

ḥāvī (A) 1. ihtivâ eden, içine alan, şâmil, toplayan, kaplayan

ḥavrā (A) âhû gözlü [kız, kadın]

havz (A) 1. suya girme; 2. sakınılacak işe sokulma, girişme; 3. havuz

ḥayā' (A) 1. utanma, sıkılma; 2. âr, nâmus, edep; 3. Allâh korkusuyla gûnahtan kaçınma

hāye (F) haya

ḥayf (A) 1. haksızlık, zulum; 2. yazık ki, heyhat

ḥayme (A) çadır

ḥayyām (A) çadırcı

ḥayyız (A) 1. taraf, meydan, mekân, mevki

ḥazāne (A) 1. hazne, hazîne; 2. kalb, gönül; 3. hazînedarlık

ḥazar (A) 1. sâbit meskeni olanların oturdukları memleket; 2. barış ve güven

ḥazîz (A) 1. zîr, en aşağı; 2. dağ eteği

ḥazra' (A) 1. [daha, pek, çok, en] yeşil; 2.i. sebze, yeşillik

hejdeh (F) onsekiz

hem-cenāḥ (FA) müsavî, denk, eşit

hem-rah (F) yol arkadaşı

hem-sāye (F) komşu

hem-vāre (F) dâimâ, her zaman

hem-yānce (F) kese, küçük torba; çanta

hemm (A) gam, keder, tasa, kaygı

hengām (F) zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim

her-çend (F) her ne zaman

her-gāh (F) her zaman, her vakit

herze-kār (F) abuk, sabuk; saçma sapan konuşan

hevā-dār (F) 1. havadar, etrafı açık, rüzgârlı yer; 2. dost, yar

hevdec (A) kadınlar için deve üzerine yapılan mahfe

hevl (A) korku

heyākil (A) heykeller

hezār (F) 1. bülbül; 2.s. bin; 3.s. pek çok

hezeyān (A) 1. sayıklama; 2. saçma sapan konuşma

ḥirām (F) nazlı, edâlı, salına salına gidiş

ḥirāset (A) bekleme; koruma

-ḥirāş (F) tırmalayan

ḥirmān (A) mahrumluk; ümitsizlik

ḥırş (A) 1. öfke, kızgınlık; 2. azgınlık; 3. sonu gelmiyen arzu, istek

ḥırz (A) 1. sığınak; 2. nazar değmemesi için kullanılan muska; nazar boncuğu; tılsım

ḥışn (A) sağlam sarp [yer], kale

ḥıta (A) memleket, diyar, ülke

hıyelâ (A) kibir, gurur; kendini beğenmişlik

hılâf (A) karşı, zıd

hilâl-ebrû (AF) hilâl kaşlı

hilye (A) 1. süs, zînet, cevher; 2. güzel sıfatlar; 3. güzel yüz; 4. Hz. Muhammed'in mübârek vasıflarını ve güzelliklerini anlatan manzum veyâ mensur eser

hîn (A) an, zaman, vakit, sıra

hirâs (F) korku

hirâsân (F) korkan, korkak

hirmen (F) harman

-hîz (F) sıçrayan, kalkan, atılan

hîzâb (F) dalga

hizân (F) kalkan, sıçrayan

hizlân (A) muâvenetsiz, yardımcısız; kimsesiz, yalnız başına kalıp sefil, zelil olma

hor (F) 1. s. ehemmiyetsiz, değersiz; bayağı, âdî; 2. i. güneş; ışık, aydınlık

-hor (F) yiyen, yiyici

hoş-cüyân (F) şiddet arayan

hoşâ (F) ne hoş, ne güzel, ne kadar lâtif

huceste (F) 1. uğurlu, meymenetli; hayırlı, saâdetli, kutlu

hufte (F) yatmış, uyumuş

hulâşa (A) bir şeyin, bir sözün özü

huliyy (A) altın, yâkut, zümrüt, gümüş gibi zînet eşyası

hulķūm (A) anat. boğaz [insan ve hayvanlarda]

hullet (A) içten sevgi, hakiki dostluk, arkadaşlık

hulūş (A) hâlislik, sâfilik, gönül temizliği

hum-hâne (F) 1. şarap küplerinin konulduğu yer; 2. meyhâne; tas.âşığın kalbi

humât (A) himâye edenler, koruyanlar, gözetenler

hūn (F) 1. kan; 2. öldürme, öc

ḥūn-bār (F) kan yağdırıcı; **dide-i ḥūn-bār**: kan saçan göz, kan ağlayan

ḥun-ḥār (F) kan içen, kan dökücü, zâlim

ḥūr (F) 1. Güneş; 2. yiyecek

ḥurde (F) 1. ufak, değersiz şey, kırıntı; 2. nükte, dakika; 3. g.s. yazıya nüans veren bir tarz

ḥuruş (F) coşma, çağiltı, gürültü, şamata, telâş

ḥuṣūʿ (A) gönül alçaklığı

ḥutub (A) maslahatlar, işler, meseleler

ḥuṭuvāt (A) şeytan aldatmaları

hübüb (A) rüzgâr esmesi, üfürmesi

ḥüccet (A) 1. senet, vesika, delil; 2. seçkin âlimlere verilen ünvan

ḥükkām (A) hâkimler

hümā [y] (F) 1. devlet kuşu; 2. saâdet, kutluluk

hümāyūn (F) 1. mübârek, kutlu; 2. pâdişaha âit

I

ıṣār (A) keçi memesine takılan kese, torba

ıṣṭabl (A) ahır

ʿitr-nāk (AF) güzel kokulu

ʿıyāz (A) sığınma

ʿıyāzen (A) sığınarak; **ʿıyāzen billāh**: Allâh'a sığınarak

İ

ʿibādāt (A) Allâh'ın emirlerini yerine getirme, tapınma, tapma

iber (A) iğneler, mıknatıslı iğneler

iblāğ (A) 1. vardırma, vardırılma; 2. eriştirme, eriştirilme; 3. ulaştırma; 4. gönderme

ibṭāl (A) 1. boş, hükümsüz bırakma, bırakılma, bozma; boşa çıkarma; 2. feshetme, lağvetme

ibtihâc (A) sevinç, sevinme, gönlü açılma

ibtilâ (A) bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryakilik

iclâl (A) 1. büyültme, saygı gösterme, ikrâm; 2. büyüklük, kudret ve kuvvet

ictihâd (A) 1. gücü , kuvveti yettiği kadar çalışma; 2. büyük din âlimlerinin vaz ettikleri şer'î düstur; 3. bir kimsenin, bir şeyden mânâ ve hüküm çıkararak, o iş hakkındaki fikri, görüşü

ictimâ^c (A) 1. toplanma, bir araya gelme; 2. toplantı; 3. yığılma, birikme

ictinâb (A) sakınma, çekinme, uzaklaşma

i'câd (A) hazırlama, hazırlanılma, geliştirme, geliştirilme

ifhâm (A) anlatma, anlatılma, bildirme, bildirilme

iftihâr (A) 1. öğünme; koltuk kabartma; 2. şeref. Şan

iftikâr (A) 1. fakirlik gösterme; 2. büyük, çok ihtiyâcı olma; 3. alçak gönüllülük

iftirâk (A) 1. ayrılma, dağılma, perîşan olma

igrâk (A) 1. gark etme, suda boğma; 2. olması, akla yakın geldiği halde, imkânsız bulunan mübâlâğâ, büyültme

igtinâm (A) 1. ganîmet sûretiyle alma, yağma ve talan etme; 2. zahmetsiz bir kazanç gözüyle bakma

igva (A) azdırma, azdırılma, baştan çıkarma, çıkarılma, yolunu şaşırtma, ayartma, ayartılma

ihlâk (A) 1. helâk etme, öldürme, öldürülme, yok etme; 2. harcama, tüketme

ihrâk (A) yakma, yakılma

ihrâm (A) 1. hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeye mecbûr oldukları dikişsiz bürgü; 2. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf; sedire

ihrâm (A) 1. Hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeye mecbûr oldukları, dikişsiz bürgü; 2. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf

ihrâz (A) 1. alma, kazanma, elde etme; 2. erişme

ihtimâm (A) dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme

ihtirâk (A) 1. tutuşup yanma; 2. astr. bir gezegenin Güneş'e yaklaşması

ihtişâş (A) bir ilim veyâ san'at üzerinde fazla çalışarak onda derinleşmiş olma, uzmanlık

ihtitâm (A) hitam bulma, bitme, sona erme

ihtiyâl (A) kibirlenme, gururlanma, büyüklenme

ihzân (A) mahzûn etme, kederlenme

‘ikâb (A) ezâ, cefâ, eziyet, azap

ikâd (A) yakma, yakılma

ikâmet (A) 1. oturma; 2. cemaatle namaza başlamadan önce meyzinin kamet getirmesi

iktibâs (A) 1. ödünç alma; 2. ed. bir kelimeyi bir cümleyi veyâ onların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma

iktinâ (A) 1. çalışarak kazanma; 2. meslek tutma, uyma; 3. biriktirme, yığma; 4. tuzak kurup avlanma

iktisâb (A) kazanma, edinme

iktizâ (A) 1. lâzım gelme, gerekme; 2. lâzım getirme; 3. ihtiyaç, gereklilik; işe yarama

ilâ’ (A) 1. yükseltme, yükseltilme, yüceltme, yüceltilme; 2. şan ve şöhretini arttırma

ilâ-yi kelimetullâh (A) İslâm dîninin tevhid akidesini, şânına lâyük şekilde yüceltip yayma

ilâm (A) 1. bildirme, bildirilme, anlatma; 2. bir dâvânın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmî vesika

‘ilel (A) 1. illetler, hastalıklar, sakatlıklar; 2. vesîleler, sebepler

‘illiyyîn (A) cennetin ve gök yüzünün en kutsal, en yüksek tabakası

ilqâ’ (A) 1. bırakma, bırakılma, terk, atma

ilticâ (A) sığınma, barınma

iltihâ (A) eğlenme, bir şeyle oynama

iltikâm (A) lokma etme, yutma, yutulma

iltivâ (A) 1. sarılma; 2. sarılıp dolaşma; 3. büküm büküm olma; 4. dalgalanma; 5. eğri durma

‘imâd (A) direk, dikme, sütun

imtiyâz (A) 1. başkalarından ayrılma, farklı olma; 2. ayrıcalık; 3. bir işi başkaları yapamamak üzere, husûsî müsâade ile bir kimseye veyâ bir müesseseseye verme

imtiyâz (A) 1. başkalarından ayrılma, farklı olma; 2. ayrıcalık; 3. bir işi, başkaları yapamamak üzere, husûsî müsâade ile bir kimseye veyâ bir müesseseseye verme

‘inân (A) 1. dizgin; 2. idare etme, yürütme

‘inâyet (A) 1. dikkat, gayret, özenme; 2. lûtuf, ihsan, iyilik

‘ind (A) 1. yan, taraf; yön, kat; 2. e. yanında, göre, düşüncesine göre; 3. olunca, olduğu halde

isā‘ et (A) kötülükte bulunma, kötü iş işleme

isā‘ et (A) kötülükte bulunma, kötü iş işleme

İskender (H.İ.) Makedonya kralı Phylippe'in oğlu olup, Aristo'dan ders almış ve 20 yaşında hükümdar olmuştur. Yunanistanı, İran'ı, bütün Anadolu'yu ve Suriye'yi, Mısır'ı, Hindistanı istilâ eden bu meşhur kumandan 33 yaşında ölmüştür

istāde (F) ayakta durmuş

istifāza (A) feyizlenme, feyiz alma, feyiz bulma

istiğāse (A) yardım isteme

istiğfār (A) 1. Allâh'tan, günahın bağışlanmasını isteme; 2. tövbe etme

istiḥkām (A) sağlamlık, kuvvet; 2. kuvvetli, siper

istiḥlāṣ (A) 1. bir şeyi kendine mahsus kılmaya çalışma; 2. kurtarma, kurtarılma

‘işmet (A) 1. masumluk, günahsızlık, temizlik; 2. haramdan, namusa dokunur hallerden çekinme

istima‘ (A) 1. dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme; 2. dinleyip kâbul etme; 3. kulak verip dinleme

istirḥā (A) rehâvet gelme, gevşeme

istiskā’ (A) 1. suyun lüzûmunu şiddetle duyma; 2. yağmur duâsına çıkma; 3.hek. vücûdun bir tarafında veyâ karında su birikme

istiyāk (A) misvâk kullanma

ıştibāh (A) şüphelenme, şüphe etme; **bî-ıştibāh**: şüphesiz

in‘itāf (A) 1. temâyül, bir tarafa dönme; 2. bükülme, iki kat olma

infişām (A) kırılma, kesilme, yırtılma; üzülme

inhizām (A) hezimete uğrama, bozulma, alt olma, yenilme; bozgunluk

inḳıyād (A) boyun eğme; kendini teslim etme

inkizā’ (A) tamam olma, nihayet bulma, bitme, sona erme

intisāb (A) 1. bir kimseye mensûbolma; 2. bir yere bağlanma, kapılanma; 3.birinin adamı olma

irḥā’ (A) gevşetme, gevşetilme; sarkıtma, aşağı salıverme, koyuverme

irtifā' (A) 1.yükselme; 2. yükseklik, yükselti

irtikāb (A) 1. kötü bir iş işleme; 2. yiyicilik, rüşvet yeme

irtisām (A) resmi çıkma, resmolma

itlāf (A) 1. telef etme, mahvetme, öldürme; 2. lüzumsuz yere harcama; 3. yoketme, bozma

itmām (A) tamamlama, bitirme, tamam etme, edilme

ittikā (A) dayanma, yaslanma, söykenme

i'tişām (A) 1. el ile tutma; 2. gūnahtan sakınma; 3. temiz olma

i'tiyād (A) âdet edinme, alışma; alışkanlık

ivz (A) 1. gövdesi bodur olan; 2.i. kaz, ördek

‘iyādet (A) 1. takviye eden âlet; 2. kuvvetlendirme

izlāl (A) hakîr görme, küçük görme, alçaltma

izāle (A) giderme, giderilme, yok etme

iz‘ān (A) 1. anlayış, kavrayış, akıl; 2. itâat, söz dinleme, boyun eğme; 3. terbiye, edep

‘izār (A) yanak

‘izz (A) 1. değer, kıymet; 2. yücelik, ululuk; 3. güçlülük

‘izzet (A) 1. değer, kıymet, yücelik, ululuk; 2. kuvvet, kudret; 3. saygı; ikram, îzâz

i‘zāz (A) 1. aziz kılma, saygı gösterme; 2. ikrām etme, ağırlama

J

jeng (F) pas, küf, kir

K

ka‘b (A) 1. topuk kemiği; aşık kemiği; 2. tavla zarı; 3. sekiz köşeli, sekiz yüzlü cisim; 4. küb

ķabā (A) üste giyilen elbise, cūbbe, kaftan

ķābaçe' (F) hafif giyecek, entâri

ķabāih (A) yakışksız, çirkin şeyler

ķabāle (A) kadının verdiği hüccet

ķabban (A) en çok postanelerde, tren idarelerinde ağır eşyayı tartmaya yarar büyük

tarâzi, baskül

ķābe ķavseyn (A) (iki kavis arasındaki mesāfe): Mîrac gecesinde Hz. Muhammed'in Cenâb-ı Hakk'a olan yakınlık derecesinden kināye

ķabza (A) tutacak, tutamak yeri, sap

ķaddāhe (A) çakmak taşı

ķāf (F) yaran, yarıcı

ķāfile (A) birlikte yolculuk eden topluluk

ķāh (F) 1. köşk, kasr; 2. yüksek binâ; 3. bir göz oda, tek oda

ķahhār (A) ziyadesiyle kahreden, kahredici; yok edici, batırıcı

Kāhil (A) 1. olgun, orta yaşlı [kimse]; 2. hareketi ağır, gayretsiz, tenbel, durgun

ķahr (A) mahvetme, ezme, çok üzüntü duyma

ķaht (A) kıtlık, kuraklık; kuraklıktan dolayı mahsûlün yetişmemesi

ķā' im (A) 1. ayakta duran, ayakta bulunan; 2. birinin yerini tutan, birinin yerine geçen

kālā (F) kumaş

ķalb-gāh (AF) 1. canevi; 2. ask. ordunun sağ ve sol kanadlarının arası, merkez bölümü

ķallāb (A) 1. kalıptan kalıba giren, düzenbaz, hîlekar; 2. kalp para basan

kām (F) 1. anat. ağzın üstü, tavanı, damak; 2. meram, arzu, emel, istek

kām-baḥşı (F) herkesin isteğini yerine getiren

kām-kārī (F) mutluluk, murâda ermeklik, merâma nail olmaklık

kām-rānī (F) kâmranlılık; arzusuna, isteğine kavuşmuş olma, mutluluk

kāmîlû'l-ıyār (A) ayârı tam, karışık veyâ noksan olmayan

ķand (A) şeker kamışının donmuş usâresi

ķanṭara (A) taştan yapılan kemerli büyük köprü

-kār (F) “-li;-ci;-eden,-edici” eklerinin karşılığıdır; isimleri sıfat yapar.

ķa'r (A) 1. çukur şeyin dibi, dip, nihâyet; 2. derinlik

kār / kār ü bār (F) 1. iş, güç; 2. kazanç.

kār-ḥāne (F) 1. iş yeri, iş işlenen yer; 2. süt evi

kār-zār (F) savaş

kārgāh (F) iş yeri, fabrika [nazımda; “kār-geh”] şeklinde geçer

kārī (A) köylü

ķārî'a (A) 1. pek şiddetli rüzgar; 2. ansızın gelen büyük belâ; 3. kıyâmet; 4. belâdan

kurtulmak üzere okunan: “el-Kariatü..” sûresi

ķārûre (A) 1. gözün siyahı, göz bebeği; 2. sırçadan yapılan kap

ķasab (A) kamış, saz

ķātīʿ (A) 1. kateden, kesen; durduran; 2. keskin kılıç

ķaṭr/ķaṭre (A) damla, damlayan şey

ķavāʿid (A) kaideler, usuller

ķavāim (A) 1. ayakta duranlar; 2. birinin yerini tutanlar; 3. namaz kılanlar

ķavālib (A) kalıplar [aslı Farsça “kālbed”dir]

ķavāriʿ (A) 1. şiddetli esen rüzgârlar; 2. ansızın gelen büyük belâlar; 3. kıyâmetler; 4.

belalardan kurtulmak üzere okunan duâlar

ķavl (A) lakırdı, söz

ķavm (A) 1. insan topluluğu; 2. bir peygamberin gönderildiđi topluluk

kebed (A) karaciđer

kebş (A) erkek koyun, koç, çebiş

kec (F) eğri, çarpık

keçkül (F) keşkül, bir çeşit süt tatlısı

kecmec (F) eğri büğrü, yamuk yumuk

kef (A) 1. el içi, el ayası, avuç; 2. ayağın altı, taban

kef (F) köpük

kefere (A) kâfirler, hakkı tanımayanlar, hak dînini inkâr edenler, Müslüman olmayanlar

keff (A) 1. el içi, el ayası, avuç; 2. ayağın altı, taban; 3. el çekme; vazgeçme, karışmama

kehvâre (F) beşik

kej-düm (F) 1. eğri kuyruklu; 2. zool. akrep

ķelāb (A) 1. hek. kuduz hastalığı; kudurma; 2. su ürküntüsü

kele (F) yanak

kelim (A) sözler, lakırtılar

kem-yāb (F) nâdir, az bulunan

kemān-dār (F) yay tutan, yay tutucu

kemend (F) 1. uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucuilmekli uzun ip; 2. idam için kullanılan yağlı kayış; 3. güzelin saç

kemī (A) yiğit, kahraman; savaşçı

kemīn-gāh (AF) pusu yeri, pusu tutulan gizli yer

kenāre (F) 1. kıyı, kenar; 2. kucak; 3. kasap çengeli; 4. g.s. kenarlara serilen halı

ker (F) 1. sağır; 2. kudret, kuvvet; 3. merâm ve maksat

kerāhiyyet (A) 1. iğrenme, tiksınme; 2. istemiyerek, baskı ile yapma

kerān (F) kenar, uc, kıyı

kerm (A) üzüm çubuğu; asma, bağ kütüğü

kerübî (A) meleklerin büyüğü, büyük melek

kesb (A) 1. çalışıp kazanma; 2. edinme, peydahlama, kazanma

keşîrû'l-nevāl (A) bahşîşi, kısmeti bol olan

ke's (A) 1. içi dolu kap, çanak; 2. kadeh, bardak; 3. şarap dolu bardak

-keş (F) çeken, çekici

keşakeş (F) 1. çekişme, münâkaşa; 2. iki kişinin , bir şeyi birer ucundan tutup her birinin kendine doğru çekmesi; 3. gam, keder; 4. felâket; 5. pehlivanların savaşması

keşān (F) çeken, çekerek; **keşān ber keşān**: zorla, çeke çeke, sürükleye sürükleye götürerek

keşîde (F) 1. çekilmiş, çekiliş; 2. tartılmış; 3. tertipedilmiş , dizilmiş; 4. yazılmış

keşmekeş (F) 1. çekişme, kavga; mücadele; 2. kararsızlık

keşti (F) gemi

kevkeb (A) yıldız; **kevkeb-i dürrî**: parlak yıldız

kevkebe (A) 1. gökteki yıldız; 2. süvâri alayı

kezā (A) böyle, böylece, bu da öyle

kıbāle (A) ebelik, çocuk doğurtma san'atı

kılā' (A) kaleler, surlar

kılāb (A) köpekler

kılāde (A) gerdanlık; akarsu

kınnare (A) kanara, mezbaha

kıtāl (A) vuruşma, birbirini öldürme; savaş

kıţār (A) 1. birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü, dizisi; 2. bir lokomotifin arkasında bulunan vagonların hepsi, tren

kibriyā' (A) 1. büyüklük, ululuk; 2. Allâh

kilk-i dürr-efşān (F) inci saçan kalem

kirām (A) soydan gelenler, soyu temizler; ulular, şerefli; 2. cömertler, eli açıklar

kîrendūd (YF) katranlı

kirpās (aslı kirbās) (A) bez, kumaş, keten ve pamuk bez

kīse (F) 1. kese, küçük, büyük torba, kap; 2. cepte taşınan para torbası; 3. kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap; 4. para, para hesâbı; para gücü

kisvet (A) 1. elbise; 2. husûsî kıyâfet; 3. kisbet, yağlı güreş yapan pehlivanların giydikleri dar paçalı meşin pantolon

kīş (F) 1. dîn, mezhep; 2. ok kuburu; 3. keten kumaş; 4. kuş yeleği; 5. şimşir

kitf (A) 1. omuz; 2. anat. omuz küreği, kürek kemiği

korte (F) gömlek

kūb (F) vuran, vurucu

kūçe-bend (F) bağ, yular, râbîta, bağlama

ḳuddūsī (A) kuddûs-i ilâhî isminin tecellîsine mazhar olmuş kimse

ḳuds (A) 1. temizlik, paklık, arılık; 2. kutsallık, mübareklik

ḳudūm (A) 1. uzak bir yoldan gelme; ayak basma; Mevlevî-hâne'lerde Türk müziğine mahsus usul vurma âletlerindendir

ḳudūm (A) 1. uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma; 2. müz. Türk müziğine mahsus usul vurma âletlerindendir. Mevlevî âyinlerinde büyük ehemmiyeti vardır, zîra rakeden dervîşler kudūmün vuruluşuna tabidir.

ḳufl (A) kilit, sürgü

ḳulel (A) 1. dağ tepeleri, doruklar; 2. kuleler

kulle (A) 1. dağ tepesi, doruk; 2. kule

kūr (P) kör

ḳura° (A) yalnız tesâdüfe ve tâlihe bağlı bir ayırma yapmak üzere başvuru her türlü vâsîta; ad çekme

ḳurb (A) 1. yakın olma, yakınlık, yakın bulunma

ḳurbet (A) 1. yakınlık; 2. hısımlık, akrabâlık; 3. Allâh'a yakınlık

kūs (F) kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veyâ araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul

kūs (F) kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veyâ araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul

kūşe-nişin (F) köşede oturan

kūşîş (F) çalışma, çabalama

kuy (F) 1. köy; 2. mahalle ve işlek yol; sokak; 3. sevgilinin bulunduğu yer

- küffâr** (A) kâfirler, hak dînini inkâr edenler
kühen-sâl (F) “eski yıl”: yaşlı, yaşlanmış, kocamış, eski
külâh-küşe (F) [eskiden] kulah'ın, fesin köşesi
külhân (F) hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı
künâm (F) 1. insanın dinleneceği yer; 2. kuş yuvası; 3. vahşi hayvan ini
-künân (F) -yaparak, -ederek; -yapan, eden
künende (F) edici, yapıcı, eden; yapan
künûz (A) hazineler
kürîz (F) hizmetkâr
kürsî-nişîn (AF) 1. tahtta oturan pâdişah; 2. vâli; 3. câmide, kürsüde oturan, vaaz eden

L

- lâ** (A) menfî edatıdır
laḥlaḥa (F) 1. güzel kokulardan meydana gelen koku; 2. anber, misk, kâfur, lâden gibi şeylerden meydana gelen şamama
lâhūtî (A) lâhûta mensup, lâhût ile ilgili
la‘în (A) kovulmuş, nefret kazanmış, istenilmeyen; **şeytân-ı la‘în** Allâh'ın rahmetinden mahrum olan şeytan
lâ-mekân (A) mekânsız, yersiz, yere ihtiyâcı olmayan; Allâh
lâşe (F) 1. leş; 2. zayıf, arık hayvan
Lât (A) İslâm'dan önce; Arapların Kâbe'de bulunan putlarından beri
lâtma (A) tokat, şamar
lâ-yefhem (A) anlayışsız
lâ-yezâl (A) zevalsiz, bitimsiz
lâ-yezâlî (A) lâyezal'e mensûb olan
lazâ (A) âteş, alev; cehennemin bir adı
lâzimü'l-ittibâ‘ (A) tâbî olması gerekli olan
le‘îm (A) alçak, aşağılık, cimri [kimse]
leālî (A) inciler
leb-a-leb (F) ağızına kadar dolu
lebân (A) göğüs

lebbān (A) sütçü

lebbeyk (A) “buyurunuz, emir sizindir efendim” mânâsında kullanılan kelime

lecāc (A) ayak direme, çekişme

lecc (A) 1. dar şey; 2. inâdetme, ayak direme

leccāc (A) inatçı, inatçılık

lehv (A) oyun, eğlence, faydasız iş

leked (F) tepme; çifte; **leked-kūb**: tekme vuran, çifte yiyen, tepme yiyen

leme‘ān (A) parlama, parıldama

lenger (F) gemiyi yerinde mihlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapa

leşker (F) asker

levḥ (A) yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne

levh-i maḥfūz (A) Allâh tarafından takdîr olunan şeylerin ezelde yazılı bulunduğu levha

li‘ām (A) alçak, aşağılık, pinti kimseler

ligām (F) yem, dizgin

lihā (A) anat. küçük diller

likā’ (A) 1. görme, rast gelip kavuşma; 2. yüz, çehre

livā‘-i sa‘ādet (A) Hz. Muhammed'in bayrağı

livā‘ (A) bayrak

livāü'l-hamd (A) Muhammed ümmetinin mahşer günü altında toplanacakları bayrak; Makam-ı Ahmedî; 2. mülkî idârede kazâ ile vilâyet arasında bir derece, sancak

lucce (A) 1. engin su; 2. kalabalık, gürûh; 3. gümüş; 4. ayna

lüle (F) 1. lüle, çeşme, musluk gibi şeylere takılan küçük boru; 2. halka gibi dürülmüş şey; 3. kağıt külâh

M

mā (A) su

ma‘āric (A) merdivenler

ma‘āşī (A) 1. âsîlikler, isyanlar, itaatsizlikler; 2. günahlar

ma‘atıf (A) bakılacak, gözlenilecek yerler

ma‘ayib (A) ayıp sayılan şeyler, kusurlar, lekeler

ma‘ber (A) geçit, geçilecek yer, köprü, kemer

ma‘bud (A) 1. kendisine ibâdet olunan, tapınılan; 2. Allâh

mağāk (F) çukur

mağrur (A) 1. gururlu; 2. bir şeye güvenen; 3. büyüklük taslayan

maḥaffe (A) deve, katır gibi hayvanların sırtına konulan ve içine iki kişi oturabilen kapalı vâsita, mahfe

maḥall (A) yer, yerler

maḥfil (A) 1. oturulacak, görüşülecek yer, toplantı yeri; 2. büyük câmilerde hükümdarlara veyâ müezzinlere ayrılmış ve etrafı parmaklıkla çevrilmiş olan yerden biraz yüksek olan yer

mahfûz (A) 1. hıfzolunmuş, saklanmış; 2. korunmuş, gözetilmiş; 3. gizlenmiş; 4. ezberlenmiş

maḥtum (A) 1. hâtemlenmiş, mühürlenmiş; 2. kilitlenmiş, bağlanmış

ma‘hûd (A) 1. ahdolunmuş; bilinen; sözleşilen; 2. sözü geçen

mā‘ide (A) 1. üzerinde yemek bulunan sofa; 2. yemek, ziyafet

ma‘în (A) 1. saf, akar su; 2. geo. eşkenar dörtgen

maḥāl (A) 1. söz, lâkırdı; 2. söyleme, söyleyiş

makām (A) 1. kıyâm edilen, durulan, durulacak yer; durak; 2. memûriyet, memurluk yeri; 3. ermişlerden birinin mezarı sanılan yer

maḥrûn (A) 1. yakınlaştırılmış, yakın; 2. ulaşmış, kavuşmuş

maḥşûd (A) kasdolunan, istenilen şey, istek

ma‘kûd (A) akdolunmuş, bağlanmış; bağlı, düğümlü

māl-a-māl (A) çok dolu, dopdolu

mālîde (F) sürülmüş, uğulmuş

ma‘mûre (A) mamûr olan yer, insan bulunan, bayındır yer; şehir, kasaba

mānde (F) kalmış olan, gitmiş olan

mānend (F) benzer, eş

māni‘ (A) 1. meneden, geri bırakan, alıkoyan, engel olan; 2. i. engel, özür

manşıb (A) devlet hizmeti, memuriyet

ma'raz (A) 1. bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer; 2. bir şeyin arzolanduğu, bildirildiği yer, 3. sergi

maraz (A) hastalık

ma'reke (A) savaş meydanı

maşaff (A) harb, savaş

māsik (A) 1. yapışkan; 2. tutan, zapteden

mā-sivā (A) 1. bir şeyden başka olan şeylerin hepsi; Allâh'tan mâada bütün varlıklar ; 2. dünyâ ile ilgili olan şeyler

ma'siyet (A) âsîlik, itâatsizlik, isyan, günah

maştaba (A) 1. peyke, sedir, seki; 2. meyhâne peykesi

maşûn (A) 1. saklanmış; 2. korunmuş, korunan; 3. sâlim, sağlam

ma'şûka (A) sevilen, sevilmiş [kadın]

maşûş (A) zayıf, arık

maţā'im (A) taâm edilecek, yemek yenilecek yerler, yemek odaları

maţar (A) yağmur

maţiyye (A) binek hayvanı

māye (F) 1. maya, asıl ve lüzumlu madde; asıl, esas; 2. para, mal; 3. iktidar, güc; 4. bilgi

mazalle (A) gölgelik

maẖhar (A) nâil olma, şereflenme

maẖrīb (A) 1. darbedecek yer; 2. çakma, kakma yeri

mecāme' (A) toplanılacak yerler, toplantı yerleri

Mecīd (A) 1. şan veşeref sâhibi, büyük, ulu; 2. Allâh adlarından

mecma' (A) 1. toplanılacak yer; 2. kavuşulan yer, nokta

medār (A) 1. bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrâfında dönülen nokta; 2. astr. gezegenin Güneş etrâfında dönerken çizdiği dâire

medāric (A) 1. meslekler, tarikatlar, yollar; 2. mec. merdivenler

meder (A) 1. kuru camur, kuru balçık; kerpiç; 2. köy, mahalle

medfen (A) kabir, defin yeri

medhûş (A) dehşete uğramış, şaşırılmış; korkmuş; ürkmüş

mefâşıl (A) oynak yerleri, eklemler

mefāze (A) çöl, sahra

meges (F) sinek

meh-çe (F) bayrak direği; minâre ve kubbe üstüne konulan küçük hilal, ay

meh-peyker (F) yüzü ay gibi parlak, nurlu, güzel olan

mehār (F) 1. devenin burnuna geçirilen burunluk; 2. yular, dizgin

mehebb (A) rüzgârın estiği yer

mehīn (A) hor, hakir; zayıf

mehleke (A) helâk olacak yer, tehlikeli yer, iş

mekīdet (A) hîle, düzen

mekkār (A) hîleci, düzenbaz

mekr (A) 1. hîle, düzen; 2. hîle ile aldatma, maksadından vazgeçirme [birini]

meksūr (A) 1. kırılmış; 2.gr. 'i' sesi ile okunan harf

mekşūf (A) 1. keşfolunmuş, meydana çıkarılmış; 2. açılmış, açık, belli

mel'abe (A) oyun, oyuncak

melā' ik (A) melekler

melāhī (A) oyunlar, eğlenceler, cünbüşler

melām (A) zemmolunmuş, çekiştirilmiş

melāz (A) sığınılacak yer

melhūfān (AF) tasalılar, kaygılılar

melūl (A) 1. melâlli, usanmış, bıkmış, bezmiş; 2. mahzun

memālik (A) köleler, kullar

memdūd (A) meddolanmış, çekilmiş, uzatılmış, uzamış; uzatılan

memerr (A) mürûr edilecek, geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak

men^c (A) yasak etme, bırakmama; durdurma; esirgeme, vermeme, önleme

menāl (A) 1. nâil olunan, sâhip olunan, ele geçirilen şey; 2. yetiştirme, nâil olma ; **māl**

ü menāl: bütün varlığı

menāşīb (A) pâyeler, makamlar, rütbelere, dereceler

menāzır (A) manzaralar, görünüşler

mençūk/muncūk (F) 1. bayrak direklerinin başına takılan küçük ay; 2. şemsiye;

3. sancak, bayrak

menhel (A) 1. hayvan sulanan, suvarılan yer; 2. konulacak, durulacak sulak yer

menhūs (A) uğursuz

menkūb (A) delinmiş, oyulmuş

menķūl (A) 1. nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış, taşınan; 2. ağızdan ağıza geçmiş [söz, hikaye]

menşe' (A) 1. bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök; 2. bitirilen mekteb

mer (A) adam, erkek

merām (A) 1. istek, maksad, niyet

merāyā (A) aynalar

merdānegī (F) mertlik, yiğitlik, cesurluk

merdūd (A) 1. reddolunmuş, kovulmuş; 2. geri döndürülmüş, geri çevrilmiş

merdūm (F) 1. insan, adam; 2. gözbebeği

merdūm-ķār (F) 1. insan yiyen [vahşi hayvan]; 2. yam yam

merķale (A) 1. menzil, konak; 2. iki menzil, konak arası; 3. bir günlük yol

mervī (A) rivāyet olunan

meşābe (A) derece, rütbe; kadar

mesācid (A) 1. mescidler; 2. içinde cumā ve bayram namazları kılınması şer'an câiz olmayan küçük camiler

meşākīb (A) matkaplar, delme aletleri

mesās (A) asıl, esas, kök

mesdūd (A) seddolunmuş, kapanmış, kapalı, tıkanmış, tıkalı

meskūk (A) sikkeli, damgası vurulmuş, para hâline getirilmiş

mesmūm (A) zehirlenmiş, ağılanmış, zehirli

mesned (A) 1. isnâdedilen, dayanılan şey; 2. rütbe, derece, pāye, makam

meş'ale (A) aydınlatıcı âlet, lâmba

meşīme (A) ant. dōlyatağı, rahim, son

meşreb (A) 1. içecek yer; 2. yaradılış tabîat, mizâç; huy, ahlāk

meşşāte (A) gelini süsliyen

mevā'iz (A) nasihatler, öğütler

mev'izet (A) öğüt

mevc (A) dalga

mevhibe (A) bahşış, ihsan, bağış

mevrid (A) varacak yer, varacak yol

mevt (A) ölüm

mevzūn (A) 1. vezinli, tartılı, tartılmış; 2. vezinli, vezinle yazılmış olan; 3. biçimli, yakışıklı, güzel, uygun, düzgün

mey-kede (F) meyhâne

meyādīn (A) meydanlar, alanlar

meymene (A) ask. ordunun sağ kanadı

meymenet (A) bereket, saâdet, mutluluk, uğurluluk

me‘yūs (A) yeise düşmüş, ümidi kesilmiş

mezāḳ (A) 1. zevk alma, tad duyma, tadma; 2. zevk, lezzet; 3. tad duyulan yer, damak

mezāyā (A) meziyetler, üstünlük vasıfları

mezbaḥ (A) hayvan kesilen yer, sal-hâne

mezbele (A) süprüntülük, süprüntü dökülen yer

mezellet (A) zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, îtibarsızlık

mezra‘a (A) ziraat olunacak, ekilecek tarla, yer

mıḳra‘ (A) vücudu dinleyecek hekim aleti

mınṭaḳa (A) 1. kuşak, kenar; 2. yer yuvarlağının üstündeki bölge

mıṣḍāḳ (A) bir şeyin doğru olduğunu ispāt eden eden şey

mıṣka‘ (A) 1. gür sesli; 2. güzel konuşan

midād (A) yazı mürekkebi; yazı yazmaya mahsus siyah veyâ renkli sulu madde

miḥekk (A) mehenk taşı, altın veyâ gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş

mihr (F) Güneş

mihre (F) acemi ördekleri avlamak için

miḥver (A) 1. eksek, durduğu yerde dönmekte olan bir şeyin, dolayında döndüğü varsayılan doğru çizgi

miknet (A) kuvvet, kudret, güç, zor

mikrāz (A) kesecekâlet, makas

mīnā (A) liman

mīnā (F) 1. şarap şişesi; 2. şişe; cam; billûr; 3. mine, kuyumcuların gümüş üzerine naksettikleri lâcivert veya yeşil renkli sırça

minfāḥ (A) körük

minvāl (A) 1. çulhaların tezgâh âletlerinden üstüne bez sardıkları agaç; 2. tarz, yol,

sûret, şekil

mirvaḥa (A) yelpâze; **mirvaḥa-cünbân**: yelpaze sallayan

misās (A) değip dokunma; el sürme

mişkâb (A) matkap, tahta, mâden, kemik gibi şeyleri delmeye yarayan âlet

mismār (A) 1. çivi, mih; 2. kazık

mişvār (A) 1. tarz, tavır, hareket, gidişat; 2. gümeçten bal peteği sağılan alet

miyân-beste (F) “bel bağlamış”: hemen işe hazır

miyâne (F) 1. orta; 2. vasat; 3. meyâne, kıvam [helva pişiriminde]; 4. gerdanlığın ortasındaki büyük inci; 5. g.s.ortaya serilen halı

mi'yār (A) ölçü

mīzāb (A) su yolu, oluk

mīzān (A) 1. terâzi, ölçü aleti, tartı; ölçek

mīzmār (A) 1. ney, düdük, kaval, flüt; 2. Zebûr'un her bir sûresi; 3. hek. nefes borusu

mu-‘asker (A) 1. asker karargâhı; 2. askerî yığnaktaki genel kurmay heyetinin bulunduğu yer

mu‘addel (A) tâ‘dîl edilmiş, eski hâli değiştirilmiş

mu‘addil (A) tâ‘dil eden, müsâvî ve berâber kılan, düzelten, denkleştiren

mu‘allā (A) 1. yüce, yüksek; 2. makamı, rütbesi yüksek

mu‘allak (A) ta‘lik edilmiş, asılmış, asılı; 2. havada, boşta duran; 3. sürüncemede kalmış [iş]; 4. bağlı

mu‘ārāza (A) 1. birbirine karşı gelme; 2. kavga, çekişme

mu‘attar (A) 1. ıtırılı, güzel kokulu; 2. meşhur bir çeşit lale

mu‘ciz (A) îcâzeden, acze düşüren; kimsenin yapamayacağı yolda olan.

mu‘taşım (A) 1. i’tisâm eden, eliyle tutan, yapışan; 2. gûnahtan çekinen

mu‘teber (A) 1. îtibarlı, hatırı sayılır, saygın; 2. inanılır, güvenilir; 3. yürürlükte olan

mūcib (A) 1. îcâbeden, lâzımgelen, gereken, gerektiren; 2.i. sebep, vesile

muğaylān (F) bot. deve diken

muḥāl (A) mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak

muḥarrrik (A) 1. tahrîk eden, harekete getiren, oynatan; 2. kışkırtan, ayartan

muḥliş (A) 1. hâlis, katkısız; 2. dostluğu, samîmiliği ve her hâli içten, gönülden olan

muḳaddemāt (A) öncüler, ordunun ilerisinde bulunan askerler

muḳanni'a (A) peçeli

muḳārin (A) bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş

muḳarnes (A) 1. merdiven şeklinde dereceli olan çatma tavan, kubbe; 2. kubbe biçiminde olan; 4. nakışlı işlemeli, rengârenk olan

muḳarreb (A) yaklaşmış, yakın

muḳarrer (A) 1. kararlaştırılmış; 2. şüphesiz, sağlam; 3. anlatılmış, bildirilmiş

muḳırr (A) 1. ikrâr eden, doğruyu söyleyen, “vardır, evet öyledir” diyen, kusûrunu, kabahatini gizlemeyen; 2. fık. birinin, kendisinde hakkı olduğunu haber veren [kimse]

muḳteza (A) 1. iktizâ etmiş, lâzım gelmiş; 2. kanun îcâbına göre yazılan yazı, derkenar

mūnis (A) 1. ünsiyetli, alışılan, yadırganmaz, alışılmış; 2. cana yakın, sevimli; 3. insandan kaçmayan

munḳarız (A) biten, arkası gelmeyen, dölü tükenmiş, kesilmiş olan

muntazırân (A) intizâr ederek, bekleyerek

mūr (F) karınca

murâfi' (A) murâfaa eden

muraşşa' (A) kıymetli taşlarla bezenmiş

murtâz (A) alıştırılmış, tâlimli

muşâdefe (A) tesadüf etme, rastgelme

musâfaha (A) el sıkışma, tokalaşma

muşâffa (A) tasfiye edilmiş, süzülmüş, yabancı maddelerden ayrılmış

muşâta' (A) tararken dökülen saç, sakal teli

muṭali' (A) öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan]

muṭī' (A) itâat eden, boyun eğeri; 2. bağı; 3. rahat

muṭṭali' (A) öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan]

muṭṭarız (A) elbiseye kenar işleyen

muttaşıl (A) 1. ittisâl eden, ulaşan, kavuşan, bitişen; 2. aralıksız, hiç durmadan, biteviye

muvaḥḥid (A) tevhîdeden, Allâh'ın birliğine inanan

muvaḳıf (A) tevkîf eden, durduran, alıkoyan

muṣāneṣet (A) 1. ünsiyet peydâ etme, birbirine alışıp, beraber yaşama; 2. insandan kaçmayış, insana alışma

muvaşṣaḥ (A) 1. süslenmiş, süslü, giyinip kuşanmış

muṣāzī (A) geo. pararel

mūyī (F) 1. kıldan; 2. kürkten

mūyīn (F) 1. kıldan; 2. kürkten

muzīll (A) zelīl kılan, zillate düşüren, aşağılaştıran, bayağılaştıran

mübāderet (A) bir iş yapmaya girişme

mübāhāt (A) övünme

mücāhere (A) karşılıklı olarak bir şeyi meydana çıkarma, ortaya çıkarma

mücerred (A) 1. tecrîd edilmiş, soyulmuş, çıplak; 2. tek, yalnız; 3. karışık ve katışık olmayan; 4. bekâr; 5. zf. yalnız, ancak, fakat

mücrim (A) cürüm işlemiş, suçlu

müctemi (A) ictimâ eden, toplanan, toplanmış, toplu; birikmiş, birleşmiş

müdāme (A) şarap

müdde‘ā (A) 1. iddiâ olunmuş, iddia olunan şey; 2. dâvâ olunan şey; 3. asılsız iddiâ edilen şey

müdrī (A) idrâ eden, bildiren

müdüñ (A) şehirler

mü‘eyyed (A) 1. teyîdedilmiş, kuvvetlendirilmiş, sağlam; 2. doğrulanmış; 3. yardım gören

mühre (F) 1. bir çeşit yuvarlak şey; 2. cam boncuk; 3. deniz böceği kabuğu; 4. çekiç; 5. kağıt cilâlamak için kullanılan billur top; 6. g.s. altın ve gümüş ezmek için kullanılan birâlet

müje (F) 1. kirpik; 2. kör duman

mülāṣaḥa (A) 1. bitişme, yapışma; 2. ulaşma, yanaşma

mülāyemet (A) 1. uygunluk; 2. yumuşak huyluluk, yavaşlık

mülāzımāñ (A) bir yere tutunup kalanlar, bir kimseye sarılıp, ondan ayrılmayanlar

mülemma‘ (A) 1. parlak; 2. alaca, renk renk; 3. bulaşmış, sıvanmış; 4. ed. bir kısmı Türkçe bir kısmı Arapça veyâ Farsça söylenmiş olan manzume

mültefit (A) 1. iltifat eden, yüzünü çevirip bakan; 2. güler yüz gösteren, hoş davranan; 3. ehemmiyet veren

mümteni' (A) 1. imtinâ eden, çekinen; 2. olamaz

mün'imâne (AF) velînimet olan kimseye yakışır sûrette

münâzara (A) 1. kaideye uygun olarak karşılıklı konuşma; 2. ilmî münâkaşa, ilmî tartışma

münevver (A) 1. tenvir edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış, ışıkl; 2. aydın [kimse]

münezzeh (A) tenzih edilmiş, temiz, uzak

münfelik (A) infilâk eden, açılan, yayılan

münîr (A) nurlandıran, ışık veren, parlak

münkaṭı' (A) 1. kesilen, kesilmiş, kesik; 2. arkası gelmeyen, son bulan; 3. arada bağ kalmayan, ayrılmış; 3. herkesten ayrılıp bir kişiye bağlı kalan

münkerât (A) şerîatça yapılması yasak edilen şeyler

münşeriḥü'l-şadr (A) yüreği neşeli

müntehâ (A) 1. nihâyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece; 2. son uc

müntemî (A) intimâ eden, yakınlık ve ilgi peydâ eden

münteşir (A) 1. intişâr etmiş, yayılmış, açılmış; dağınık; 2. duyulmuş, etrafa yayılmış

münzevî (A) 1. çekilip bir köşede oturan; 2. köşesine çekilip kimseyle görüşmeyen

mürâ'ât (A) 1. hıfzetme, saklama; 2. göz ucuyla bakma; 3. gözetme, koruma

mürgân (F) kuşlar

mürvârîd (F) inci

müsâvî (A) eşit, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı halde ve derecede bulunan

müseccel (A) 1. tescîl edilmiş, sicile, deftere geçirilmiş; 2. mahkeme defterine geçirilmiş

müseccil (A) 1. tescîl eden, sicile, deftere geçiren; 2. mahkeme defterine geçiren

müsellem (A) 1. teslîm edilmiş, verilmiş; 2. su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabûl edilen

müsellim (A) teslim eden, veren

müsemmâ (A) 1. tesmiye olunan, bir ismi olan, adlanmış, adlı; 2. muayyen, belirli

müseyyeb (A) tenbel, ihmalcı

müsned (A) 1. nisbet edilmiş; 2.gr. yüklem

müşri' (A) tesrî eden, sür'at, hız veren, hızlandıran

müstağrıḳ (A) 1. gark olmuş, dalmış, daldırılmış, batmış; 2. kendini bilmeyecek derecede dalgın, düşüngen

müstaḥfız (A) hıfzeden, koruyan

müstahzır (A) istihzâr eden, hazırlayan

müste‘ân (A) kendisinden yardım beklenen, yardım istenen

müste‘âr (A) eğreti [alınmış; takma [ad]

müstelzim (A) gerektiren; gereken

müstes‘id (A) uğurlu sayan, uğur sayan

müsteṭâb (A) istitâbe edilen, hoş, güzel bulunan

müşâr (A) işâret olunan; işâretle gösterilen; müşâr-bil-benân: parmakla gösterilir, meşhur [bazan 'el' mânâsına da gelir]

müşekkel (A) 1. şekle konulmuş, şekil verilmiş; 2. şekil, kalıbı, kıyâfeti yerinde, gösterişli

müşevveş (A) teşvîr edilmiş, belirsiz, karışık, düzensiz

müşṭākân (A) 1. iştıyâklılar, özleyenler, can atanlar

müşviḳ-âne (AF) şefkatle, merhametle, acıyarak

mütâba‘at (A) ittibâ etme, birine tâbi olma, arkasından gitme, uyma

müte‘accib-âne (AF) şaşarak, şaşkın şaşkın

mütebbahır-âne (AF) bilgisi deniz gibi geniş ve engin olana yakışacak yolda

müteḥayyile (A) hayal kurma merkezi

müteḥayyir (A) hayrete kalan, şaşmış, şaşırmış

müteḥayyir-âne (AF) şaşkın şaşkın, şaşkınca, şaşıarak

mütekeffil (A) tekeffül eden, kefil olan

mütemerrid (A) dikbaşlılık eden, dikkafalı

müterâkim (A) terâküm eden, biriken, birikmiş, toplanmış, yığılmış

müteşâ‘id (A) suûd iden, yukarı çıkan, yükselen

müteşâdim (A) tesâdüm eden, birbirine çarpan, birbiriyle çarpışan

müteveccih (A) 1. teveccüh eden, bir cihete, bir tarafa dönen, yönelen; 2. birine karşı sevgisi ve iyi düşünceleri olan; 3. bir tarafa gitmeye kalkan

mütayemmen (A) uğurlu, mübarek, kutlu

müteyemmin (A) teyemmün eden, uğurlu sayan

müyesser (A) kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan

müzāyağa (A) sıkıntı, darlık, parasızlık; yokluk

müzd (F) 1. ücret, karşılık; 2. kirâ; 3. mükâfât

müzekker (A) erkek, er

müzekki (A) 1. tezkiye eden, temizleyen, aklıyan; 2. şahitlerin vaziyetini inceliyerek şahitlerinin kabûl edilebileceğini ispat eden; 3. cenâze töreninde tezkiye eden

müzeyyen (A) zînetlendirilmiş, süslenmiş, süslü

N

nâb (F) 1. hâlis, saf; 2. katıksız; 3. berrak

nâ-bînâ (F) a'mâ, gözü görmez, anadan doğma kör

nâ-çizî (F) nâçizlik, değersizlik, ehemiyetsizlik

nâ-fercâm (F) sonu çıkmaz, boş, faydasız

nâfih (A) üfüren, üfürücü, üfleyici

nâfizü'l-keâm (A) sözü geçen

nâ-ğâh (F) 1. vakitsiz; 2. zf. ansızın, birdenbire

naḥās (A) bakırcı

nâ-hem-vār (F) 1. düz olmayan, eğri çarpık, eğri; 2. uygunsuz; 3. uymayan; 4. zf. daimâ

naḥl (A) 1. hurma ağacı; 2. gümüş veyâ mumdan yapılarak gelinlerin önünde götürülmesi ve sonra gelin odasına konulması, vaktiyleâdet olan süs ağacı

nâḥun (F) tırnak

nâḥune (F) 1. tanbur mızrabı; 2. tırnak

naḥvet (A) kibir, gurur, büyüklenme, ululanma, kurulma, böbürlenme

na'im (A) 1. bollukla yaşayış; 2. h.i. cennetin bir kısmı

nâ'ire (A) 1. ateş, alev; 2. sıcaklık

naḳāre (A) çifte nâra

nâ-kāste (F) eksiksiz, noksansız, kusursuz

naḳm (A) intikam, öc alma, ezâ vererek cezâlandırma

naḳr (A) 1. vurma; 2. kuşun yem toplaması; 3. oyma, kazma, taş oyma, heykel yapma

- nāḵūr** (A) 1. düdük; 2. boru
- naʿl** (A) 1. ayakkabı, pabuç; 2. nal; 3. oturacak yerlerin en aşağısı
- nām-dār** (F) namlı, ünlü
- nā-mestūr** (FA) 1. örtülmemiş; 2. açık, meydanda
- nā-pākī** (F) pislik, murdarlık
- nā-resīde** (F) erişmemiş, pişmemiş, körpe
- nās** (A) insanlar, halk, herkes
- nāsere** (F) ayârı bozuk [para]
- nāşīye** (A) alın
- nā-sezā** (F) yakışmaz
- nāṭikā** (A) 1. düşünüp, söyleme hassası, kuvveti; 2. düzgün, dokunaklı soz söyleme
- nā-tüvāne** (F) zayıf, kuvvetsiz
- nāvek** (F) ok
- nāy** (F) 1. kamış; 2.müz. ney, kamıştan yapılan düdük
- naẓīd** (A) 1. yerli yerinde, tertipli; 2. yastık, minder, şilte gibi ev eşyası
- neberd** (F) harp, savaş
- neberdān** (F) harp, savaş
- nebl** (A) 1. ok; 2. ok yapma
- necat** (A) kurtulma, kurtuluş
- nedāmet** (A) pişmanlık
- nedem** (A) pişmân olma, pişmanlık
- nefir** (A) 1. cemaat, topluluk; 2. boynuzdan yapılan boru; 3. bağırıtı; 4. canlarına, mallarına saldırmak üzere düşmanın gelmekte olduğunu belde halkına bildirme
- neheng** (F) zool. timsah
- nejad** (F) 1. soy, nesil; 2. tabîat; cibilliyet
- nem-nāk** (F) nemli, yaş
- nema** (A) 1. artma, çoğalma; 2. büyüme, uzanma; 3. fâiz
- nemek** (F) 1. tuz; 2. tat, lezzet; 3. hak. bağlılık
- nemek-dān** (F) 1. tuzluk; 2.mec. sevgilinin dudağı
- nemīme** (A) koğuculuk, çekiştiricilik, dedikoduculuk
- nemmām** (A) ara bozan
- nerm** (F) yumuşak

nesak (A) tarz, şekil, üslûp, yol

nesem (A) 1. soluma, soluk alıp verme; 2. rüzgârın hafif hafif esmesi; 3. nefes, ruh

nesik (A) nizamlı, düzenli, bezenmiş, süslü

nessâc (A) dokumacı

neşîd (A) 1. [okunmaya değer] manzûme, şiir; 2. atasözü derecesinde kullanılan meşhur beyit veyâ mısra

neşşab (A) okçu, ok atan

neşv (A) canlının büyümesi, boy atması

neşv ü nemâ (A) yetişip büyüme, sürüp çıkma

nev-‘arûs (FA) yeni gelin

nev-bâve (F) 1. turfanda yemiş; 2. yeni yeşillik; 3. hediye

nevâ (F) 1. ses, sadâ, makam, âhenk, nâme, zenginlik; **nevâ-feyz**: ilmin, irfanın sesi

nevâ-sâz (F) çalgıcı, okuyucu

nevâbiğ (A) 1. ulu, şerefli kimseler; 2. sonradan şâir olanlar

nevâdir (A) nâdir olan, az bulunan şeyler

nevâhî (A) 1. yanlar, taraflar; 2. nahiyeler, bucaklar

nevâle (A) 1. vergi, bağış; 2. nasip, tâlih, kismet; 3. yiyecek, içecek

-nevâz (F) “okşayan, okşayıcı” mânâlarıyla kelimelere eklenir

nevbet (F) 1. resmî yerlerde muayyen vakitlerde çalınan davul, dümbelek gibi şeyler; 2. sıra; sıra ile görülen iş

nevbet-ḥâne (AF) nöbet çalan mûsikî takımının yeri

nevmîd (F) ümitsiz, ümîdi kırık

neẓâre (A) 1. bakma; 2. bir şeye bakma

neẓẓâre (A) 1. izleyici, seyirci; 2. gözetme, nezaret etme; 3. seyretme

nigâh (F) 1. bakış, bakma; 2. göz

nigâh-dâr (F) 1. gözcü, bekçi; 2. saklayıcı, koruyucu

nigâşte (F) 1. resmolunmuş; 2. yazılmış

nigeh-bân (F) gözcü, bekçi

nigîn (F) 1. mühür; 2. yüzük

nihâd (F) tabîat, huy, yaradılış

nihâde (F) konmuş, konulmuş, koymuş

nihâdî (F) yaradılıшта olan

nihāl (F) tâze, düzgün fidan, sürgün

nîk-nāmî (F) iyi nam, iyi ün sâhibi olma, hayırla anılma

niķāb (A) peçe, yüz örtüsü

nikāt (A) 1. herkesin anlayamadığı ince mânâlar [yazıda, resimde, sözde, harekette]; 2. ince mânâlı, zârif ve şakalı sözler.

nîl (A) Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen meşhur deniz

nîl (F) çivit otu

nîm (F) yarı, yarım, buçuk

nîrân (A) 1. aydınlıklar, parıltılar, ışıklar; 2. cehennem, tamu

nisyân (A) unutmama

nişeste (F) oturmuş, oturan

nişimen (F) oturacak yer

-nişîn (F) “oturan, oturmuş” mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır

niṭāk (A) 1. kuşak, kemer; 2. peştemal; 3. kuşak yeri; 4. bir çeşit Arap elbisesi

niyâz (F) 1. yalvarma, yakarma; 2. duâ; 3. bâzı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duâsı; 4. ihtiyaç, muhtaçlık; 5. bektâşi edebiyâtında ricâ ve duâyı muhtevî manzum veyâ mensur sözler

niyaz-mendân (F) 1. yalvarmalar; 2. ihtiyâcı olanlar, muhtaçlar

niyâzî (F) 1. niyazla ilgili, niyaz edici, yalvarıcı; 2. sevgili

nizāre (A) 1. seziş, uyanıklık; 2. bakma, seyir

nîze (F) kargı, mızrak; süngü, harbe

nuķre (A) külçe hâlinde gümüş

nuķūd (A) nakitler, paralar

nuķūş (A) nakışlar, resimler

nūn (A) 1. arabî târihlerde Ramazana işârettir; 2. Farsça'da fiillerde olumsuz edâtıdır; 3. balık

nūr-efşân (AF) nur saçan, etrafı aydınlatan

nūş (F) 1. tatlı, bal; 2. içki, iştret

nübüvvet (A) Nebîlik, Peygamberlik

nümā (F) “gösteren, bildiren” mânâlarıyla kelimelere katılır

nümāyân (F) görünücü, görünen; meydanda

nüşābe (A) temrenli ok

nüvid (F) müjde, muştı

nüvişte (F) 1. yazılı, yazılmış; 2. mektub

nüzl (A) 1. konak yeri; 2. misâfir için hazırlanan yemek

nüzûl (A) 1. aşağı inme; 2. konağa inme, konaklama

O

otāge (?) sorguç

Ö

‘**Ömereyn** (A) “iki Ömerler”: 1. birinci halîfe Hz. Ebû Bekir ile ikinci halîfe Hz. Ömer;
2. ikici halîfe Ömer ile Ömer bin Abdülaziz

P

pā (F) 1. ayak; 2. tâkat, mukavemet; iz

pā-bend (F) 1. ayak bağı, payvant; 2. köstek; 3. mâni, engel

pā-der-gil (F) “ayağı çamurda”: sıkıntıda

pā-māl (F) ayak altında kalmış, çiğnenmiş

pākān (F) 1. temizler, arıklar; 2. mec. Velîler, ermişler, evliyâ

pākize (F) 1. temiz, lekesiz; 2. hâlis, saf

-pāre (F) “parça” mânâsına gelerek birleşik kelimeler yapar

pārīne (F) geçen seneki, geçen yıl olan

-pāş (F) “serpen, saçan, dağıtan” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar

pāşān (F) saçıcı, saçan

pāy (F) 1. ayak; 2. kök, dip

pāy-māl (F) ayak altında kalmış, çiğnenmiş

pāy-müzd (F) ayak teri, bahşiş

pāye (F) 1. rütbe, derece; 2. ilmîyenin, sarıklıların bir rütbesi; 3. basamak, merdiven basamağı.

peçe (F) 1. bot. sarmaşık; 2. insan veyâ hâyvan yavrusu; 3. çocuk, oğlan

peder-āne (F) babaya yakışacak yolda, babacasına

pehnā (F) geniş, enli, yaygın

pejūh (F) soruşturma, araştırma

penāhende (F) sığınan, sığınıcı

perdaht (F) 1. cilâ, parlaklık, parlama; 2. perdah

perdāhte (F) 1. tertiplenmiş, düzenlenmiş; 2. cilalanmış, parlatılmış

perde-keş (F) perde çekici, örtücü; engel

perende (F) 1. uçucu, uçan; 2. av kuşu; 3. cark gibi dönerek atılan takla; 4. semâ hâlinde Mevlevî dervîşi

perhîz-kâr (F) mahrem olan şeylerden kaçınan, sofu

perniyân (F) ipekten dokunmuş, bir nevi işlemeli kumaş, nakışlı atlas

perrân (F) uçan, uçucu

pertâb (F) 1. atılma, sıçrama; 2. geriden koşarak hız alıp atılma; 3. uzağa düşen ok, şey

pertev (F) ışık, parlaklık, yalın

-pervâz (F) “uçan, uçucu” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar; **bālâ-pervâz:** (yüksekten uçan): atıp tutan

perverde (F) 1. beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş; 2. üzüm şirasından yapılan bir çeşit tatlı

perveriş (F) 1. besleyiş, besleme; 2. terbiye etme, yetiştirme

pes (F) 1. ard, arka, geri; 2. zf. öyle ise; imdi

pes-mānde (F) 1. geri kalmış, geride bulunan; 2. artık, artmış

pesend (F) 1. beğenme, seçme; 2. bir çeşit iğne işi; 3. g.s. esmerleşmiş altın, mat altın; mushaflarla yazmaların ilk sayfalarıyla sûre veyâ bahis başlarında boya ile perdah olunarak altınla karışık yapılmış olan şekiller

-pesend (F) “beğenen, beğenmiş” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

pesendide (F) beğenilmiş, seçilmiş

peşmîne (F) 1. yünden yapılma; 2. sofuların gıydiği sâde, süssüz elbise

peygār (F) savaş, kavga

peygûle (F) köşe, bucak

-peymā (F) “ölçen, ölçülü” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar eklenerek birleşik kelimeler yapar

peyvend (F) 1. ulaşma, varma; 2. bağ, ilgi

peyveste (F) 1. ulaşmış, bitişik; 2. zf. dâimâ

-pezîr (F) “kabul eden, kabul edebilir” mânâlarıyla Arapça ve Farsça kelimelere

pol (Peh) köprü

pīç-a-pīç (F) pek dolaşık, karma karışık kıvrım kıvrım

pīçide (F) karışmış, bükülmüş, kıvrılmış

pīl (F) fil

pīr-āne (F) yaşlılara yakışır surette

pīrāmen (F) etraf, yan, çevre

pīrāye (F) süs

pīrī (F) ihtiyarlık

pīş-ġāh (F) ön

piş-ḥān (F) sofrabaşı

pīş-nihād (F) 1. temel; 2. usul, kanun

pişe-kār (F) sanatkar, oyuncu

pīşine (F) 1. peşin, önden, önce; 2. s. önden verilen

pūş (F) 1. örtü, örtünecek şey; elbise; 2. zırh

pūr- (F) 1. dolu; 2. çok fazla; 3. sâhip, mâlik

püser (F) oğul

püşte (F) 1. yığın, tepe; 2. bir omuzluk yük

R

raʿd ü berk (A) gök gürlemesi ve şimşek

rāh (F) 1. yol; 2. tutulan yol, meslek, usul

rah-ġüzār (F) geçit, geçecek yol

rāḥile (A) 1. yük devesi, yük hayvanı

raḥşan (F) parlak

raḥt (F) 1. at takımı; 2. yol levâzımı; 3. döşeme ve ev takımı; 4. kapı ve pencere kanatlarının menteşe takımı

raḥam-zede (AF) yazılmış, söylenen, yazılan

rāsiḥ (A) 1. sağlam, temeli kuvvetli; 2. bilgisi (dîn) çok

rāstān (F) doğru olanlar, haklılar

raṭb (A) 1. tâze, yeşil, yaş [yemiş]; 2. mülâyim, yumuşak

rāvī (A) rivâyet eden, söyleyen, hikaye eden, anlatan

- ravza** (A) ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer, bahçe
- rāyet** (A) sancak, bayrak
- rāz** (F) sır, gizlenen şey; **keşf-i rāz**: gizli bir şeyin farkına varma
- rāz-dār** (F) sır tutan
- reddiye** (A) bir fikri reddetmek için yazılan yazı
- refāhiyet** (A) bolluk, rahatlık, bollukta geçmiş
- reftār** (F) gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edālî yürüyüş
- reh-nümun** (F) yol gösteren, kılavuz
- rehā** (F) kurtulma, kurtuluş
- rekīn** (A) 1. gururlu, ağırbaşlı; 2. yüksek;
- rekz** (A) yere saplama, dikme, kurma
- remīde** (F) ürkmüş, korkmuş
- remmāh** (A) mızrakçı, süngücü
- resān** (F) “erişenler, yetişenler, ulaşanlar” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar
- resīd** (F) 1. yetiştirdi, erişti; 2. i. alınan bir paranın îadesiyle kaydının silinmesi, hesâbın hükümsuzluğuna dâir edilen işâret
- resīde** (F) erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış
- re^c sü'l-māl** (A) ana para
- reşāş, reşāşe** (A) çisenti, serpinti, toz gibi ince yağmur
- reşehāt** (A) sızıntılar, damlalar
- reşha** (A) hek. sızıntı, damla
- reşk** (F) 1. kıskanma, hased günü; 2. s. kıskanılmış
- revābiṭ** (A) 1. bağlar; 2. münasibetler, ilgiler; 3. bağılıklar; 4. tertipler, sıralar, usuller, düzenler
- revāk** (A) 1. üstü örtülü, önü açık yer; 2. kemeraltı, çardak
- revān** (F) 1. yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden [söz]; 2.i. ruh, can
- revġan** (F) 1. yağ; 2. parlak deri; 3. üstü yağ gibi kayan, parlak şey; 4. hafif hafif esen rüzgârın verdiği serinlik
- revnaḳ** (A) parlaklık, güzellik, süs, tazelik
- rezm** (F) kavga, savaş, cenk
- rezm-gāh** (F) savaş meydanı
- rıfk** (A) yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık

rıẓvān (A) razı olma, hoşnutluk

ribā (A) 1. bir şey artma, çoğalma; 2. tefecilikle alınan fâhiş fâiz

ribka (A) kemend, kemend bağı, ilmekli ip

ric‘at (A) 1. geri dönme; 2. gerileme, çekilme; geri kaçma

rīhte (F) dökülmüş, akıtılmış

rikāb (A) 1. üzengi; 2. büyük bir kimsenin katı, önü

riḳāb (A) boyun, ense kökü

riḳat (A) 1. yufkalık, incelik; 2. merhamet, acıma

rište (F) 1. iplik, tire; 2. ilgi, bağ; **rište-i cān**: can ipliği, can bağı

rivāyāt (A) rivâyetler, söylentiler

riyā (A) özü, sözü bir olmama, iki yüzlülük

riyāz (A) bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler

riyāzet (A) nefsi kırma, dünyâ lezzetlerinden ve rahatından sakınma, kanaatle yaşama

-rīz (F) “ dökən, akıtan, saçan” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar; **eşk-rīz**: gözyaşı dökən

rīze (F) kırıntı, döküntü, saçıntı, ufak parça

ruḳūm (A) rakamlar

rūšen (F) 1. aydın, parlak; 2. belli, meydanda

ruvāt (A) rivâyet edenler, hikâye edenler

rūze (F) oruç; **rūze-dār**: oruçlu

rūzī (F) 1. gündüze ait, gündüzle ilgili; 2.i. rızık, azık; nasip, kismet

-rübā (F) “kapan, kapıcı” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar

rūkn (A) 1. bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği; 2. kolon, direk; 3. nüfuzlu, ehemmiyetli, kuvvetli kimse

S

-sā (F) benzetme edâtı olan “âsâ”nın hafifletilmiş (gibi)

sābık (A) 1. geçici, geçen, geçmiş

şad-pāre (F) yüz parça

şad-sāl (F) yüzyıl, asır

şaded (A) 1. yakınlık, civar; 2. fikir, niyet, kasid; teşebbüs; 3. konuşulan madde, asıl mevzu

şademāt (A) 1. çarpmalar, tokuşmalar, çatmalar; 2. ansızın başa gelen belâlar; 3.kim.

patlamalar

şadme (A) 1. çarpma, tokuşma, çatma; 2. ansızın başa gelen belâ; 3.kim. patlama

şadr (A) 1.göğüs; 2. yürek; 3. her şeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş; 4. oturulacak en iyi yer; 5. baş, başkan; 6. kazasker

şafâ (A) Mekke civârında bir yer olup, hacılar burası ile Merve denilen yer arasında dört defa gidip, üç defa gelirler

şafâ' (A) 1. saflık, berraklık; 2. gönül şenliği, eğlence

şaff (A) dizi, sıra; câmide cemâatin sırası

şaff-der (AF) düşman saflarını yaran yiğit

şafha (A) 1. bir şeyin düz yüzü; 2. bir cismin görünen tarafları; 3. yazılmış veya yazılabilir sahife; 4. ince, yassı ve geniş cisim, levha; yufka; 5. bir hadisede birbiri ardınca görülen hallerin her biri

şagâir (A) küçük günahlar

sâgar (F) kadeh, içki bardağı; **sâgar-keş:** kadeh çeken

şahâif (A) sahifeler, yapraklar

sahbâ (A) şarap; [asıl mânâsı: "ashab" olup, "al, kızıl" mânâsına gelir]

şahibü'l-ıyâr (A) ayara sahip olan

sâhilü'l-necât (A) kurtuluş sâhili

sâhir (A) 1. büyücü; 2. büyüleyici tesir yapan güzel

sâhire (A) 1. yer yüzü; 2. çöl; **sâhire-i gabrâ:** yer yüzü

saḥn (A) sıcaklık, hararet

saḥt (F) 1. katı, sert, çetin, pek; 2. kuvvetli, güçlü, sağlam; 3. güç, zor

sāḥ (A) 1. çalışan; 2. hızlı yürüyen; 3. haberci; haber götüren

saḥīd (A) 1. mutlu, uğurlu; 2. âhiretini hazırlamış

şāḥika (A) yıldırım

saḥīr (A) 1. ateş, alevli ateş; 2. tamu, cehennem

sāḥ (A) 1. anat. baldır, incik; 2. bot. sap

saḥar (A) cehennem, tamu

saḥf (A) tavan, catı, dam

saḥīl (A) 1. ağır; 2. sıkıntılı, can sıkı; 3. çirkin

sāl (F) yıl

şalābet (A) 1. peklilik, katılık, sağlamlık; 2. manevi kuvvet

şalāḥ (A) 1. düzelme; iyileşme, iyilik; 2. rahatlık, barış; 3. dîne olan bağlılık

şalat-ı işrāk (A) güneş çıktıktan sonra kılınan namaz

sālikān (A) sālîkler, bir tarîkata bağlanmış, bir şeyhe uymuş olanlar

sāmān (F) 1. servet, zenginlik; 2. rahat; dinçlik; 3. düzen

sāmi'a (A) kulaktaki işitme kuvveti

şamīm (A) 1. iç, öz, asıl; 2. merkez, göbek [insan hakkında]

şammā (A) 1. sağır ve dilsiz; 2. sesi çıkmayan; 3. katı ve som kaya

şan'at-ger (AF) sanatçı

şandūka (A) mermerden veyâ çuhadan yapılmış mezar üstü

şanem (A) 1. put; 2. güzel kimse

şanevber (A) 1. çam fıstığı ağacı; 2. çam fıstığı kozalağı; 3. sevgilinin boyu bosu

sāniḥ (A) zihin ve fikirde hâsıl olup çıkan, fikre doğan

şarfe (A) 1. astr. menâzil-i kamerden biri; 2. boncuk

şarḥ (A) köşk

şarşar (A) şiddetli, gürültülü rüzgâr

sāṭir' (A) yükselip meydana çıkan, yükselen, yükseldikçe yükselen

saṭvet (A) 1. birinin üzerine şiddetle sıçrama; 2. ezici kuvvet ; zorluluk

şavāmi' (A) ibadet yerleri, tekkeler, özel tapınaklar

şavb (A) taraf, cihet, yön

şavlet (A) şiddetli hücum, saldırma

şavm (A) oruç

savṭ (A) kamçı; kırbaç

şayd (A) 1. av; 2. avlama; avlanma

şayd-gāh (AF) avlak, av yeri

sāye-bān (F) 1. sayvan, gölgelik; 2. büyük çadır; 3.s. koruyan

sāye' (F) 1. gölge; 2. koruma, sâhip çıkma; 3. yardım

şayḥa (A) bağırma, nâra atma

şaykal (A) cilacı, cila âleti

şayyādān (A) avcılar

sāz (F) 1. müz. çalgı; 2. silâh; 3. at takımı; 4. sıra, düzen; 5. kuvvet, kudret; 6. öğrenme; 7. ustalık; 8. hîle; 9. eş, benzer; 10. menfaat

-sāz (F) “yapan, uyduran, düzen” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

sebaḳ (A) 1. ders; 2. öndül

sebel (A) hek. göze inen perde, dumanlı, bulanık görme hastalığı

sebīke (A) eritilerek kalıba dökülmüş şey, külçe

sebk (A) 1. bir şeyi eritme, kalıba dökme; 2. ed. ibârenin tarz ve tertîbi

seccâde-niṣīn (AF) “ seccâdede oturan ” : şeyh, imam

sedād (A) 1. doğruluk, hatâsızlık; doğru haklı şey

sedd (A) 1. kapama, tıkama; kapanma, tıkanma, engel olma; 2. mânia, perde; 3. baraj; 4. rıhtım

şedef-çe (AF) küçük sedef

sefid (F) ak

sehāb (A) 1. bulut; 2. karanlık; 3. bulut gibi uçuşan böcekler

sehm (A) 1. ok; 2. yay; 3. kısım, hisse, pay

sekīne (A) 1. karar; rahat, sâkinlik, dinlenme; 2. gönül rahatlığı; 3. İsrâil oğullarına ihsan olunan bir mûcize

selâsil (A) 1. zincirler; 2. zincirleme giden şeyler; 3. sıradağlar

selâṭīn (A) sultanlar

selḥ (A) 1. yüzme, soyma, derisini çıkarma; 2. her Arabî ayının son günü

selḥ-ḥāne (AF) salhâne

sell (A) 1. sıyırma, sıyırılma; 2. çıkarma, çıkarılma; çekme, çekilme; **sell-i seyf**: kılıç çekme

selle (A) sele, sepet

semān (F) 1. âsmân; 2. güneş ayının 27.günü; 3. bıldırcın

semen (A) baha, kıymet, değer, tutar

semend (F) 1. kula at; 2. çevik ve güzel at

semere (A) 1. meyva, yemiş; 2. fayda, verim; 3. netîce

semūm (A) 1. sam yeli, sıcak rüzgâr; 2. zehirli şey

-senc (F) “tartan, ölçek, değerlendiren” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

seng (F) 1. taş; 2. tartı, ölçü; ağırlık

seng-lāḥ (F) taşlık, taşı çok olan yer

seniyy (A) yüksek, yüce

ser (F) 1. baş, kafa, kelle; 2. baş, başkan; 3. tepe, doruk; 4. uç, kenar; 5. nihayet, son

ser- (F) “baş, başkan” mânâlarıyla başa gelerek birleşik kelimeler yapar

ser-âğâz (F) yeniden, baştan başlama

serâ-perde (F) 1. saray perdesi, harem dâiresinin önüne çekilen büyük perde; 2. otağ, pâdişah çadırı

serâsîme (F) sersem

ser-bâlîn (F) baş yastığı

ser-bend (F) başa sarılan veya bağlanan şey

serd (F) 1. soğuk; 2. sert, haşîn, çirkin; 3. kaba, hayrat

ser-efrâz (F) başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan

ser-fürû (F) başeğme, söz dinleme

ser-fürû-bürde (F) 1. baş eğmiş; 2. düşünceye dalmış

ser-gerdân (F) 1. başı dönen, sersem, şaşkın; 2. perişan

ser-geşte (F) 1. başı dönen, sersem, şaşkın; 2. perişan

ser-geştigân (F) başı dönenler; sersemeler; şaşkınlık

serhengân (F) çavuşlar; kavaslar; yasakçılar

serî² (A) çabuk, hızlı

serika (A) çalınmış, çalınmış şey

serîr (A) 1. taht; 2. yatacak yer

serîre (A) 1. gizli şey, sır; gizli fikir ve hal; 2. yatak

ser-keşân (F) dikbaşlılar, başkaldıranlar; inatçılar, itâatsizler

sermedî (F) dâimî, sürekli

ser-menzil (FA) durak yeri

ser-mest (F) sarhoş

ser-pençe (F) güçlü kuvvetli kimse

ser-puş (F) başa giyilen şey, başlık

serra²(A) genişlik, kolaylık

ser-rişte (F) ipucu, tutamak

sevâd (A) 1. karalık, siyahlık, karartı; 2. yazı, karalama; 3. uzaktan karartı hâlinde görülen kalabalık; 4. bir şehrin çevresindeki karartı halinde görünen bağ, bahçe ve bostanlar

sevāhil (A) yalılar, kıyılar

sevākīb (A) parlak yıldızlar

şevvān (A) granit

seyf (A) kılıç

seyyāf (A) 1. kılıç yapan, kılıççı; 2. kılıçlı; 3. cellât

seyyāle (A) su gibi akan şey; mâyi, sıvı; akıntı

seyyāre (A) 1. astr. Güneş'in etrâfında dolaşan gezegen; 2. kervan, kabile

seyyi' āt (A) 1. fenâlıklar, kötülükler; 2. suçlar, günahlar

seyyid (A) 1. efendi, bey, ağa; ileri gelen, baş, başkan; 2. Hz. Muhammed'in torunu Hz.Hasan'ın soyundan olan kimse

sezā (F) münâsip, uygun, yaraşır

sezā-vār (F) münasip, uygun, yaraşır

şidk(A) doğruluk, gerçeklik; 2. iç, yürek temizliği

şihhat (A) 1. sâhihlik, doğruluk, gerçeklik; 2. sağlamlık, sağlık; 3. ed.sözün yanlış ve eksik olmaması (bkz. hakikat)

şikāt (A) inanılır kimseler

şimāḥ (A) 1. kulak; 2. kulak deliği

sī (F) otuz

sidratü'l-müntehā (A) arşın sağ yanında bir ağaçtır ki ötesine hiçbir mahlûk geçemez

sidre (A) bot. Arabistan kirazı

sīh (F) 1. demir şiş; 2. kebab şişi

şihr (A) 1. büyü; 2. şiir ve güzel söz söyleme gibi insanı meftûn eden hüner, sanat

şikā' (A) 1. güven, emniyet; 2. inanılır, güvenilir kimse

şikāt (A) inanılır kimseler

şikāye (A) 1. su içecek kab; 2. içilecek suyun toplanması için yapılan yer, bûget

silik (A) 1. iplik; 2. sıra, dizi; 3. yol; meslek; tutulan yol

silim (A) barış, barışıklık

-simāt (A) damgalar, işaretler, izler

sīne-çak (F) göğsü, yüreği yaralı

sīne-rīş (F) kalbi yaralı

sipāh (F) 1. asker; 2. ordu

sipeh-büd (F) başbuğ, başkumandan

- sipeh-sālār** (F) askerlerin en büyüğü
- sipih** (F) talih; asmân, sema
- sîr-âb** (F) 1. suya kanmış; 2. taze, körpe
- sirâc** (A) ışık, kandil, mum
- sitâre** (A) örtünülecek, perdelenecek şey
- sitâre** (F) yıldız
- sitâyiş-kâr** (F) medh eden, öven.
- şiyâm** (A) oruç; **şehr-i şiyâm**: oruç ayı, Ramazan
- su‘bân** (A) büyük yılan, ejderha
- şu‘ûd** (A) yukarı çıkma, yükselme
- suğur** (A) sınır, düşman ağzı olan yer
- suḥan** (F) 1. kelam, söz; 2. Allâh'ın birliğinden ve Allâh'tan bahseden ilim; 3. Kur'ân
- sūhân** (F) törpü
- sūḥtegân** (F) softalar, medrese talebeleri
- Sūmnât** (A) Hindistan'da Gücerat diyârında bulunan meşhur bir puthânenin adı
- sumnât** (F) put-hâne, kilise
- şun‘** (A) 1. yapma, yapış; 2. tesir, kudret
- şunūf** (A) sınıflar
- sūrāḥ** (F) delik, gedik
- şûret** (A) 1. biçim, görünüş, kılık; 2. tarz, yol, gidiş; 3. çare
- şuver** (A) sûretler [görünüş]
- sūz** (F) yanma, tutuşma; ateş, sıcaklık
- sūzân** (F) 1. yakan, yakıcı; 2. yanan, yanıcı
- sūziş** (F) 1. yanma, yakma; 2. tesir etme, dokunma; 3. yürek yanması, büyük acı
- sūbḥa** (A) 1. çekilen tesbih; 2. tespîh tânesi
- sūbût** (A) sâbit olma, gerçekleşme, meydana çıkma [bulmak fiili ile kullanılır]
- sūbûl** (A) sebiller, yollar, caddeler
- sūfte** (F) delinmiş, delikli
- sūheyl** (A) semânın güney yarım küresinde bulunan sefîne-i Nûh burcundaki parlak ve büyük bir yıldız adı
- sülâfe** (A) şarap

- süllem** (A) 1. merdiven; 2. hek. kulağın içindeki merdiven şeklinde olan boşluk
- süm** (F) dört ayaklı hayvanların tırnağı
- sürādık** (A) 1. büyük pâdişah çadırı; 2. saray perdesi
- sürādikat** (A) 1. saray perdeleri, harem dâirelerinin önüne çekilen büyük perdeler; 2. otağlar, pâdişah çadırları
- sürh** (F) 1. kırmızı, kızıl; 2. kırmızı mürekkep
- sürür** (A) 1. yatacak yerler; 2. tahtlar
- sütüde** (F) övülmüş; övülmeye değer
- süvār** (F) ata binmiş, binici

Ş

- şādān** (F) 1. sevinçli, keyifli; 2. şad kimseler
- şādmān** (F) sevinçli
- şāh-bāz** (F) 1. bir cins iri ve beyaz doğan; 2.s. yiğit, şanlı, gösterişli [adam]
- şāh-dāne** (F) 1. iri inci tânesi
- şāh-süvar** (F) ata iyi binen, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen
- şahne** (A) 1. inzibat memuru, emniyet me'muru; 2. harmanlara nezâret eden kimse
- şakrā** (A) kızıl
- şāme^c** (A) ben [vücuttaki]
- şāme'** (F) başörtüsü
- şāmiḥ** (A) 1. yüksek; 2. kibirli, azametli
- şāmiḥa** (A) hek. Beyinde, kemikte ve vücudun başka yerlerinde tabii olarak görülen çıkıntılar
- şāne** (F) tarak
- şāyeste** (F) yakışır; uygun
- şeb** (F) gece; **şeb-i tārīk**: karanlık gece
- şeb-çirāğ** (F) gece parlayan yakut
- şeb-istān** (F) 1. yatak odası; 2. gece ibâdetine mahsus oda; 3. harem dairesi
- şeb-tāb** (F) ateş böceği
- şeb-ān-rūz** (F) “gece gündüz”, 24 saatlik zaman

şecere (A) küçük ağaç, bir tek ağaç

Şeddād (A) Yemen'de Ad kavminin hükümdarı

şeff' (A) şefaet eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden

şeh-per (F) kuş kanadının en uzun tüyü

şeh-rāh (F) 1. büyük, işlek yol, ana yol, cadde; 2. şaşırılması mümkün olmayan doğru ve açık yol

şehāmet (A) 1. zekâ ve akıllılıkla beraber olan cesâret, yiğitlik; 2. Îrân şahının bir ünvanı

şehen-şah (F) en büyük pâdişahlar pâdişahı, şâhlar şâhı

şehr-istân (F) büyük şehir

şehr-yār (F) pâdişah, hükümdar

şekāvet (A) 1. bedbahtlık, bahtı karalık, kutsuzluk; 2. eşkiyalık, haydutluk

şekve (A) şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk

şelvār-bend (F) uçkur

şemīm (A) güzel kokan, güzel kokulu; güzel koku

şemm (A) koklama, koklanma, koku alma

şemmāme (A) şamama, yenmiyen kokulu bir cins kavun

şer' (A) Allâh'ın emri, âyet, hadîs, ictimâ-i ümmet ve kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri

şer'î, şer'îyye (A) şerîata âit, şerîatla ilgili; şerîata uygun

şerār (A) kıvılcım

şerî'at (A) 1. doğru yol; 2. Allâh'ın emri; 3. âyet, hadîs ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri (bkz. şer')

şerm-nāk (F) utangaç, mahcup

şerm-sārī (F) mahcupluk, utangaçlık

şest (F) 1. okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük; 2. balık oltası

şevāhiķ (A) yüksekler, tepeler, dağ tepeleri, dağ dorukları

şevāmih (A) yüksekler, yüksek şeyler, yüksek tepeler

şevik (A) 1. şefkatli, merhametli, acıyıcı, esirgeyici

şihna (A) inzibat memuru, emniyet memuru

şik (A) 1. ikiye bölünmüş şeyin her parçası; 2. bir işin iki cihetinden her biri. İki şıktan

birini tercih etme: ya onu, ya bunu yapma

şifte (F) kaçık, düşkün, tutkun

şigift (P) 1. şaşkınlık, hayret; 2. mucize, olağanüstü

-şifâr (A) 1. “iyi, üstünlük veren işâret, âdet” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şikâf (F) 1. yarık, yırtık, çatlak

şikâl (A) devenin ayağının bağlandığı ip, köstek; el ve ayak zinciri

şikence (F) işkence

şikeste (F) 1. kırık, kırılmış; 2. yenilmiş; 3. ta'likî andırır bir yazı şekli

şimşâd (F) şimşir ağacı

şimşir (F) kılıç

-şināsân (F) “anlayanlar, tanıyanlar, bilenler” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şir-vâr (F) arslana benzer

şirzime (A) küçük, az olan topluluk

şirret (A) 1. şerirlik, kötülük; 2. geçimsiz, hırçın, huysuz, kavgacı

şitâb (F) acele, sür'at, çabukluk

şita-sân (AF) kışa benzer

şiyem (A) huylar, tabîatlar

şür (F) 1. tuzlu; 2. kekremesi; 3. şamata, gürültü

şüre (F) çorak, verimsiz toprak

şüre-zâr (F) çoraklık yer

şürîde (F) 1. karışık, perişan; 2. âşık, tutkun; **şürîde-hâl**: hâli perişân olan

şüd (F) gitti, geçti; gitme, gidiş [dâima nâmed kelimesiyle birlikte kullanılır]

şühûd (A) şahitler, tanıklar; 2. s. maddî, mer'î; 3. vücut bulma, var olma, görünme

şükr-rîz (AF) teşekkür saçan

şükûfe (F) 1. çiçek; 2. g.s. süslemede sırf çiçek motiflerine dayanan bir tarzın adı

şümâr (F) hesap, sayı

-şümâr (F) “sayan, sayıcı, eden, edici” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şümûl (A) 1. içine alma, kaplama; 2. âit olma, delâlet etme; mânâları arasında bir mânâsı daha olma

şütur (F) deve

şütür (F) deve

T

tā (F) kadar, dek, değin

ta'alluk (A) 1. asılı olma, asılma; 2. ilişigi, ilgisi olma; 3. sevmek, ait olma; 5.tas. dünyâ ilgisi

ta'am (A) yemek, aş

tā'āt (A) Allâh'ın emirlerini yerine getirme, ibâdet

ta'azum (A) 1. büyüklük satma, kibirlenme; 2. kemikleşme

tāb-ḥāne (F) 1. ocak veya soba ile ısıtılan kışlık yer; çiçek sobası; 2. nekahethâne

tāb-nāk (F) parlak, ışıklı

tab'an (A) tabî olarak, kendiliğinden, yaradılıştan

tabak (A) 1. tabak [kap]; 2. ince kat

tabak-çe (AF) küçük tabak

tabānce (F) avuç içi, el ayası

tabī'at (A) 1. yaradılış, tabîat, huy, âdet, mizaç; 2. kâinat

tābiş (F) parlayış, parıldayış

tabl (A) 1. davul; 2. anat. kulak zarı

ta'dîl (A) 1. doğrultma, doğrulama; 2. değişiklik

tāfte (F) tafta, düz ve donuk olan bir çeşit ipekli kumaş

tağayyür (A) 1. değişme, başkalaşma; 2. rengi değişme; 3. bozulma, kokma

taḥayyür (A) hayrân olma, hayrete düşme, şaşakalma, şaşırma

taḥiyye (A) 1. "Allâh ömür versin" deme; 2. selâm verme, hayır duâ etme; 3. mülk, mâlikiyyet

taḥkîk (A) doğru olup olmayanı araştırma, ortaya çıkarma

taḥsin (A) 1. güzel bulup takdir etme; beğenip alkışlama; 2. güzelleştirme, güzel kılma

taḥte (A) alt, altta, altında

tāk (A) 1. bînâ kemeri; 2. yarım daire şeklinde kapı ve pencere üstü; **Nüh-tāk**: dokuz kat gök

tāk-çe (AF) 1. küçük tâk, zafer tâkının iki yanındaki küçük kemerler; 2. küçük pencere

takayyüd (A) 1. bağlanma, bağlı olma; 2. çalışma, çabalama, uğraşma, üstüne düşme; 3. dikkatli davranma

ṭalʿat (A) 1. yüz, surat, çehre; 2. güzellik

ṭalīʿa (A) ask. öncü

ṭaʿn (A) sövme, yerme; ayıplama

ṭaʿne (A) sövme, zemmetme, çekiştirme, yerme

tār (F) 1. karanlık; **ṣeb-i tār**: karanlık gece; 2.i. saç teli

tār ü pūd (F) arşak ile argaç, çözgü ve atkı [dokumacılıkta]

ṭarab (A) sevinçlilik, şenlik; sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme

ṭārem (F) kubbe, künbet, dam

ṭarḥ (A) 1. atma, koma, bırakma; 2. dağıtma, bölme, tayin; 3. kurma, tertipleme, düzenleme; 4.g.s. süslemeli desen

ṭarīd (A) kovulmuş, çıkartılmış

ṭās (F) tas, su kabı

taṣallūf (A) 1. övünme, kendi gücünün dışında olan fazîlet ve zarâfet iddiâsında bulunma

ṭavʿ (A) 1. itâat etme, boyun eğme, dinleme; 2. isteyerek bir şey yapma

tāvīle (A) 1. hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış hayvan; 2. ahır, tavla; 3. tavla ip

ṭavḥ (A) 1. gerdanlık; 2. halka, tasma; 3. takat, güc; 4. bâzı kuşların boyunlarındaki tüyden halka

ṭaylasān (A) 1. başa sarılan sarığın omuzlar üzerine salıverilen ucu; 2. başa ve boyna sarılan şal

ṭayy (A) 1. dürüp bükme, dürülüp bükülme, sarma, katlama; 2. atlama, üzerinden geçme

ṭayyāre (A) havadan, beleştan gelen para

tayyibe (A) iyi, güzel iş ve hareket

tāz (F) koşma, koşuş

taẓarruʿ (A) kendini alçaltarak yalvarma

taʿẓīm (A) 1. büyükleme, büyük sayma; 2. saygı gösterme, ikrâm etme

tāziyāne (F) 1. kırbaç, kamçı; 2. mec. Vâsıta, sebep

teb-zedegān (F) hümmâya, sıtmaya tutulmuş olanlar

- tebāh** (F) 1. bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma; 2. yıkılmış, yıkıntı; tükenme
- tebaḥur** (A) 1. buğulanma, buğu hâline girme; 2. tütsülenme
- tebeh-kārān** (F) harâbedenler, mahvedenler, bitirenler
- teber** (F) 1. balta; 2. dervîşlerin taşıdıkları uzun saplı ve yarım ay şeklindeki balta; 3. meşin bıçağı
- teberri** (A) sevmeyip yüz çevirme
- tecāvîf** (A) oyuklar, oyuk yerleri
- tecdîd** (A) yenileme, yenilenme, tazeleme
- tecebbür** (A) kibirlenme, büyüklenme
- te‘dib** (A) 1. edeplendirme, edeplendirilme; 2. terbiye etme, terbiyesini verme; haddini bildirme
- tedmîr** (A) yok etme, mahvetme, tepeleme
- te‘lif-gerde** (F) telif edilmiş
- tef** (F) 1. sıcaklık; 2. buhar
- tefaḥḥur** (A) övünme, kurulma
- tefāḥūr** (A) 1. övünme; 2. övünç
- tefākum** (A) [iş] büyüyüp güçleşme
- teferrüc** (A) 1. açılma, ferahlama; 2. gezinti; 3. gezintiye çıkıp gam dağıtma
- tefriḥ** (A) ferahlandırma, gönül açma
- tefriḳa** (A) 1. ayrılma, ayrılık; 2. bozuşma; 3. gazete veyâ dergilerde kısım kısım çıkarılan uzun yazı
- tefsîde** (F) harâretli, kızgın
- tehevvür** (A) öfkelenme, köpürme
- tehî** (F) 1. boş; 2. zf. boşuna
- tehî-gāh** (F) boş böğür
- tekā-pū** (F) 1. telaş ile koşarak araştırma; 2. dalkavukluk, kavuk sallama
- tekellüm** (A) söyleme, konuşma
- tekfîn** (A) kefenleme, kefenlenme; 2. yıkama, yıkanma
- tekmîl** (A) 1. kemâle erdirmeye; 2. bitirme, bitirilme, tamamlama, tamamlanma
- tekvin** (A) 1. var etme; 2. yaratma
- telâṭum** (A) 1. dalgalar [çarpışma], 2. çok dalgalanma

telḥ (F) acı; **telḥ-ābe:** acı su

te^c lef-kerde (F) telif edilmiş

tenāsüb (A) uyma, uygunluk; birbirini tutma; yakışma

tennūr (A) 1. fırın; 2. tandır

tennūre (A) Mevlevî dervîşlerinin semâ âyîni sırasında giydikleri geniş eteklik

tenvir (A) ışıklandırma, aydınlatma

ter-dest (F) eli işe yatkın, usta

terāne (F) 1. nağme, âhenk, makam; 2. rubaî

tereşşuh (A) 1. sızma, sızıntı yapma, terleme

ters-nāk (F) korkan, korkak

tertīb (A) 1. dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma; 2. sıra, dizi, düzen.

teşbīb (A) 1. ates yakma; 2. ed. Bir kadının güzelliğini şiirle medhetme; 3. kasîdeye bir güzeli överek başlama

teşebbüs (A) 1. [işe] girişme, el atma; 2. girişkenlik; 3. önce davranış

tev^c em (A) 1. ikiz; 2. mec. eş, benzer

tevābi^c (A) 1. bir kimsenin hizmetinde bulunanlar; birinin adamları; 2. bir kimsenin mesleğini tutanlar, fikir bakımından ona bağlı olanlar; 3. uşaklar; 4. bir merkeze bağlı olan yerler

tevaḵuf (A) 1. durma, eğlenme, bekleme; 2. (-e) bağlı olma

tevbīḥ (A) takdir, azarlama

tevciḥ (A) 1. çevirme, yöneltme, döndürme; 2. söz atma, bakma; 3. mânâ verme, yorumlama; 4. rütbe, mevki verme

teveccüh (A) 1. çevrilme, yönelme, doğrulma; 2. bir yere doğru hareket etme; 3. güler yüz gösterme, hoşlanma, sevgi; 4. nasip olma

teveḵān (A) istekli olma

tevḵī^c (A) 1. pâdişah buyruklarına çekilen nişan; 2. pâdişahın nişanlı buyruğu

tevsen (F) 1. başı sert at; 2. mec. dikbaşlı adam

teysīr (A) kolaylaştırmalar

ṭicāz (F) donatan, süsleyen

ṭināb (A) kazığa bağlanan çadır ipi

ṭirāz (A) 1. ipek ve sırma ile işleme; 2. elbiselere nakışla yapılan süs; 3. süs ; 4. üslûp,

tutulan yol

tıġ (F) kılıç

tıh (A) 1. çöl; 2. Mısır ile Şam arasında, Sına dağının bulunduğu yarımada bir çöl

tır (F) ok

tırāşide (F) 1. tıraş olmuş, tıraş edilmiş; 2. yontulmuş

tışe (F) 1. balta, nacak, külünk; 2. keser

tız-āb (F) kezzap

tübā (A) 1. güzellik, iyilik, hoşluk; 2. rahat

tūde (F) yığın, küme

tufeyl (A) dalkavuk zümresinin pîri sayılan kimsenin adı

tuġāt (A) âsîler, azgınlar, serkeşler

tuġra-keş (TF) tuġra işareti yapan memur; nişancı vekîli

tuġyān (A) taşma, taşkınlık; coşkunkluk

tuĥm (F) tohum

tulū^c (A) doğma, doğuş

tūmār (A) tomar, dürülmüş nesne

tumturāk (F) gösteri, debdebe; söylenişi parlak görünen [ibâre]

turre (A) 1. alın saçı; 2. kıvrıcık saç lülesi; 3. kumaşın etrâfına çekilen kılaptandan süs

tutiyā (A) kim. çinko

tutuk (A) perde, örtü, peçe

tükme (F) düğme

tütuk (F) çadır, büyük perde; örtü

U

‘ubūdiyet (A) 1. kulluk, kölelik; 2. aşırı bağlılık

u‘cūbe (A) pek acâyip şey, garip, şaşılacak şey

uĥrevī (A) âhirete âit, âhiretle ilgili

‘ukāb (A) 1. karakuş, kartal, tavşancıl kuşu; 2. Hz. Muhammed'in alemlerinden (bayrak)

‘ukbā (A) 1. cezâ; 2. âhiret

‘ukūbet (A) 1. cezâ; 2. eziyet, işkence, azap

‘ulüvv (A) yükseklik, büyüklük, yücelik

‘ummâl (A) idâre memurları; vâliler

‘uruḳ (A) ırklar, kökler, damarlar

‘urve (A) testi, kova ve benzerleri gibi şeylerin kulpu

‘urve-vuṣḳā (A) (sağlam sap): Müslümanlık

‘usât (A) 1. âsîler, itaatsizler, zorbalar; 2. günahkârlar

Ü

üftâde (F) 1. düşmüş, düşkün, biçare; 2. aşık

üftâde-gân (F) 1. düşmüşler, düşkünler; biçâreler; 2. âşıklar

ümniyye (A) 1. ümit, umut; 2. istek, arzu; 3. niyet, kuruntu

ünûf (A) anat. burunlar

üstüvâr (F) 1. sağlam, kuvvetli, dayanıklı; 2. güvenilir

üştûr (F) deve

V

vâbil (A) iri damlalı yağmur

va‘d ü va‘îd (A) iyi ve yıldırıcı, ürkütücü şeyler vâdetme

vādî (A) 1. iki dağın arasındaki uzun çukur, dere

va‘îd (A) birini iyiliğe sevk ve kötülükten uzaklaştırmak için korkutma, yıldırma;

vā‘îz (A) dinî öğütlerde bulunan

vahy (A) bir fikrin veyâ bir emrin Allâh tarafından bir Peygamber'e bildirilmiştir

vaḳfe (A) 1. durak, durulacak yer; 2. hacıların Arafat'ta durmaları; 3. duraklama anı

vaḳhaş (A) savaşçı; okçu

varak (A) 1. yaprak; 2. kağıt veya kitap yaprağı; 3. yazılmış kağıt; 4. altın, gümüş ve sâir mâdenlerden dövülerek yapılan ince varak

varṭa' (A) 1. kuyu gibi oyuk ve derin yer; uçurum; 2. mec. tehlike

vāşıl (A) 1. erişen, ulaşan, kavuşan; 2. tas. Hakk'a eren

vâz (F) 1. bırakma, terk; 2. açık, ayrı

vaż' (A) koyma, konulma

vāziha (A) açık, meydanda, belli, kapalı olmayan

vech (A) 1. yüz, surat, çehre; 2. üst, satıh, düz

vefḷ (A) 1. uyma, uygun gelme, uygunluk; 2.s. uygun; 3. tılsımlı dua

vehhac (A) çok parıltılı; 2. çok alevli

verā' (A) arka, geri, öte

vesaḥ (A) kir, pas, pislik

-veş (F) gibi mânâsını veren benzetme edâtı

veted (A) 1. ağaç kazık; 2. ed. Aruzda 3 harften meydana gelen nazım

veyl (A) 1. vay, yazık; 2. i. cehennemde bir derenin adı

vezān (F) esici, esen

vezn (A) 1. tartma, tartılma, tartı; 2. ağırlık

vird (A) belli zamanlarda okunması âdet olan Kur'ân cüzleri, duâları

visāde (A) yastık, şilte

vişāk (A) 1.i. bağ, rabita; 2. andlaşma, sözleşme [yeminle]; 2.e. 1.çok sağlam ve kuvvetli bağlar; 2. andlaşmalar, yemin etmeler

vişal (A) 1. ulaşma, bitişme; 2. sevgiliye kavuşma

vuḍū' (A) abdest alma, abdest

vücūd (A) 1. bulunma, var olma, varlık; 2. gövde; 3. ten

vücūh (A) 1. yüzler, çehreler, suratlar; 2. bir memleketin ileri gelenleri; 3. imkânlar, şekiller; 4. Kur'ân'ın bazı okunuş tarzları

vüşkā (A) pek sağlam ve kuvvetli olan; **'urve-i vüşkā**: Müslümanlık

Y

-yāb (F) "bulucu, bulan, bulunan, ele geçen" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

yād (F) 1. hatırlama, anma; 2. hatır, gönül

-yāfte (F) "bulmuş, bulunmuş, bulunan" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

yakīn (A) sağlam bilgi, iyi kat'î olarak bilme

yalman (T) 1. sarp ve sivri yer; 2. eğik; 3. kesici veyâ batıcı âletlerin kesen veyâ batan kısmı

yārā (F) kuvvet, kudret, takat, güc

yārī (F) 1. dostluk; 2. yardım

yek-rān (F) soyu temiz cins at; 2. sarı ve kırmızı arasında bir nevi at, al at

yel (F) pehlivan

yemīn (A) 1. sağ, sağ taraf; sağ el

yeṯākīt (A) yâkutlar

yübūset (A) kuruluk

Z

zāhīr-perest (AF) göze görünür taraflara bakıp iç yüze aldırış etmeyen

zaḥm (F) yara

zakkum (A) 1. cehennemde yetişen bir ağaç; 2. cehennemliklerin yemeği

zālāl (A) gölge eden, gölgesi olan

zamāīr (A) 1. zamirler, içyüzler; 2. bir ismin yerine kullanılan kelimeler

zamīme (A) ek. artırma, katma, ekleme, ilâve

zamīr (A) 1. iç, iç yüz; 2. kalb, vicdan; 3. gönülde gizli olan sır

zarb (A) döğme, vurma

zāyī (A) elden çıkan; kaybolan, yitik; zarar, ziyan

zebān (F) 1. dil, lisan; 2. lūgat, lehçe

zebāne (F) 1. terâzi ve benzeri gibi bâzı âletlerin dili; 2. alev, ateş yalını

zebānī (A) cehennemlikleri cehenneme atmaya me'mur edilen melek

-zede (F) “vurulmuş, çarpılmış, uğramış, yakalanmış” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

zehr (A) çiçek

zehre (F) 1. öd, safra; 2. yiğitlik, cesâret

zelīl (A) hor, hakir, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan

zellāt (A) 1. sürçüp kaymalar; 2. yanılmalar, yanlışlar; 3. suçlar

zemzeme (A) ezgili, nağmeli ses; nağme

-zen (F) “vurucu, vuran, atan, çalan” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

-zenān (F) “vurarak” mânâsıyla birleşik kelimeler yapar

zenbūrek (F) 1. zenberek; 2. ask. hayvan üzerinde taşınan küçük top

zend (F) 1. Zerdüş'tün kendisine indiğini iddiâ ettiği kitap

zengī (F) 1. zenci, siyah adam; 2. XIV ve XV. yüzyıllarda Şiraz ve havâlisinde hüküm

süren beğliğin adı

zer (F) 1.sarı; 2. altın; 3. akçe, para

zer-bāf (F) sırmalı kumaş dokuyan kimse

zevāʿib (A) 1. zülüfler, perçemler, kâküller; 2. eriyenler, erimiş, eritilmiş olan şey

zeyl (A) 1. etek; 2. son; 3. kuyruk; 4. bir şeyin altı, devamı

zī (A) kılık, kıyafet; elbise

zī- (A) “sâhip” mânâsına gelerek birleşik kelimeler yapar

zībende (F) zînetli, süslü, yakışıklı

zihī (A) 1. ne güzel, ne hoş; 2. âferin

zimām (A) yular, hayvan yuları

zin (F) eyer [binek atlara vurulan]

zinde (F) 1. diri, yaşayan, canlı; 2. dinç, sağlam, güçlü, kuvvetli

zindegānī (F) zindelik, dirilik, canlılık

zinhār (F) sakın; asla

zīr (F) alt, aşağı

zişt (F) çirkin

zīver (F) süs, bezek

zuhūr (A) görünme, meydana çıkma, türeme

zūrān (F) kuvvetler, güçler

zühhād (A) zâhidler, çok aşırı sofular

zülāl (A) saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su

zülfe (A) 1. küçük saçak, püskül; 2. eski sülüs yazısı eliflerinin ucundaki çengel

zünnār (A) papasların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. Sonuç

Veysî, Türk medeniyeti tarihinde devrinin edebiyatçısı, şairi ve yazarı olarak tanınmıştır. Türkiye ve dünyanın diğer ülkelerinde Veysî'nin eserlerinin, el yazma ve matbu nüshalarının çok sayıda mevcut oluşu, Osmanlı camiasınca eserlerinin okunmasının ve yaygın olmasının bir göstergesi olarak değerlendirilir.

Veysî'nin yeterince tanınmayan eserlerinden Şehâdet-nâme üzerinde çalıştığımız nüshaların katalog kayıtlarında konu başlığı altında farklı farklı açıklamalar yer almaktadır, bu da eser hakkında bilgi sahibi olunmadığının, hatta neden bahsettiğinin bile bilinmediğinin göstergesidir. Dolayısıyla bu çalışmayla eserin muhtevası ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmayla tanınmış bir nesir ustasının farklı üslûpla kaleme aldığı Şehâdet-nâme incelenmiş oldu. Türk edebiyatında tanzimatla beraber tür yelpazesi genişleyen mensur eserler 17. yüzyılda henüz mevcut olmamakla beraber Veysî'nin münâzara tarzında kaleme aldığı Şehâdet-nâme tahkiyevî üslûbun nesre uyarlanışının örneği olmuştur.

Veysî Şehâdet-nâme'sinde İslâm'ın şartları arasındaki münâzarayı Kelime-i Şehâdet'le tamamlayarak Kelime-i Şehâdetin değerine bir kez daha dikkat çekmiş olmaktadır. İlginçtir ki Veysî hakkında çalışmaları olan ünlü şarkiyatçı tarihçi Smirnov “Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века, о Причинах Упадка Турции” eserinde Kelime-i Şehâdet'in müslümanlar üzerindeki tesirini özetle şöyle ifade eder: “Müslümanların düşman karşısına çıkınca “*Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resulullâh*” söylemeleri yeterliydi.”

Çalışma sırasında yurtdışından temin edilen kaynaklardan Veysî hakkında henüz rastlanılmayan bilgilere ulaşılmıştır.

Veysî'nin Hâb-nâme'si ve İstanbul Kasidesi yurtdışında bilim camiasının ilgi odağı olduğu, üzerine çalışmalar yapıldığı bu çalışma neticesinde ortaya koyulmuştur. İstanbul

Kasidesi Cardonne tarafından 1770 yılında Fransızcaya, Diez tarafından iki defa olmak üzere 1809 ve 1811 yıllarında Almancaya, Smirnov tarafından kısmen Rusçaya tercüme edilmiş, Hâb-nâme eseri ise Salimzyanova tarafından 1976 yılında çalışma yapıldığı anlaşılmıştır ki, adı anılan eserler Türkiye'de çok yakın zamanlara kadar değerlendirmeden uzak kalmıştır. Bu da yaptığımız çalışmanın Veysi'nin tanınırlığına ve anlaşılmasına katkı sağlayacak nitelikte olduğunu göstermektedir.

Günümüze kadar sınırlı sayıda mensur eser üzerinde yapılan nesir faaliyetinin kapsamında bulunmayan, metnin içindeki Farsça başta olmak üzere Arapça şiirlerin kime ait olduğu bilgisinin de takibi yapılmıştır. Bunların bir kısmı da tespit edilebilmiştir. Bu mesai ile de hedeflenen (sadece bilgi aktarımından ibaret olmayıp), hangi şairlerin Osmanlı münşi ve şairleri üzerinde etkili olduğuna katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Abik, Ayşehan.D. (2005) *Meyveler münâzarası doğu Türkçesi*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Aclûnî, İsmail B. Muhammed (1408), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlû'l-İlbâs Amma'stehere Mine'l-Ahâdis Alâ Elsineti'n-Nâs*, C. II, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Aksoyak, Hakkı İ. (2012) *Osmanlı Türkçesi okuma kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Altun, Mustafa (2011) *Şehâdet-nâme-i Veysî*, İstanbul: MVT Yayınları.
- Arslan, Mehmet ve AKSOYAK, Hakkı İ. (1994) *Haşmet külliyyatı*, Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Nev'îzâde Atâyî (1268) *Hadâikü'l-Hakaik fî Tekmileti's-Şakâik*, İstanbul.
- Bursalı, Mehmet T. (1338) *Osmanlı müellifleri*, İstanbul: Ali Şükrü Matbaası.
- Büyükkarcı Yılmaz, Fatma (2013) Nidayî el-Ankaravî'nin bilinmeyen bir eseri mübahâsat-ı mükeyyifât ve aynı konudaki diğer eserler. *Turkish studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Ankara (8/3).
- Çaldak, Hasan (2008) İlk devir İslâm dünyasında akıl yürütmelerin mantık açısından değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22.
- Çaldak, Süleyman (2006) Eski Türk edebiyatında nesir (düz yazı). *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 77-78.
- DEMİR, Necati (2008) Âdâb-ı Sedat'taki tartışma örneklerinden bazılarının modern mantık'taki tartışma mantığı çizelgesi içinde uygulanması. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (XII/2).
- Develioğlu, Ferit (1992) *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Doğan, Hüseyin (2011) İslâm düşüncesinde bir tartışma metodolojisi olarak cedel. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (24).
- Egüz, Esra (2009) İstanbul'a içeriden ve dışarıdan bakışlar: Veysî, Nedim, Râmî ve Süheylî'nin İstanbul'a dair birer manzumesi, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.40.
- Erdoğan, Mehtap (2009) Sıdkî Paşa'nın alegorik bir eseri: Berf ü Bahâr. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of*

Turkish or Turkic, (4/2).

- Faik Reşat (1975) *Eslâf eski bilginler, düşünürler, şairler*, İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Gültekin, Hasan (2009) İnşâ ve tarihî gelişimi. *International Journal of Central Asian Studies*. (13).
- Günay, Vehbi (2011) Osmanlı nasihat ve islahat-nâme geleneğinde Veysî ve Hâb-nâme'sinin yeri. Berlin: *Perspectives on Ottoman Studies / Papers from the 18th Symposium of the International Committee Pre-Ottoman Studies (CIEPO)*, LIT Verlag.
- Haksever, Halil.İ. (2001) Veysî ve Nergisînin karşılıklı mektupları, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Afyon C.II, S. 2.
- Hoca, Fadıl (2006) Veysî Üskübi'nin kasideleri ve "İstanbul Kasidesi"'nin değerlendirilmesi, *Hikmet İlmî Araştırmalar Dergisi-Journal Of Scientific Research, ADEKSAM*, S.7.
- İnce, Ömer (2009) Toplumsal hayatın münşeât geleneğindeki izleri. *Turkish studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. (4/2).
- Kadioğlu, İdris (2005), *Hayatını milletine adayan şark bilgini Ali Emîrî ve Cevâhirü'l Mülûk'u*, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, S.6, 679-709.
- Kadioğlu, İdris (2011) Kılıç kalem münâzarası. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9-2).
- Kanar, Mehmet (2011): *Farsça dilbilgisi, konuşma, çeviri tekniği, Farsça-Türkçe/Türkçe-Farsca sözlük*, İstanbul: Say Yayınları.
- Karaalioğlu, Seyit. K. (1998). *Resimli motifli Türk edebiyatı tarihi I-II*, İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Kâtip Çelebi (Mustafa b. Abdullah (Hacı Halife)) (1941-43) *Keşfü'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, I-II, İstanbul.
- Kaya, Bayram A. (2013) "Veysi". *İslam Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: TDV Yay. 76-77
- Kılıç, Filiz (2010) *Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi (1989) *Tezkiretü's-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk,

- Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, c. II.
- Köksal, Mehmet F. (2006) “*Münâzara-Türk edebiyatı*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları (31).
- Köksal, Mehmet F. (2012): *Eski Türk edebiyatında tenkit ve teori*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Muslihiddin Mustafa (1324) *Ahterî-yi Kebîr*, İstanbul: Matbaa-yı Ahmed Kâmil.
- Okumuş, Sait (2011) Klâsik Türk edebiyatında XV. ve XVI. yüzyıl nesir ve nasirlerine bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (18).
- Okuyucu, Cihan ve KARTAL, Ahmet ve KÖKSAL Mehmet. F. (2011) *Klasik dönem Osmanlı nesri*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özkan, Ferudun.H. (2012) Ahmed-i Bîcân'ın nesir üslûbuna dair tespitler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*,(12).
- Öztürk, Nuran (1997) Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc), Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi (Danışman: Prof.Dr. Cihan Okuyucu) Kayseri.
- Redhouse, James W. (1992) *Turkish and English lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Salimzyanova, FEVZİYE (1976) *Вейси Хаб-Наме “книга сноведения” критический текст, перевод с Турецкого, бведение и примечания*, Москва: Наука.
- Smirnov, Dmitriy (1873) “*Кучибей Гомюрджинский и другие Османские писатели XII века о причинах упадка Турции*” С. Петербург: В. Демакова Yayınları.
- Şemseddin, Sami (1316) *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul: İkdâm Matbaası.
- TAaş, Hakan ve Zülfe, Ömer (2007) Nev'î 'nin *Münâzara-i Tûtî vü Zâğ* adlı mesnevîsi. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, (2/3).
- USTA, Halil.İ. (2009) Firdevsî-yi Rûmî'nin bir münâzarası. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (49).
- Üçok, Coşkun (1992) *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ünver, İsmail (2008) Çevriyazıda yazım birliği üzerine öneriler, *Turkish Studies*, (3/6).
- Yazır, Hamdi M. (2012) *Kur'an-ı Kerim meali*, İstanbul: Mushaf Neşriyat.
- Yıldız, Ayşe (2007) Bazı belâgat kitaplarına göre secinin tanım ve tasnifi üzerine düşünceler. *Turkish studies International Periodical For the Languages*,

Literature and History of Turkish or Turkic, (2/4).

- Yıldız, Ayşe (2004) Seci kavramı ve secinin Divanü Lugâti't-Türk'te yer alan savlarda incelenmesi. *Millî Folklor Üc Aylık Uluslar Arası Halkbilimi Dergisi*, (8/64).
- Yılmaz, Nuran (1999) Veysî'nin Dürretü't-Tâc adlı Siyeri ve nüshalarının tanıtımı, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8.
- Yılmaz, Nuran (2012) Tövbe-nâme-i Veysî, *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*, İstanbul: Sütun Yayınları.
- Zavotçu, Gencay (2009) *Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve tezkiresi*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- <http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/پر ده>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/11789/1521/text>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DA>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh5>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/مرقع - 1>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/3282/4617/34082>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh80>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh123>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh246>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16EG>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DC>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- http://fa.wikisource.org/wiki/دیوان_شمس/آمد_شهر_صیام_سنجق_سلطان_رسی, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/jami/7ourang/7-5-yusof-zoleykha/sh34>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16FO>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/khosro/gozide/majnoon-leyli/sh2>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- http://semiromi.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=1296:-ادمان-
- <http://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh55>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/خدا>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh55>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.vajehyab.com/dehkhoda/ن‌ا‌و‌ک>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://erfan3951.blogfa.com>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://alqlm.org/threads/8148.میری-طرف-سے-تمام-دوست-کو-عید-مبارک>,

Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.nosokhan.com/Library/Topic/0D1M>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/salman/divanss/tarkibatss/sh3>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/khosro/gozide/ayeene-sekandari/sh2>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/khosro/gozide/ayeene-sekandari/sh2>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/7457/92486>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh938>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/4707/37318>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.daneshju.ir/forum/sitemap/t-161143.html>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.nosokhan.com/library/Topic/16D1>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2843>,

Erişim tarihi: 01.03.2015

[http:// www. islamport.com/w/adb/Web/518/195.htm](http://www.islamport.com/w/adb/Web/518/195.htm), Erişim tarihi: 10.03.2015

<https://www.yazmalar.gov.tr>, Erişim tarihi: 01.04.2014

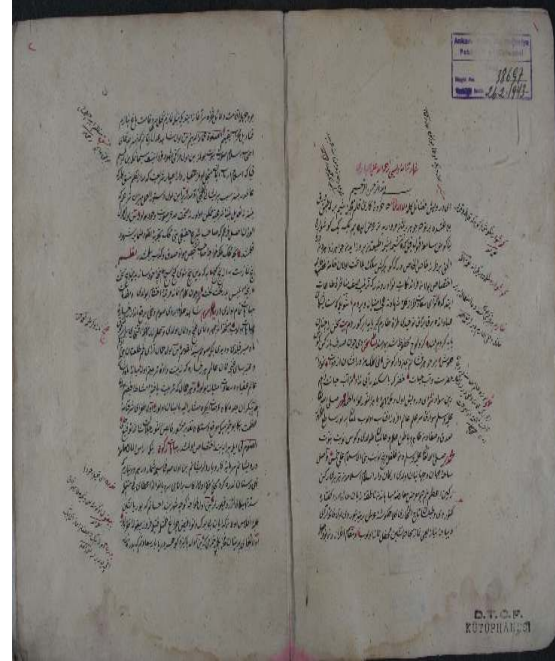
<http://www.hathitrust.org>, Erişim tarihi: 01.04.2014

<http://www.archive.org>, Erişim tarihi: 01.04.2014

EKLER

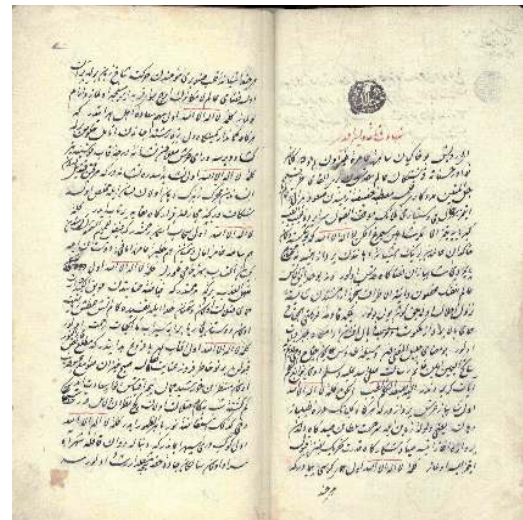
EK 1. (M) Bayerische Staatsbibliothek

EK 2. (A) Ankara Üniversitesi DTCF

München

Kütüphanesi, Üniversite A 224 Koleksiyonu

EK 3. (V) Vakıflar Genel Müdürlüğü,
Safranbolu İzzet Mehmet
Paşa KoleksiyonuEK 4. Milli Kütüphane,
Yazmalar Koleksiyonu

ÖZGEÇMİŞ

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Sevinç Musayeva
Doğum Tarihi ve Yeri: 13.01.1973/ Bakü-Azerbaycan
E-mail: sevinc_musayeva@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans: Ege Üniversitesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / 1998
Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi / İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı / Türk-İslâm Edebiyatı Bilim Dalı / 2015